

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

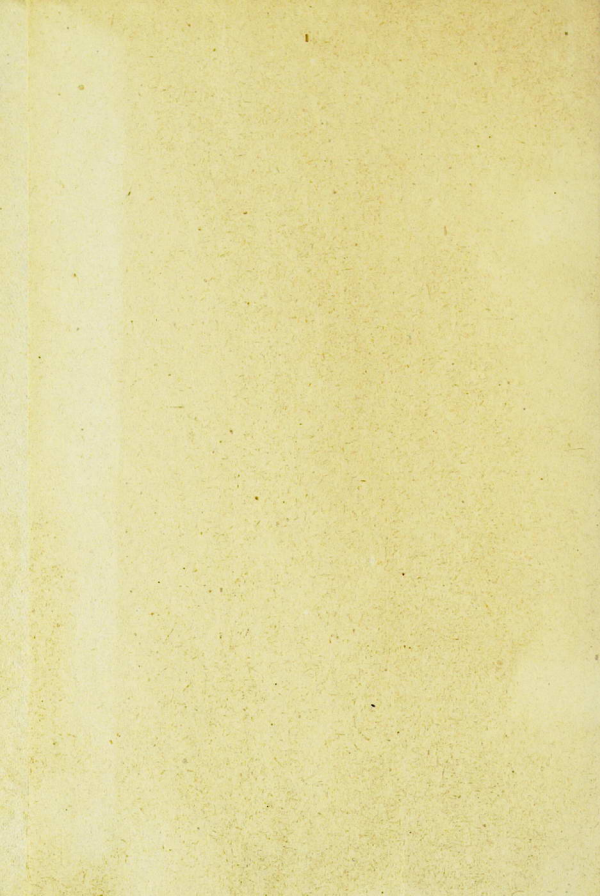
Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

62.

Վ. ՈՒԽՈՎՍԿԻ

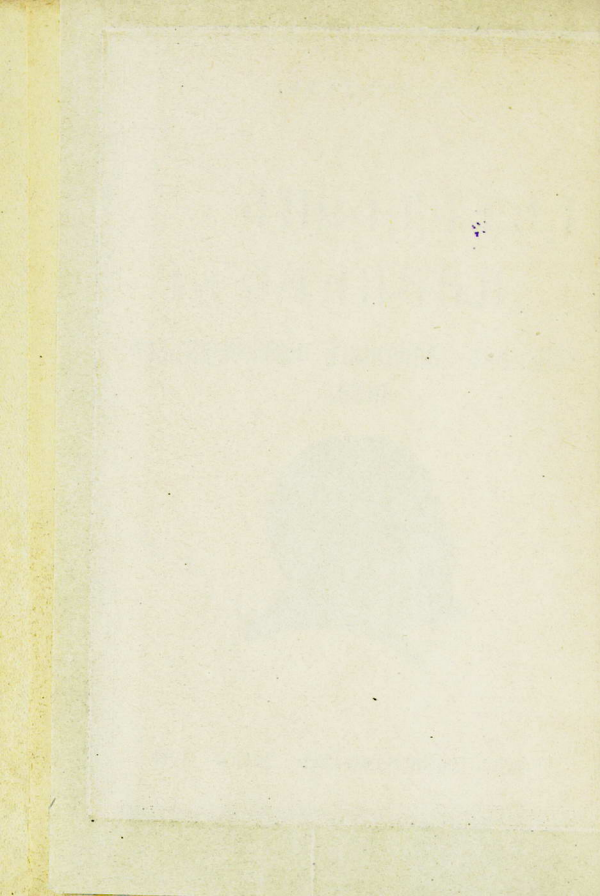
ԼԵՆԻՆԻԶՄԻ ԱՅԲՈՒԲԵՆԸ

ԴԱՍԱԳԻՐՔ ԳՅՈՒՂԱԿԱՆ ԿՈՒՍԴՊՐՈՅՆԵՐԻ
ՀԱՄԱՐ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ — ՅԵՐԵՎԱՆ, 1929

13756

ՈՒՍՈՎՍԿԻ

3(02)

Ռ

Հրայ.

3հոդ(077)

ԳՅՈՒՂԱԿԱՆ ԿՈՒՍ-ԴՊՐՈՑՆԵՐ ԴԱՍԱԳԻՐՔ

A $\frac{\pi}{22859}$

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԳՅՈՒՂԸ ՅԵՎ ԳՅՈՒՂԸ ԿԱՊԻՏԱԼԻԶՄԻ ՈՐՈՓ

ՎՈՐՔԱՆ ՀՈՂ ՍՏԱՅԱՆ
 ԶՔԱՎՈՐՆԵՐՆ ՈՒ ՄԻՋԱԿ-
 ՆԵՐԸ ԵՆՈՐԶԻՎ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
 ՅԱՆ ՀԵՂԱՓՈԽՈՒԹՅԱՆ

Յարական Ռուսաստանում գյուղացիությունը մղել է լերկարամյա պայքար կալվածատերերի դեմ: Այդ պայքարը տարվում էր հողի համար: Յերեսուն հազար կալվածատերերի ձեռքում կուտակված էր համարյա այնքան հող, վորքան գտնվում էր տասը միլիոն գյուղացիական մանր տնտեսությունների ձեռքում: Ողակելով իրենց կալվածքներով գյուղացիական աղքատիկ հողաբաժինները, կալվածատերի այլ խմբակը կապալով, կիսովի ցանելու և շահագործման այլ ձևերով գյուղացիներից ծծում էր նրանց հյուսթը, պահում ստրկության ու տղիտության մեջ, հնարավորություն չտալով նրան վտաքի կանգնելու: Գյուղացիական հոծ մասսան աղքատանում ու սնանկանում էր:

Այդ չի նշանակում, վոր աղքատանում ու սնանկանում էր ամբողջ գյուղացիությունը: Գյուղացիներից հարուստները—կուլակները—աճում է ուժեղանում էլին, հնարավորություն ստանալով ուռճացնելու իրենց տնտեսությունները: Նրանք հարստանում էլին քերթելով, շահագործելով բաղրակներին և չքավոր գյուղացիներին: Յարական կառավարությունը կալվածատերերի և կապիտալիստների կառավարություն էր: Սրա համար էլ նա ամեն կերպ ոգնվում էր կուլակին ամբացնելու իր դրությունը գյուղում: Մասնավորապես այդ քաղաքականությունը հատուկ չեռանդով անց էր կացնում ցարական մինիստր Ստալիպինը 1905 թվի հեղափոխությունից հետո: Ստալիպինը, հենվելով «ուժեղ մուժիկ»-ի—կուլակի վրա, ձգտում էր կուլակին դարձնել գյուղում ցարական գահի հենարան և կալվածատերերի ու կապիտալիստների հալատարիմ դաշնակիցը: Վերապես նոր հեղափոխության ղեկքում գյուղացիները կալվածատերերից առանց հատուցումների չխլին նրանց հողերը, անհրաժեշտ էր ոժանդակել կուլակին գնելու կալվածատիրական հողերի մի մասը: Անհրաժեշտ էր կուլակին հնարավորություն

տալ ազարակներում և գնված հողերում կազմակերպելու խոշոր տնտեսութ-
յուններ, վորտեղ կուլտիի համար կաշխատելին տասնյակ բատրակ-
ներ: Այն ժամանակ կուլակն անվերապահորեն կկապվի «հին կարգերի»
հետ, այն ժամանակ ցարը, կալվածատերն ու կապիտալիստը գլուղում
կունենան իրենց հավատարիմ ողնականը:

Այդպես ելին կարծում կալվածատերերն ու կապիտալիստները,
հաշվի առնելով 1905 թ. հեղափոխության դասերը և վախ դգալով նրա
կրկնութունից: Սակայն նրանց հաշիվները տակնուվրա չեղան, նրանց
չհաջողվեց նոր հեղափոխության առաջն առնել:

Հոկտեմբերյան բալլադիկյան հեղափոխութունը կալվածատերերին
արմատով հանեց, քեց գլուղից: Կալվածատիրական հողն անցավ գլու-
ղացիներին:

Միմիայն ՌՍԳՈՀ գլուղացիներն ստացան տվելի քան հիսուն
միլիոն հեկտար կալվածատիրական հող: Սակայն Հոկտեմբերյան հե-
ղափոխության հողի վերաբաժանումը սրանով չսահմանափակվեց: Վոչ
միայն կալվածատերերը կորցրին իրենց հողերը. հեղափոխութունը
խստորեն կրճատեց նաև կուլակին: Կուլակի ռգտագործման տակ մնաց
նրա ամբողջ հողերի միայն մեկ հինգերորդ մասը, վորին նա տիրա-
պետում եր մինչ Հոկտեմբերյան հեղափոխութունը: Բացի կալվածա-
տիրական 50 միլիոն հեկտար հողից, ՌՍԳՈՀ սակավահող գլուղացիու-
թյանը տրվեց ևս 50 միլիոն հեկտար նոր հող, առավելապես ի հաշիվ
կուլակային տնտեսությունների: ՌՍԳՈՀ չքավոր և միջակ սա-
կավահող գլուղացիությունն ալսպիսով ստացավ 110 միլիոն հեկտար
հող պետական հողային ֆոնդից: Դրա հետևանքով չքավոր և միջակ
սակավահող գլուղացիության ռգտագործության տակ գտնված հողի
քանակն ավելացավ տվելի քան չերկու անգամ:

ՀՈՂԻ ԱԶԳԱՅՆԱՅՈՒՄԸ ԽՈՐ-

ՀՐԴԱՅԻՆ ԻՏԽԱՆՈՒԹՅԱՆ

ՈՐՈՔ

Բայց Հոկտեմբերյան հեղափոխութունը վոչ

միայն ավելացրեց չքավորների և միջակների

հողոգտագործումը, նա ստեղծեց նաև ալնալիսի

կարգեր, վորոնք թույլ չեն տալիս, վոր հողը վոչ մի գեպքում չքավորնե-
րից և միջակներից հարուստներին— կուլակներին անցնի: Ինչհետև Վորով-
հետև Հոկտեմբերյան հեղափոխութունը վոչնչացրել է հողի մասնավոր
սեփականությունը: ԽՈՀՄ վոչ վոք իրավունք չունի հողը վաճառել
կամ գնել: Հողը հանդիսանում է Խորհրդային պետության սեփակա-
նություն: Ուրիշ խոսքով գիտականորեն ասած, ԽՈՀՄ գոյութուն ու-
նի հողի ազգայնացում: Այդ միջոցը պաշտպանում է չքավորների և մի-
ջակների շահերը, հնարավորութուն չի տալիս կուլակին գնելու հո-
ղամասերն այն չքավոր և միջակ գլուղացիների, վորոնք չերբեմն տըն-
տեսական ծանր դրության մեջ են ընկնում:

Յեթե Խորհրդային լերկրում հողի ազգայնացում գոյութունն հունենար, այդ գեպքում կուլակները, հազար ու ավելի հեկտար հող գնելով, կդառնային նոր խոշոր կալվածատերեր, իսկ չքավորներն ու միջակները նորից կդառնային սակավահող գյուղացիներ, ինչպես ցարական կառավարության որոք և լեզել: Ահա թե ինչու համար Խորհրդային իշխանությունը աշխուրջ հսկում է հողի ազգայնացման կարգի պաշտպանման վրա և խստորեն պատժում է հողի գնման, վաճառքի ամեն տեսակի գաղտնի, քողարկված ձևերը: Յեթե Խորհրդային իշխանությունն այդպես չաներ, կուլակները նորից կտիրանային իրենց նախկին ուժին:

Իսկ թե ինչպիսի տնտեսական ուժ էլին կազմում ցարական Ռուսաստանում կուլակներն ու կալվածատերերը, այդ ցույց են տալիս հետևյալ թվերը: Մինչ պատերազմը Ռուսաստանում միջին հաշվով արտադրվում էր մոտ 82 միլիոն տոնն (տոնն—60 վուեթ) հաց: Այս քանակության հացի կեսը արտադրվում էր կալվածատիրական և կուլակային տնտեսություններում: Միայն կուլակային տնտեսություններում արտադրվում էր ամբողջ հացի 38⁰/₁₀, իսկ այդ տնտեսությունները կազմում էին ամբողջ գյուղացիական տնտեսությունների մեկ տասերորդից էլ պակաս մասը: Սակայն, վորպեսզի հասկանանք, թե ինչքան ուժեղ էլին կուլակները մինչև հեղափոխությունը, պետք է ժանթթանանք և ուրիշ թվերի: Դատել տնտեսության ուժի մասին կարելի է հացի այն քանակով, վորը գուրս է բերվում շուկա: Բոլորի համար էլ հասկանալի է, վոր միջակ, առավել ևս չքավոր տնտեսություններն իհարկե չեն կարող վաճառքի հանել իրենց բերքից այնքան, վորքան այդ վաճառքի կհանի կուլակը, ավելի ևս կալվածատերը: Չքավորական տնտեսությունները շատ հաճախ վոչ միայն վաճառքի չեն կարողանում գուրս բերել, այլև ստիպված են լինում նոր գնումներ կատարել իրենց պաշտը լրացնելու համար: Ահա ուրեմն, ի՞նչ քանակությամբ հաց էլին վաճառում շուկայում հին ժամանակ չքավոր և միջակ տնտեսությունները և վորքան՝ կուլակային ու կալվածատիրական տնտեսությունները: Պարզվում է, վոր կալվածատերերն ու կուլակները մեկ տաում վաճառում էլին 15 միլիոն տոնն հաց, իսկ չքավորներն ու միջակները միայն 6 միլիոն տոնն: Այդ նշանակում է, վոր շուկա մուծված լուրաքանչյուր 100 տոնն հացից 71¹/₂ տոննը կալվածատերերի և կուլակների հացն էր և միայն 28¹/₂ տոննը չքավորներին ու միջակներին: Վաճառքի հանված ամբողջ հացի կեսը պատկանելիս և լեզել կուլակներին:

Այդպես էր հին ժամանակ կուլակների և կալվածատերերի տնտե-

սական ուժը: Միանգամայն հասկանալի է, Վոր ալդ ուժը հիմնված էր չքավորների և միջակների շահագործման վրա: Չէ՞ վոր կուլակային տնտեսությունները առավելագույն չափով, իսկ կարվածատիրական տնտեսությունները ամբողջովին, տարվում էին բառարակների ձեռքով: Վորոնք ստանում էին չնչին աշխատավարձ: Ալդ տնտեսություններն արտադրում էին նաև չքավորության և ուժասպառ միջակի ձեռքերով, կարվածատիրոջից կիսովի վերցրած հողի կապալով:

Ինչպես փոխվեց ալդ բոլորը Հոկտեմբերյան հեղափոխությունից հետո: Կարվածատերերին մենք քեցինք, նրանց նույնիսկ հոտը չմնաց գլուզում: Կուլակին Հոկտեմբերյան հեղափոխությունը նույնպես դուրս շարեց իր գիրքերից: Ճիշտ է, նա նեղի որոք վորոշ չափով նորից գորացավ, բայց այժմ նա արտադրում է ամբողջ հացի միայն 13⁰/₀-ը, և վոչ թե մինչ հեղափոխությունը՝ 38⁰/₀-ը, այժմ շուկայում կուլակային հացը նախկին 50⁰/₀-ի փոխարեն բռնում է միայն 20⁰/₀:

Իսկ չքավոր և միջակ տնտեսությունները նախկին 41 միլիոն տոնն հացի փոխարեն, վորը արտադրում էին մինչ հեղափոխությունը, այժմ արդեն արտադրում են 66¹/₂ միլիոն տոնն (1927—1928 թվում):

Մենք տեսնում ենք, Վոր չքավոր և միջակ տնտեսությունների արտադրած հացը համեմատած նախահեղափոխական շրջանի հետ անկ է ավելի քան 1¹/₂ անգամ: Մա Հոկտեմբերյան հեղափոխության նվաճումներից մեկն է: Չքավորը և միջակը այժմ կարվածատիրոջ համար չի աշխատում, և իհարկե խիստ նվազ կերպով և շահագործվում կուլակի կողմից, քան ալդ կատարվում էր մինչ հեղափոխությունը: Չնայած տնտեսական այն ծանր քայքայման, վորը վիճակվեց մեր բովանդակ չերկրին, ի թիվս վորի նաև գլուղական տնտեսությանը, չքավորն ու միջակը Խորհուրդների որոք բարելավում և բարձրացնում են իրենց տնտեսությունը:

Բոլորիս էլ հայտնի է, Վոր Հոկտեմբերյան հեղափոխության նախորդակին մեր գլուղատնտեսությունը շատ խիստ քայքայվել էր իմպերիալիստական պատերազմի հետևանքով:

Ամենալավ բանվորական ձեռքերը խլված էին տնտեսությունից և ուղարկված պատերազմի դաշտը: Պատերազմի չիր ուղարկված նաև հսկայական քանակությամբ ձիեր ու անասուններ: Դուրդը դադարեց ստանալ գլուղատնտեսական մեքենաներ, վորովհետև այն ձեռնարկությունները, վորոնք խաղաղ ժամանակ գլուղատնտեսական գործիքներ էին արտադրում, աշխատում էին պատերազմի համար: Յեվ իմպերիալիստական պատերազմի ամբողջ ծանրությունն ընկած էր

առաջին հերթին չքավորական և միջակային տնտեսությունները վրա:

Այնուհետև բոլորը գիտեն, վոր չերբ բանվոր դասակարգն ու չքավոր գյուղացիությունը 1917 թվի հոկտեմբերին տապալեցին կալվածատերերի և կապիտալիստների իշխանությունն ու խորհուրդների իշխանություն հաստատեցին, այդ ժամանակ տապալված շահագործողները չհաշտվեցին այդ զրույթյան հետ: Ոտարերկրյա բուրժուազիայի թգնությունը, նրանք ավելի քան 3 տարի քաղաքացիական կոիմիսերում գենքի ուժով փորձում էլին հետ խիլ Հոկտեմբերում կորցրած իրենց իշխանությունն ու հարստությունը: Շնորհիվ միջազգային բանվոր դասակարգի համակրանքի և ոգնության, մենք հետ քեցինք սպիտակ գվարդիականներին և նրանց արտասահմանյան զաշնակիցներին: Սակայն քաղաքացիական կոիմիսերն էլ ավելի վատթարացրին մեր առանց այն էլ քայքայված տնտեսության վիճակը:

Ահա թի ինչ են ասում թվերը մեր գյուղատնտեսության քայքայման մասին իմպերիալիստական և քաղաքացիական կոիմիսերից հետո: Պատերազմից առաջ մեր ամբողջ գյուղատնտեսությունը բերք էր արտադրում 11,5 միլիարդ ուրլու գումարի: 1921—1922 թվում գյուղատնտեսությունը բերք և արտադրել ընդամենը 6,3 միլիարդ ուրլու, այսինքն քիչ ավելի կեսից (54%) համեմատած նախապատերազմյանի հետ: Իսկ 1927—1928 թվում գյուղատնտեսությունն արտադրել է 12,3 միլիարդ նախապատերազմյան ուրլու, այսինքն վոչ միայն հասել է նախապատերազմյան մակարդակին այլ և բարձրացել և նրանից ավելի քան 50%-ով: Այդ իհարկե չի նշանակում, վոր համեմատած նախապատերազմյանի հետ մեր գյուղատնտեսության բոլոր ճյուղերը հավասարաչափ աղյակես աճել են: Նրանցից մի քանիսը նույնիսկ բավականաչափ անցել են, մի քանիսը դեռ չեն հասել նախապատերազմյան մակարդակին:

Այսպես, չեթե մենք վերցնենք անասնաբուծությունը, կտեսնենք, վոր մենք բավականաչափ անցել ենք նախապատերազմյան մակարդակից:

Խոշոր չեղջուրավոր անասունների քանակը բարձրացել է 10,60%-ով¹, խոզերի քանակը բարձրացել է 24,10%-ով, վոչխարներինը—մոտավորապես 120%-ով, էլ ավելի աճել է տեխնիկական բույսերից շատերի արտադրությունը: Բոլոր տեսակի տեխնիկական բույսերի ցանքսիքի տարածությունը (բամբակ, շաքարաբազուկ, արևածաղիկ և այլն) ավելացել է ավելի քան 600%-ով, չնայած նրանցից մի քանիսը, ինչպես որինալ, կտավատը, դեռ ևս նախապատերազմյան մակարդակին չեն հասել:

Հացահատիկային տնտեսությունը, ընդհակառակը, չի հասել նա-

¹ Այս բոլոր թվերը վերաբերվում են 1928—1929 թվին:

խտպատերազմյան մակարդակին, վոչ ցանքսերի տարածութեամբ և վոչ ել մանավանդ բերքի չափերով:

Ցանքսերի ընդհանուր տարածութիւնը (տեխնիկական կուլտուրաների հետ միասին) հետ և ֆիռւմ նախապատերազմյան տարածութիւնից $3,50\%$ -ով, իսկ հացահատիկային կուլտուրաները հետ ևն ֆիռւմ համարչա 10% -ով: Մոտավորապես նուէնքանով ել հետ և ֆիռւմ նախապատերազմյան մակարդակից նաեւ բռնվոր ձիերի քանակը:

Մինչդեռ վերցնելով գլուղատնտեսութեան ամբողջ արտադրանքը ի մի, կտեսնենք, ինչպես վերեւ հիշեցինք, վոր նա անցել և նախապատերազմյան մակարդակից: Սորհրդային գլուղի լեկամուտը տարեցտարի բավականին արագ բարձրանում և: Այսպես, ըստ տարիների վերցնելով հողագործական և վոչ հողագործական լեկամուտները, նրանք կազմում են.

1925—1926 թվում—8,439 միլիոն ոււրլի

1926—1927 » —9,172 » »

1927—1928 » —9,909 » »

1928—1929 թվին լեկամուտը և աճումը

ԶԲԱՎՈՐՆԵՐԻ ՅԵՎ ՄԻՋԱԿ-
ՆԵՐԻ ԿԵՆՑԱՆԻ ԲԱՐԵԼԱ-
ՎՈՒՄԸ ՇՈՎՏԵՄԲԵՐՅԱՆ ՇԵ-
ՂԱՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆԻՑ ԷՏՈ

հասցնել $10,779$ միլիոն ոււրլու, այսինքն գլուղացիութեան լեկամուտների աճման տարեկան չափը արտահայտվում և $8-9\%$ -ով: Յեթե այս բոլորից հետո վերհիշենք վերեւ ասվածները, լեթե մտաբերենք այն, վոր մինչ պատերազմը չքավորներն ու միջակները արտադրում էին ամբողջ հացի միայն 50% -ը, իսկ այժմ արտադրում են 87% -ը, այդ գեպքում պարզ էլինի այն հանգամանքը, վոր չքավորներն ու միջակները անհամեմատ ավելի լավ են ապրումք քան մինչ հեղափոխութիւնը:

Այդ դեռ չի նշանակում, վոր նրանք միանգամայն լավ են ապրում: Դեռ ևս խոշոր և մեք գլուղատնտեսութեան հետամնացութիւնը, խիստ ցածր և կուլտուրական մակարդակը, գլուղացիական աշխատանքի արտադրանքը չնչին, դեռ ևս գլուղութիւն ունի մանր և մանրագույն գլուղացիական աղքատիկ տնտեսութիւնները արտադրութիւն: Բայց և այնպես այժմ ել գլուղացիական հիմնական մասսայի կենցաղը նշանաւելալիւրեն լավացել և, քան ցարի, կապիտալիստի ու կալվածատերերի որոք եր: Այդ կարելի չե նկատել, որինակ, հենց նրանում, վոր գլուղացիութիւնն ավելի լավ և սնվում, քան մինչ հեղափոխութեան շրջանը: Հեղափոխութիւնից առաջ գլուղացիութիւնը սնվում եր առավելապես հացով և գետնախնձորով: Զքավորական և միջակի ընտանիքը հագվապշուտ գեպքերում եր միայն տեսնում այնպիսի միջերէներ, ինչպի-

սին և միս, լուղ, ձու և այլն: Այժմ գյուղացու ընտանիքում հաց քիչ են գործածում, սակայն ավելացել է ճարպալին նյութերի, մսի և ձվի ապառումը: Հենց հացի նուշն գործածությունը մեջ ևս զգալի փոփոխություն է կատարվում: հաճարի գործածությունը քչանում է, ընդհակառակը, ցորեն հացի գործածությունն է ավելանում: Ֆերեք տարվա ընթացքում, 1924—1925 թվից մինչև 1927—1928 թիվը, գյուղում ցորենի ալյուրի գործածությունը բարձրացել է 38⁰/₀-ով (յուրաքանչյուր մի շնչի գործածության չափը 0,55-ից բարձրացել է 0,76 ցենտների), իսկ հաճարինը՝ նուշն ժամանակամիջոցում իջել է 18⁰/₀-ով (1,32-ից մինչև 1,08 ցենտներ):

Նախապատերազմյանի հետ համեմատած, գյուղում բարձրացել է նաև քաղաքում պատրաստվող մթերքների գործածությունը:

Այդ բոլորը վկայում է գյուղացիական հիմնական մասսայի կենցաղի բարելավումը Հոկտեմբերյան հեղափոխության հետևանքով:

Նուշի մասին և վկայում նաև այն փոփոխությունը, վորպիսին մենք նկատում ենք գյուղատնտեսական արտադրության մեջ:

Գյուղատնտեսության մեջ աճում է գյուղատնտեսական մեքենաների գործածությունը: Այժմ յուրաքանչյուր տարի գյուղն ավելի քան լերկու անգամ գնում է գյուղատնտեսական գործիքներ, քան հեղափոխությունից առաջ:

Գյուղացիական դաշտերում առաջին անգամ սկսվում է գործադրվել հողի արհեստական պարարտացում: Աճում է բազմադաշտյան սիստեմը:

Բազմադաշտով զբաղեցրված է առաջին 10 միլիոն հեկտար, սակայն այդ թիվը տարեցտարի արագորեն բարձրանում է, լայնանում տեսակավոր սերմերի ցանքսերի տարածությունը, այժմ՝ 1928—1929 թվին տեսակավոր սերմերով զբաղեցված է ամբողջ հողերի տարածության մեկ տասերորդ մասը:

Ինքնըստինքյան հասկանալի չէ, վոր գյուղացիական մասսաների նման բարգավաճումը առաջացել է նրանից, վորովհետև Հոկտեմբերին բանվոր դասակարգը նվաճեց Խորհրդային իսխանությունը: Միայն Խորհրդային իսխանության ուժով գյուղացիությունը առաջին անգամ հնարավորություն ստացավ, բանվոր դասակարգի ղեկավարությամբ, կառուցել իր կյանքը: Միայն Խորհրդային իսխանությունը հնարավորություն է տալիս յուրաքանչյուր աշխատավոր գյուղացուն, խորհուրդների միջոցով, կոոպերացիայի և այլ մոլոս ճանապարհներով ախտիվորեն մասնակցելու պրոլետարական պետության շինարարությանը: Խորհրդային իշխանությունն որոք, ցարիզմով տանջված ու մոռացված

միլիոնավոր գյուղացիներ, արթնացել են զեպի հասարակական կյանքը— ահա թե ինչու մեր սրբերում այսպիսի արագութեամբ բարձրանում ե գյուղատնտեսութիւնը:

ԳՅՈՒԼԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԿԱՅԻՆ ՃՅՈՒՂԻ ՇԵՍԱՄՆԱՅՈՒԹՅԱՆ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

Մենք վերեւում ասացինք, վոր չեթե գյուղատնտեսութեան զանազուն ճյուղերը համեմատենք նախապատերազմյանի հետ, այդ զեպում կտեսնենք հետեւյալը. տեխնիկական կուլտուրաների ցանքսերի տարածութիւնը անց ե կացել նախապատերազմյանից 60⁰/₀-ով, անասնաբուծութիւնը նուէնպէս անց ե կացել նախապատերազմյանից, իսկ հացահատիկային կուլտուրաների տարածութիւնն ու արտադրանքի չափը հետ ե մնում նախապատերազմյանից: Ինչ ե ցույց տալիս դա, ինչ ե դրա պատճառը: Մեր գյուղատնտեսութիւնը մինչ հեղափոխութիւնն ունեւ դուռ հացահատիկային բնույթ: Իսկ հացահատիկային տնտեսութիւնն անողտավեաներից մեկն ե: Հասկանալի չե, վոր գյուղացիութիւնը մինչ հեղափոխական շրջանում առավելապէս զբաղվում եր հացահատիկային արտադրութեամբ չե թե նրա համար, վոր չեր ըմբռնում իր ոգուտները:

Գյուղացիութիւնը պատապարտված եր զբաղվելու հացահատիկի արտադրութեամբ իր հետամնացութեան, իր աղքատութեան հետեանքով: Այն հանգամանքը, վոր հեղափոխութիւնից հետո տեխնիկական կուլտուրաներն ու անասնաբուծութիւնը ավելի արագորեն են աճում, քան հացահատիկային կուլտուրաները, ցույց ե տալիս, վոր մեր գյուղը ճարձկել ե դեպի ավելի բարձր տիպի գյուղատնտեսութեան արտադրութիւն:

Չնայած այդ շարժումը դեռ չափազանց աննշան ե, բայց ե այնպէս նոր ուղղութիւնը զգացվում ե: Սա բացատրվում ե ինչպէս չքավորի ե միջակի կենցաղի բարելավմամբ, վորի մասին մենք վերեւում խոսեցինք, նուէնպէս ե նրանով, վոր գյուղացիութիւնը Պորհրդային իշխանութեան որոք հարկեր շատ ավելի քիչ ե վճարում, քան ցարի որոք: Գյուղացիութիւնը գյուղատնտեսական հարկ վճարում ե մոտավորապէս մեկ ե կես անգամ ավելի քիչ, քան թե նա վճարելիս ե չեզել կալվածատերերին միայն կապալի վարձ՝ նրանից վերցրած հողի համար: Պորհրդային իշխանութեան հարկային քաղաքականութիւնն այնպէս ե տարվում, վորով գյուղատնտեսական հարկի հիմնական ծանրութիւնն ընկնում ե գյուղի ավելի ունեւոր, մանաւանդ կուլակային տարրերի վրա: Գյուղացիութեան 35⁰/₀ ալժմ վոչ մի հարկ չի վճարում: Դա նշանակում ե, վոր գյուղատնտեսական հարկից ազատված ե վոչ միայն ամբողջ չքավորութիւնը (նրանք մեզ մոտ կազմում են մոտա-

վորապես 20—21%) այլև ամօկավառ ժնջակները: XVI կուսկոնֆերենցիան հավանութունն է տվել 50 միլիոն ուլբով գյուղատնտեսական հարկն իջեցնելու վորոշմանը, նպատակ դնելով թեթևացնելու միջակների հարկը:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԻՇԽԱՆՈՒ-
ՔՅԱՆ ՌԺԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ
ԶԲԱՎՈՐՆԵՐԻՆ ՅԵՎ ՄԻ-
ԶԱԿՆԵՐԻՆ

Տարեց-տարի խորհրդային իշխանութունն ուժեղացնում է չքավորներին հասցրած ոժանդակութունը, ուժեղացնում է գյուղատնտեսության վարկավորումը: Կապիտալիստական

չերկրներում ել գյուղացիութունն ոգավում է վարկով: Սակայն չքավորին կապիտալիզմի որով դրանից շատ քիչ ոգուտ կա: Կապիտալիստական պետութուններում խոշոր վարկեր են ստանում գյուղացիության այն տնտեսութունները, վորոնք իվիճակի վնն ապահովելու այդ վարկն իրենց ունեցվածքով: Խորհրդային իշխանութունը, ընդհակառակը, կուլակին վարկ չի տալիս: Խորհրդային իշխանութունն այնպիսի քաղաքականութուն է տանում, վորով վարկը իրոք հնարավորութուն է տալիս սակավառ ժնտնտեսութուններին աղատվելու կուլակների շահագործումներից: Գյուղացիական հիմնական մասի տնտեսության բարձրացման գործում վիթխարի դեր է կատարում կոոպերացիան (մանտվանդ գյուղատնտեսականը):

Նորից՝ կապիտալիստական չերկրներում կոոպերացիա նույնպես գյուլութուն ունի: Սակայն այստեղ կոոպերացիան առավելապես ընդգրկում է գյուղի ունևոր շերտը, ամենախոշոր ոգուտը նրան է տալիս: Կապիտալիզմի որոք կոոպերացիան ոգնում է գլխավորապես կուլակին: Խորհրդային իշխանության որոք կոոպերացիայից ոգավում են գյուղացիության հիմնական մասսայի տնտեսութունները: Այս բոլորը հաստատելու համար բավական է բերել հետևյալ որինակը: 1922 թվից մինչև 1926 թիվը ձի չուսնցող կոոպերացիայի վոչ անգամ տնտեսութուններն իրենց ցանքսերի տարածութունն ավելացրել են 100%-ով, իսկ կոոպերացիայի մեջ մտած ձի չուսնցողները—200%-ով: Այն ժամանակ, չեր կոոպերացիայի մեջ մտնող մի ձիանի տնտեսութուններն իրենց ցանքսը 1926 թ. ավելացրել են 86%-ով, այդ նույն ժամանակամիջոցում մի ձիանի վոչ կոոպերացիայի անգամները՝ միայն 41,2%-ով: Կոոպերացիայի չնթարկված մի ձի ուսնցող տնտեսութուններն ավելացրել են իրենց չեղջուրավոր տնտեսունների թիվը 31,4%-ով, չկոոպերացված մի ձի ուսնցող տնտեսութունները՝ միայն 14,5%-ով: Կոոպերացիայի չնթարկված չքավոր տնտեսութուններն ավելի քիչ են դիմում ուրիշ տնտեսութուններին իրենց բանվորական ձեռքերի օժանդակության խնդիրներով, այսինքն, այդ տնտեսութունների

չքաղորութիւնն ավելի քիչ և ստիպված լինում զնալու կուլակի մոտ-
րաարակութեան, քան չկոտորացված չքավոր անտեսութիւնները:
Յեւ վերջապէս կոտորացիայի չենթարկված անտեսութիւնները քիչ
աստիճանով են ստիպված լինում դիմելու մասնավոր վարկավորման,
վաշխառու կուլակին, քան չկոտորացված անտեսութիւնները:

Խորհրդային ամբողջ քաղաքականութիւնը նպատակ ունի բոլոր
հնարավոր միջոցներով ոգնելու գյուղի չքավոր և միջակ շերտերին,
տրագոցնելու նրանց անտեսութիւնների կոլեկտիվացումը, և սահմա-
նափակելու նրանց շահագործումը կուլակների կողմից:

Նեպի տարիներում չքավոր և միջակ գյուղ-
ապրելութիւնը չուրացրել և վոչ միայն իր աղ-
քատիկ հողաբաժինը, այլև հողերի այն հիմնա-
կան մասը, վարը նրա ձեռքն եր տնցել Հոկտեմբերյան հեղափոխութեան
նից հետո, կալվածատերերից և կուլակներից: Գյուղատնտեսութեան
մեջ նկատելի չե նոր ձեերի և ինտենսիֆիկացիայի կիրառումը¹:

Բայց և այնպէս մեր գյուղատնտեսութիւնը շարունակում է մնալ
խիստ հետամնաց, տարով չափազանց ցածր բերքատուութիւն, վերին
աստիճանի քիչ վարձատրելով գյուղացու աշխատանքը:

Համեմատենք մեր բերքատուութիւնը ուրիշ լերկրների բերքա-
տուութեան հետ:

Բերքատուութիւնը մեկ հեկտարից ցենցներհերով

	Ցորեն	Համար	Գարե	Վարակ	Գետնա- խոնիր
Դանիա	33.1	16.3	26.4	21.5	
Հոլլանդիա	28.4	20.8	26.1	19.9	185.7
Բելգիա	26.7	23.8	28.4	24.3	193.8
Անգլիա	22.9	—	20.0	19.6	161.4
Գերմանիա	20.7	17.1	18.1	16.2	148.5
Հ. Ա. Մ. Նահ.	8.7	7.3	14.4	11.9	—
ԽՍՀՄ Յեւ. մաս.	8.0	7.4	9.7	8.2	82.6
» Աս. մաս.	8.0	7.8	7.2	9.2	92.6

Այս բերված թվերից լերևում և, թե ԽՍՀՄ բերքատուութիւնը վոր-

¹ Գյուղատնտեսութեան ինտենսիֆիկացիա կոչվում է նրա վարելու այնպիսի
ձեւը, վորի միջոցով գործադրելով աշխատանքը, լավացվում է տեխնիկան, վորի շնոր-
հիվ նույն սահմաններով անտեսութիւնը ավելի շատ բերք է տալիս. որինակ կարող
է ծառայել, յերբ համարի փոխարեն ցանվում է ցորեն, հացահատիկային կուլտուրա-
յից անցնում են շաքարաբաղուկի մշակման և այլն. մեկ հեկտար շաքարաբաղուկի
մշակման վրա կոպաննջիլի ավելի շատ աշխատանք, քան մեկ հեկտար համարի, բայց և
յեկամուան ել անհամեմատ ավելի շատ կլինի, քան համարինը:

քան հետ և մնում այլ լերկրների բերքատվութիւնից: Այնպիսի լերկըրներ, ինչպիսին և Դանիան, Բելգիան, Անգլիան, Հոլլանդիան, Շվեյցարիան և մյուսները, գերազանցում են մեզ բերքատվության տեսակետից ավելի քան 3 անգամ: Այնպիսի լերկրներ, ինչպիսին են Գերմանիան, Յապոնիան, Նորվեգիան, Շվեցիան, Չեխոսլովակիան գերազանցում են 2—2½ անգամ: Յորենի բերքատվությամբ մեզնից հետ են մնում միայն այնպիսի լերկրներ, ինչպիսիք են Ալժիրը, Թունիսը, Մարոկկոն, Մեկսիկան և մոտավորապես մեզ հավասար են Արգենտինան, Ռումինիան, Հնդկաստանը, Ավստրալիան: Հաճարի բերքատվության տեսակետից մենք հետ ենք ըլլորից: Մեր բերքատվութիւնից ցածր չկա և վոչ մի լերկիր: Մեր բերքատվության հավասար բերքատվութիւն ունեն առանձին տարիներում այնպիսի լերկրներ, ինչպես են Վենեզիան, Յապոնիան, Հունաստանը և այլն: Իսկ հաճարը—չ՞ մի մեր լերկրի արտադրության ամենագլխավոր մթերքն է: ԽՍՀՄ հաճարի ցանքսերի տարածութիւնը կազմում է ըլլոր լերկրների հաճարի ցանքսերի տարածության 55-ից մինչև 65%-ը: Նույն պատկերն է ներկայացնում նաև մյուս կուլտուրաների բերքատվութիւնը: Մենք գնում ենք խոշոր մեծամասնության լերկրների հետևից:

Այն բերքատվութիւնը, վորն ունենք մենք այժմ, Գերմանիան ունեցել է սրանից 200 տարի առաջ: Այն ժամանակվանից նա ավելացրել է բերքատվութիւնը լերկուս և կեսից յետեւ անգամ:

Մի շարք լերկրներում (որինակ, Հոլլանդիայում) բերքատվության բարձրացման տեմպը կատարվել է ել ավելի արագ: Մեր լերկրում 100 տարվա ընթացքում բարձրացել է միջին հաշվով «մեկ—3, 5-ից» մինչև «մեկ—5, 5», այսինքն մոտավորապես մեկ և կես անգամ: մեր գյուղատնտեսության հետամնացութիւնը համեմատած մյուս լերկըրների հետ արտահայտվում է վոչ միայն բերքատվության ցածրությամբ: Նա արտահայտվում է նաև նրանում, վոր մեր տնտեսութիւնն անդոր և ընդլթյան արհավիրքների, չեղաշտի դեմ և այլն: Համարյա վոչ մի լերկիր չգիտի բերքատվության այնպիսի տատանումներ, ինչպիսին մենք ունենք ԽՍՀՄ: Մեզ մոտ չերեմն մի տարում բերքատվութիւնն այնպիսի չափերի չէ հասնում, վոր հազիվ են կարողանում հաժաքել ժամանակին, և չերեմն ել մի ուրիշ տարում բերքատվութիւնն այնպես է ընկնում, վոր հազիվ հազ սերմացու, չերեմն ել այն ել չեն կարողանում վերցնել:

Շատ վատ է զինված մեր գյուղատնտեսութիւնը նաև փաստաւորումների դեմ պայքարելու: Դժվար թէ շատերը գաղափար ունենան կուլտուրաների այն չափերի հետ, վորը կրում է մեր գյուղատնտեսութիւնը:

նը ֆեասատուներից: 1928 թվին մեր բերքի չափը արտահայտվում էր 73,2 միլիոն տոննով: Նույն տարում ֆեասատուներից վոչնչացված է չեղել 31,4 միլիոն տոնն: Այսինքն, չեթե մենք հնարավորություն ունենայինք կորզել ֆեասատուներից բերքատվության նրանց փչացրած մասը, մենք կհավաքեինք 1928 թվին վոչ թե 73 2 միլիոն տոնն, այլ 104,6 միլիոն տոնն: Բերքի համարյա մեկ լերբորդ մասը փչացնում են ֆեասատուները: 1928 թվին քաղաքի և գյուղի ամբողջ ազդարնակության սննդին գնացել է 35,5 միլիոն տոնն գյուղատնտեսական մթերքներ, անասուններին կերակրելու համար—23,3 միլիոն տոնն: Ինչ են ասում այդ թվերը: Այդ թվերն ասում են այն մասին, վոր պոնտական մկները (սուլյիկ), մորեխը, փոշխունիք, դաշտային խոտենջր, հաստենյան ճանճերը, ձմեռային բվիկները և այլ ֆեասատուները ուտում ու փչացնում են համարյա չերկու անգամ ավելի, քան թե ուտում են բոլոր ձիերը, կովերը, վոչխարները, խոզերը և այլ անասունները միասին վերցրած, և համարյա այնքան, վորքան դորձադրում է մեր բովանդակ չերկրի 150 միլիոնանոց ազդարնակչությունը: (ՌՍՖՍՀ Հանր. Հոգովոդկոմտաի տվյալներով (այդ տվյալները չափագանց պահասեցրած են) միայն դաշտային մկները պատճառում են ֆեաս 45 միլիոն ուերլու, ձմեռային բվիկները—65 միլիոն ուերլու, փոշխունիք—172 միլիոն ուերլու, հաստենյան ճանճը—35 միլ. ու:

Ինչի՞ արդյունք է մեր դաշտերի ցածր բերքատվությունը, մեր գյուղատնտեսություն հեռամեացությունը, նրա անոգնականությունը չերաշտի, ֆեասատուների հանդեպ և այլն: Բոլորին էլ հայտնի չե, վոր մեր դաշտերի հողերը վատ չեն, քան մյուս չերկրների հողերը, ավելի շատ լավ վորակի չե, քան մի շարք չերկրներինը: Ձի կարելի ասել և այն, վոր մեր գյուղացին ավելի քիչ է աշխատել-չարչարվել քան Գերմանիայի կամ Դանիայի գյուղացին:

Ապա ինչո՞ւմն են կալանում մեր գյուղատնտեսության հետամեացություն պատճառները: Հնարավո՞ր է վերջ տալ այդ հետամեացությունը և ինչպես վերջ տալ:

Նախ քան այդ հարցին պատասխանելը, տեսնենք, թե արդյոք, միատեսակ հողերում և միատեսակ բնական պայմաններում գտնված գյուղացիների տնտեսություններում բերքատվությունը միատեսակ է, թե՞ վոչ: Բանից դուրս է գալիս, վոր ինչքան ավելի խոշոր է տնտեսությունը, այնքան էլ նրա ստացած ամեն մի հեկտարի չեկամուտը ավելի բարձր է:

Յեթե համեմատության համար վերցնենք կուբանում ցորենի բեր-

քատվութիւնը զանազան մեծութեան տնտեսութիւններում, կտեսնենք, վոր ավելի խոշոր տնտեսութիւնների բերքատվութիւնը մեկ յեկ կես անգամ ավելի բարձր է, քան ավելի մանր տնտեսութիւններում:

Նուէնպես ե համեմատենք հաճարի բերքատվութիւնը կիւի նախկին նաշանդում: Այլի խոշոր տնտեսութիւններում բերքատվութիւնը 2 անգամ ավելի բարձր է: Ամենախոշոր տնտեսութիւններում կտավհատի բերքատվութիւնը 2 յեկ 3 անգամ ավելի բարձր է, քան թույլ տնտեսութիւններում:

Խոշոր տնտեսութիւնների առավելութիւնը փոքր տնտեսութիւնների հանդեպ հանդես ե գալիս միայն հողագործութեան ասպարիզում, այլ ե գլուղատնտեսական բոլոր ճյուղերում: Ահա թե ինչպիսի փոփոխութիւն ե կրում կովի կիթը (փթերով) տնտեսութիւնների նուէն խմբում (Մոսկվայի նաշանդի տվյալներով):

Մեկ կովից կթվածքը. մեկ տարում փթերով.—

52,2 69,2 79,4 85,6 102,6:

Կովի կթվածքը ավելի խոշոր, ավելի ուժեղ տնտեսութիւններում լերկու անգամ ավել է, քան կովի կիթը փոքր տնտեսութեան մեջ:

Այլի խոշոր տնտեսութիւնները ամենուրեք ավելի արդունավետ ու ոգտավետ են, քան փոքրերը: Բայց գո՞ւց ե սա նրանից ե, վոր հարուստ տնտեսութիւնների տերերը ավելի շատ են աշխատում քրտինք թափում ե սրա համար ել ավելի լին ստանում: Բոլորովին ել այդպես չե: Այդ միայն կուլակներն են ամենուրեք չքավորներին ներկայացնում վորպես անզգա մեերի, ծուլիւրի, վորը չի ուզում աշխատել հողի վրա ե վերջը լաց ե լինում, թե իմ հողը բերք չտվեց: Իրականում փոքր ե փոքրագույն տնտեսութիւնները մի հեկտար հողի վրա ավելի շատ աշխատանք են թափում, քան ավելի խոշոր տնտեսութիւնները: Ահա թե վորքան բանվորական ուր ե ծախսված մի հեկտար հողի մշակման համար զանազան մեծութեան ունեցող տնտեսութիւններում. (աղյուսակը տես հաջորդ չերեսում):

Այլի խոշոր տնտեսութիւններում մի հեկտար հողի մշակման համար ավելի քիչ աշխատանքային ուր ե գործադրվում:

Բայց ե այդ բոլորն ասում են, վոր ավելի խոշոր տնտեսութիւններն ավելի չեկամտաբեր ու ոգտավետ են, քան թե մանր տնտեսութիւնները: Բանվորական ուրը խոշոր տնտեսութիւններում ավելի խոշոր չեկամուտ ե տալիս:

Ասածներս հաստատենք նուէն տնտեսութիւնների վերաբերյալ թվերով:

ԱՐՏԱԴՐԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ ԱՐԺԵՔԸ

Մինչև 200 սուրբլ	200—400 սուրբլ	400—600 ս.	600—800 ս.	800—1000 ս.	1000—1400 ս.
---------------------	-------------------	---------------	---------------	----------------	-----------------

1. Արտայում մեկ հեկտար ցորենի մշակման վրա	20	19	21	19	18	13
2. Կիևի նախկին նահանգ- ում մի հեկտար հա- ճարի մշակման վրա	41	46	42	34	31	18
3. Սմոլենսկի նահանգ- մի հեկտար կապճա- ռի մշակման վրա	—	72	72	60	53	54
4. Ուրլովի նահանգում մի հեկտար գետնախնձո- րի մշակման վրա	80	56	45	56	—	49

Բանվորական ուլա յեկամուսը կոպեկներով.

Տնտեսություններն ըստ արտադրական գործիքների արժեքների.

Բանվորական 1 ուլա յե- կամուսը կոպեկներով	Մինչև 200 ս.	200—400 ս.	400—600 ս.	600—800 ս.	800—1000 ս.	1000—1400 ս.	1400 և բարձր
1. Մոսկովայի նահանգի կաթնատնտեսությունը	—	12	50	57	104	110	188
2. Կիևի նահանգի հաճա- րի արտադրությունը	26	42	53	50	73	120	—
3. Ֆուլբանում ցորենի արտադրությունը	—	44	94	72	46	99	—
4. Սմոլենսկի նահանգի կապճառի արտա- դրությունը	—	40	63	73	78	92	125

Մենք տեսնում ենք, թե վորքան ոգտավետ է խոշոր տնտեսու-
թյունը մանր տնտեսությունից հանդեպ:

Յեւ յալ միանգամայն հասկանելի չե, վորովհետեւ ավելի խոշոր տնտեսութիւնն եներգիւայի ավելի քիչ վատնումով հնարավորութիւնն ունի ավելի լավ մշակել հողը, լայնորեն ոգտագործել ազրոնոմիական գիտելիքները իր տնտեսութեան մեջ, ձեռք բերել ցեղավոր անասուններ, լավ մեքենաներ և նրանց լավ ոգտագործել և ալլն:

Ահա մի վառ որինակ, թե ինչպես տրտադրական լավ գործիքներով տնտեսութիւնում բարձրանում և աշխատանքի տրտադրողականութիւնը: Ներքե բերված թվերը վերցված են Սարատովի նախնիին նահանգի գյուղական տնտեսութիւններից:

Տնտեսութիւնների խմբերն ըստ ինվենտարի	Հաճարի բերքատու- թիւնը մեկ հեկտարից ցենտներով	Ծախսված բան- րական որերը մի հեկտարի վրա
Նոր խումբ (շթի մշակումով)	786	16,7
Միջին խումբ (գութանի մշակու- թեամբ)	917	17,4
Բարձր խումբ (գոլգտան, ինվեն- տարի լրիւ կոմպլեկտով)	1082	11,8

Գյուղատնտեսական ավելի կատարելագործված գործիքներով հո-
ղի մշակման առավելութիւնները պարզ են: Սակայն նրանց գործա-
դրումը ոգտավետ և վոչ բոլոր տնտեսութիւններում:

Այսպես, որինակ, խոշոր քանակութեամբ փոքրագույն տնտեսու-
թիւններն իրենց չեն արդարացնում: 20 միլիոնից ավելի բանվոր
ձիերի ուժը, վոր գտնվում և մեր գյուղական տնտեսութիւնների
տրամագրութեան տակ, միջին չափով ոգտագործվում և միայն
30% -ով:

Բանվոր ձիերի և չեղների կերակրման վրա ծախսվում և մեր
գյուղատնտեսութեան արտադրած բոլոր կերի 60% -ը: Սրանով և բա-
ցատրվում կոմարոծութեան, խողարոծութեան թույլ զարգացումը
մեր չերկրում: Կաթնատնտեսութեան, վոչխարոծութեան խոշոր
չափով զարգացմանը խանգարում և կերի պակասութիւնը: Ձիերն
սպառում են ամբողջ կերի կիսից շատ ավելին, և միևնույն ժամանակ
շատ տնտեսութիւններում ալգալիսին հերիք չի անում, իսկ սրան
կից, չեղած բանվոր ձիերն ոգտագործվում են միայն մեկ չերրորդ չա-
փով, ալսինքն 3 անգամ ավելի պակաս, քան նրանք կարող կլինելին
ոգտագործել խոշոր տնտեսութեան գոյութեան դեպքում: Ահա վառ

որինակ, թե ինչպիսի պատիւ և հանդիսանում մեր գլուղական տնտեսութեան համար նրա մանր ու բաժան-բաժան լինելը: Վորքան ահաւելի աշխատանք և գործադրվում և վորքան քիչ արդուներ և ստացվում:

ԳԼՈՒԽ ՅԵՐԿՐՈՐԻ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԳՅՈՒՂԸ ՅԵՎ ԳՅՈՒՂԸ ԿԱՊԻՏԱԼԻԶՄԻ ՈՐՈՐԸ

(Վերջավորութիւնը)

ԽՈՒՆՈՐ ԳՅՈՒՂԱԿԱՆ ՏՆՏԵ-
ՍՈՒԹՅԱՆ ԱՆՅՆԵԼՈՒ ՅԵՐ-
ԿՈՒ ՈՒՂԻՆԵՐ

Մենք տեսանք, Վոր մեր գլուղական տնտեսութիւնը, քաղաքացիական կոիֆներէից հետո, 6—7 տարվա ընթացքում, ընդհանուր աւամար անցել և նախապատերազմւան արտադրութեան չափերից: Չքաւորներն ու միջակները լուրացրել են վոչ միայն իրենց շնչաբաժին հոգը, այլ և կալվածատերերից ու կուլակներից խլած հոգիքը: Գլուղատնտեսութեան 1921—1922 թվի մակարդակից համեմատած նման արագ զարգացումն հնարավոր զարձալ միայն շնորհիվ Խորհրդային իշխանութեան:

Բայց և այնպէս գլուղատնտեսութեան աճումը մեր յերկրում անչափորեն հեռ և մնում արդուներութեան աճումից: Մեր կարեւորագույն տնեկիքն և հանդիսանում արագացնել գլուղատնտեսութեան աճումը, բարձրացնել գլուղացիական դաշտերի բերքատուլութիւնը, ձեռնարկել մեր գլուղատնտեսութեան այնպիսի զարգացման, Վոր հասնենք առաջավոր կապիտալիստական լերկներին: Խորհրդային իշխանութեան որոք, Վորն ամեն կերպ ապահովում և չքաւոր և միջակ տնտեսութիւնների բարձրացման ոգնութիւնը, հնարավոր և դառնում արդիկուլտուր¹ ձեռնարկումների լայն ոգտագործման տարածումը, Վորն ի վիճակի լն կարճ ժամանակամիջոցում տալ բերքատուլութեան զգալի բարձրացում: Այդ ձեռնարկումներն են՝ տեսակավոր սերմերի ցանումը, բոլոր սերմերի դտումն ու տեսակավորումը, շարքացանքը, միջնակների վոչնչացումը, պալքարը ֆուսատուների դեմ, ցանքաի մեջ լեղած՝ անպէտք խոտերի վերացումը, անասուններին աշնանացանի մեջ թողնելուն վերջ տալը, անասունների կերակրման և պահպանման պալմանների լավացումը, աղբի՝ վորպէս պարարտանուլթի՝ ալիլի ճիշտ ոգտագործումը, արվեստական պարարտացումների կիրառումը, հոգիկրացումը, լեղած ինվէնտարի ալիլի լրիւ ոգտագործումը և այլն:

¹ Հոգագործութիւն:

Գյուղատնտեսական փորձադաշտերում կատարված և վերջը առանձին գյուղական տնտեսություններում ստուգված փորձերը, որինակի համար, հետևյալն են ասում: Մաքրատեսակ սերմերով ցանված փորձադաշտերում բերքատվության բարձրացման չափը ավելացել է կենտրոնական սեահող նահանգներում 30—50 %-ով, Հյուսիսային Կովկասում՝ 10—30 %-ով, Ուրալում՝ 25—50 %-ով: Լավացրած ցեղերը բերքատվության բարձրացում են տալիս կենտրոնական սեահող նահանգներում փորձադաշտերում—10 մինչև 60 %, Հյուսիսային Կովկասում—35 մինչև 75 %: Շաբաթացանը Կ. Ս. Ն. 1—11 %, Ուրալում 10—30 %, Սարատովի նահանգում 10—25 %:

Հացահատիկային հողերի կրացման փորձերը բերքատվության բարձրացում են տալիս 15 %-ով, բակլային բույսերի համար 25 %-ով:

Բերքատվության բարձրացման մի շարք ագրիկուլտուր ձեռնարկումներ Պորհրդային իշխանության որոշ մատչելի չեն նաև գյուղական մանր տնտեսությունների համար: Մեզ մոտ կան որինակելի գյուղացիական անհատ տնտեսություններ, վորոնք իրենց դաշտերի բերքատվությամբ վոչ միայն հասնում, նույնիսկ գերադանցում են արտասահմանից: Յեւ Նրանցից շատերը հեռու չեն հարուստ լինելուց: Կան նույնիսկ աշնայիսի չքավոր գյուղացիներ, վորոնք բերքատվությունը իրենց հարևանների հետ համեմատած բարձրացրել են 2 և ավելի անգամ: Դա ցույց է տալիս, վոր անհատական տնտեսություններն զգալի չափով հնարավորություններ ունեն բարձրացնելու իրենց բերքատվությունը: Բայց յեւ այնպես անհասպակ սնեստուրյուններ լեծ բարձրացում տալ չեն կարող: Մանր տնտեսությունների համար ինվենտարի պակասությունը պատահական չարիք չեւ Մենք վերևում արդեն ասացինք, վոր մի ամբողջ շարք գյուղական տնտեսություններում ձիու պակասությունը և ինվենտարի չգոյությունը վերացնել անհնարին է վոչ միայն նրա համար, վոր ձի կամ գութան գնելու համար չկան միջոցներ, այլ և նրա համար, վոր սնեստուրյունը խիտ փոքր է, չի արդարացնում ձիու կերը, հնարավորություն չի տալիս արդարացնելու գութանի գործադրումը: Իսկ նման տնտեսություններ մեզ մոտ շատ և շատ են: Ուրեմն մեռւմ է մի չեւք, ախ ե՛ւ անցնել խոշոր տնտեսության, վորի առավելությունների մասին մենք արդեն ասացինք: Խոշոր սնեստուրյան անցնելն անխուստիելի յեւ: Ի՞նչ միջոցներով հնարավոր է այդ անել: Կա յերկու ուղի:

Մեկ ուղին—զա ախ եւ, վորով ընթանում է գյուղատնտեսության խոշորացումը կապիտալիստական յերկրներում, ինչպես նաև մեզ մոտ հեղափոխությունից առաջ:

Այդ ուղիով կարող են բարգավաճել ու բարձրանալ թվով վոչ շատ և այն ել գյուղական հարուստ տնտեսությունները ի հաշիվ անհամեմատ ավելի շատ գյուղական մանր և սակավադուր տնտեսությունների քայքայման ու կործանման: Այդ ուղիով մեր լերկրում ել դեռ ևս ՆեՊ-ի պայմաններում շարունակում են աճել կուլակային խոշոր տնտեսություններ, բայց արդեն ավելի զգալի գանդադուլվամբ, քան կապիտալիստական լերկրներում: Ի՞նչ և բերում աշխատավոր գյուղացիական լայն մասսաների համար գյուղատնտեսության զարգացման կապիտալիստական այդ ուղին: Այս հարցին պատասխանելու համար մենք պետք է պարզենք, թե ինչու կամուկապիտալիստական կուլակացությունը գյուղացիներին բաժանում և չքավորների, միջակների և կուլակների: Եման բաժանումը կուլակին բոլորովին դուր չի գալիս: Ինչու մեղ? Գյուղացիներին բաժանում եք, ասում և նա. մենք բոլորս գյուղացիներ ենք, հավասար ենք: Յեթև մեկը հարուստ և, մյուսը աղքատ, սա նրանից է, վոր մեկը շատ և աշխատել, կամ նրա հայրերը շատ են աշխատել, ահա և իրենց համար ամուր տնտեսություն են ստեղծել: Իսկ մյուսը ծուլություն և անզգամություն և անում, ինչպես հարկն է չի ուղում հողի վրա աշխատել: Իսկ մայր-հողը սիրում և, վոր իր վրա աշխատանք թափեն պահանջում և, վոր ամեն մեկը նրա վրա չարչարվի, չոթը շապիկ փոխի:

Իսկ լերկրեն կուլակն այսպես ել և դատում. ահա լես ավելի լնմ լեկամուտ ստանում, քան չքավորը: Բայց միթե գործարաններում և ֆաբրիկաներում բոլոր բանվորները հավասար լեկամուտ ունեն, միթե բոլոր բանվորները հավասար ուժիկ են ստանում: Բանվորներից մեկը բարձրորակ և, լավ սովորած—նա զգալիորեն շատ և ստանում, քան չսովորած բանվորը: Ի՞նչու դուք շատ ստացող բանվորին կուլակ չեք անվանում: Սա անարդարացի լե: Յեթև դուք գյուղացիներին բաժանում եք չքավորների, միջակների և կուլակների, այդ դեպքում բանվորներին ել բաժանեք. քիչ աշխատավարձ ստացող բանվորը թող կոչվի չքավոր, նրանից ավել ստացողը—միջակ, իսկ ավելի ստացողը—կուլակ:

Իսկ ավելի գրադեստ և աշխարհ տեսած կուլակն այսպիսի ճառեր ել և լերդում: Ահա վերցրեք ամերիկյան գյուղացուն—Ֆերմերին (ագարակատեր). նրանց մոտ միջակ տնտեսություն ունեցող ֆերմերը ինձնից ավելի լավ և ապրում, հարուստ և ինձնից: Ապա ել ի՞նչի կուլակ եմ լես:

Ճիշտ են արդյոք կուլակի այդ դատողությունները: Վոչ, բոլորովին ել ճիշտ չեն: Մենք տեսանք, վոր բոլորովին ել ճիշտ չեն

տառում, վորպես թե չքավորն ավելի քիչ է աշխատում ունեորից: Ընդհակառակը, չքավոր տնտեսության ամեն մեկ հեկտար ցանքսն ավելի շատ աշխատանք է խլում, քան խոշոր տնտեսության մեկ հեկտարը, չնայած չքավորի հեկտարն ավելի քիչ բերք է տալիս: Հողը չքավորի համար խորթ մայր է վոչ թե նրա համար, վոր չքավորը վատ է աշխատում, այլ նրա համար, վոր չքավորի տնտեսությունը փոքր է, և այդ պատճառով ավելի անշահարեր է, ու չի վարձատրում թափված աշխատանքը:

Կուսակցությունը պուղացիներին, բաժանում է չքավորներին, միջակներին և կուլակներին վոչ հենց նրա համար, վոր մեկը լավ է ապրում, մյուսը վատ, իսկ չերրորդը՝ վոչ լավ և վոչ էլ վատ: Նման բաժանման պատճառները բոլորովին այլ են: Պարզինք հետևյալ թվերը:

Ահա թե տնտեսությունների վոր տոկոսն
ԱՆԱՍՏԱՆՆԵՐԻ ՅԵԿ ԻՆ- և ստիպված անասունների և ինվենտարի վար-
ՎԵՆՏԱՐԻ ՎԱՐՁԸ ԳՅՈՒ- ձակալությանը դիմելու:

Վյատկայի նահանգ.	Կուրսկի նահ.	Տամբովի նահ.	Հյուսիս- կովկ.	Սիբիրում
32,6 0/0	21,4 0/0	31,4 0/0	20,1 0/0	48,00/0

Ո՞վ և ի՞նչից է վարձում բանվորը անասուններ և ինվենտար: Իհարկե, պատահում է, վոր և կուլակը միջակից՝ վարձի է միջակը չքավորից, և չքավորը միջակից: Սակայն ամենից շատ և հաճախ չքավորն ու միջակն են ստիպված վարձելու կուլակից: Յեւ իրոք, նախնք հետևյալ թվերին, վորոնք չքավոր, միջակ և կուլակ տնտեսությունների արտադրական գործիքների արժեքի մասին են խոսում, և ցույց են տալիս, թե վորքան արտադրական գործիք է հասնում մի հեկտար ցանքսին պանազան տնտեսություններում.

	Արտադրական բոլոր միջոցների արժեքը	Ամբողջ ցանքսը հեկտարներով	Արտադրական մի- ջոցների արժեքը մի հեկտար ցանքսի համար
Բատրակների և չքավորների մոտ . . .	185 ուրլի	2,29	80,8 ուրլի
Միջակների մոտ . . .	755 »	5,33	141,7 »
Կուլակների մոտ . . .	1690 »	11,80	143,2 »

Պարզ է, վոր կուլակը, ունենալով ամեն մի հեկտարին ավել արտադրական գործիքներ քան չքավորն ու միջակը, ավելի հնարավորություն ունի ալգալիսին վարձով տալու:

Յեւ խեղճեալ, ահա Սիրերի 2 շրջաններ թվերը, վորոնք ցույց են տալիս, թե ով ավելի շատ է արտադրական գործիքները վարձով տալիս և ով ավելի շատ վարձով վերցնում:

	Ընդամենը ծախսված և արտադրական գոր- ծիքների վարձակալու- թյան վրա (սուբսիդի- րով)	Ընդամենն ստաց- ված և արտադրա- կան գործիքները վարձակալության տալու համար	Սալդո + և — (սուբսիդիւրով)
Գյուղ. տնտ. բանվորն.	8054	1066 ո.	— 6988
Այլ բանվորներ . . .	3749	541 »	— 3208
Չբավորներ	31546	9672 »	— 21874
Միջակներ	81015	77903 »	— 3112
Կուլակներ	11860	47632 »	+ 35772

Ահա թվեր, վորոնց մասին անհրաժեշտ է խորը մտածել: Ի՞նչ են ասում նրանք: Մենք տեսնում ենք, վոր գյուղի բոլոր շերտերն էլ ինվինտարը վարձով և՛ տալիս, և՛ վերցնում են: Սրանում զարմանալի վոչինչ չկա. տնտեսութեան վարելն իր ուժից վեր է, բայց և այնպես գյուղատնտեսական մի վորևէ գործիք ունի: Ահա և այն նա վարձով է տալիս: Կուլակային տնտեսութեւններում վարձակալութեւն նույնպես գոյութեւն ունի: Յեւ սրանում էլ զարմանալու վոչինչ չկա. նրանցից մեկը մշուս կուլակից փոխ է վերցնում ցանող մեքենա, մշուսը առաջինից՝ կալսող, ահա և այնպես մեկը մշուսից վարձում է: Սակայն գյուղի ինվինտարի մասսայական վարձակալութեւնը սրանում չի կա-
յանում: Միջակները վարձակալութեւն են տալիս համարյա թե այն-
քան, վորքան և վերցնում են, բայց և այնպես վարձակալութեւն են
վերցնում միքիչ ավելի: Իսկ կուլակները չոքս անգամ ավելի շատ
վարձով տալիս են, քան վերցնում: Արտադրական գործիքների չքա-
վորներին և միջակներին վարձով տալը կուլակային տնտեսութեւն-
ների լեկամուտների ամենակարեւոր աղբյուրներից մեկն է կազմում:
Սակայն այդ դեռևս բոլորը չէ: Միջակները, որինակի համար, վար-
ձակալութեւն են տալիս այնքան, վորքան և վերցնում են արտադրա-
կան գործիքներ: Պարզ է, վոր նրանք վոչ վորքի չեն կարող իրենց
լինթարկել, կախալ դրութեւն մեջ դնել նրանով, վոր իրենք արտա-
դրական գործիքների տեր են: Իսկ կուլակը բոլորովին ալ դրութեւն
մեջ է: Նրա ճարտարութեւնից է կախված տալ թի հտալ վարձով
արտադրական այն գործիքները, վոր ինքն ունի: Այստեղից պետք է
լեզրակացնել, վոր արտադրական գործիքների զգալի կուտակումը

կուլակները ձեռքում ստեղծում են ալիսիսի մի դրուժյուն, վոր գլուղի ալն շերտերը, յվորոնք չունեն բավականաչափ արտադրական գործիքներ, կամ բոլորովին չունեն (ալիսնքն չքավորութունը), չենթարկվում են կուլակներին: Կուլակն աշխատավորութան թշնամին և վոչ թե նրա համար, վոր նա հարուստ և, ալ վորովհետև իր հարստութունը նա ոգտագործում և չքավորութանը ոգտագործելու և շահագործելու համար: Կուլակը յուրացնում է չափորի աշխատանքը: Ահա և նման կախումը, նման շահագործումը ցույց է տալիս, վոր գլուղի ներսում, գլուղացիական զանազան շերտերի մեջ մենք ունենք հակասութուններ, նշանակում և՛ մենք գլուղում ունենք դասակարգային տեսալորում: Լինինն ասում եր. «Իսկ ի՞նչ բան և դասակարգն առհասարակ. սա ալն և, վոր թույլ և տալիս հասարակութան մեկ մասին չուրացնել մյուս մասի աշխատանքը»:

Սակայն կուլակը վոչ միայն արտադրական ՎԱՐՁՈՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԿՈՒ-
ԼԱԿԱՅԻՆ, ՇԱՅԱԳՈՐԾՈՒՄԸ
գործիքների վարձակալութան միջոցով և շահագործում չքավորութանը: Կան շահագործման և ուրիշ տեսակները: Աշխատանքի շահագործման ամենից բաց և պարզ տեսակը, դա վարձու բանվորական ուժի, բատրակութան շահագործումն է:

Իհարկե, բատրակին վոչ միայն կուլակն և վարձում: Պատահում է, վոր բատրակին վարձում է և միջակը: Դեռ ավելին: Դեպքեր են լինում, չերք կարճ ժամանակով բատրակը վարձվում է նաև չքավոր տնտեսութունների կողմից, հնձի կամ վարի ժամանակ, չերք ընտանիքի միակ աշխատավորը հիվանդ կամ մահացած է լինում, թողնելով ալդ չքավոր ընտանիքը բոլորովին անելանելի դրության մեջ: Պատահում են դեպքեր, չերք կուլակային տնտեսութուններն ել ուղարկում են իրենց ընտանիքի անդամներից վորևե մեկին դրսում աշխատելու, փող վաստակելու: Չքավորական և միջակային տնտեսութունները, կարճ ժամանակով բատրակ վարձելով, դրանով շահագործող կամ կուլակային տնտեսութուններ չեն դառնում: Բատրակային չի դառնում և իր անդամներից մեկն ու մեկին աշխատանքի ուղարկած կուլակային տնտեսութունը: Կուլակային է հանդիսացնում այնպիսի տնտեսությունը, վորի մեջ վարձու աշխատանքը նշանակելի, զգալի դեր է կատարում, վորք հիմնվում է քիչ քե ռաճ մնայուն վարձու աշխատանքի կիրառումով:

Միբերի նույն 2 շրջաններում 1927 թվին չուրաքանչյուր մեկ հարյուր բանվորական որվանը, վարձու աշխատանքի բանվորական որեր ընկնում են՝

Զբաղմունքի տնտեսություններում . . . 4,5

Միջակներին » 7,9

Իսկ կուլակային » 24 3

Այսպիսով, կուսակցությունը կուլակային տնտեսություններ տարբերում է նրանով, վոր նա մշտապես շահագործում է վարձու աշխատանքը:

ՎԱՇԽԱՌՈՒԹՅՈՒՆԸ ՅԵՎ
ԱՌԵՎՏՈՒՐԸ ՎՈՐՊԵՍ ԿՈՒ-
ԼԱԿԱՅԻՆ ՅԵՎԱՄՈՒՏՆԵՐԻ
ԱՂԲՅՈՒՐ

Կուլակային շահագործումն ունի եւ այլ տեսակներ, որինակ, վաշխատությունը: Յեթե գյուղում հարեանը հարեանից մինչև հունձը մի քանի փութ հաց ե վերցնում, կամ թե մեկ չերկու ամսով մի քանի ուռլլ փող, այդ դեռ բոլորովին չի նշանակում, վոր նա, ով փոխ տվեց, արդեն շահագործող կուլակ դարձավ, թեկուզ չեթե հենց նա իր տրամադրած վարկի համար մի վորոշ տոկոս ե վերցրած լինի: Բայց ահա գյուղում կան տնտեսություններ, վորոնք սակավութեան հետեանքով չեն դիմանում մինչև նոր հունձ, ե փող ել չունեն հաց գնելու: Պարզ ե, վոր այստեղ առաջին տնտեսություններն ընկնում են չերկրորդ տնտեսությունների կախման տակ: Այստեղ արդեն խոշոր պաշարներ ունեցող տնտեսությունները հնարավորություններ են ստանում շահագործելու սակավութեան տնտեսություններին. նման տնտեսությունների մեծ պաշարները հնարավորություն են տալիս նրան շահումներ անել վաշխատության միջոցով:

Վերջապես կուլակը շահագործել կարող ե գյուղը առետրի միջոցով: Նա, որինակ, հացն աշխանը գնում-հավաքում ե ե դարնանը վաճառում չքավորին 3 անգամ ավելի թանգ: Պարզ ե, վոր ամեն մի տնտեսություն հնարավորություն չի ունենա այդ անելու, այդպես կարող ե անել միայն հարուստ տնտեսությունը: Յեվ հարստությունն այստեղ դառնում ե մի ուժ, վորը կուլակին հնարավորություն ե տալիս չքավորներին ու միջակներին կախման մեջ գնելու:

ԶԲԱՎՈՐԸ, ՄԻՋԱԿԸ,
ԿՈՒԼԱԿԸ

Այժմ մենք տեսնում ենք, թե ինչում ե կայանում չքավորի, միջակի ե կուլակի տարբերությունը: Կուլակը — սա միայն հարուստ գյուղացին չե: Կուլակը շահագործողն ե, վորը շնորհիվ իր տնտեսության հարստության, հնարավորություն ունի յուրացնելու ուրիշի աշխատանքը, ստիպելու ուրիշին աշխատելու իր համար: Իսկ չքավորը — դա նա չե, ով չի կարողանում կերակրվել իր տնտեսությունով, ստիպված ե լինում մտնել կուլակային շահագործման լծի տակ: Զբաղմունք կիսով չափ մանր սեփականատեր ե, նա վորոշ ինվենտարի

տեր ե, վարուժ ե իր տնտեսութիւնը, բայց մշուս կիսով նա արդէն բանվոր ե, բատրակ, վորովհետեւ նա ապրել չի կարող առանց իր բանվորական ուժը վաճառելու: Սրա համար ել չքավորներին այլ կերպ կիսապրոլետարներ են անվանում: Միջակը գտնվում ե կուլակի ե չքավորի մեջտեղը: Նա կուլակի կողմից չի շահագործվում (ավելի ճիշտ՝ քիչ ե շահագործվում), վորովհետեւ սեփական տնտեսութիւնը նրան հնարավորութիւն ե տալիս ծալրը ծալրին հասցնելու, առանց կուլակային շահագործման լծի տակ մտնելու, բայց միջակն ինքը ուրիշի աշխատանքը նույնպէս չի շահագործում: Միջակը սեփականատեր ե, սակայն նրա այդ սեփականութիւնը ուրիշի աշխատանքի չուրացմանը չի ծառայում: Նա աշխատավոր ե, ե այդ նրան առանձնացնում ե կուլակից: Կուլակային տնտեսութիւնները մի շարք մեծ առավելութիւններ ունեն չքավորական ե միջակային տնտեսութիւններին հանդեպ, թեկուզ միայն նրանով, վոր նրանք ավելի խոշոր են: Բացի դրանից, նրանք հիմնվում են չքավորների ե բատրակների աշխատանքի շահագործման վրա: Այդ բոլորը հնարավորութիւններ են առեղծում կուլակային տնտեսութիւնների արագ աճմանը, չեթե այդ աճման առաջ արգելքներ չի դրվում:

Անա աշխարհի ուղիներով են կապիտալիստական չերկրներում առաջ գալիս խոշոր գյուղական տնտեսութիւններ: Սակայն կուլակային տնտեսութիւնների աճումը նշանակում ե չքավորական շահագործման աճումը, նրա՛ւով իր ու ավելի քայքայումը: Կուլակային տնտեսութիւնների մեծ ու արագ զարգացման դեպքում միջակների տնտեսութիւններն ել աստիճանաբար ընկնում են նրանց կախման տակ:

Գյուղական տնտեսութիւնների խոշորացման նման ուղին տանում ե դեպի կուլակային տնտեսութիւնների աճումը ե չքավորական ու միջակային տնտեսութիւնների քայքայումը: Սա այն ուղին ե, վոր կապիտալիստական չերկրներում անցնում ե չքավոր ու միջակ տնտեսութիւնների վոսկորների վրայով:

Կապիտալիզմի որոք գյուղի այդ վերնաշերտը տարեց-տարի ամրանում ե: Տարեց-տարի միջակների մի մասն իջնում ե չքավորների դրութեանը, իսկ չքավորների մի մասը թողնում իր տնտեսութիւնը, գնում ե կուլակի մոտ բատրակութեան, կամ գնում քաղաքներ՝ գործարաններում ու ֆաբրիկաներում աշխատանք փնտրելու: Գյուղն աւազորեն շերտավորվում ե: Գյուղում միջակների շերտն սկսում ե նոսրանալ: Նրա մի չնչին, ավելի ունեւոր մասը բարձրանում ե վեր,

կուլականում, իսկ հիմնական մասսան՝ միջակները գնում են դեպի վար և հասնում չքավորի կիսաքաղց զրության: Գյուղացիութանը կապիտալիզմի որոշ միայն այգուկս և վիճակված զարգանալու: Յեղ այգուկս, քանի գնում, այնքան նա քայքայվում և, վերածվելով գյուղական փոքրաթիվ վերնաշերտ բուրժուազիայի և քայքայվող գյուղական հսկայական մասսայի, վորը կորցնելով իր սեփականությունը, ստիպված է լինում ծախել իր բանվորական ուժը, դառնալ պրոլետար (բանվոր):

Որինակի համար վերցնենք կապիտալիստական լերկրներից ամենահարուստ Հյուսիսային Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների գյուղացիութան (Ֆերմերների) շերտավորման ընթացքը:

Այնտեղ ֆերմերների մի մասը իր սեփական ագարակն ունի, մի մասն էլ ագարակները կապալով և վերցնում:

Սեփականատերերի լիակալառու ագարակատերերի քիվը բաժարիների (սոկոսներով),

	1880 թ.	1890 թ.	1900 թ.	1910 թ.	1920 թ.	1925 թ.
Սեփականատերեր . .	74,4	71,6	64,7	63,0	61,9	61,4
Կապալառուներ . .	25,6	28,4	35,3	37,0	38,1	38,6

Մենք տեսնում ենք, թե ինչպես անշեղորհն սեփականատեր ֆերմերների թիվն ընկնում և և ավելանում և թիվն աշխատիչների, ովքեր չունենալով սեփականություն, ստիպված են ագարակները կապալով վերցնելու: Բայց դա բոլորը չէ: Տարեց-տարի թե մեկի և թե մյուսների բանկերում ունեցած պարտքը ավելանում է:

1890 թվին 71,6 % ագարակատերերից 52,6 %-ի ագարակները բանկերում գրավ զրված չի լեղել և միայն 19-ինն է գրված լեղել գրավ: Իսկ հետո այդ թվերը փոխվում են հետևյալ կերպ.

%/0 բոլոր ֆերմերների թվից	1890	1900	1910	1920	1925
Բոլոր սեփականատերերի	71,6	64,7	63,0	61,9	61,4
Սրանցից գրավ չզրված ագարակների	52,6	45,7	43,0	39,9	39,4
Գրավ զրվածների	19,0	19,0	20,0	22,0	22,0

Գրավ զրված ագարակների թիվը տարեց-տարի աճում է: Իսկ սա ի՞նչ է նշանակում: Այդ նշանակում է, վոր վաղ թե ուշ ֆերմերները մինչ ականջները թաղված բանկերից վերցրած պարտքերի մեջ, ստիպված կլինեն վաճառել իրենց ագարակներն ու կապալով վերցնել ուրիշի ագարակներ, չեթե իր նախկին ագարակի վաճառումից միջոցներ մնացած լինեն, կամ ստիպված պետք է լինեն գնալ և փորձել ավելի խոշոր ագարակներում աշխատելու: Իսկ ագարակները գրավ դրած կապալառուներին մնում է մի ճանապարհ—գնալ վարձու բանվորութիւն: Իսկ այժմ որինակի համար վերցնենք հետամնաց զաղութային մի լեւելիւր—Հնդկաստանը:

Այնտեղ միայն Մադրաս նահանգում մենք ունենք գյուղի շերտավորման հետեւյալ պատկերը: -

Այստեղ յուրաքանչյուր 1000 բնակչին ընկնում է.

	1901	1911	1921
1. Հողագործութեամբ չգրադվող հողատերեր	19	23	49
2. Հողագործութեամբ չգրադվող կապալառուներ ալսինքն հողը արենդով-կապալով տվողներ	1	4	28
3. Սեփականատեր գյուղացիներ—հողագործութեամբ զբաղվողներ	484	426	381
4. Հողագործութեամբ զբաղվող կապալառուներ	151	207	225
5. Գյուղատնտեսական բանվորներ և բաւրակ.	345	340	317

Շերտավորման պատկերը միանգամայն պարզ է: Հնդկաստանում 20 տարվա ընթացքում հողագործութեամբ չպարապող խոշոր հողերի սեփականատերերի խումբը խիստ բարձրացել է: Բարձրացել է կալվածատերերից հողը կապալով վերցնող և գյուղացիներին կապալով տվող խումբը: Պարզ է, վոր այս լեւելու խմբերն ել շահագործողներ են: Ընդհակառակը, գյուղացի-սեփականատերերի քանակութիւնը փոքրացել է, ուժեղ բարձրացել է կապալառու գյուղացիների խումբը: Գյուղատնտեսական բանվորների տոկոսի աննշան նվազումը բացատրվում է բաւրակների մասսայական տեղահանութեամբ:

Կապիտալիստական վոր լեւելին ել վերցնելու լինենք, լինի չառաւիպով՝ թե հետամնաց, ինքնուրույն՝ թե կախում ունեցող, մեծ՝ թե փոքր բերքատուութեամբ—ամենուրեք մենք նկատում ենք, վոր գյուղը կապիտալիստական շերտավորման է չենթարկվում,—տեսնում ենք ամենուրեք, գյուղացիութեան միջակ խմբերի քայքայումը և փոշիացումը:

Այլ պատկեր և ներկայացնում խորհրդային
Միությունը: Ճիշտ և, մեզ մոտ նույնպես կու-
լակային վորոշ աճում գոյություն ունի, բայց
միևնույն ժամանակ և չի փոշիանում, չի փոք-

րանում, այլ անում և նայել միջակային խումբը:

Կուլակները խումբը աճում և, այսինքն գլուղում կուլակային շահա-
դործումը վորոշ հափով աճում և: Աճում և նաև բատրակները խումբը, ալ-
սինքն չքավորության մի մասը թողնում և իր տնտեսությունը և բատրա-
կության գնում: Բայց վորովհետև չքավորական խմբի փոքրացումը զգա-
լիորեն արագ և կատարվում, քան բատրակների գլուղատնտեսական
բանվորության թվի աճումը, և վորովհետև միաժամանակ զգալիորեն
աճում և միջակների խումբը, նշանակում և, վոր մեզ մոտ չքավորնե-
րի մեկ մասը բորձրանում և միջակների մակարդակին: Դա նշանա-
կում և, վոր չնայած մեզ մոտ ևլ գլուղի շերտավորում գոյություն ու-
նի, սակայն նա այլ կերպ և բնթանում, քան ալգ տեղի լե ունենում
կապիտալիստական չերկրներում: Հիմնական տարբերությունը նրա-
նում և, վոր մեզ մոտ լե՛վ չավորները լե՛վ միջակները բաբելավում են
իրեցց սեփեսությունը:

Պատճառը նրանում և, վոր հողի ազգայնացումը և խորհրդային
իշխանության ամբողջ քաղաքականությունը, գլուղի կապիտալիստա-
կան զարգացման ճանապարհին արգելանքներ, խոչընդոտներ և հարու-
ցում զգալիորեն զսպելով այն: Կուլակային տնտեսություններ ծնվում
են և խորհրդային գլուղում, և չեն կարող հառաջանալ, քանի դեռ գլուղ-
ություն ունի մանր, ցրված արտադրությունը: Սակայն ալգ աճումը շատ
նեղ սահմանների մեջ և դրված:

Խորհրդային իշխանության որոք, բանվորական պետության մեջ,
բացվում և մի այլ նոր ուղի գլուղատնտեսության խոշոր տնտեսու-
թյուններ ստեղծելու, սոցիալիստական ուղի: Խորհրդային պլանմաննե-
րում գլուղը կենսա դեպի գլուղատնտեսության խոշոր տնտեսություն-
ների արտադրություն, վո՛չ թե գլուղական հիմնական մասսայի սնան-
կացման, այլ նրա բարձրացման, կուլակային շահադործման հիմնա-
կան լիկվիդացիայի, կուլակի դեմ անողոք պալքարի միջոցներով: Դա
գլուղի նամայնացման, կոլեկտիվացման ուղին և, վորը պետք և տա ևլ ա-
վելի բարձր գլուղատնտեսական աշխատանքի արտադրողականություն,
քան այն, վոր կարող և տալ կապիտալիստական գլուղատնտեսության
խոշոր տնտեսությունը:

Լենինն ասել և.—«Ապրել հնի պես, ինչպես ապրելիս են չեղել
մինչև պատերազմը,— չի կարելի. մարդկային ուժի և աշխատանքի

նման վատնումը, վորպիսին կապված է գլուղատնտեսական առանձին մանր տնտեսությունների հետ, սրանից հետո շարունակել չի կարելի: Յերու-լերեք անգամ կբարձրանար աշխատանքի արտադրողականու-թյունը, լերկու-լերեք անգամ ավելի կիննավեր տնտեսություն և հողա-գործություն համար անհրաժեշտ մարդկային աշխատանքը, չեթե բա-ժան-բաժան չեղած մանր տնտեսություններից անցումն կատարվեր համայնացված տնտեսություն»:

Մեր լերկրում ներկայումս լավմանները հասունացել են այնքան, վոր հնարավոր է դառնում լայն չափերով անցնել դեպի համայնաց-ված տնտեսությունը:

ԴԼՈՒԽ ՅԵՐՐՈՐԻ

ԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ՅԵՎ ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆԸ ԿԱԴԻՏԱԼԻՋՄԻ ՈՐՈՎ ՅԵՎ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԻՇԽԱՆՈՒ- ԹՅԱՆ ՈՐՈՎ

ՑԱՐԱԿԱՆ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԱՐ-
ԴՅՈՒՆԱԲԵՐԱԿԱՆ ՇԵՏԱՄԱ-
ՑՈՒԹՅՈՒՆԸ

Մենք արդեն ասել ենք, վոր մեր գլուղա-տնտեսության հետամնացությունը, աշխատանքի ցածր արտադրողականությունն այդ բնա-գավառում մենք ժառանգել ենք ցարական Ռուսաստանից: Իսկ ինչն էր առաջացնում այդ հետամնացությունը ցարական Ռուսաստանում: Ամենից առաջ—արդյունաբերության թույլ զարգացումը, տեխնիկայի հետամնացությունը:

Իսկ թե բարձր տեխնիկան ինչքան մեծ չափերով է տնտեսում մարդկային աշխատանքը, բարձրացնում նրա արտադրողականությունը, կարելի չէլտեսնել հետևյալ որինակից. ներկայումս համաշխարհային տնտեսության մեջ գործածվող բոլոր մեքենական շարժիչները փոխա-րինում են 18 միլիարդ մարդու աշխատանք, իսկ լերկրագնդի ամբողջ աշխատունակ բնակչությունը միայն 600 միլիոն հոգի չե, այսինքն՝ 30 անգամ պակաս, քան շարժիչների ուժը: Յեթե վերցնենք լերկրագնդի ամբողջ բնակչությունը, սկսած ծծկեր մանուկներից մինչև զառամյալ ծերունիները, վոր կազմում է 1,8 միլիարդ հոգի, կտեսնենք, վոր այդ ես տասն անգամ պակաս է այն մեքենական ուժից, վորն ունեն հիշյալ շարժիչները: Այսպիսի վիթխարի չափերով աշխատանք է տնտեսվում և այսքան ավելանում մարդկային աշխատանքի կարողությունը մե-քենական տեխնիկայի շնորհիվ:

Յարական Ռուսաստանն աշխարհիս կապիտալիստական չերկրներ-
 րի մեջ ամենահետամնացներից մեկն էր—արդյունաբերության տեսա-
 կետից: Իր տարածությունը Ռուսաստանը կազմում էր ավելի քան
 չերկրագնդի վեցերորդ մասը, իսկ իր աղյուսակահանքային
 ածրոջը մարդկության ավելի քան 10% է: Ինչ վերաբերում է համաշ-
 խարհային արդյունաբերությանը, այստեղ ցարական Ռուսաստանի
 ունեցած բաժինը շատ ավելի պակաս էր:

Ռուսաստանում արդյունահանվում էր քարածխի համաշխարհային
 արդյունահանման 2,70%-ը, պղնձի՝ 4,40%-ը, վոսկու՝ 70%-ը, չուգունի
 ձուլման՝ 6,20%-ը: Ռուսաստանի տեքստիլ արդյունաբերության իլիկ-
 ների թիվը կազմում էր համաշխարհային տեքստիլ արդյունաբերու-
 թյան իլիկների թվի 6,20%-ը: Չնայած իր հսկայածավալ տերրիտորիա-
 չին, Ռուսաստանի չերկաթուղիները կազմում էին վեցերորդ աշխարհի
 չերկաթուղիների չերկարության միայն 7,20%-ը: Միայն նավթարդյու-
 նաբերության ասպարիզում ցարական Ռուսաստանը բավական աչքի
 ընկնող տեղ էր գրավում, տալով նավթի համաշխարհային արդյունա-
 հանման 17,80%-ը:

Այս կամ այն չերկրների զարգացման մասին դադափար է տալիս
 այն հանգամանքը, թե այդտեղ բնակչության յուրաքանչյուր շնչի,
 արդյունաբերական ապրանքների սպառումը ինչ քանակությու-
 ն է կազմում:

Յարական Ռուսաստանն այստեղ ևս շատ հեռ էր կապիտալիս-
 տական չերկրների մեծ մասից:

Մի ճնշի սպառումը

Պետություններ	ածուխ տոն- ներով հաշ-	չուգուն կիլոգր.	չերկաթ կիլ. հաշ-	բամբակ կիլ. հաշ-	շաքար կիլ.
	ված.	ված	ված	ված	հաշված
Հունսիս. Ամերիկա	5,1	326	372	14	33,7
Անգլիա	4,7	209	236	19	37,7
Գերմանիա	2,7	278	261	7,3	19,1
Ֆրանսիա	1,6	128	151	7	18
Ռուսաստան	0,3	34	32	3,1	7,8

Այս տախտակից մենք տեսնում ենք, վոր քարածուխ Ամերիկա-
 չում սպառվել է 18 անգամ ավելի, Անգլիայում՝ 16 անգամ, Գերմա-
 նիայում՝ 9 անգամ ավելի, քան ցարական Ռուսաստանում: Չուգուն
 Ամերիկայում սպառվել է 10 անգամ ավելի, Գերմանիայում՝ համարյա
 9 անգամ ավելի, քան Ռուսաստանում: Յերկաթ է պողպատ Ամերի-

կան սպառել ե 11 տնգամ ավելի, Գերմանիան՝ ավելի քան 8 տնգամ ե Անգլիան՝ 7 տնգամ ավելի, քան ցարական Ռուսաստանը:

ՄԵՔԵՆԱԿԱՆ ՏԵԽՆԻԿԱՅԻ
ՀԵՏԱՄԱՍՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ՑԱՐԱ-
ԿԱՆ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆՈՒՄ

Արդյունաբերության մի ամբողջ շարք կա-
րևորագույն ճյուղեր ցարական Ռուսաստանում
բոլորովին գոյութիւն չեն ունեցել: Ռուսաս-
տանում բնավ չէին շինվում տրակտորներ,
չկար տեքստիլ, կաշու, քիմիական արդյունաբերության մեքենաների
և տորքերի (станок) արտադրութիւն, չէին շինվում ավտոմո-
բիլներ և օդերովայաններ, տպագրական մեքենաներ և այլն: Մանավաճ
թույլ եր զարգացած գյուղատնտեսական մեքենաների արտադրու-
թիւնը: Որինակ՝ 1913 թվին Ռուսաստանում արտադրվել են միայն
67 միլիոն ուռըրու գյուղատնտեսական մեքենաներ: Նույնիսկ այնպիսի
հասարակ գյուղատնտեսական գործիքներ, ինչպիսիք են գերանդիները,
հին Ռուսաստանում ներածվում էին արտասահմանից: Քիմիական
արդյունաբերութիւնը, դրա մեջ հաշված և արհեստական պարտա-
նշութիւնների արտադրութիւնը չափազանց թույլ եր զարգացած: Վերջա-
պէս ամենասաղմաչին վիճակում եր գտնվում ելեկտրոններգիայի ար-
տադրութիւնը:

Իսկ այդ բոլորն արդյունաբերության այնպիսի ճյուղեր են, վո-
րոնք վճռական դեր են խաղում ամբողջ ժողովրդական տնտեսութիւն
մեջ:

Մեքենաները Ռուսաստանի ժողովրդական տնտեսութիւն մեջ
գործ է ինն ածվում շատ ավելի պակաս չափերով, քան առաջագույն
կապիտալիստական լերկրներում (Հյուսիս. Ամերիկայի Միաց. Նաւ.,
Գերմանիա, Անգլիա, Ֆրանսիա և այլն): Մի ամբողջ շարք աշխատանք-
ներ, վոր արտասահմանում մեքենացված էին, ցարական Ռուսաստա-
նում ձեռքով էին կատարում (և մինչև այսօր ել դեռ ձեռքով են կա-
տարում):

Որինակ՝ ամերիկյան Ֆերմաներում 1920 թ. կար 246,000 տրակ-
տոր և 1927 թ. 700,000 տրակտոր, իսկ մեղանում ներկայումս գյու-
ղատնտեսութիւն մեջ բանեցվում ե ընդամենը 36,000 տրակտոր. ինչ
վերաբերում ե ցարական Ռուսաստանին, այնտեղ գյուղացիները տրակ-
տորի լերես անգամ չէին տեսել:

ՎՈՐՔԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐՈՐԵՆ
ԱՎԵԼԻ Ի ԶԱՐ-
ԳՅՈՒՂԱԿԱՆ ՅԵՎ ՔԱՂԱՔԱ-
ՅԻՆ ԲՆԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆԸ

Վորքան արդյունաբերորեն ավելի լե զար-
գացած լերկիրը, սոժորաբար նրա բնակչու-
թիւնն այնքան քիչ տոկոսն ե զբաղվում գյու-
ղատնտեսութիւն, այնքան ավելի մեծ ե նրանում քաղաքային բնակ-
չութիւնն տոկոսը:

Անդրկիտալում գյուղատնտեսութեամբ շարունակում և զբաղվել ընակ-
չութեան ընդամենը 12 տոկոսը, վոչ ավելի. կարելի չի տան, վոր այդ
չերկիրը վերածվել և համարյա մի համատարած քաղաքի: Գերմանիա-
յում գյուղատնտեսութեամբ զբաղվողները կազմում են չերկրի ընակ-
չութեան համարյա $\frac{1}{3}$ -ը: Իսկ մեզանում գյուղատնտեսութեամբ զբաղ-
վում և խնայագործունյա (այսինքն աշխատունակ) ընակչութեան 83
տոկոսը: Իսկ գյուղատնտեսական աշխատանքը, նրա ցրվածութեան,
մեքենաների թույլ ուղտագործման պայմաններում շատ ավելի պակաս
արդյունավետ և, քան արդյունաբերութեան մեջ կատարվող աշխատանքը:
Որինակ՝ մեզանում գյուղատնտեսութեան մեջ արտադրվում և ամբողջ
ազգային չեկամտի միայն 42⁰/₀-ը, մինչդեռ այդտեղ զբաղված և մեր
չերկրի ընակչութեան 83⁰/₀-ը: Արդյունաբերական աշխատանքը մեզա-
նում 5 անգամ ավելի արդյունավետ և, քան գյուղատնտեսականը: Այս
նշանակում և, վոր արդյունաբերութեան մեջ զբաղված մի աշխատողը,
շնորհիվ այն հանգամանքի, վոր նա աշխատում և մեքենաների ոգնու-
թեամբ, իր աշխատանքով կտա նույնքան արտադրանք, վորքան գյու-
ղատնտեսութեան մեջ աշխատող 5 հոգին: Իսկ չեթե համեմատենք բան-
վորի աշխատանքի արտադրողականութունը մեզանում և Ամերիկա-
յում, անմիջապես մեր աչքին կզարնի մեր արդյունաբերութեան ահագին
հետամնացութունը: Կատարելագործված մեքենաների գործադրման
շնորհիվ ամերիկյան մի բանվորը կատարում և այնքան աշխատանք,
վորքան մեզանում կարող են կատարել 3—4 բանվորներ:

Յեւ վայսպիսի հետամնացութուն մեզանում գոյութուն ունի չնա-
յած այն հանգամանքին, վոր մեր չերկիրն իր ընական հարստութուն-
ներով աշխարհիս ամենահարուստ չերկրներից մեկն և: Մենք ունենք
վառելիքի (քարածուխ, նավթ, փայտեղեն, կիզահող—տորֆ) հսկայա-
կան պաշարներ: Մեր չերկրի ընդերքը հարուստ և ամենաբազմազան
մետաղների հանքերով: Խորհրդային Միութեան զանազան մարդերում
ըսնում են ամենաբազմազան տեխնիկական բուսեր, վորոնք հումք
են տալիս արդյունաբերութեանը: Բացի Ամերիկայից, բոլոր մշուս կա-
պիտալիստական չերկրներից մեր չերկիրն ավելի հարուստ և ընական
հարստութուններով: Սակայն, այդ հարստութունների ողտագործման,
արդյունաբերական զարգացման տեսակետով մենք շատ ավելի հետ
ենք մնացել նրանցից:

Հիմա տեսնենք, թե ինչպես և անգրադառ-
նում գյուղատնտեսութեան վրա մեր արդյունա-
բերութեան թույլ զարգացումը, նրա տեխնի-
կայի հետամնացութունը:

Յեթե առնենք արդյունաբերութունը, տրանսպորտը, գյուղա-

ԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆ
ՅԵՎ ԳՅՈՒՆԱՏՆՏԵՍՈՒ-
ԹՅՈՒՆ

տնտեսութիւնը, առևտուրը և ժողովրդական տնտեսութեան մշուս
ճշուգիւրը, կտեսնենք, վոր դրանք բոլորն ել սերտորեն կապված են
միմյանց հետ, մեկը չի կարող գոյութիւն ունենալ առանց մշուսի:
Որինակ՝ վորպեսզի տեքստիլ ֆաբրիկը կարողանա աշխատել, հարկա-
վոր եւ բամբակ, վորից մանած ե պատրաստվում, հարկավոր ե քարա-
ձուխ, վորը վորպես վառելիք ե ծառայում, հարկավոր են մեքենաներ
և տորքեր, հարկավոր են շինարարական նյութեր, վորոնցից ֆաբրի-
կի շէնք ե կառուցվում, հարկավոր են հաց և այլ կենսամթերքներ
բանութիւնների համար:

Հետո, չեթե թուրքեստան կամ Անդրկովկաս հաց չներածվի, այդ
տեղերի գլուղացիները ել բամբակ չեն ցանի, այլ դրա փոխարեն կսկսեն
ցորեն ցանել:

Այսպիսով, ժողովրդական տնտեսութեան վոր ճշուգին ել վոր առ-
նենք, կտեսնենք, վոր նա կախված ե տնտեսութեան մշուս ճշուգիւրից:

Ամբողջ ժողովրդական տնտեսութիւնը կարող ե գոյութիւն ու-
նենալ միայն շնորհիվ աշխատանքի բաժանման նրա զանազան ճշու-
գների միջև:

Վաղուց ի վեր ե անցել են այն ժամանակները, չերը առանձին
տնտեսութիւնն ամեն ինչ ինքն եր արտադրում իր համար, ինքն եր
բավարարում իր բոլոր պահանջները: Այդպիսի տնտեսութիւն, վորը
կոչվում ե նախալ (բնամթերային), կարելի չե գտնել հիմա Սորհրդա-
սին Միութեան ամենահեռավոր և խուլ անկշուններում միայն: Մեր
Միութեան հշուսիսային ծալրամասերում, վորտեղ նախնակենցաղ ժո-
ղովուրդներ են ապրում, դեռեւ կարելի չե գտնել այդպիսի բնամթե-
րային տնտեսութիւններ, վորոնց համարյա ծանոթ չի փոխանակու-
թիւնը, վորոնք վոչինչ չեն վաճառում ու չեն գնում, վորոնք իրենց
ամեն անհրաժեշտութիւններն իրենք են արտադրում, իրենց ուժերով:
Այդպիսի տնտեսութիւններ այժմ կարելի չե գտնել, ինչպես ասացինք,
չերկրի ամենախուլ անկշուններում, այնինչ կար ժամանակ, չերը մեր
ամբողջ գլուղացիութիւնը բնամթերային տնտեսութեամբ եր ապրում,
համարյա ծանոթ չլինելով շուկային, նրա համար վոչինչ չարտադրե-
լով, այնտեղից վոչինչ չգնելով: Այն ժամանակ գլուղացիներն իրենք
ելին իրենց համար հագուստ պատրաստում կոպիտ գլուղացիական
կտավից, բրդից կամ քաթանից, վորի թելը նույնպես իրենց տնտեսու-
թիւնից ելին ստանում (բամբակ, բուրդ, վուշ): Նրանք կառավար-
վում ելին առանց նավթի, իրենց տներում ձիթի ճրագ կամ մարխ
վառելով: Իրենց տնտեսութեանը հարկավոր համարյա բոլոր գոր-
ծիքներն ու առարկաները նույնպես իրենք ելին շինում:

Ներկայումս, ինչպես ամեն վոք գիտի, այլ և գրությունը. գլու-
ղացիական տնտեսությունը հիմա այլևս չի կարող կառավարվել առանց
փոխանակութեան, առանց գնման ու վաճառքի, առանց շուկայի: Նա
հիմա արդեն շատ մեծ չափերով և կախված քաղաքից, նրա շուկայից,
նրա արդյունաբերությունից: Յեւ վերջին տնտեսական կապերը գլուղի
և քաղաքի միջև կարվեն,—դա հսկայական հարված կհասցնի թե քա-
ղաքին և թե գլուղին: Իսկ մեկ անգամից դաբերով հեռ կշարժուի
գլուղացիական տնտեսությունը, անկման կհասցնի նրան: Չէ՞ վոք քա-
ղաքը գլուղացիական տնտեսությանը տալիս և արտադրության (չերկ-
րագործական) բոլոր կարեւորագույն գործիքները, մի շարք շինարա-
րական նյութեր, գլուղացու անձնական սպառման մի շարք առարկա-
ներ: Առանց այդ բոլորի ինչպե՞ս պիտի կառավարվի գլուղացին:

Միևնույն ժամանակ քաղաքն եւ չի կարող գոյութիւն ունենալ,
կառավարվել առանց գլուղի:

Նախ՝ գլուղն արդյունաբերական ապրանքների վաճառահանման
կարեւորագույն շուկան և, և գլուղացին դրանց ամենագլխավոր սպա-
ռողներն են:

Յերկրորդ՝ արդյունաբերությունն իրեն հարկավոր հումքի (բամ-
բակ, բուրդ, կաշի, շաքարի ճակնդեղ, կարտոֆիլ, ձիթաբեր բույսերի
սերմ և այլն) շոշափելի մասն ստանում և գլուղից, գլուղատնտեսու-
թյունից: Իսկ արդյունաբերության մի ամբողջ շարք ճյուղեր ամբող-
ջապես կախված են գլուղատնտեսական հումքից (մանածագործու-
թյուն, կաշեգործութիւն, շաքարագործութիւն, ոսկայագործութիւն
և այլն):

Յերրորդ՝ գլուղատնտեսութիւնը քաղաքներին և արդյունաբերա-
կան ընդլուծներին մատակարարում և հաց և մի շարք այլ կենսամթերք-
ներ (միս, ձու, չուղ, ընդեղեն և այլն):

Քաղաքը և գլուղը, արդյունաբերութիւնը ու գլուղատնտեսու-
թիւնը չեն կարող ապրել մեկին առանց մյուսի: Մեկը լրացնում և
մշակին, նրանք փոխադարձաբար սննդում են իրար: Սակայն սրանից
չի կարելի այնպիսի չեղրակացութիւն անել, թե քաղաքն ու գլուղը
միասնական նշանակութիւն ունեն ժողովրդական տնտեսութիւն համար.
այդ ճիշտ չէ:

Արդյունաբերութիւնն իր հետեից և տանում
ԲԱՂԱՔՆ ԻՐ ՀԵՏԵՎԻՑ Ե
ՏԱՆՈՒՄ ԳՅՈՒՂԻՆ
գլուղատնտեսութիւնը:

Յեւ իրոք: Քաղաքը չի կարող ապրել առանց
հացի, մսի, առանց գլուղատնտեսական հումքի, վոք նրան գլուղն և
մատակարարում: Գլուղն եւ չի կարող ապրել առանց գլուղատնտեսա-

կան գործիքների, առանց մի շարք ապրանքների (չիթ, նավթ, ապակի, մեխ, աղ, շաքար, թուղթ, գիրք ու լրագիր, դեղորայք), վոր քաղաքն և մատակարարում նրան: Բայց ամբողջ ժողովրդական տնտեսության առաջընթացը, զարգացումը կախված և քաղաքից, արդյունաբերության զարգացումից:

Մենք տեսնում ենք, որինակ, թե արհեստական, գործարաններում պատրաստվող պարարտանյութերի գործածումը գյուղատնտեսության մեջ ինչպես և բարձրացնում բերքատվությունը: Բայց արհեստական պարարտանյութերի (վորոնք ամենաարժեքավոր պարարտանյութերն են) պատրաստումը կախված և արդյունաբերությունից, նրա զարգացումից, մասնավորապես քիմիական արդյունաբերության զարգացումից:

Մեկ ուրիշ փաստ. չե՞րք կառուցվեց Միբրիի չերկաթուղին, դա մեկեն առաջ հրեց Միբրիի գյուղատնտեսությունը, նպաստեց նրա աշխարհի ճշգրտի զարգացմանը, վորախիք են հողագործությունը, չուղագործությունը, պանրագործությունը և այլն: Միբրիի չերկաթուղին մեկեն աշխուժացրեց, վորքի հանեց այդ ամբողջ լայնածավալ չերկիրը: Բայց Միբրիի չերկաթուղու կառուցումը հնարավոր դարձավ այն ժամանակ, չե՞րք համապատասխանորեն զարգացավ մետաղարդյունաբերությունը, չե՞րք զարգացավ ածխարդյունաբերությունը: Առանց ուրիշների, առանց շոգեկառքերի, առանց քարածխի, առանց չերկաթուղու Միբրիի գյուղատնտեսությունը չէր կարող առաջ շարժվել, զարգանալ այն տեմպով, վոր նա ունի:

Ինչ ասացինք Միբրիի չերկաթուղու, արդյունաբերության և գյուղատնտեսության մասին, նույնը կարելի չե՞նք ասել նաև Անդրկովկասի չերկաթուղու, արդյունաբերության և գյուղատնտեսության մասին:

Ամենուրեք արդյունաբերության զարգացումն առաջ և հրում գյուղատնտեսության զարգացումը: Առանց արդյունաբերության զարգացման գյուղատնտեսության զարգացումն անկարելի կլինի:

Սակայն արդյունաբերության բոլոր ճյուղերը միեկնույն չափով չեն առաջ հրում գյուղատնտեսության զարգացումը:

Վերջենք մի քանի որինակ:

Սահնք թե՛ զարգանում և շաքարի արդյունաբերությունը: Ազդե՞ծ և արդյոք նրա զարգացումը գյուղատնտեսության վրա, բարձրացնո՞ւմ, առաջ մղո՞ւմ և նա գյուղատնտեսությունը, թե՛ վոչ: Ինչ խոսք, վոր ազդում և և առաջ և մղում: Զարգանում և շաքարի արդյունաբերությունը—այլևայնում և շաքարի համար անհրաժեշտ հումքի պահանջը, շաքարաբեր ճովանդեղի

այսանման ծրուի մեջ ապա այսանման շաքարազործութեան շրջանի գլուղատնտեսութիւնը մզումն է, հրումն դեպի շաքարի ճակնդեղի արտադրութեան զարգացում, ծափալումն: Շաքարարեւր ճակնդեղն էլ, իբրեւ ավելի ցեղեմնութեամբ տնտեսութեան մշակութիւն, իհարկէ նուէնպէս մզումն է դեպի առաջ—գլուղատնտեսութեան զարգացման համար. մասնաւորապէս վոր շաքարի արտադրութեան ժամանակ ստացվող տակաւնքը, ֆիտացորդները հիանալի է ըստական հման կեր են հանդիսանում, ուստի է կարող են նպաստել տնտեսապահութեան զարգացմանը:

Իսկ շաքարազործութիւնը կարող է բարեբար ազդեցութիւն գործել միայն աչն շրջանի գլուղատնտեսութեան վրա, վորտեղ զանվում են շաքարի գործարանները: Հետեւեւրի, ամբողջ լերկրի գլուղատնտեսութեան վրա շաքարազործութիւնն առաջ մղիլ ազդեցութիւնն չի կարող ունենալ:

Աչն բոլորն, ինչ վոր ստացինք շաքարի գործարանների մասին, կարող ենք ասել նաև ողեւործական, կոնյակի, սոյալի և այլ գործարանների ազդեցութեան մասին, քանի վոր զրանց հումքը կազմում են կարտոֆիլը և խաղողը:

Վերջենք ևս մի որինակ—տեքստիլ արդւունարերութիւնը: Նրա զարգացումը նուէնպէս նպաստում է գլուղատնտեսութեան վերելքին, առաջացնելով ըամրակի, վուշի, կանեփաթելի արտադրութեան աճում,—այսինքն զարծյալ ավելի արդւունավետ տեխնիկական մշակութիւնների զարգացում, վորն անշուշտ առաջադիմութիւնն է հացարուսեւրի և այլ արա նման մշակութիւնների համեմատութեամբ:

Սակայն արդւունարերութեան այս ճյուղն էլ կարող է առաջ մղել միայն աչն շրջանների գլուղատնտեսութիւնը, վորտեղ հնարավոր է նրան հումք տնտես մշակութիւնների (ըամրակ, վուշ և այլն), զարգացումը: Այլիկ լայն ծափալի ազդեցութիւնն այս ճյուղն էլ չի կարող գործել:

Արդւունարերութեան բոլոր այս ճյուղերը նշանակութիւնն ունեն գլուղատնտեսութեան զարգացման համար, լայն նրանք անմիջականապէս չեն մասնակցում գլուղատնտեսութիւնն ամբողջապէս առած նոր տեխնիկայի հիման վրա վերակառուցելու գործին: Այդ տեսակետից առանձնապէս վեժ նշանակութիւնը գլուղատնտեսութեան զարգացման, հիմնական վերակառուցման համար ունեն արդւունարեւրայան այն նյութերը, վորոնք արտադրւում միջոցներ են արտադրում (տրակտորներ, գլուղատնտեսական այլ մեքենաներ ու գործիքներ, արհեստական պարարտանյութեր, ավտոմոբիլներ, շինարարական նյութեր և այլն), այսինքն, այսպէս կոչված, ինդուստրիան կամ ծանր արդւունարերութիւնը:

—մետաղադրծութիւնը, հանքարդշունարերութիւնը, մեքենաշինութիւնը, քիմիական արդշունարերութիւնը և այլն: Հաւառակ սրան, արդշունարերութեան մշուս ճշուղերը, վորոնք սպառման առարկաներ են արտադրում, կոչվում են թեթե արդշունարերութիւն. ալդպիսիք են՝ տեքստիլ, կաշու, շաքարի, թղթի, լուցկու, սննդամթերքների, ողու-կոնյակի և այլ արդշունարերութիւնները:

Այսպիսով գշուղատնտեսութեան և ամբողջ ժողովրդական տնտեսութեան զարգացումը կախված է ինդուստրիայի, ծանր արդշունարերութեան զարգացումից: Սրա հետեանքով ել առաջադեմ են հանդիսանում այն յերկրները, վորտեղ մեծ զարգացման է հասել ծանր արդշունարերութիւնը: Իսկ այն յերկրները, վորտեղ ծանր արդշունարերութիւնն անբաւարար է զարգացած, տնտեսապես կախված են լինում ալդ առաջավոր յերկրներից:

Հենց այդպիսի դրութեան մեջ երգանվում ցարական Ռուսաստանը. ամբողջ արդշունարերութիւնն աշնտեղ թուլլ եր զարգացած, բայց առանձնապես հետամնաց եր ծանր արդշունարերութիւնը: Մեքենաշինութիւնն աշնտեղ համարյա բոլորովին զարգացած չեր: Տեքստիլ, թղթի, սննդամթերքի. կաշու արդշունարերութեան մեքենաների գլխավոր մասը և առհասարակ արդշունարերութեան մեքենաների գլխավոր մասը ներածվում եր արտասահմանից (Գերմանիայից, Անգլիայից, Ամերիկայից և այլ յերկրներից):

Այսպիսի պայմաններում ցարական Ռուսաստանի գշուղատնտեսութիւնն ել ալեւի հետամնաց եր, քան կապիտալիստական յերկրների մեծ մասի գշուղատնտեսութիւնը:

Քաղաքն առաջատար դեր է խաղում գշուղի նկատմամբ վոչ միայն նրանով, վոր արդշունարերութեան, մանաւանդ ծանր արդշունարերութեան զարգացումից է կախված գշուղատնտեսութեան զարգացումը: Քաղաքները, բացի դրանից, հանդիսանում են նաեկ կուլտուրական, քաղաքական կենտրոններ: Քաղաքներում են կենտրոնացած լուսավորութեան բոլոր միջոցները և յերկրի վողջ քաղաքական կյանքը: Այս իսկ պատճառով քաղաքն առաջատար դեր է խաղում գշուղի նկատմամբ: Մակայն այն աղդեցութիւնը, վոր ունի քաղաքը գշուղի նկատմամբ կապիտալիստական կարգերում այլ բան է, իսկ խորհրդային կարգերում—բոլորովին այլ բան:

Այդ տարբերութեան ելութիւնը հասկանալու համար հարկավոր է ծանոթանալ կապիտալիզմին:

Մենք արդեն ասացինք, վոր մեր յերկրում
ԱՊՐԱՆՔԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒ- դեռ ևս տեղ-տեղ պահպանվել են աշպես կոչ-
ՅՅՈՒՆ ված բնամթերային տնտեսութեան մնացորդ-
ները: Բնամթերային տնտեսութեանն արդեն
վաղուց փոխարինելու յե յեկել մի տնտեսութիւն, վոր հիմնված է

աշխատանքի բաժանման և փոխանակութեան սկզբունքի վրայ ըստ վերում թե փոխանակութեանը, թե աշխատանքի բաժանումը տեղի չէ ունենում առանձին ինքնուրույն տնտեսութեանների միջև: Բնամթերալին տնտեսութեանը փոխարինող տնտեսութեանը կոչվում է ապրանքային տնտեսություն: Այս տնտեսութեան արտադրատեսակի շրջանում մթերքներն առանձին տնտեսութեաններում արտադրվում են վոչ թե սեփական պահանջները բավարարելու, այլ ավելի շատ շուկա հանելու, վաճառելու համար: Փոխանակութեան, վաճառելու համար արտադրված մթերքը կոչվում է ապրանք: Տնտեսությունն արտադրում է իր կարիքների բավարարման համար անհրաժեշտ մթերքների միջանի տեսակները միայն: Մյուս մթերքները նա ստանում է փոխանակութեան միջոցով. վաճառում է իր արտադրած մթերքը (ապրանքը) և գնում այն մթերքները (ապրանքները), վոք ինքը չունի, բայց ուրիշ տնտեսութեաններն արտադրում են: Որինակ՝ գյուղացին իր արտադրած հացահատիկի մի մասը բերում, վաճառում է և ստացած փողով գնում է չիթ, ապակի, մեխ, գերանդի և իրեն անհրաժեշտ մյուս ապրանքները:

Արտադրութեան ապրանքային չեղանակի ժամանակ գոյություն ունի աշխատանքի բաժանում առանձին ինքնուրույն տնտեսութեանների միջև, այսինքն մի տնտեսություն արտադրում է վաճառելու համար այս կամ այն ապրանքը, մյուսները—ուրիշ ապրանքներ: Վոչ վոք առաջուց չի սահմանում աշխատանքի այդ բաժանումը, դա դասավորվում է ինքն իրեն, ինքնարեւարար, առտնց վորեւս պլանի (ծրագրի), շուկայում ապրանքների փոխանակութեանն ուժեղանալուն զուգահեռ: Յեթե մի ապրանք չափազանց շատ է արտադրված լինում, նա այնքան գնորդ չի ունենում, վորպեսզի ամբողջապես սպառվի: ալդ ապրանքի գինը խիստ ընկնում է և ալդպիսով շուկան ինքը ցուց է տալիս, վոր նորից դրանից արտադրելը ձեռնառու չի: Ալդ ապրանքի արտադրութեամբ դրադվող տնտեսութեանների մի մասը պետք է քայքայվի, չեթե չանցնի այնպիսի ապրանքների արտադրութեան, վորոնց պահանջն ավելի շատ է: Այսպիսով շուկայում գոյություն ունեցող պահանջը ցուց է տալիս, թե վոր ապրանքից քիչ է արտադրված, անբավարար քանակով, վորից շատ, այնպես վոր հավելուրդ է գոյանում:

Ահա այսպիսով ապրանքային տնտեսութեան պայմաններում շուկայի միջոցով կատարվում է աշխատանքի բաժանում ժողովրդական տնտեսութեան առանձին ճյուղերի միջև: Վոչ վոք չի վորոշում, թե այս կամ այն ապրանքից, որինակ՝ կոշիկ կամ գերանդի վորքան

պետք և արտադրել: Ինքնին հասկանալի չի, վոր այս պայմաններում մերթ մի ապրանքից և շատ արտադրվում, մերթ մյուս: Յեզ ընդհանառակը—մերթ մի ապրանքի պակասութուն և լինում, մերթ մյուսի: Ու այդ դեպքերում պակասող ապրանքի գինը բարձրանում և, իսկ հավելուրդավորինը—իջնում: Սրանով նորից ստացվում և նախկին արդյունքը—արտադրության զանազան ճյուղերն սկսում են արտադրել ապրանքը, հավասարվելով նրանց պահանջին շուկայում:

Արդյուպ ապրանքների գներն են, վոր կարգավորում են ապրանքի արտադրութունը, զիկավարում այդ գործը:

Բայց ինչից և կախված ապրանքի գինը: Ինչի՞ց և ԿԱՆՎԱԾ ԱՊ- Մենք տեսնում ենք, վոր ապրանքների գները ԲԱՆՔԻ ԳԻՆԸ մեկ բարձրանում են, մեկ իջնում: Երբ պահանջն ավելի չի լինում առաջարկից, գինը բարձրանում և, յերբ պահանջը պակաս և լինում առաջարկից, գներն իջնում են: Սակայն այստեղից չի կարելի չեզրակացնել, թե գները կախված են պահանջից ու առաջարկից, Պահանջն ու առաջարկը միայն կարող են գների տատանում առաջ բերել, կարող են բացատրել, թե ինչո՞ւ չի այսինչ կամ այնինչ ապրանքի գինը բարձրացել կամ իջել: Բայց նրանք չեն կարող բացատրել, թե ինչու, որինակ՝ ցորենի փթի գինն ավելի չե գարու փթի գնից, ինչո՞ւ չի մահուդը չիթից թանգ, ինչո՞ւ մի զուգը կոշիկը մի փութ գարուց ավելի արժի և այլն: Այս կամ այն ապրանքի գնի հարցը չի կարելի բացատրել նաև նրանով, թե նա վորքան անհրաժեշտ և սպառման համար: Որինակ՝ լինչն և ավելի շատ հարկառոր մարդուն—հացը, թե ջուրը:—Ջուրը հացից պակաս հարկավոր չի: Սակայն, յերբ պետք կամ տարվուրը կողքիդ և, յերբեք ջուր չես գնի:

Ողջ մարդու համար կարծիս ամեն բանից ավելի անհրաժեշտ և,—առանց ողի միքանի բույս չե չես կարող ապրել, մինչդեռ առանց ուղածը ապրանքի կամ մթերքի ժամեր և որեր կարող ես ապրել: Բայց և այնպես, ողն ել վուչ վոք չի գնում: Ողն ու ջուրն ապրանք չեն և վուչ մի գին ել չունեն: Վոսկին, որինակ՝ վորքան քիչ և հարկավոր մարդուն: շատ ավելի քիչ, քան հացը, բուրդը, միսը: Բայց վորքան բարձր և վոսկու գինը հացի, մսի, բրդի գնից:

Ուրեմն ինչո՞վ կարելի չե բացատրել զանազան ապրանքների գների տարբեր լինելը:

Միայն նրանով, իհարկե, վոր մեկը հեշտ և արդյունահանվում, շինվում, արտադրվում, նրա վրա քիչ ժամանակ կամ աշխատանք և գործադրվում, մյուսն ավելի զժվար և արտադրվում, արդյունահան-

վում, շինվում, նրա վրա շատ ժամանակ ու աշխատանք է գործադրվում: Որինակ՝ վոսկի արդյունահանելն ավելի գծվար է, քան հացահատիկ արտադրելը: մի կիլոգրամ վոսկու արտադրության վրա ռուսական աշխատանքի պիսի զործադրել, բան նույնիսկ հաց արտադրելու վրա: Ահա հենց այս հանգամանքից է կախված վոսկու գնի համեմատաբար բարձր լինելը հացահատիկի գնից:

Սրանից ի՞նչ է հետևում:

Այն, Վոր ապրանքի գինը կախված է այն բանից, թե վորքան աշխատանք է գործադրվում նրա արտադրության վրա:

ԱՊՐԱՆՔԻ ԱՐԺԵՔԸ

Այսպիսով այն մտաբերակը, Վորի շուրջը ստատանվում են ապրանքների գները, վորոշ-

վում է ապրանքների վրա ծախսվող աշխատանքով է կոչվում է ապրանքների արժեք: Սրանից հետևում է, Վոր գների հիմքը կազմում է արժեքը: Ինչքան շատ աշխատանք ծախսվի ապրանքի արտադրության վրա, այնքան բարձր կլինի նրա արժեքը, ուրեմն է գինը, այսինքն գրամի այն քանակը, Վոր դրան կվճարեն շուկայում:

Սակայն այստեղ անմիջապես այսպիսի հարց է ծագում, որինակ, աշխատում են չերկու կոշակագործներ, Վորոնցից մեկը իր գործը լավ գիտի է ջանասեր է աշխատում, մյուսը իր արհեստը լավ չգիտի է անփութ է աշխատում: Առաջինը մի զույգ կոշիկ կդատրաստի ասենք չերկու անգամ ավելի արագ, քան չերկրորդը, այսինքն չերկու անգամ պակաս ժամանակ կգործադրի մի զույգ կոշիկ կարելու վրա, քան չերկրորդը: Արդյո՞ք այս կնաշանակի, թե առաջին պատրաստած կոշիկի արժեքը չերկու անգամ պետք է պակաս արժենա չերկրորդի պատրաստածից: Արդյոք սրանից հետևում է, Վոր չերկրորդի կարած կոշիկին չերկու անգամ ավելի կվճարեն, քան առաջինի կարածին: Իհարկե, վո՛չ: Յեթե շուկայում վաճառում են չերկու զույգ նույն վորակի կոշիկ, նրանց գինը միեւնույնը կլինի: Արդյո՞ք սա չի հակասում այն բաղորին, Վոր մենք վերնասացինք ապրանքերի աշխատանքային արժեքի մասին: Բնավ: Վերոմենտե կոշիկի արժեքի համը կախված է վո՛չ թե աշխատանքի այն քանակից, Վոր գործադրել է նրա կարելու վրա կոշակագործ Մարգիսը կամ կոշակագործ Սեդրակը, այլ այն միջին քանակից, Վորն անհրաժեշտ է մի զույգ այնպիսի կոշիկ կարելու համար, ինչպիսին նրանք կարել են: Նույնը կարելի է ասել ուրիշ ապրանքների արժեքի մասին:

Այսպիսով ապրանքի արժեքը վորոշվում է վո՛չ այս կամ այն անհատ արհեստավորի, գուճապետ, գործարանի կողմից նրա արտադրության վրա գործ դրած աշխատանքով, այլ աշխատանքի այն մի-

զին քանակով, վորն անհրաժեշտ և այլ ապրանքը պատրաստելու, արտադրելու համար:

Սակայն այստեղ պետք և նկատի ունենալ ևս մի հանգամանք. շուկայում իրենց ապրանքներով հանդես են գալիս միքանի վաճառորդներ: Յուրաքանչյուրն իր ապրանքն արտադրել և վաճառելու համար. չեթե ապրանքը շուկայում գնորդ չգտնի, ուրեմն նրա արտադրութեան վրա ծախսված աշխատանքն իզուր, անտեղի կանցնի: Այս պատճառով յուրաքանչյուր ապրանք արտադրող աշխատում և ճանապարհ ընցել իր ապրանքի համար դեպի գնորդը, վորպեսզի այդ ապրանքի վրա իր գործադրած աշխատանքն անտեղի չանցնի, վորպեսզի իր ապրանքը չքնի: Իսկ վորն և ամենավստահելի ճանապարհը, վորով կարելի չի ապրանքը գնորդին, սպառողին հասցնել: Ապրանքի գնի ցած լինելը, ապրանքի եժանութիւնը:

Բայց չե՞ վոր ապրանքի գինը չի կարելի վորոշ չափից ավելի իջեցնել, քանի վոր այդ դեպքում նա փնաս կըբերի իր արտադրողին: Ուրեմն ինչպե՞ս անել, վոր թի ապրանքի գինն եժան լինի և թե արտադրողը չփնասվի:

Մրա համար կա միայն մի ճանապարհ—պակասեցնել ապրանքի արտադրութեան վրա գործադրվող աշխատանքի քանակը: Ապրանքի գինը կարող ևս իջեցնել այն ժամանակ, չերբ, որինակ՝ մի ժամվա աշխատանքով կարտադրես ավելի մեծ քանակով ապրանք, քան առաջ արտադրել ևս, կամ՝ քան արտադրում են նույն ապրանքի ուրիշ արտադրողները: Իսկ ավելի ապրանք արտադրել միեւնույն ժամանակում իջնոցում, ասենք մի ժամում, կարելի չի այն ժամանակ, չերբ դու կրարձրացնես աշխատանքիդ արտադրողականութիւնը:

Բայց ինչպե՞ս, կամ ինչո՞վ կարելի չի բարձրացնել աշխատանքի արտադրողականութիւնը: Աշխատանքի ավելի լավ, ավելի արդւունավետ չեղանակներ գործադրելով, իսկ վոր ամենապիտաւորն և—արտադրութեան ավելի լավ գործիքներ, ավելի կատարյալ տեխնիկա մտցնելով, քան ունեն այն մարդիկ, վորոնք նույնպիսի ապրանք են արտադրում, ինչ և դու:

Այսպիսով բուրժուական կարգերում ապրանք արտադրողների միջև տեղի չի ունենում մշտական պայքար, վորը կոչվում և կոմկար-րեցիլա: Ամեն մեկն աշխատում և հասնել, հաղթել իր կոնկուրենտին շուկայում, տալ ավելի եժան կամ լավ վորակի ապրանք, քան իր կոնկուրենտն և տալիս, կիրառելով աշխատանքի այնպիսի չեղանակ, այնպիսի գործիքներ ու տեխնիկա, վորոնք աշխատանքը դարձնում են ավելի արտադրողական, արտադրանքն—ավելի լավորակ:

Այսպիսով կոնկուրենտային պաշարն ապրանք արտադրողների միջև դառնում է աշն ուժը, վորն առաջ է շարժում ամբողջ ժողովրդ-դական տնտեսության զարգացումը կապիտալիստական կարգերում:

Սակայն այս կոնկուրենտային պաշարի, այսինքն ավելի եժան է լավորակ ապրանք արտադրելու և շուկա հանելու ձգտման շարժա-ռիթը ապրանքային արտադրության տիրապետության, բուրժուա-զիազի տիրապետության ժամանակ վոչ թե մի ինչ վոր բարի ցանկու-թյուն է՝ տալ հասարակությանը, սպառողին ավելի եժան և լավ ապ-րանք, այլ մեկ ուրիշ բան—վորքան կարելի չե ավելի շատ չեկամուտ ստանալ իր անձնական բարեկեցության համար:

Կոնկուրենտային պաշարն անողոք և: Այդ պաշարում չուրա-քանչյուրն աշխատում է ճանապարհ հարթել դեպի իր անձնական աջողութունը, չքավորության ու քայքայման անդունդը գլորելով իր կոնկուրենտին, իրենից հեռ մնացողին: Այստեղ լիակատար չափով տիրապետում է հետևյալ կանոնը՝ հաղթիր քո կոնկուրենտին, վոտ-նահարիր թուլին, պաշարի չդիմացողին, ընկնողին: Այստեղ ամեն մարդ հողում է միայն իր մասին, իր աջողության մասին: Զուր չե, վոր այսպիսի առած է ստեղծվել՝ ամեն մարդ իր համար, աստված ամենքի համար:

Արտադրության ապրանքային լեղանակի
Ի՞նչ է ԿԱՊԻՏԱԼԻԶՄԸ
զարգացման անխուսափելի հետևանքն աշն և լինում, վոր ամենաթույլ արտադրողները, այսինքն նրանք, ովքեր տնկարող են իրենց ձեռնարկության մեջ կատարելագործված գործիք-ներ մտցնել, չեն կարողանում դիմանալ կոնկուրենտային պաշարին, քայքայվում, կորցնում են իրենց տնտեսութունը: Ել նրանց ի՞նչ է միում անել, չեթե չեն կամենում սովամահ լինել:

Արտադրության ապրանքային լեղանակը հնարավորութուն է տալիս մարդուն իր գոյութունը պահպանելու համար դիմել մի միջո-ցի—վաճառել իր ապրանքը: Բայց լոկ մերկ ձեռքերով ապրանք ար-տադրել չի լինի: Դրա համար հարկավոր է նյութեղեն՝ հումք, վորից պատրաստվում է ապրանքը, հարկավոր են արտադրության միջոցներ, այսինքն գործիքներ, վորոնց միջոցով ապրանքը պատրաստվում, արտագրվում է: Որինակ՝ կոշիկ կարելու համար հարկավոր է կաշի, կաղապարներ, աստառացու, բիզ, թել, սեպ և այլն: Իսկ այդ բոլորը գնելու, ձեռք բերելու համար հարկավոր է վորեկ բան վաճառել: Իսկ չեթե վաճառելու բան չո՞ւնես: Այդ դեպքում ի՞նչ պետք է տես:

Այստեղ կմնա միայն մեկ բան—վաճառել իր բանվորական ուժը, իր աշխատանքը: Վաճառել նրան, ով արտադրության միջոցների տեր

ն¹, ով այդ միջոցներից այնքան ունի, վոր կարող է ևս մի կամ մի-քանի բանվոր բանեցնել:

Այսպիսով արտադրութեան ապրանքային չեղանակի անխուսա-փելի հետեանքն այն է լինում, վոր շուկայում հրապարակ է դալիս նոր ապրանք—բանվորական ուժը: Վարձվելու գնացող բանվորը ստնում է շուկա վաճառելու վորպես ապրանք իր բանվորական ուժը, իր բանվորա-կան ձեռքերը:

Բայց ամեն մի ապրանք ունի իր գինը, իր արժեքը: Նույնը և բանվորական ուժը: Ի՞նչ արժի բանվորական ուժը: Առաջին հաջացքից թվում է, թե պատասխանը շատ պարզ պետք է լինի, այսինքն բան-վորական ուժն արժի այնքան, վորքան այն ապրանքը, վոր նա կկա-րողանա արտադրել: Սակայն իրականում բոլորովին այլ կերպ է վո-րոշվում բանվորական ուժի արժեքը:

Արտադրութեան միջոցների տեղի բուրժուական ասում է բանվորին. «Դու վաճառելո՞ւ չես բերել քո ապրանքը՝ քո բանվորական ձեռքերը-լսով. բայց լերը չես գնեմ քո ապրանքը, քո բանվորական ուժը, դո-ինձ կպատկանի այնքան ժամանակով, վորքան ժամանակով դու ինձ վաճառում ես: Այդ պատճառով ինձ կպատկանի նաև այն, ինչ դու կարտադրես այդ ժամանակվա ընթացքում իմ գործիքներով, իմ ար-հեստանոցում, իմ հումքից: Թե ինչքան կարտադրես, ինչ կարտադրես և ինչ կարժե՞նա քո արտադրածը,—քո գործը չի. դա իմ գործն է:

Դու չեկել ևս ինձ մոտ աշխատանքի վարձվելու, բերել ևս վաճա-ռելու ինձ քո ապրանքը. իսկ գիտե՞ս, թե ինչից է կախված ապրան-քի արժեքը:

Ա՛յ, չես կոշիկ ևմ գնել և վճարել ևմ այնքան, վորքան արժե այն աշխատանքը, վոր արտադրութունը ծախսել է նրա վրա:

Դու չերիտասարդ, ամրակազմ տղա չես: Դու իմ տնտեսութեանը հարկավոր ես: Վորպեսզի վաղն ել այնպես ամրակազմ լինես, ինչպես այսոր ևս, վորպեսզի վաղն ել ունենաս այն ուժը, վոր այսոր ունես, պետք է մի բան ուտես, վորեւ տեղ գիշերես, ինչ վոր բան հագնես. դու պետք է հնարավորութուն ունենաս որվա ընթացքում բավարա-րելու քո պահանջները: Ի հարկե, դու պահանջկոտ չպետք է լինես,—պահանջկոտ բանվոր ինձ հարկավոր չե: Դու պետք է գոհ լինես, չե-թե սովից չմեռնես դու և քո ընտանիքը: Հետեապես քո բանվորական ուժի մի որվա արժեքը պետք է այնքան լինի, վորքան հարկավոր է

¹ Արտադրութեան միջոցներ համարվում են՝ հումքը, արտադրութեան գործիք-ները, ուժանդակ նյութերը, մի խոսքով այն ամենը, վոր անհրաժեշտ է արտադրու-թեան համար:

քեզ քո գոցութեան մի որվա ամենաանհրաժեշտ միջոցները հաշթալ-
թելու համար: Այդ և քո բանվորական ուժի արժեքը: Այդ և նրա գի-
նը: Յնթի գու վազը նուէնքան աշխատունակ լինես, վորքան և աշտը,
վազը դու նուէնքան աշխատավարձ կստանաս, վորքան աշտը ևս ստա-
նում:

Համաձայն ևս,—սկսիր աշխատել. համաձայն չես—«կրունկդ դեսը»:
Ինչպես տեսնում եք, վարձվող բանվորական ուժի մի որվա ար-
ժեքը վորոշվում և համաձայն այն գումարի, վոր կարժենան վարձվո-
ղի և իր ընտանիքի մի որվա ապրուստի ամենաանհրաժեշտ միջոցնե-
րը, այլ խառնով ասած՝ վորքան կարժենան բանվորի և իր ընտանիքի
մի որվա սննդի մթերքները, նրանց բնակարանի (կամ գիշերելու վայ-
րի) մի որվա վարձը, ինչ գումարի հազուստ կմաշեն նա և իր ընտա-
նիքը մի որում¹ և այլն:

Բոլոր այդ ապրանքները (սպառման առարկաներ, հագուստ և այլն)
արտադրված են աշխատանքով, նրանց վրա ծախսված և վորոշ քա-
նակով աշխատանք, ասենք 4 ժամվա աշխատանք: Հենց այդ չորս ժամ-
վա աշխատանքն էլ կազմում և բանվորական ուժի արժեքը:

Այսպիսով մեր բանվորը, վոր չեկել եր արտադրութեան միջոց-
ների տիրոջ մոտ իր աշխատանքն առաջարկելու, վարձվում և նա
գնում և այդ վարձողի արհեստանոցն աշխատելու:

Այստեղ բանվորի և իր տիրոջ միջև սկսվում և
ԿԱՊԻՏԱԼԻՍՏՆ ԻՆՉՁԹԵՍ Ե Նոր խոսակցութիւն: Գործատեքը նորից սկսում
ԵԱՅԱԳՈՐԾՈՒՄ ԲԱՆՎՈՐԻՆ և «սովորեցնել» բանվորին կապիտալիստական
տնտեսութեան «որենքները»:

Դու վաճառել ևս ինձ քո բանվորական ուժը, ըրարի չեղիր՝ աշ-
խատանքի կանգնել և աշխատել, քանի ուժդ կպատի. աշխատիք ես-
պես մի 11—12 ժամ, աշխատիր առանց ծուլանալու:

Բանվորը վրդովվում և.

Ախր որը ցերեկով կատարվող թալան և՛ հարկադրել բանվորին
աշխատելու 11—12 ժամ, չերը նրա գոցութիւնը պահպանելու համար
անհրաժեշտ միջոցների արտադրութեան համար հարկավոր և միայն 4
ժամվա աշխատանք:

Բանվորի այս վրդովմունքը լսելով, կապիտալիստը շարունակում
և տալ նրան իր հետագա «խրատը», շարունակում և նրան «սովորեց-
նել» բուրժուական կարգերի որենքը.

¹ Ասենք թե բանվորը յերեք ո. արժեքող վարտիքը մաշում և մի տարում. այդ
հաշվով մի որում նա կմաշի 1 կոպեկի վարտիք: Այսպես կարելի չե հաշվել և մյուս
հազուստների մաշումը:

«Դու ասում ես, թե քո աշխատանքից յես ուզում եմ ստանալ ավելի արժեք, քան այն, վոր յես վճարում եմ քեզ իբրև աշխատավարձ։ Դու կուզեիր բռնել միայն այնքան ժամանակ, վորքան արժեն քո գույություն համար անհրաժեշտ միջոցները։ Այն ժամանակ ել լինչ միաք կուեննար իմ կողմից քեզ վարձելը։

Վհչ, այդպես չի կտրելի, բարեկամ. յես գնել եմ քո բանվորական ուժը, նա ինձ է պատկանում և յես ուզում եմ ամբողջապես ոգտագործել այն։ Յերը դու վարտիք ես գնում, մի չերկու շաբաթ հագնելուց հետո դեն չես գցում, այլ հագնում ես, մինչև նրա մաշվելը, ճըղվելը. չերը դու ձուկ կամ պտուղ ես գնում, դու բնավ պարտավոր չես միայն նրա կեսն ուտել։ Հիմա թույլ տուր, վոր յես ել իմ գնած ապրանքի հետ այդպես վարվեմ, այսինքն լիովին ոգտագործեմ այն։ Բարեհաճիր աշխատել ուժերիդ լարումով այնքան ժամանակ, մինչև վոր կքամեմ քեզանից բոլոր հյուսթերը։ Իսկ չեթե դու այդ չես ուզում, չեթե դա քեզ ձեռնտու չէ—թիկունք ցույց տուր»։

Յեվ բանվորն ստիպված է լինում որական 11—12 ժամ բանել։ Դրանից 4 ժամվա աշխատանքը ծածկում է բուն բանվորական ուժի արժեքը, այսինքն բանվորի ստացած աշխատավարձը, իսկ աշխատանքի ժամերի մնացած մասը (մեր որինակում 7—8 ժամ) գործադրվում է արժույթների լրացուցիչ քանակ ստեղծելու վրա, վոր գործատիրը չուրացնում է։

ԿԱՊԻՏԱԼ ՅԵՎ ՀԱՎԵԼՅԱԼ
ԱՐԺԵՔ

Արժույթների այդ լրացուցիչ քանակը կոչվում է հավելյալ արժեք, վորից կախված է գործատիրոջ ստանալիք շահույթը։

Պարզից ել պարզ է, վոր գործատիրը չերեք չեր վարձի բանվորին, չեթե նա հավելյալ արժեք չարտադրեր։ Իսկ գործատիրը հնարավորություն է ունենում ստանալ այդ հավելյալ արժեքը, այսինքն հարկադրել բանվորին, վոր նա իր՝ գործատիրոջ համար լրացուցիչ արժույթներ արտադրի սոսկ այն պատճառով, վոր ինքը արտադրություն միջոցների տեր է, նրանց սեփականատեր, իսկ բանվորը գուրկ է այդպիսի միջոցներից և քաղցն ստիպում է նրան վաճառել գործատիրոջն իր բանվորական ուժն այդպիսի աննպատակ պայմաններով։ Այն ուրժեքը (արտադրություն գործիքներ և միջոցներ, գնված բանվորական ուժ և այլն), վորը բանվորի շահագործման միջոցով հավելյալ արժեք է բերում, կոչվում է կապիտալ, նրա տերը—կապիտալիստ, իսկ այն հասարակակարգը, վորը հիմնված է բանվորից հավելյալ արժեք քանելու վրա—կապիտալիստական հասարակակարգ։ Հավելյալ արժեքի ծախսով—անա ինչով և ապրում ու շնչում կապիտալիստը, ահա թե ինչի վրա չէ հիմնված վողջ կապիտալիստական հասարակակարգը։

կապիտալիստական հասարակակարգը, վեր հիմնված է վարձու աշխատանքի շահագործման վրա, աշխատողներն ունի ամենուրեք, բացի խորհրդային Միությունից։ Այդ հասարակակարգը ծնունդ է առնում ապրանքային մանր արտադրությունից։ Կապիտալիստական հասարակակարգը, մեկ անգամ ծնունդ առնելով, սկսում է արագորեն կործանել ապրանքային մանր արտադրությունը։ Ինչո՞ւ։

Վերսկսեալ մանր արտադրության մեջ, վորտեղ գործատերը մեկնակ է աշխատում կամ իր ընտանիքի անդամների հետ միատեղ, գործը համեմատաբար փոքր ծավալ ունի, քիչ գումար է կուտակվում և հնարավոր է գործադրել աշխատանքի միայն ամենապարզ միջոցներ ու գործիքներ։

Վարձու աշխատանքի վրա հիմնված տնտեսության մեջ, ընդհակառակը, հնարավորություն կա գործը նախադանց մեծ ծավալի հասցնել, խոշոր հավելյալ արժեք ու շահույթ ստանալ և, հետևապես, գործադրել աշխատանքի բարդ գործիքներ ու կատարելագործված մեքենաներ, վորոնք կարող են բանեցվել միայն խոշոր թիվ կազմող բանվորների միացյալ ջանքերով։

ԿԱՊԻՏԱԼԻԶՄԸ ՅԵՎ ԱՊ-
ՐԱՆՔԱՅԻՆ ՄԱՆՐ ԱՐՏԱ-
ԴՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

Մենք արդեն բավական չեղար ենք խոսել խոշոր տնտեսության առավելությունների մասին, իհարկե, համեմատած փոքրի, մանրի հետ։ Յեւրբ կոնկուրենտային պայքարի չեն բռնվում խոշոր կապիտալիստական արտադրությունը և տնայնագործի կամ արհեստավորի մանր արտադրությունը, հաղթությունն առաջինն է տանում։ Արտադրության կապիտալիստական չեղանակը, շնորհիվ բարձր տեխնիկայի, հնարավորություն ունի շատ անգամ ավելի եփանացնել ապրանքի արտադրության արժեքը, համեմատած մանր տնտեսության մեջ արտադրվածի արժեքի հետ։ Մանր տնտեսատերը, տնայնագործը, արհեստավորը լարում են իրենց բոլոր ուժերն ու ընդունակությունները, կաշուց են դուրս գալիս, վորպեսզի դիմանան կապիտալիստի կոնկուրենցիային։ Ջրավորն ու միջակը թափում են ամեն ճիգ ու ջանք, առամ-առամի չեն տալիս, վորպեսզի դիմանան կալվածատիրական կամ կուլակային տնտեսության կոնկուրենցիային։ Բայց պայքարն այնքան է անհավասար, վոր վոչինչ չի ողնում։ Մանր տնտեսատերն ուժից վեր աշխատանք է կատարում, զրկում է իրեն և իր ընտանիքը ամենամահաբան թանկերից, չեղեմի ավելի շատ է աշխատում, քան բանվորը կապիտալիստի մոտ, հաճախ շատ ավելի վատ է ապրում, քան վարձու բանվորը, մինչև կոկորդ խրվում է պարտքի

մեջ, վորպեսզի մի կերպ վոտքի վրա մնա, դիմանա կապիտալիստի-
անողոք կոնկուրենցիային, բայց իզուր, նրա արտադրութիւնը, տըն-
տեսութիւնը ճզմվում, կործանվում և խոշոր քաղկերով առաջ ընթա-
ցող կապիտալիստի կրունկի տակ: Վերջ ի վերջո մանր արտադրող-
ստիպված և լինում ձեռք քաշել ֆուսսարեր սեփական արտադրութիւ-
նից և կապիտալիստի դուռը գնալ, կապիտալիստական ձեռնարկու-
թիւն (Փարբիկ, գործարան, հանք) մտնել՝ վարձու աշխատանք կա-
տարելու:

Սակայն կոնկուրենտային պայքարը չի սահմանափակվում միայն
կապիտալիստի և մանր արտադրողի միջև տեղի ունեցող գոտեմարտով,
այդ պայքարը մղվում և նաև կապիտալիստների շարքերում, նրանց
իսկ միջև:

Արտադրութեան մեքենական չեղանակը հնարավորութիւնն և տա-
լիս շատ ու շատ անգամ ավելացնելու մարդկային աշխատանքի ար-
տադրողականութիւնը, շատ ու շատ անգամ ավելացնելու շուկան նետ-
վող ապրանքների քանակը: Դրանց առաջարկը պահանջից ավելի չե-
ավելի զորեղ, հարուստ կապիտալիստների կոնկուրենցիայի ճնշման
տակ աստիճանաբար ստիպված են լինում լիկվիդել իրենց տնտեսու-
թիւնն ավելի փոքր կալիբրի կապիտալիստները: Յեւ անպիտոյ ար-
տադրութեան կապիտալիստական չեղանակի զարգացմանը գուրքնթաց
գնալով ավելի ու ավելի յեմ անում խոշոր ձեռնարկութիւններ, արտա-
դրութեան միջոցները հետզհետե ավելի ու ավելի փոքրաթիվ սեփակա-
նատերերի ձեռքերում են կուտակվում, ամփոփվում:

Ահա թե ինչպես և ընթացել խոշոր տնտեսութիւնների նշանա-
կութեան մեծանալը ցարարան Ռուսաստանում.

Քանի տոկոս ելին կազմում
1895 թ. 1915 թ.

1. Մանր ձեռնարկութիւններ (10—50 բանվոր ունեցող)	15,9	8,2
2. Միջակ ձեռնարկութիւններ (50—500 բանվոր ունեցող)	38,9	30,6
3. Խոշոր ձեռնարկութիւններ (500-ից ավելի բանվոր ունեցող)	45,2	61,2

Այս տախտակից մենք պարզ տեսնում ենք, վոր մանր և միջակ
ձեռնարկութիւնները ճանապարհ են տալիս խոշոր ձեռնարկութիւն-
ներին:

Կապիտալիզմի զարգացումն ընթանում և այնպիսի ճանապարհով,
վոր մանր արտադրողները պարտվում են ու հրապարակից հեռանում

Այս գնալով ավելի մեծ չափերով և տեղի ունենում մարդկային հաստ-
քակութեան բաժանումը չերկու մասի—արտադրութեան միջոցների
տեղ խոշոր կապիտալիստների ու շահագործողների և արտադրութեան
միջոցներից զուրկ գոյսակարգի—բանվորների:

Կապիտալիզմը միևնույն քայլերով չի առաջ
գնում ժողովրդական տնտեսութեան տարրերը
ճշուգերում: Որինակ՝ արդյունաբերութեան մեջ
կապիտալիզմը շատ ավելի արագ և զարգանում,
քան գյուղատնտեսութեան մեջ: Արան աղացուլց կարող է ծառայել թե-
կուղ՝ այն հանդամանքը, վոր գյուղատնտեսութեան մեջ մանր տնտե-
սատեք գյուղացիները շատ ավելի լին մնացել, քան մանր տնտեսատեք
արհեստավորները, տնայնագործներ և այլն արդյունաբերութեան մեջ:

Բացք կապիտալիզմն ինչո՞ւ չի ավելի դանդաղ զարգանում գյու-
ղատնտեսութեան մեջ:

Այն պարզ պատճառով, վոր այստեղ կապիտալիստական ձեռնար-
կութեաններ ստեղծելը պակաս շահավետ է, քան արդյունաբերութեան
մեջ: Յե՞ղ իրոք. գյուղատնտեսութեան մեջ կապիտալիստն ստեղծված և
տնել ավելի շատ ծախս, քան արդյունաբերութեան մեջ, վորովհետեւ քացի
իր ձեռնարկութեան սարքավորումը, նա պետք է դեռ կալվածատիրո-
ջից հող էլ գնի կամ կապալով վերցնի, այսինքն իր շահույթից բա-
ժին հանի կալվածատիրոջը. չերկրորդ՝ արտադրութեանը գյուղատե-
տեսութեան մեջ կապված և շատ ավելի մեծ ռիսկի հետ, քան արդյու-
նաբերութեան մեջ. որինակ՝ չեղանակն արդյունաբերութեան համար
չունի վաճ մի նշանակութուն, վոչ մի կերպ չի կարող աղղել արդյու-
նաբերութեան վրա, այսինչ գյուղատնտեսութեան մեջ կարող է կատա-
րել մեծ ավերումներ (չերաշտ, ցրտահարութուն, կարկտահարութուն
և այլն): Այնուհետեւ կապիտալիստի շահույթի ավելացման համար խո-
շոր նշանակութուն ունի շրջանառութեան արագութեանը, այսինքն
արտադրութեան համար անհրաժեշտ ժամանակվա կարճացնելը: Մինչ-
դեռ գյուղատնտեսութեան մեջ դա բնավ հնարավոր չի, արդյունաբե-
րութեան մեջ միանգամայն հնարավոր է. արդյունաբերութեան միջո-
ցի ճշուգերում արտադրութեան կապիտալիստական չեղանակը տա-
նցակ և հարչութեան անգամ արագացրել և արտադրութեանը, այսինքն
կրճատել և ապրանքի արտադրման համար անհրաժեշտ ժամանակամի-
ջոցը: Որինակ՝ ամերիկյան խոշորագույն կապիտալիստներից մեկը՝
Ֆորդը իր գործարաններում ամբողջ ավտոմոբիլը պատրաստում է մի
քանի րոպեի ընթացքում: Այնինչ վոչ մի տեխնիկա չի կարող այն-
պես արագացնել աճումը, վոր, որինակ, նորածին հորթը մի քանի ամ-
սում հասունացած կող կամ լծկան չեղ դառնա:

Այս պատճառով կապիտալիզմը նախ և առաջ դարգանում է արդյունաբերութեան մեջ և ապա միայն շատ ավելի դանդաղ թափանցում գյուղատնտեսութեան բնագավառը:

Մակայն այս բնավ չի նեղացնում, քեզ գյուղը կապիտալիստական զարգացումից զուրկ է մնում. թեև շատ ավելի դանդաղ, քան արդյունաբերութեան ասպարիզում, արտադրութեան կապիտալիստական չեղանակը ճանապարհ է բացում իր համար նաև ալստեղ, գյուղատնտեսութեան բնագավառում: Կապիտալիզմի թափանցմանը զուգահեռ տեղի չե ունենում գյուղի շերտավորումը, վեր և բարձրանում, զորեղանում գյուղի կապիտալիստական վերնաշերտը, նվազում է միջակ գյուղացիութեան շերտը, աճում են թվականապես չքավորութեան և բացարակութեան կադրերը, գյուղի բնակչութեան վորոշ մասն ստիպված է լինում քաղաք տարագրվի՝ աշխատանք փնտնելու: Կապիտալիստական բանկերը, մթերող կապիտալիստները իրենց շոշափուկներն են տարածում զեպի գյուղի բոլոր անկուսները, իրենց սարդոստայնի մեջ են խճճում գյուղացուն, արագացնում գյուղի շերտավորումը: Բուրժուական պետութունն էլ իր ամբողջ քաղաքականութեամբ (հարկեր, դատարաններ և այլն) աշակցում է գյուղի կուլակային վերնաշերտին ու արագացնում աշխատավոր գյուղացիութեան մասսաների ալքատանալը: Այս բանի ցայտուն որինակ կարող է ծառայել ցարական Ռուսաստանի կալվածատիրական-կապիտալիստական կառավարութեան քաղաքականութունը:

Գյուղատնտեսական արտադրանքի տեխնիկայի ամեն մի բարելավում կապիտալիստական կարգերում առաջացնում է մանր և միջակ գյուղացիութեան քայքայում: Մեքենական տեխնիկայի առավելութուններն ամբողջապես բաժին են ընկնում գյուղի կապիտալիստական վերնաշերտին: Չքավոր և միջակ գյուղացիութեանը բաժին է ընկնում միայն չարքաշ աշխատանք և կիսաքաղց գոյութեան պայմաններ: Այն փոքրիկ սեփականութունը, վոր նրանք զեռևս իրենց ձեռքին ունենում են, նրանց համար կաշկանդանք. շղթա չե դառնում: Կապիտալիստական կարգերում աշխատավոր գյուղացիութունը վոչինչ չափ բան չունի իր ներկայում, իսկ ապագայում էլ հո նրան սպասում է քայքայում, սեփականութեան կորուստ, վարձու բանվոր դառնալու հեռանկար:

Այսպես և ազդում քաղաքը գյուղի վրա կապիտալիզմի որով: Այս և գյուղի զարգացման անխուսափելի ուղին կապիտալիստական հասարակակարգում:

Միայն խորհրդային իշխանութեան որով գյուղը թեակոխում է

զարգացման նոր շրջան, աշխատավոր գլուղացիություն առջև բացվում է նոր ճանապարհ,—սոցիալիզմի ճանապարհը, վերով նա պետք ընթանա բանվոր գասակարգի ղեկավարությամբ:

ԳԼՈՒԽ ԶՈՐՐՈՐԳ

ԻՆՉԻ ՀԱՄԱՐ Ե ՊԱՅԳԱՐՈՒՄ ԲԱՆՎՈՐ ԳԱՍԱԿԱՐԳԸ

ԲԱՆՎՈՐՆԵՐԻ ՅԵՎ ԿԱՊԻ-
ՏԱԼԻՍՏՆԵՐԻ ՇԱՀԵՐԻ ՀԱ-
ԿԱՍՈՒԹՅՈՒՆԸ

Կապիտալիստական կարգերում կապիտալիստների և բանվորների շահերը հակառակ են իրար, անհաշտելի չեն. այդ կարգերում բանվորների և կապիտալիստների միջև միայն պայ-

մար, կռիվ կարող է լինել:

Յեւ ձիշտ վեր. վոչ մի կապիտալիստ գործարան ու ֆաբրիկ չի հիմնի, չեթե հուշս չունենա, վոր գրանից ոգուտ, շահույթ պիտի ստանա. վոչ մի կապիտալիստ իր գործարանն ու ֆաբրիկը նոր, լավագուշն մեքենա և այլ բարենորոգում ու կատարելագործություն չի մտցնի, չեթե չիմանա, վոր գրանից շահվելու չե. շահույթի ձգտումն է, վոր գրգում է կապիտալիստներին հիմնելու նոր ձեռնարկություններ, ընդարձակելու արտադրությունը, մտցնելու կատարելագործված մեքենաներ և այլն:

Բայց կապիտալիստի շահույթի չափը կախված է այն հանգամանքից, թե նրան վորքան կաշոգլի քամել բանվորին, հարկադրել նրան, վոր շատ հավելյալ արժեք արտադրի կապիտալիստի համար, թե վորքան բարձր կլինի շահագործման աստիճանը:

Այս է պահանջում կապիտալիստի շահը:

Այլ են բանվորների շահերը: Նրանք ձգտում են լավացնել իրենց դրությունը, իրենց արտադրած հավելյալ արժեքի կարելուշն չափ մեծ բաժինն ստանալ, նվաճել՝ կապիտալիստների հետ պայքարելով:

Կապիտալիստն աշխատում է ավելի ու ավելի չերկարացնել բանվորական որը և աշխատանքի յուրաքանչյուր ժամում բանվորին հարկադրել ավելի աշխատնք արտադրելու: Բանվորն էլ ձգտում է կարճացնել բանվորական որը, վորպեսզի իր աշխատանքը թեթեւ, տանելի լինի:

Կապիտալիստն աշխատում է վորքան կարելի չե քիչ ծախս անել բանվորների դրություն բարելավման համար—քիչ փող ծախսել բանվորների բնակված տների, նրանց դավախների. համար կատուց-

ված դպրոցների վրա և այլն: Բանվորն ել, ընդհակառակը, ուզում և, վոր արհեստանոցներն ավելի հարմարավոր լինեն, վոր աշխատանքի պաշտպանության միջոցները դոհացուցիչ լինեն և դժբախտ դեպքերի առաջը լավ առնվի և այլն:

Բոլոր այս հարցերում, ինչպես տեսնում ենք, բանվորների և կապիտալիստների շահերն ընդհարվում են, նրանց շահերը վոչ մի կերպ նույնը լինել չեն կարող և պայքարը նրանց միջև անխուսափելի պետք և լինի: Շահերի այդ հակառակության հարցը պետք և լուծվի և լուծվում և միայն պայքարով՝ բանվոր դասակարգի յեվ կապիտալիստների միջեվ:

ԲԱՆՎՈՐՆԵՐԻ ՊԱՅՔԱՐԸ
8-ԺԱՄՅԱ ԲԱՆՎՈՐԱԿԱՆ ՈՐ-
ՎԱ շԱՄԱՐ

Վերցնենք, որինակ, այն հարցը, թե Բաճի ժամ պետք և տևի բանվորական որը:

Բոլոր կապիտալիստական չերկրներում այդ հարցը լուծվում և մշտական, անընդհատ պայքարով աշխատանքի և կապիտալի միջև: Այն բոլոր տեղերում, ուր բանվորները լավ են կազմակերպված, նրանք գործադուլների միջոցով կարողանում են պակասեցնել տալ բանվորական որը, ուժով են խլում այդ պակասեցումը կապիտալիստների ձեռքից: Յեվ ընդհակառակը, չերք կապիտալիստներն են սկսում իրենց ավելի ուժեղ զգալ, սկսում են նեղել բանվորներին, չերկարացնել բանվորական որը, աչսինքն շատացնել բանվորների աշխատանքի ժամերը: Յերք կապիտալիստներն իրենց ավելի ուժեղ են զգում, հաշտարարում են, թե աչսինչ ժամանակվանից սկսած բանվորական որը պետք տևի, որինակ՝ վոչ թե 8, ալ 9 ժամ, չեթե 9-ն և—10 ժամ և այլն: Յեթե բանվորները դրան չեն համաձայնում, կապիտալիստները լուկաւտ են աւնում, աչսինքն բանվորներին մասսայաբար, հարցուրներով, հաղարներով ու տամնչակ հաղարներով արձակում են, ձեռնարկությունը փակված են հաշտարարում, հին բանվորների տեղ նոր բանվորներ են սկսում հավաքել՝ իրենց առաջարկած պայմաններով: Իսկ «նոր» բանվորներ, գործադուլներ կապիտալիստական չերկներում միշտ կան, բացի դրանից, կապիտալիստներին միշտ պատրաստ և ոգնելու պետական իշխանությունը, պետական ապարատը—վոստիկանությունը, զորքը. կապիտալիստներին՝ հակառակվող արձակված բանվորների համար միշտ պատրաստ են բուրժուական բանտերը: Այս պատճառով կապիտալիստներին միշտ աջողվում և գլուխ բերել լուկաւտը, վիժեցնել բանվորների գործադուլները, կոտրել բանվորների հակառակությունը:

1914 թ. իմպերիալիստական պատերազմից հետո բանվորները

համարչա բոլոր կապիտալիստական չեղկներում աջողեցին ձեռք բերել 8-ժամյա բանվորական որ: Կապիտալիստներն ստիպված էլին կատարել բանվորների այդ պահանջը: Վերստին իմպերիալիստական պատերազմը համարչա բոլոր չեղկներում առաջ բերեց հեղափոխական բանվորական շարժման հսկայական ուժ ունեցող ալիք: Միջազգային բուրժուազիան շատ անհաստատուն դրուժյան մեջ եր դգուււմ իրեն այդ պատերազմից հետո: Յերկուդ կրկնով, վոր բանվորներն իրենց չեղկներում ել կարող են մեր ճանապարհով գնալ, ալսինքն մի դորեդ գրոհով տապալել կապիտալիզմն ու կապիտալիստական կարգերը, բուրժուազիան ճարահատված համաձայնեց 8-ժամյա բանվորական որ մոցներ:

Բայց հենց վոր բուրժուազիան իրեն նորից բավականաչափ ուժեղ դգաց, հենց վոր իր վրաքերի տակ ամուր հող դգաց, ինքը հարձակման անցավ՝ հեա խլելու իր այդ ակամա գիջումը, բանվոր գառակարդի նվաճած քարելավումը: Յեվ ալժմ համարչա բոլոր կապիտալիստական չեղկներում բանվորների պալքարով նվաճած 8-ժամյա բանվորական որը վերածված է ալելի չեղկար բանվորական որվա:

Նուշնպիսի պալքար մդվում է աշխատանքի և կապիտալի միջե, բանվորների և կապիտալիստների միջե նաե աշխատավարձի, աշխատանքի պաշտպանության և ալլ հարցերում:

Բանվորների գառակարգային պալքարն սկսվել է ալն ժամանակվանից, չերը կապիտալիզմն և ծնունդ առել: Բայց սկզբնական շրջանում ալդ պալքարն ուներ ալլ բնուլթ, քան ալսոր: Արտադրության կապիտալիստական չեղանակի ծնունդ առնելը մեծ չափով վատացրեց բանվորների դրուժյունը: Մենք արդեն խոսել ենք ալն մասին, թե ինչպես կապիտալիզմը քալքալում է ահագին թվով մանր սեփականատերերի: Կապիտալիստական Փաքրիկների ու գործարանների հիմնադրման սկզգընական շրջանում ալդ ձեռնարկություններում բանվորական որը տեվում եր 14, 16 ժամ և ալելի: Կապիտալիստական ձեռնարկության մեջ աշխատելու գնացող գեռես անկազմակերպ, նոր քալքալված մանր արտադրողները առաջին շրջանում չեին գիտակցում իրենց շահերը և իրենց գլխավոր թշնամի համարում եին մեքենաները: Նրանց թվում եր, թե մեքենան և գրկել իրենց նախկին կլանքի պալմաններից, գրկել գոլության միջոցներից, հարկադրել վաճառվելու կապիտալիստին: Նրանք գեռես շարունակում ելին չերազել վերադառնալու իրենց կլանքի հին պալմաններին, չերազում ելին վերականգնել իրենց

հին, ինքնուրույն փոքրիկ տնտեսությունը: Այդ պատճառով սկզբում գործարանային վալրերում հաճախ ելին ծագում բանվորների տարերային խաղմեր (բուռտեր), վորոնց ընթացքում նրանք ջարդում, խորտակում ելին մեքենաները:

Վարձու բանվորների ալդ առաջին սերունդները, վորոնց հենց ալդպես ել անվանեցին՝ «մեքենա խորտակողներ», իհարկե, սխալվում ելին, իրենց թշնամի համարելով մեքենաները: Նրանք չեցին հասկանում, վոր ալլես չի կարող լինել դարձ դեպի հին ձևի աշխատանքը, ձեռքի աշխատանքը: Նրանք դեռ չեցին գիտակցում, վոր մեքենական արտադրությունը չեկել ե փոխարինելու ձեռքի աշխատանքին, վորովհետե մեքենական աշխատանքը տալիս ե աշխատանքի ավելի բարձր արտադրողականություն, ավելացնում ե մարդկային հասարակության իշխանությունը քնություն վերաբերմամբ: Նրանք չեցին հասկանում, վոր մեքենաները ջարդելով չպետք ե կարողանան բարելավել իրենց գրությունը կամ դեպի հինը դառնալ, վոր չպիտի կարողանան արգելել մեքենական տեխնիկայի, իսկ դրա հետ նաե կապիտալիզմի զարգացումը:

Բայց ալդպես չերկար մնալ չեր կարող: Բանվորներն աստիճանաբար սկսում ելին համոզվել, վոր իրենց ձեռքին ունեն կապիտալիստների դեմ պայքարելու ուրիշ, ավելի ուժեղ գինք: Այդ գինքը կազմակերպությունն ե: Յեւ ալդ գինքն ինքը կապիտալիզմն ե տալիս բանվորների ձեռքը: Նա ֆարբիկներն ու գործարաններն ե հավաքում հսկայական թվով բանվորներ: Կյանքի ե աշխատանքի միանման պայմանները, մշտական միատեղ աշխատանքն արտադրության մեջ, մի ձեռնարկությունից մյուսն անցնելը, վոր բավական հաճախ ե տեղի ունենում—այս բոլորը դրդում ե ե հնարավորություն տալիս բանվորներին ըմբռնելու, վոր իրենց շահերը միանման են, վոր իրենց թշնամիները նույնն են, վոր բոլոր կապիտալիստները մի սանրի կտավ են, վոր առանց կազմակերպված պայքարի՝ նրանցից կյանքի վոչ մի բարելավման սպասել չի կարելի:

Բանվորներն սկսում են գիտակցել, վոր իրենք կարող են մեծ ուժ ներկայացնել, չեթե կապիտալիստների հետ սկսեն պայքարել վոչ թե չուրաքանչյուրն առանձին-առանձին, անհատաբար, առանց իրենց քալիերն ու գործողությունները համաձայնեցնելու, ալլ միասնաբար, համերաշխ, կազմակերպված ձևով: Հենց ինքը՝ գործարանային աշխատանքն ալդ փոխադարձ կապի ե միասնություն գաղափարի ներշնչողն ե հանդիսանում, ընտելացնում ե բանվորներին միատեղ, համաձայնեցրած աշխատանքի, քանի վոր մի բանվորի արածը շարուն-

նահուելթունն ու լրացումն և մյուսի արածի, կախված և նրանից, Գործարանն ինքն և սովորեցնում, ընտելացնում բանվորին կարգապահության (դիսցիպլինայի), կազմակերպվածություն, ընկերակառնություն:

Յեւ ընկերներն սկսում են կազմակերպվել՝ իրենց շահերը պաշտպանելու, կապիտալիստների դեմ պայքարելու համար: Սկզբում կազմակերպվում են առանձին ձեռնարկություններում, ապա արդյունաբերություն առանձին ճյուղերում, վերջը կազմակերպական կապեր են ստեղծվում դանազան քաղաքների և տարբեր տեսակի աշխատանք կատարող բանվորների միջև: Սկիզբ են առնում բանվորական կազմակերպությունները, արհեստակցական միությունները, փոխադարձ ոգնություն զրամարկդները և այլն: Կապիտալիստների դեմ մղված պայքարի փորձը սովորեցնում, հասկացնում և բանվորներին, վոր ինչքան լայնածավալ ու ամուր լինի իրենց կազմակերպությունը, այնքան ավելի մեծ ուժ կենեկացնեն իրենք, և հետևապես, այնքան ավելի աջող կանցնի իրենց պայքարը: Յերը գործադուլն ընդգրկում և արդյունաբերություն մի ամբողջ ճյուղ մեկ անդամից, ավելի հեշտ և լինում հարկադրել կապիտալիստներին, վոր բավարարեն բանվորների պահանջները: Շատ ավելի ղեկավար և լինում այդ գործը, յերը առանձին ձեռնարկություններ են գործադուլ անում, առանց համաձայնություն գալու միմյանց հետ, առանց համաձայնեցնելու իրենց քայլերը:

Յերը բանվորական կազմակերպությունները միավորում են առանձին ձեռնարկությունները, ապա միեւնույն չերկրի նույն տիպի ձեռնարկությունները և տվյալ չերկրի ամբողջ պրոլետարիատը, բնականաբար առաջ և գալիս նաև տարբեր չերկրների բանվորների միավորման պահանջը:

Տարբեր պետություններում ապրող, տարբեր լեզուներով խոսող բանվորներն սկսում են աստիճանաբար գիտակցել, վոր իրենց շահերն ընդհանուր են, իրենք կազմում են մի դասակարգ, մի համալսարհային ընտանիք: Նրանք սկսում են համոզվել, վոր գերմանացի, ռուս, անգլիացի, չինացի բանվորների շահերը նույնն են, վոր նրանց թշնամին նույնպես նույնն և ամենուրեք—կապիտալը և կապիտալիստները: Բանվորները բազմաթիվ փորձերով վերջնականապես գիտակցում ու համոզվում են, վոր պետական սահմանները և լեզվի տարբերությունը լոկ արտաքին հանգամանքներ են, իսկ ներքինն այն և, վոր իրենք բոլոր կապիտալիստական չերկրներում շահագործվում են, վոր իրենց պայքարը ձգտում և նույն նպատակին—բարելավել բանվորի աշխատանքի և կյանքի պայմանները:

Ու բուրժուական պետութիւններէ սահմաններն ալլեա չին կա-
րողանում արգելիլ տարրեր չերկրներէ պրոլետարներէ համերաշխու-
թիւնը. հաստատուում է բանվորների միջազգային, ինտերնացիոնալ
համերաշխութիւն, վորն իր արտահայտութիւնն է գտնում «Պրոլե-
տարներ բոլոր չերկրների, միացե՛ք» մարտական լոզունգի մեջ:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՅԵՎ ՔԱՂԱՔԱ-
ԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐ

Կապիտալիստների դեմ պայքար մղելով՝
բանվորները նախ ձգտում են իրենց առարջա
նյութական վիճակի բարելավման — ավելի
բարձր աշխատավարձի, բանվորական որվա կրճատման, տշխատանքի
պաշտպանութիւնն ապահովող որենքներ ստեղծելու և ալլն: Սակայն
բանվորները շատ շուտով համոզվում են, վոր այդ պայքարն աչնքան
եւ ճիշտ չե: Նրանք տեսնում են, վոր դործարանատեերէի, ֆաբրիկա-
տեերէի թիկունքում կանգնած է մի դորեղ ուժ—կապիտալիստական
պետութիւնը: Յեւ չերք իրենք գործադուլ են տնում ու կապիտալիստ-
ները նեղն են ընկնում, վոսիկլանությունն ու գորբ, դասաւաննեւն ու
բանեեր ոգնութիւն են հասնում կապիտալիստներին. պետական իշ-
խանութիւնն ամբողջ ուժը գործադրվում է բանվորների դեմ: Գործա-
դուլները հաճախ ճնշվում են զենքի ուժով: Գործադուլների առաջ-
նորդներին ձերբակալում ու բանտարկում են: Բանվորական կազմա-
կերպութիւնները, վորոնք ստեղծվել եյին բանվորների շահերը պաշտ-
պանելու համար, բուրժուական պետական իշխանութիւնն հրամանով
փակվում են, արգելվում: Միևնույն ժամանակ իշխանութիւնը վոչ
միայն չի արգելում, ալլե ավելի չե ուժ տալիս, հովանավորում կապի-
տալիստների կազմակերպութիւններին, վորոնք ստեղծված են լինում
բանվորների դեմ կռվելու, նրանց ուժը կտրելու համար:

Յերը բանվորները դատվելիս են լինում կապիտալիստների հետ,
նրանք համոզվում են, վոր դատարանն էլ կապիտալիստին է պաշտ-
պանում: Դատարանները խտրով պատժում են կապիտալիստների դեմ
պայքարելու համար: Կապիտալիստական կարգերում բոլոր որենքները
հրատարակվում են մի նպատակով—ամբացնել կապիտալիստների
դրութիւնը, ոգնել նրանց՝ բանվորներից հալելլալ արժեք քամելու:
Այդ որենքները հավատարիմ շների պես պաշտպանում են կապիտա-
լիստների սեփականութիւնը: Սեփականատիրութիւնն իրավունքի դեմ
գործվող հանցանքները ամենածանր հանցագործութիւնն են համար-
վում այդ որենքներով:

Բանվորը, բացի վերոհիշյալից, համոզվում է նաև նրանում, վոր
կապիտալիստներին իսպաս են դրված նաև դպրոցը, չեկեղեցին, մա-
մուլը, գիտութիւնը, արվեստը: Դպրոցներում բանվորների դաժակնե-

րին տալիս են այնպիսի դաստիարակութիւն, վորպիսին հարկավոր
եւ շահավետ կապիտալիստի համար։ Նրանց ամեն կերպ ներշնչում,
յուրացնել են տալիս այն միտքը, թե՛ կապիտալիստական կարգերը
հաճիտեանական են, թե՛ աշխատավորի առաջնագունն պարտականու-
թիւնն է անմոռնչ տանել կապիտալիստական շահագործումը, հեղա-
բար հղատակվել իր դործատիրոջը, թե՛ կապիտալիստները վոչ թե
բանվորների թշնամիներն են, այլ նրանց բարերարները։ Բոլոր կրոն-
ների ու գաղանութիւնների չեղեզեցիկները քարոզում են հավատացյալ-
ներին խոնարհութիւն ու համբերութիւն, ուսուցանում են չենթարկի-
վել կապիտալիստներին վոչ թե չերկուցից, այլ Քրիստոսի մատքը։ Յեկե-
զեցիկն աստծու բարկութիւնը, գծիւքի տանջանքներով և վախեցնում
բոլոր նրանց, ովքեր սկսում են պայքարել կապիտալիստների դեմ։
Բոլոր կրոնների հոգեւորականները - ուղղափառների և լուսավորչական-
ների քահանաները, հրեաների ուրբիները, կաթոլիկների քայոնձնե-
րը, բողոքականների պատարները, մահմեդականների մոլլաները, ա-
ղանդավորների քարոզիչները հավասարապիս ծառայում են շահագոր-
ծողների դասակարգի շահերին, կապիտալիստական կարգերի ամրա-
պնդմանը։ Նույն դերն են խաղում բուրժուազիայի կողմից բանվոր-
ների համար հրատարակվող լրագրերը, ժուռնալները, գրքերը։ Նույն
նպատակին են ծառայեցվում կինոն, թատրոնը և այլն։ Բուրժուազիան
բոլոր այս միջոցները դործադրում է, վորպեսզի բանվորներին և բո-
լոր աշխատավորներին սանձահարված պահի, վորպեսզի թունավորի,
մթաղնի նրանց գիտակցութիւնը և ամենից առաջ - բանվորների գի-
տակցութիւնը, վորպեսզի քայքայի նրանց շարքերը, վորպեսզի նրանց
դարձնի շահագործման լուծն անմոռնչ տանող ստրուկներ։

Բանվորները կամաց-կամաց համոզվում են, վոր կապիտալիստ-
ների ձեռքերին են գտնվում վոչ միայն Ֆարբիկներն ու դործարան-
ները, այլև ամբողջ պետական իշխանութիւնը, կամ ինչպես ընդուն-
ված է ասել - քաղաքական իշխանութիւնը։ Բանվորն աստիճանաբար
համոզվում է, վոր կապիտալը ձգտում է իշխել վոչ միայն բանվորնե-
րի աշխատանքին, այլև նրանց մտքերին, խղճին, իշխել նրանց գա-
վակների վրա։

Այսպիսով բանվորները կապիտալիստական չերկրներում սկսում
են հասկանալ, վոր այն պետութիւնը, վորի սահմաններում իրենք
ապրում են, կապիտալիստների պետութիւնն է, - այն իշխանութիւնը,
վոր կառավարում է իրենց, գործում է կապիտալիստների ցուցմունք-
ներով։

ԿԱՊԻՏԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ԿԱՐ-
ԳԵՐԻ ԴԵՄ ՊԱՅՔԱՐԵԼԸ—
ԲԱՆՎՈՐՆԵՐԻ ԳՈՐԾՆ Ե

Այս ճանապարհով բանվորները գալիս են
այն լեզրակացութեան, վոր հարկավոր է պալ-
քարել վոչ միայն իրենց գործատիրոջ դեմ,
այլև ամբողջ կապիտալիստական կարգերի
դեմ: Քանի գոյութիւն ունի կապիտալիստների իշխանութիւնը, ան-
կարելի չէ բանվորների դրութեան փոքրիշտեւ աչքի ընկնող բարե-
լավում: Բոլոր կապիտալիստները, չնայած նրանց միջև գոյութիւն
ունեցող պայքարին, ներկայացնում են մի ամբողջութիւն. մեկին
դիպչես, բոլորը պաշտպանութեան կեանքնեն նրան, քո դեմ կեննեն:
Բանվորների դրութիւնն իսկապէս լավացնելու համար անհրաժեշտ է
տալալի կապիտալիստների իշխանութիւնը: Հարկավոր է այնպիսի կար-
գեր հաստատել, վոր արտադրութեան միջոցները պատկանեն ամբողջ
հասարակութեանը և վոչ թե կապիտալիստների դասակարգին: Պետք է
նվաճել այնպիսի հասարակակարգ, վորտեղ գոյութիւն չունենա աշ-
խատանքի վորեւ շահագործում, վերացած լինեն դատարկագերը, մե-
քենաներն ու այլ կատարելագործումներն իրոք թեթեւացնեն մարդ-
կանց աշխատանքը և ծառայեն վոչ թե մի բուն դատարկապորանների
ու ձրիակներների հարստացման, այլ բոլորի ոգտին: Այդպիսի կարգերը
կոչվում են կոմունիստական կարգեր, սակայն զրանց մասին հետո
կխոսենք:

Բուրժուազիայի դասակարգային շահը պահանջում է նրանից ա-
մեն կերպ պաշտպանել ու պահպանել, բոլոր միջոցներով ամրացնել
կապիտալիստական կարգերը, այսինքն այն կարգերը, վորտեղ մարդը
շահագործում է մարդուն:

Պրոլետարիատի դասակարգային շահը պահանջում է տալալի
կապիտալիստական կարգերը, ստեղծել կոմունիստական կարգեր: Բայց
տալալի կապիտալիստական կարգերը, խլել արտադրութեան միջոց-
ները կապիտալիստների ձեռքից անկարելի չէ, առանց կապիտալիստ-
ների պետական իշխանութիւնը տալալիլու: Չէ՞ վոր պետական իշ-
խանութիւնն ամենազորեղ զենքն է կապիտալիստների ձեռքին: Ուստի
այդ իշխանութիւնը կռվով, ուժով պետք է խլել նրանց ձեռքից, վո-
րովհետեւ ամեն մի պետական իշխանութիւն ինքն է հանված է ուժի
վրա:

Կապիտալիստական կարգերից կոմունիզմի անցնելու համար բան-
վոր դասակարգը պիտք է վոչնչացնի բուրժուազիայի դիկտատուրան,
նրա իշխանութիւնը և նրա տեղ հաստատի պրոլետարիատի դիկտա-
տուրան, իր իշխանութիւնը: Այդ խնդիրը լերկրագնդի վրա առաջմ
լուծվել է միայն մի լերկրում—Ռուսաստանում (այժմ—Սորհրդային

Միութիւնն). Ռուսաստանի պրոլետարիատը 1917 թվի հոկտեմբերին (հին տոմարով) առաջինը չկապ, վոր իր հետեից տանելով աշխատավոր գաղափարութիւնը, տապալեց բուրժուազիայի իշխանութիւնը և պրոլետարիատի գիկատուերա հաստատեց: Յեկ արդեն 12 տարի չե, ինչ ալ իշխանութիւնն իր ձեռքին ունենալով, խորհրդային Միութիւն պրոլետարիատն ոգտագործում և այն՝ կոմունիզմ կառուցելու համար:

Այդ խնդիրը դեռևս չեն լուծել չեքկրագնդի մնացած չեքկրների բանվորները, բայց որինաէն արդեն կա և ճախապարհը հատնի չե. ինչպես Ռուսաստանի պրոլետարիատն և վարվիլ, նուէնպես պետք և վարվեն և մյուս չեքկրների բանվորները:

ԿԱՍԻՏԱՆԻԶՄՆ ԻՆՔՆ Ե
ՓՈՐՈՒՄ ԻՐ ԳԵՐԵՋՄԱՆԸ

Այսպիսով բանվոր դասակարգի պայքարը բուրժուազիայի դեմ բերում և բանվորութիւնն այն չեքրակացութիւն, վոր հաշկավոր և վոչրնչացնել կապիտալիստական կարգեր: Բայց ալգանդ կարող և աչպիսի հարց ծագել. գուցե կապիտալիստները կկարողանան մեկէն ընդմիշտ սանձահարել բանվոր դասակարգը, հարկադրել նրանց, վոր չենթարկվեն իրենց իշխանութիւնը, կամ գուցե կապիտալիստներին հաջողվի հաշտվել միմյանց հետ աչնպես, վոր վերանան կապիտալիստական կարգերի բոլոր հակասութիւնները, վերանա կոնկուրենցիան (մրցութիւնը) և ստեղծվի կապիտալիզմի խաղաղ ծագկման հնարավորութիւն: Ուրիշ խոսքով ասած, հարց և ծագում—կկարողանա կապիտալիզմը հաղթահարել իր հիվանդութիւնները, վերացնել իր ներքին հակասութիւնները և առողջանալ, թե նա հենց ինքն ալք բոլորն ալելի չե սրում ու բարդացնում:

Այս հարցին պատասխանելու համար հարկավոր և միայն ուշագիր կերպով քննութիւն առնել ու պարզել, թե վորոնք են կապիտալիզմի հակասութիւնները և դեպի ուր են տանում:

Մենք արդեն գիտենք, վոր կապիտալիզմը ֆարրիկներում ու գործարաններում հավաքում և մեծ թվով բանվորներ: Մանր արտադրութիւն մեջ, վորը գոյութիւն ուներ և տիրապետում եր մինչև կապիտալիզմի ծնունդ առնելը, աշխատանքի սմբողջ արդուէնքն ստեղծում են առանձին արտադրողները: Իսկ կապիտալիստական ֆարրիկում արտադրվող ապրանքը բազմաթիւ բանվորների ձեռքով և շինվում. ամեն մի բանվոր իր աշխատանքով մասնակցում և ալդ ապրանքի արտադրութիւնը: Ո՞վ և արտադրել այն մի մետր չիթը, վոր կապիտալիստական ֆարրիկը շուկա չե նետում: Դրա արտադրութիւն համար իրենց բաժին աշխատանքն են կատարել շատ բանվորներ: Այս-

պիտով կապիտալիզմը, ծնունդ տալով խոշոր արտադրութեանը, դրանով իսկ ծնունդ և տալիս նաև բանվորների կոլեկտիվ, միատեղ աշխատանքին, ինքն և նախապատրաստում աշխատանքի հանրաշնացումը: Բայց այստեղ կա մի ելական հանգամանք. հանրային աշխատանքի արդյցւնքը, արտադրանքը չուրացնում և անհատ կապիտալիստը, դառնում և նրա սեփականութուն: Աշխատանքը կապիտալիզմի որով արդեն իսկ կոլեկտիվ է, բայց նրա արդյունքը չուրացնում են անհատ կապիտալիստները:

Սա կապիտալիզմի հիմնական հակասութունն է: Յուրաքանչյուր կապիտալիստական ֆաբրիկում գոյութիւն ունի միատեղ հանրային աշխատանք, արտադրութիւնը կտտարվում և պլանով, վոր կապիտալիստն է մշակում: Իսկ արտադրութեան ամբողջ ընթացքի մեջ, ամբողջ ժողովրդական տնտեսութեան մեջ տիրում և անարխիա, անպլանութիւն, կոնկուրենտային պայքար (մրցութիւն): Ժամանակի ընթացքում ծնունդ են առնում կապիտալիստների միութիւններ արտադրութեան առանձին ճշուղերում: Սա կարծես թէ վորոշ պլանաշարութիւն և մտցնում արտադրութեան կազմակերպման մեջ՝ արդյունարերութեան տվյալ ճշուղի ներսում: Բայց դրա փոխարեն ավելի ուժեղ կոնկուրենցիա, պայքար և ծագում կապիտալիստների այդ միութիւնների միջև, առանձին կապիտալիստական չերկրների միջև: Յեզ գնալով ավելի ու ավելի մեծ ծավալ և ստանում նաև այդ պայքարը, այդ հակասութիւնը:

Կոնկուրենցիան հարկադրում և կապիտալիստին կատարելագործված մեքենաներ մտցնել իր գործարանն ու ֆաբրիկը, իսկ այդ պատճառ և դառնում արտադրութեան մեջ զրազված բանվորների մի մասի արձակման, արտամղման: Ծնունդ և առնում և աճում աշխատանքի պահեստի բանակը, գործազուրկների բանակը: Այդ նշանակում և, վոր կապիտալիզմն անկարող և ոգտագործել բանվորների մի մասի աշխատանքը: Մշուս կողմից ևլ աշխատավորների մասսաների գոյութեան վողորմելի պայմանները բերում են նրանց գնողունակութեան կրճատում: Կապիտալիզմի խորունկ հակասութիւններն, առանձնապես սուր և առարկայորեն, շոշափելի չերեան են գալիս եզեւամամերի (կրիդիս) ժամանակ:

Վորոշ ժամանակամիջոցներ անցնելուց հետո կապիտալիստական շուկան գերլցվում և ապրանքներով, վորոնք գնող չեն գտնում: Ապրանքների սարեր են կուտակվում և մնում պահեստարաններում: Ու գնող չի լինում: Վորովհետև այդ ապրանքների կարիքն ունեցող աշխատավորները փող չեն ունենում, վորպեսպի այդ ապրանքներից

զենն, ինչքան իրենց պետք է: Այսպես են ստեղծվում կապիտալիս-տական ճգնաժամերը:

Այդ ճգնաժամերը բաժական հաճախ են կրկնվում, վորոշ ժամա-նակամիջոցներից հետո: Ճգնաժամերը պատճառ են դառնում արտա-գրության կրճատման. ձեռնարկութունների վորոշ մասը փակվում է, մյուսներն աշխատում են վոչ լրիվ բեռնվածությամբ:

Ճգնաժամերն առանձնապես ուժեղ են հարվածում բանվոր զա-տակարգին, քնատում նրա շահերը, վորովհետև դրանց հետևում է բան-վորների մասսայական վտարում ձեռնարկութուններից:

Ճգնաժամերը մեծապես քնատում են, հարվածում նաև մանր սե-փականատերերին, պատճառ դառնալով նրանց մասսայական քայ-քայման:

Այսպիսով աշխատավորների ահապին զանդվածներ ընկնում են ծայր աստիճան չքավոր դրության մեջ, չնայած վոր ապրանք շատ է արտադրված լինում, նույնիսկ չափազանց շատ: Մեքենաների, ձեռ-նարկութունների վորոշ տոկոսը անգործության է մատնվում. միև-նույն ժամանակ գործադուրկ շրջում են խոշոր թվով բանվորներ: Ստեղծվում է արտադրության միջոցների հավելուրդ (ИЗЛИШЕК), ինչ-պես նաև իրենց աշխատանքի գործադրության տեղ չգտնող բանվոր-ների հավելուրդ:

Այս բոլորը ապացուցում է, վոր կապիտալիզմն անկարող է լի-նում բանեցնել և ոգտագործել իր իսկ ստեղծած բոլոր արտադրական ուժերը: Կապիտալիզմը դառնում է մարդկային հասարակության առաջ-ընթացության տրմադ, արգելք: Ճգնաժամերից խուսափելու համար կապիտալիզմը նոր շուկաներ է փնտռում ապրանքների վաճառահան-ման համար, նա նետվում է աչն չերկրները, վորտեղ գեոևս զարգա-ցած չեն արտադրության կապիտալիստական չեղանակը, նա իրեն է չենթարկում ալգ չերկրները: Ալգալիս չերկրները կոչվում են գաղութ-ներ յեյ կիսագաղութներ: Բայց ալգ քայլերն էլ չեն փրկում կապի-տալիզմը, ալլ միայն ավելի չեն մեծացնում և խորացնում նրա հա-կասությունները: Ապրանքների վաճառահանման շուկաների, գաղութ-ների համար մղվող պայքարներից արլունահեղ պատերազմներ են ծա-գում: Դրանք անխուսափելի չեն կապիտալիզմի որով: Ալգ պատե-րազմներն ավելի չեն ուժեղացնում կապիտալիզմի հակասությունները: Ալգ հակասություններն առանձնապես սրվում են կապիտալիզմի զար-գացման ալթմյան շրջանում. մի շրջան, վոր կապիտալիզմը թևակոխել է վերջին տասնամյակներում: Կապիտալիզմի զարգացման ալս վերջին շրջանը կրում է իմպերիալիզմ անունը:

ԻՆՁ Ե ԻՄՊԵՐԻԱԼԻՋՄԸ

Ինչինն իմպերիալիզմին տվել է «մեռնող կապիտալիզմ», «մտող կապիտալիզմ» անունը, կոչել է այն «կապիտալիզմի զարգացման վերջին ստադիա» (շրջան, Ինչինն ալգակս ե անվանել կապիտալիզմը, վորովհետև վերջինս վերջին տասնամյակների ընթացքում ընդհուպ մոտեցել է այնպիսի մի կետի, վորից այն կողմ արդեն պետք է սկսվի պրոլետարական հեղափոխությունը:

Իսկ ի՞նչ է իմպերիալիզմը:

Կապիտալիզմը զարգացրել է վիթխարի արտադրական ուժեր: Բայց նա անկարող է շարժողության մեջ դնել այդ ուժերը, արգելք է դառնում նրանց զարգացմանը: Հին կապիտալիզմի որով (այսինքն մինչև վերջին 20—30 տարին) կոնկրետեցիան տեղի չեր ունենում առանձին կապիտալիստական ձեռնարկությունների միջև:

Աստիճանաբար կոնկրետեցիայի հետևանքով մանր կոնկրետեաները հրապարակից հեռանում են և վերջովերջո ծնունդ են առնում այսպես կոչված մոնոպոլիաները:

Ի՞նչ են մոնոպոլիաները:

Մոնոպոլիա կոչվում է այնպիսի գրուծությունը, չերը արդյունաբերության այս կամ այն ճյուղի շուկայում փաստացի լիակատար տեր ու տնտրին է հանգիստանում վորեն խոշոր կապիտալիստական միավորում, կապիտալիստների զորեղ միությունը, վորը գներ է թելադրում այդ շուկայում: Այսպես որինակ՝ ամերիկյան նավթարդյունաբերության մեջ բոլոր նավթային գործերը գտնվում են կապիտալիստների միավորում (տրեստ) «Ստանդարտ Ույլ» ձեռքին, նա չի կարողադրում բոլոր այդ գործերը: Այս տրեստն իր ձեռքում միավորում է նավթի ամբողջ արդյունաբերության 95 %-ը, նրա շրջանառությունը 1926 թ. հասել եր 1.120.000.000 դոլարի (դոլարը հավասար է չերկու նախապատերազմյան ուլբրու): Ամերիկյան պողպասի տեսն ունի 4 միլիարդ դոլարի կապիտալ, նրա ձեռքին գտնվում են 147 գործարան, 500 հալոց, նա շահագործում է 276.000 բանվոր: Ավստրոլիային հայանի Ֆորդի ֆիրման ունի մեկ միլիարդից ավելի (դոլար) կապիտալ, իսկ տարեկան զուտ շահույթը կազմում է 100.000 միլ. դոլար: Գերմանիայի պողպատի տրեստի կապիտալը հասնում է 1½ միլիարդ մարկի (մարկը հավասար է 50 նախապատերազմյան կոպեկի) և նա իր ձեռնարկություններում ունի 200.000 բանվոր ու ծառայող: Ֆրանսիայում 50 կապիտալիստներ իրենց ձեռքին ունեն 431 ձեռնարկություն, վորոնց շրջանառությունը միլիարդների չի հասնում: Յեվ այսպես ամբողջ կապիտալիստական աշխարհում:

Ինքնին հասկանալի չէ, վոր իմպերիալիզմի որով ել կոնկուրեն-տային պայքարն իսպառ չի վերանում: Նա միայն վերածվում է ել ավելի սուր պայքարի խոշորագույն կապիտալիստական միավորում-ներէ միջև ինչպես իմպերիալիստական չեղկոնների ներսում, այնպես ել տարրեր չեղկոնների կապիտալիստների միութւններէ միջև: Այս-պես որինա՛կ՝ կատաղի պայքար կա Ամերիկայի և Անգլիայի նաժիթա-յին տրեստների միջև, ամերիկյան «Մտանդարտ Ուլլի» և անգլիական «Ռոյալ Դոյլչի» միջև:

Մոնոպոլիստական միավորումների տիրապետութւնն ազդում և կապիտալիստական արտադրութւան վրա: Մեծատոկոս շահույթներն ալժամ կարող են ապահովվել զների բարձրացմամբ մոնոպոլիստների կողմից. մտնր կոնկուրենտներն անհետացել են, հնարավոր է շուկա-յում բարձր գներ սահմանել: Այս պատճառով անհետանում և արտա-դրութւան մեջ տեխնիկական բարելավումներ, լավագույն մեքենաներ, ելեկտրասարք և ալլն մոցնելու շահագրգռութւնը: Կապիտալիզմը դառնում է լճացող, փտող, նա սկսում է դանդաղեցնել, արգելիլ ար-տադրական ուժերի զարգացումը:

Սոշուր արդյունաբերողներն ավելի ու ավելի սերտ կապերով են կապվում բանկերի հետ, այնտեղ տանելով իրենց ազատ գրամները, ժառաղոցների, բանվորների խնայողութւնները նույնպես բանկերում են հաժաքվում: Բանկն ել ալլ փողերը ժամանակավոր փոխառութւան ձևով տալիս է այն արդյունաբերողներին ու առևտրականներին, վո-րոնք իրենց շրջանառութւնների համար փողի կարիք են ունենում: Այդ փողերի ողնութւամբ ձեռնարկուները կարողանում են ընդարձա-կել իրենց գործը, ավելացնել իրենց ոգուտի քանակը: Այդ ոգուտի մի մասը նրանք տալիս են բանկին, իսկ բանկն ել ալլ փողերից վորոշ բաժին է տալիս այն մարդկանց, ովքեր փող են դրել բանկը: Առաջ-ներում բանկերը հենց միմիայն նրանով ելին պարապում, վոր «փողի առևտուր» ելին անում:

Բայց բանկային գործում ել խոշոր կապիտալն արտամղում եր մանրին: Այսպես որինա՛կ՝ 1890 թվից մինչև 1912 թիվը բանկերի թիվն Անգլիայում կրճատվել, 104-ից իջել է 44, իսկ նրանց կապի-տալներն աճել են և 4¹/₂ միլիարդից հասել 8 միլիարդի: Գնալով ա-վելի ու ավելի մեծ կապիտալներ են ներծծում ալժմյան բանկերը: Յե՛կ ալլ ահագին գումարները նրանք արդյունաբերութւան մեջ են զնում:

Զարմանալի չէ, վոր խոշորագույն բանկիրները (այսպես են կոչ-վում բանկերի տերերը) քանի գնում, այնքան ավելի մոտիկից են

հետաքրքրվում արդյունաբերական ձեռնարկությունների գործերով։
Ձեռք վոր նրանց գործը վատ գնալու դեպքում բանկը կարող է կորցնել
այն փողերը, վոր փոխարինարար գրանց է տվել։

Սովորաբար խոշորագույն կապիտալիստները միաժամանակ հան-
դիսանում են և բանկերի տերեր ու ղեկավարներ։ Տեղի չե ունենում
սեռսանում (сращивание) բանկերի և արդյունաբերության միջև։ Այս
կերպ արդյունաբերական կապիտալի հետ սերտաճած բանկային կա-
պիտալը կոչվում է ֆինանսական կապիտալ։ Ամերիկայում նալթային
տրեստի գլուխ Ռոկֆելերը և պողպատի տրեստի գլուխ Մորգանը
միաժամանակ չերկրի խոշորագույն բանկերի տերերն են։

Բանկային կապիտալի սերտաճումը արդյունաբերության հետ
տանում է դեպի մի բուռն կապիտալիստների իշխանության և հզո-
րության հակադեպական աճում։ Արդյունաբերության և բանկերի արթա-
ները դառնում են հակադեպակ չերկրների լիակատար տերեր։ Իր շո-
շափուկներով ֆինանսական կապիտալն ամրապես ընդգրկում է առե-
տուրն ու չերկաթուղիները, հանքերն ու գյուղատնտեսությունը, ֆաբ-
րիկներն ու գործարանները, դպրոցներն ու համալսարանները։

Ֆինանսական կապիտալի տիրապետության որով բանվորական
շարժումն իր առջև ունենում է մի չափազանց զորեղ հակառակորդ,
վորը ներկայացնում է ուժերի համալսմբված միավորում և միջև
ատամները զինված ե։ Դասակարգային ներհակությունները խորանում
են, դասակարգային պայքարն ավելի ու ավելի չի սրվում։

Միջանի տասնյակ խոշորագույն կապիտալիստական տուղեր—
նալթի, քարածխի, պողպատի արքաներ—տնորինում են բոլոր գո-
ծերը։ Մինիստրություններն ու պարլամենտները դառնում են նրանց
գործակալությունները։ Նրանք փաստորեն իրենք են նշանակում կա-
ռավարություններ և իրենց համար անհաճելի կառավարություններին
ստիպում են հրաժարական տալ։ Այս պատճառով քանի գնում, բան-
վոր դասակարգի առջև այնքան ավելի սուր կերպով է կանգնում հե-
տեյակ չերկրնտրանքը—կամ անձնատուր չեղիր հալթողներին և հու-
սալով նրանց վողորմածությունը, դարձիր նրանց ստրուկը, կամ պա-
քարի նոր գենք առ ու կովի չեիր նրանց դեմ։ Իմպերիալիզմն ընդ-
հուլ մոտեցնում է բանվոր դասարակարգը պրոլետարական հեղափո-
խությանը։

Մենք արդեն հիշատակել ենք, վոր դա-
ղությունը, հետամնաց չերկրներն արդեն վա-
ղուց գրավում են կապիտալիստական պետու-
թյունների ուշադրությունը։ Կապիտալիզմը վաղուց արդեն, միջանի

ԻՄՊԵՐԻԱԼԻԶՄԸ ՅԵՎ
ԳԱՂՈՒԹՆԵՐԸ

դար սրանից առաջ, սկսել է թափանցել գաղութները, փնտռելով հժան բանվորական ձեռքեր, հժան հումք և հարմար շուկա իր արտադրանքները տեղական բնակչությանը վաճառելու համար (ընդ մին կապիտալիստան, իհարկե, անաստվածորեն խարդախում և սողում—հարստանում էր)։ Իմպերիալիզմի որով այդքանով այլևս չեն սահմանափակվում։ Կապիտալիստական տրեստներն այլևս չեն բավականանում գաղութներն առևտրի միջոցով թալանելով։ Նրանք սկսում են գաղութներում արդյունաբերական կապիտալիստական ձեռնարկություններ կառուցել հումքի աղբյուրների մոտ։ Զարգանում և կապիտալի արձանմուր դեպի գաղութներ։ Հասկանալի չե, վոր կապիտալիստական պետությունները ձգտում են ապահովել իրենց ամուր տիրապետությունն այս կամ այն գաղութային կամ կիսագաղութային չեղիրում, թույլ չտալ, վոր այդ չեղիրները թափանցեն իրենց կոնկուրենտ՝ ուրիշ իմպերիալիստական պետությունները։ Այս նպատակով նրանք գաղութներ են մայցնում իրենց դորքերը, ողային և ծովային տորմիդը և այլն։ Իմպերիալիզմի գարաշրջանում վողջ աշխարհն արդեն բաժանված է լինում կապիտալիստների խոշորագույն միությունների և կապիտալիստական պետությունների միջև։

Ահա թե ինչպես և տեղի ունեցել գաղութների այդ բաժանքը սկսած 1876 թվից մինչև 1900 թիվը.

Յեկրուպական պետություններին և Հյուսիս. Ամերիկայի Միաց. Նահ. պատկանում էր	1876 թ.	1900 թ.
Աֆրիկայի տերիտոր.	10,8 %	90,4 %
Պոլինեզիայի »	56,8 %	98,9 %
Ասիայի »	51,5 %	56,5 %
Ավստրալիայի »	100 %	100 %

Սակայն այստեղ պետք է նկատի առնել այն հանգամանքը, վոր կապիտալիզմը շատ անհամաչափ և զարգանում։ Կապիտալիստական վորոշ չեղիրներ հասնում են մյուսներին, ընդ վորում ավելի չեղիտասարդ կապիտալիստական չեղիրները չեղբեմն իրենց զարգացումով առաջ են անցնում անցյալում ավելի զարգացած չեղած չեղիրներից։ Այսպես որինակ՝ մինչև իմպերիալիստական պատերազմը Գերմանիան սկսել էր իր զարգացումով հասնել Անգլիային և Ֆրանսիային, ներկայումս Ամերիկան բոլոր մյուս չեղիրներից առաջ է անցել։

Բայց պատահում է և և այսպես. չեղիտասարդ կապիտալիստական չեղիրը վեր է խոյանում, մինչդեռ վողջ աշխարհն արդեն բաժանված է այն չեղիրների միջև, վորոնցում կապիտալիզմն ավելի շուտ է զարգացել։ Այստեղից էլ ծագում է պայքարը աշխարհի վերաբաժանե-

ցու համար: Նոր, լերիտասարդ իմպերիալիստական գիշատիչներն իրենց համար ես «սեղ եմ պահանջում արեւիլի քակ», պահանջում են, վոր հին գիշատիչները միբիշ լետ քաշվեն, նորերին ել տեղ բացեն: Հենքը կամովին գիշել չեն ուզում: Այսպիսով պաշքարը խոշորագուշն իմպերիալիստական խմբավորումների միջև հակադական չափերով սրվում ե: Այս պաշքարն անխուսափելիորեն հանգում ե արյունահեղ իմպերիալիստական պաշքարզմների՝ իմպերիալիստական կռվող խմբերի միջև թալանած հարստութշունները վերաբաժանելու համար: Իսկ ալդ պատերազմները, վորոնք անթիվ-անհամար զոհեր են խլում ամբողջ մարդկութշունից ե ամբողջ չերկրներ են ավերում, մոեցնում ե պրոլետարական հեղափոխությունը, այդ հեղափոխությունն անխուսափելի յեվ անհրաժեշտ եմ դարձնում:

Բացի դրանից, իմպերիալիզմն ինքը ճնշված, հարստահարված գաղութային ժողովրդների մեջ հակադական հեղափոխական ուժեր ե հանում իր դեմ: Իսկ գաղութներում ե կիսագաղութներում ապրում ե չերկրագնդի բնակչութշան ահագին մեծամասնութշունը—գաղութներում 600 միլիոն մարդ ե կիսագաղութային չերկրներում (Չինաստան) ավելի քան 400 միլ. մարդ:

Իմպերիալիզմն ամենաանմարդավայել հարստահարումն ե գաղութային ե կախյալ հակաշածավալ չերկրների հարյուրավոր միլիոններ կազմող բնակչութշան: Բայց ալդ չերկրները շահագործելով, կապիտալիզմը կռուցում ե ալդ տեղերում չերկաթուղիներ, ֆաբրիկներ, գործարաններ, առևտրական ե արդշունաբերական կենտրոններ: Իրանով իսկ նա գաղութներում պրոլետարիատ ե ստեղծում: Իսկ գաղութների պրոլետարիատն անհաղթելի պաշքարի չե չելնում իմպերիալիզմի դեմ: Գաղութները գնալով ավելի ու ավելի մեծ չափերով պաշքարի չեն չելնում իմպերիալիզմի դեմ իրենց ազատագրութշան համար, դրանով իսկ թուլացնելով կապիտալիզմի զորութշունը:

Մի ամբողջ շարք չերկրներում, ինչպես որինակ՝ Անգլիայում, Ամերիկայում բուրժուական հնարավորութշուն ե ունեցել սխտեմատիկաբար կաշառելու, անբարոյականացնելու բանվոր գասակարգի վերնաշերտը, նրա ամենավորակչալ մասը, խոշոր աշխատավարձ վճարելով: Բուրժուական ալդ բանն արել ե, նպատակ ունենալով պառակտել իր չերկրում բանվորական շարժումը, լավ վարձատրութշամբ ավելի լավ դրութշուն ստեղծելով բանվորութշան փոքրամասնութշան համար (այսպես կոշված բանվորական արխատուկրատիա), համեմատած բանվորների հիմ-

ԲԱՆՎՈՐԱԿԱՆ ԱՐԻՍՏՈԿՐԱՏԻԱՆ ՅԵՎ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՂԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

նական մասսայի հետ Բուրժուազիան դրանով հանում եր պալքա-
բողների շարքերից այդ համեմատաբար բարեկիճակ փոքրամասնու-
թյունը և իր ձեռքերն ազատ արձակում՝ տվելի մեծ չափերով շահա-
գործելու մնացած բանվորությունն ու գաղութները և կրկնապատիկ
վարձատրելու իրենն այն փշրանքների համար, վոր շարունակ են ա բան-
վորություն վերնաշերտին:

Հատկապես այդ փշրանքների շնորհիվ և, վոր անպիսի արդյու-
նաբերական չերկրներում, վորպիսիք են Անգլիան և մանավանդ Ա-
մերիկան (Միացյալ Նահանգները), բանվորները մինչև վերջին ժամա-
նակներս ընթացել են բուրժուազիայի ցուցումներով և հատկապես այդ
չերկրներում և, վոր կոմունիստական կուսակցությունն առաջիմ բա-
վական թույլ ազդեցություն ունի: Կապիտալիզմի ճոխ սեղանից փըշ-
րանքներ ստացող այդ բանվորական վերնաշերտը բուրժուականանում
և, կապիտալիստներն ել նրան շահագրգռում են գաղութների թալա-
նով, իսկ գրանով նաև կապիտալիզմի գոյության պահպանումով:
Բանվորական արիստոկրատիայի այդ խավերի վրա լին հենվում հա-
մաձայնողական, դավաճոտական կուսակցությունները, ինչպես որի-
նակ՝ սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցությունը Գերմանիայում և մի
շաքք այլ չերկրներում, սոցիալիստական կուսակցությունը Ֆրանսիա-
յում, բանվորական կուսակցությունը Անգլիայում:

Այդ կուսակցությունները խոսքով իրենց անվանում են բանվո-
րական, սոցիալիստական, իսկ գործնականում հանդիսանում են բուր-
ժուական կուսակցություններ, վոր կովում են վոչ թե կապիտալիզմի
տապալման, այլ նրա պահպանման և ամրապնդման համար: Ամենու-
րեք և միշտ նրանք կովում են վոչ թե կապիտալիստների դեմ, այլ
կոմունիստների դեմ, հեղափոխական բանվորական շարժման դեմ:
Նրանք բուրժուազիայի գործակալներն են բանվորության շարքերում:
Աշխատանքի և կապիտալի միջև ծագող լուրջ քանչուր ընդհարման
փամանակ նրանք դավաճանում են բանվորների շահերին:

Բայց բուրժուազիայի կողմից լավ վարձատրվող այդ բանվորնե-
րը ամբողջ բանվոր դասակարգի մեջ կազմում են լուի չնչին փոքրա-
մասնություն: Կապիտալիզմի հակասությունները սրումը վոչնչացնում
և դրանց հայացքների ազդեցությունը բանվորական մասսաներում:
Մշտա կողմից ել գաղութների հեղափոխական-ազատագրական պալ-
քաբուն իմպերիալիզմի դեմ վոչնչացնում և ամեն հնարավորությու-
նաբեր աշխատավարձ տալու բանվորական արիստոկրատիային: Այս
բանն արդեն տեղի չե ունենում Անգլիայում, վորը, Ամերիկայի կոն-
կուրենցիայի հետևանքով, կորցնում և իր նախկին գերիշխող դրուկու-

նը և չերկրորդ պլանն և քշվում: Հինց այդ և պատճառը, վոր վերջին տարեներում Անգլիայում մենք տեսանք բանվորական շարժման չեղած վերելք (ընդհանուր գործադուլը և հանքագործների գործադուլը 1926 թվին):

Մրանք են իմպերիալիզմի հակասությունները, վորոնք վերածում են նրան փառք և մեռնող կապիտալիզմի և ընդհուպ մոտեցնում են համաշխարհային պրոլետարական հեղափոխության սահմաններին:

Այժմ մենք կարող ենք դառնալ այն հար-
ԻՆՁԻ՝ ՀԱՄԱՐ Ե ՊԱՅՔԱՐՈՒՄ
ԲԱՆՎՈՐ ԴԱՍԱԿԱՐԳԸ
ցին, թե ինչ հասարակարգի համար և պաշ-
քարում, ինչ հասարակարգի չե ձգտում
բանվոր դասակարգը, ինչ կարգեր և ուզում հաստատել արյունոտ շա-
հագործական իմպերիալիստական կարգերի փոխարեն:

Այդ նոր հասարակարգը, վորի համար պայքարում և պրոլե-
տարիատը, մենք կոչում ենք կոմունիստական հասարակարգ:

Ինչ՞ով և տարբերվում այդ հասարակարգը կապիտալիստակա-
նից և ի՞նչ և բերելու մարդկությանը: Վճրն և այն ճանապարհը, վոր
դեպի կոմունիզմ և տանում:

Բանվոր դասակարգի մեծ ուսուցիչներ Մարքսն ու Ենգելսն ա-
պացուցել են, վոր արտադրության կապիտալիստական չեղանակի
զարգացումն ինքն և ստեղծում պայմաններ՝ այդ կարգերից անցնելու
կոմունիստական հասարակարգի:

Մակայն այդ անցումը ինքն իրեն չի կատարվելու: Կոմունիս-
տական հասարակարգը չի ծնվի իբրեւ հետեւյալն բանվոր դասակա-
րգի հաւատակ փայլաւի: Այդ կարգերին կարելի չե հասնել միայն
պրոլետարական հեղափոխության միջոցով: Դասակարգային պայքարը,
վոր մղում են բանվորները կապիտալիզմի դեմ, անխուսափելիորեն
տանում և դեպի պայքարն հանուն կոմունիզմի, այսինքն հանուն այն-
պիսի հասարակարգի, վորտեղ չկա շահագործում, թագավորում և
լիակատար հովասարություն:

Մարքսն ու Ենգելսը բանվորական շարժման թեորետիկները (ու-
սուցիչները) չեղին միայն. նրանք միաժամանակ վողջ աշխարհի բան-
վորների մարտական առաջնորդներն ելին: Նրանք կոմունիստական
կոնսակցություն և I Ինտերնացիոնալի հիմնադիրներն ելին: Մարքսի
և Ենգելսի գործը շարունակել և Լենինը, շարունակում են մեր կո-
մունիստական կոնսակցությունը և III կոմունիստական Ինտերնացիո-
նալը:

Մարքսի և Ենգելսի ժամանակվանից մինչև այսօր բանվոր դա-
սակարգն արդեն բավականաչափ զիտակցել և իր պատմական խնդի-

բը: Բանվորական շարժմանը Մարքսի, Ենգելսի և Լենինի ուսմունքը տղիւ է պարզ նպատակ և մասնանշել և այն պայքարի ուղին, վորով պետք և ձեռք բերվի վողջ աշխատավոր մարդկութեան պատուիրութեանը շահագործման, չքավորութեան և կշանքի ստրկական պայմանների լծից, վորով պետք և հասնենք կոմունիզմի:

Իսկ ի՞նչ և կոմունիստական հասարակա-
ԻՆՉ Ե ԿՈՄՈՒՆԻՉՄԱՆ ԵՐԱ կարգը:

ՅԵՐԿՈՒ ՍՏԱԴԻԱԵՐԸ Կոմունիստական կարգերում ևլ չիլինի արտադրութեան միջոցների մասնավոր սեփականութիւն: Գործարանները, ֆաբրիկաները, լեռնաթուղիները, հողը և նրա մեջ գտնվող հարստութեանները (հանքերը) և այլն այլևս մասնավոր սեփականութեան չեն լինի, այլ կդառնան հասարակութեան սեփականութիւն: Կանհետանա մանր արտադրութեանը, վորի վրա անուշուտ ծախսվում և մարդկային աշխատանքի հսկայական քանակութիւն: Ժողովրդական տնտեսութեան բոլոր ճշուղիներ լայնորեն կմեքենայացվեն, կանցնեն մեքենական արտադրութեան: Մարդիկ կկարողանան ամբողջութեամբ ոգտադործել բնութեան բոլոր ուժերը—իրենց համար, իրենց ծառայեցնելու նպատակով: Հսկայական զարգացման կհասնեն գիտութեանն ու տեխնիկան: Մարդը իր ուսերից մեքենաների ուսերին կփոխադրի մի ամբողջ շարք ծանր աշխատանքներ: Յիվ արտադրութեան միջոցների յուրաքանչյուր բարելավում ու բոլորը միասին վոչ թե շահույթիսկը կստեղծեն մի խումբ շահագործողների համար, այլ կծառայեն քնդհանուրի ոգտին:

Յերբ արտադրութեան միջոցները հանրային սեփականութեան կդառնան, այն ժամանակ կարելի կլինի ստեղծել հանրային տնտեսութեան միասնական պլան, վարել այդ տնտեսութեանը համաձայն այդ միասնական պլանի: Կանհետանան անարտադրական ծախսերը, վորոնց պատճառը կոնկրետեցիան և կապիտալիստների միջև, նրանց վազելը շահույթի յետևից: Արտադրութեան զարգացումը կընթանա շտեմնված արագութեամբ: Յիվ միանգամայն հասկանալի չե, թե ինչու կապիտալիստական կարգերում մասնավոր սեփականութեան, մասսաների չքավորութեան, մանր հետամնաց արտադրութեան ղոշութեանը հնարավորութեան չի տալիս, վոր արտադրութեան տեխնիկական բարելավումները զարգանան, ծավալվեն, իսկ կոմունիստական հասարակակարգում այդ բոլոր խոչընդոտները վերացած կլինեն, ուստի և զարգացման լայն ծավալն ու արագ տեմպը լիովին ապահովված: Արտադրութեան միջոցների մասնավոր սեփականութեան անհետացումով կվերանա նաեւ մարդկային հասարակութեան բաժանումը դասակար-

գերի. Վոչ վոք ալլես հնարավորութիւնն չի ունենա շահագործելու մեկնումնեկի աշխատանքը, վորովհետեւ վոչ վոք ալլես արտադրութեան միջոցի տեր չի լինի: Բոլոր մարդիկ կդառնան մի ընդհանուր աշխատանքային ընկերութեան իրավահավասար անդամներ:

Դասակարգերի վերացմամբ տեղի կունենա նաեւ պետական իշխանութեան մահացում: Այս եւ միանգամայն հասկանալի չե, թե ինչու. քանի վոր պետական իշխանութիւնը, ինքը պետութիւնը ծառայում ե իշխող դասակարգին՝ նրա շահերը պաշտպանելու ե հակառակորդ դասակարգի ընդդիմութիւնը ճնշելու համար, իսկ կոմունիստական կարգերում ալլես դասակարգեր չեն լինելու, ուստի ե վոչ մի պետական իշխանութեան, վոչ մի պետութեան անհրաժեշտութիւնն չի կտրող դժացվել:

Կվերանա նաեւ մասվոր ու ֆիզիկական աշխատանքի միջև գոյութիւնն ունեցող տարբերութիւնը, հակադրութիւնը. սոցիալիստական հասարակութեան չլուրաքանչյուր անդամ մտավոր զարգացման աշխարհի աստիճանի հասած կլինի, վոր կզբաղվի թե մտավոր ե թե ֆիզիկական աշխատանքով.

Վերջապէս կվերանա քաղաքի ե գյուղի հակադրումն իրար. քաղաքներում, որինակ՝ շնորհիվ բնակարանների պլանաչափ շինարարութեան գիտութեան հիմունքներով, կանհետանա բնակչութեան կուտակումը, կանհետանան վարակիչ հիվանդութիւնները ե ալլն, կտնհետանան գյուղի տգիտութիւնն ու հետամնացութիւնը, ե գյուղը իր կուլտուրական մակարդակով աչքան կբարձրանա, վոր կհամաստրվի քաղաքին: Մարդկանց ֆիզիկական ե հոգեկան ուժերը, վորոնք առաջ, կապիտալիզմի որով ծախսվում եին դասակարգային պայքարի, պատերազմների վրա, ամբողջապէս կգործադրվեն բնութեան դեմ մղվող պայքարի, արդունավետ աշխատանքի վրա: Կոնկուրենտային պայքարի տեղը կբռնի ընկերական մրցութիւնը կոմունիստական հասարակութեան անդամների միջև—մարդու գործունեցութեան զանազան ասպարեզներում: Ընդ վորում աչդ մրցութեան նպատակը կլինի վոչ թե հաղթանակը հակառակորդի, կոնկուրենտի նկատմամբ, ալլ բոլոր մարդկանց կյանքի ընդհանուր բարելավումը: Հասարակութեան չուրաքանչյուր անդամ կձգտի ծախսել իր գործունեցութիւնը, հրապարակ բերել ե ամբողջ կոնկրետի ոգտին գործադրել իր ընդունակութիւնները: Բազմաթիվ ե բարդ ոլեհներն ու կանոնների վոխաբենն կլինեն վոչ բարդ, հիմնական կանոններ ամբողջ մարդկութեան համար, ամեն տեսակ համակեցութեան համապատասխանող, վորոնց իմանալն ու գործադրելն առանձին դժվարութիւնն չի ներկայացնի ե վորոնք սովորը կդառնան:

կվերանան բանտերը, դատարանները, իշխանություն մյուս բո-
լոր հաստատությունները: Կվերանա հանցագործությունների համար
պատիժներ տալը, վորովհետև այդ հանցագործություններն են իրենց-
իրենց կվերանան: Ամբողջապես կվերանան սեփականություն դեմ
դործվող ամեն տեսակ հանցագործությունները, վորովհետև հենց ին-
քը սեփականությունը կվերանա: Արտադրական ուժերի ամենաըն-
դարձակ զարգացումը հնարավորություն կտա հասարակությանը լի-
ովին բավարարելու չտրաքանչյուրի պահանջները: Կոմունիստական
հասարակության մեջ մթերքների բաշխումը կկատարվի համաձայն
հետևյալ կանոնի՝ «յուրաքանչյուրից պահանջել իր կարողությունների չա-
փով, յուրաքանչյուրին տալ իր պահանջների չափով»: Այս նշանակում է,
վոր ամեն մեկը պետք է տա հասարակությանն այնքան աշխատանք,
վորքան կարող է, իսկ մթերքներ պետք է այնքան ստանա, վորքան
իրեն հարկավոր է: Ամեն մի մարդու մեջ կզարգանա, բարձր աստի-
ճանի կհասնի պատասխանատվության դժացումն իր աշխատանքի ըն-
կերների վողջ կոլեկտիվի առաջ: Մարդկությունը կմտնի իսկական
ազատություն թագավորություն:

Բայց այս բոլորին մարդկությունը կհասնի
ՍՈՑԻԱԼԻՉՄԸ - ԿՈՄՈՒՆԻՉ-
ՄԻ ԱՌԱՋԻՆ ԱՍՏԻՃԱՆՆ Ե արդեն կոմունիզմի զարգացման բարձրագույն
աստիճանում, ինքը կոմունիզմը լիակատար
ժողովրդան կհասնի: Իսկ լիակատար կոմունիստական կարգերի մարդ-
կությունը մեկ անգամից չի կարող հասնել, այլ կոմունիզմի ավելի
ցածր աստիճանի միջոցով պիտի հասնի: Կոմունիզմի այդ առաջին
աստիճանը կոչվում է սոցիալիզմ: Սոցիալիզմի կառուցման համար է
պայքարում այժմ ԽՍՀՄ պրոլետարիատը, դաշնակցած աշխատավոր-
դուկացիության հետ:

Սոցիալիզմն ինչո՞վ է տարբերվում կոմունիզմից:

Սոցիալիստական կարգերում ևս այլևս գոյություն չի ունենա
արտադրության միջոցների սեփականություն. չեն լինի նաև դասա-
կարգեր: Այդ կարգերում իրովին կիրադործվի հետևյալ լողունը՝ չաշ-
խատողը չպետք է ուտի: Բայց սոցիալիզմի ժամանակ արտադրությու-
նը դեռևս այնքան լայն զարգացման հասած չի լինի, վորպեսզի կա-
րելի լինի բավարարել չտրաքանչյուրին համաձայն իր պահանջներին:
Սոցիալիզմի որով աշխատանքը դեռևս չի կարող ամբողջապես դառ-
նալ մարդու առաջնագույն կենսական պահանջ: Մարդիկ դեռևս կպահ-
պանեն իրենց մեջ հին աշխարհի մարդկանց դժեր, հատկություններ:
Դեռևս հնարավոր կլինեն աշխատանքից խուսափելու, հանրային կա-
նոնների խախտման և այլ դեպքեր: Այս պատճառով սոցիալիզմի ժա-

մանակ դեռևս կպահպանվի վորոշ չափի հանրալին հարկադրանք, կպահպանվեն պետութեան ֆուգորդները Մթերքների քաշխումը սոցիալիստական կարգերում դեռևս կկատարվի վոչ թե համաձայն չուրաքանչյուրի պահանջների, ինչպես կատարյալ կոմունիզմ հաստատվելու ժամանակ, ալլ համաձայն կատարված աշխատանքի: Հասարակութեան չուրաքանչյուր անդամ վորոշ աշխատանք կկատարի և համաձայն իր այդ աշխատանքի քանակի, կատանա վորոշ քանակի մթերքներ:

Թվում է, թե այդ արդեն կլինի լիակատար հավասարութեան իրադրոժում: Սակայն այդպես չէ: Չե՞ վոր մարդիկ հավասար չեն իրենց ուժերով, ընդունակութուններով: Տարբեր ուժի և ընդունակութեան տեղ մարդկանց վերաբերմամբ կիրառված հավասարութեան իրավունքը դեռևս կնշանակե անհավասարութեան պահպանում: Այսպիսով սոցիալիստական կարգերում դեռևս կպահպանվի վորոշ անհավասարութուն մարդկանց միջև, դեռևս կպահպանվի վորոշ տարբերութուն մարդկանց գոյութեան պայմանների միջև: Սակայն այդ անհավասարութունն անչափելիորեն պակաս կլինի, քան կապիտալիստական կարգերում գոյութուն ունեցող անհավասարութունը: Իսկ վոր ամենագլխավորն է, սոցիալիստական կարգերում, չորս արտադրութեան միջոցների սեփականութեան իրավունքն անցած կլինի հասարակութեան ձեռքը, վոչ մի կերպ չի տեղի ունենալ մի մարդու շահագործում մյուսների ձեռքով, վոչ մի կերպ չեն կարող նորից դասակարգեր ծնունդ առնել:

Սոցիալիզմը վիթխարիորեն կծավալի, կզարգացնի արտադրական ուժերը: Աստիճանաբար տեղի կունենա անցում սոցիալիզմից դեպի բարձրագույն սոսալիստիկ կոմունիզմ:

Բայց սոցիալիզմին հասնելու համար անհրաժեշտ է անցնել պայքարի լնրկար ճանապարհ: Միայն պրոլետարական հեղափոխութեան միջոցով, պետական իշխանութուն և արտադրանքի հիմնական միջոցներ նվաճելով բանվոր դասակարգը կարող է ծավալել սոցիալիզմի կառուցումը:

Բայց բուրժուազիայի դեմ մղվող պայքարում հաղթանակ տանելու համար բանվոր դասակարգը պետք է պայքարին մասնակից դարձնի, իբրև իր դաշնակցի, աշխատավոր գյուղացիութեան բազմամիլիոն մասսաները:

ԻՆՉՊԵՆ Ե ԱՔԱՋ ՅԵԿԵԼ ԲԱՆՎՈՐՆԵՐԻ ՅԵՎ ԳՅՈՒՂԱՅԻՆԵՐԻ ԴԱՇԻՆԿԸ

ԿԱՊԻՏԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՀԱՍԱ-
ՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ ՀԻՄՆԱ-
ԿԱՆ ԴԱՍԱԿԱՐԳԵՐՆ ԵՆ՝
ԲՈՒՐԺՈՒԱՋԻԱՆ ՅԵՎ
ՊՐՈԼԵՏԱՐԻԱՏԸ

ԲՈՒՐԺՈՒԱԳԻՄԱՆ և պրոլետարիատը կապիտա-
լիստական հասարակութեան չեղելու հիմնական-
դասակարգերն են։ Սակայն ամեն մի կապի-
տալիստական չեղելու և կան վնչ միայն կապի-
տալիստներ և վարձու բանվորներ։ Բացի նրան-

ցից, կապիտալիստական համարյա բոլոր չեղելներում կան կալվածա-
սեռեր—հողի խոշոր սեփականատերեր։ Կան նաև փոքր սեփականատե-
րեր՝ մանր բուրժուազիա, վորը չի ոգավում կամ համարյա չի ոգա-
վում վարձու աշխատանքից և միևնույն ժամանակ կարողանում և
կառավարվել առանց իր աշխատանքը վաճառելու։ Մանր բուրժուա-
զիային պատկանում է, մասնավորապես, գյուղացիության հիմնա-
կան մասսան (միջակ գյուղացիները)։ Իրան են պատկանում նաև
տնայնադործները, արհեստավորները։ Մանր բուրժուազիան նման
և բուրժուազիային նրանով, վոր բաղկացած է արտադրութեան միջոց-
ների սեփականատերերից և ծախում է իր ապրանքը շուկայում։ Մա-
կայն մանր բուրժուազիան տարբերվում է բուրժուազիայից նրանով,
վոր ապրում է իր սեփական աշխատանքով և վոչ թե շահագործում է
ուրիշի աշխատանքը։ Բացի դրանից, կապիտալիստական հասարակու-
թեան մեջ կան պետական հիմնարկների զանազան ծառայողներ (պաշ-
տոնյալներ), կան կապիտալիստական ձեռնարկութունների ծառայողներ
(ինժեներներ, տեխնիկներ և այլն)։ Կան այսպես կոչված ազատ պրոֆե-
սիաներին պատկանող անձինք (գիտնականներ, բժիշկներ, դրոշներ,
նկարիչներ)։ Կան, վերջապես, մարդիկ, վորոնք վնչ մի սեփականու-
թյուն չունեն, բայց աշխատանքով չեն զբաղվում և ապրում են հա-
սարակութեան հաշվին։ Իրանք վորեն դասակարգից իրենց կապը
կտրած (ազադասակարգված) տարրերն են՝ պրոֆեսիոնալ մուրացիկ-
ներ, գողեր, պռնիկներ և այլն։

Մի քանի չեղելներում մանր բուրժուազիան (գյուղացիություն-
նը) կազմում է աղքատակութեան նույնիսկ զգալի մեծամասնությունը։

Սակայն ինչո՞ւ մենք այնուամենայնիվ ասում ենք, թե բուրժուա-
զիան և պրոլետարիատը կազմում են կապիտալիստական հասարակու-
թեան չեղելու հիմնական դասակարգերը։ Վորովհետև կապիտալիզմի
պայմաններում ալ չեղելու դասակարգերին հետզհետե միանում են հա-

սարակաւթյուն մշուս խալերը: Կապիտալիզմի զարգացմանը դուզընթաց ալգ չերկու դասակարգերի դերն աճում ե: Մշուս բոլոր դասակարգերն ու խմբակները, ընդհակառակը, կորցնում են իրենց վաղեմի նշանակութունը կամ առհասարակ ինքնուրուշն նշանակութունն չունեն:

Վերցնենք որինակի համար հողային խոշոր սեփականատերերին՝ կալվածատերերին: Մինչև արտադրութեան կապիտալիստական ձևի հաստատվելը, քանի դեռ հողագործութեանը տիրապետում եր արդունարերութեան վրա, կալվածատերերը հրամայող հիմնական դասակարգերն էին: Սակայն քանի ավելի չե զարգանում կապիտալիզմը, ալնքան ավելի կալվածատերերը կորցնում են իրենց վաղեմի նշանակութունը: Նրանք հետզհետե դառնում են բուրժուազիայի կցորդը:

Այժմ վերցնենք ինստիլգեցիան՝ ազատ պրոֆեսիաներին պատկանող, մտավոր աշխատանքով զբաղվող անձանց: Մենք տեսնում ենք, վոր կապիտալը մարդկանց դարձնում ե իր վարձկանը: Ինտելիգենցիայի մի մասը (իոքրամասնութեանը), լավ աշխատավարձ ունենալով, իր կշանքի պայմաններից դրդված, ձգտում ե դեպի կապիտալիստների դասակարգը, պաշտպանում ե կապիտալի շահերը: Դրանք են կապիտալիստական հասարակութեան մեջ գործարանների վերատեսուչները, շատ ինժեներներ, գիտնականները, գրողները և ալն: Իսկ ինտելիգենցիայի հիմնական մասը (մանր ծառայողներ, ստորին դպրոցների ուսուցիչները և ալն), իրենց դրութեամբ ավելի մոտ են մանր բուրժուազիային, իսկ վորոշ դեպքերում՝ նաե պրոլետարիատին, քանի վոր նրանք վնչ մի սեփականութուն չունեն: Նրանք բանվորներից տարբերվում են նրանով, վոր գծավարութեամբ են չենթարկվում կազմակերպման, անընդունակ են համառ պայքար մղիլու շահագործողների դեմ:

ԳՅՈՒՂԱՅԻՈՒԹՅՈՒՆԸ

ԿԱՊԻՏԱԼԻՋԻՄ

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՒՄ

Կապիտալիստական իրավակարգում մեծ նշանակութուն ունի մանր սեփականատերերի դասակարգը, մանր բուրժուազիան, մանավանդ՝ գյուղացիութունը: Սակայն մանր բուրժուազիան եւ կապիտալիստական հասարակութեան հիմնական դասակարգը չե: Չնայած մի շարք չերկրներում մանր բուրժուազիան խոշոր թիվ ե կազմում, ալնուհանդերձ կապիտալիստական հասարակութեան մեջ նրաներկայացնում ե նախկին, մինչկապիտալիստական իրավակարգի մնացորդը միայն: Մենք արդեն շատ անգամ առել ենք, վոր քանի ավելի չե զարգանում կապիտալիզմը, բուրժուազիան ալնքան ավելի ու ավելի շերտավորվում, բաժանվում ե բուրժուազիայի և պրոլետարիատի: Անգլիայում, որինակ, ալժմ արդեն համարյա կատարելապես ան-

հետացել են սեփականատեր գյուղացիները: Կապիտալիստական այլ չերկրներում, վորտեղ դեռ պահպանվել է գյուղացիութունը, նա շարունակ շերտավորվում է, առաջ բերելով իրենից գյուղական բուրժուազիա (կուլակներ), գյուղական պրոլետար (բատրակներ) և կիսապրոլետարիատ (չքավորներ): Միջակ գյուղացիությունը կապիտալիզմի պայմաններում անընդհատ նվազում է, «ջնջվում է»:

ԻՆՁՊԵՍ Ե ՇԱՀԱԳՈՐԾ-
ՎՈՒՄ ԳՅՈՒՂԱՅԻՈՒ-
ՅՅՈՒՆԸ ԿԱՊԻՏԱԼԻՉՄԻ
ԿԱՐԳԵՐՈՒՄ

Խնչ է ցույց տալիս գյուղացիութան շերտավորումը, բատրակների և չքավորների թվի արագ աճումը՝ կապիտալիստական հասարակության մեջ: Այն, վոր կապիտալիզմը դաժանորեն ճնշում է վնչ միայն բանվորներին,

այլև գյուղացիներին: Բատրակներին շահագործում են վորպես վարձու բանվորներ: Չքավորներն իրենց ժամանակի զգալի մասը աշխատում են վոչ թե իրենց տնտեսության մեջ, այլ կուլակի մոտ վարձով: Իսկ կուլակը նույն կապիտալիստն է, վոր հավելյալ արժեք է գուրս քամում բանվորական վարձու ուժից, վոր շահագործում է աշխատավոր գյուղացիությանը ամենատարբեր ուղիներով: Սակայն կապիտալի շահագործումից ազատ չեն նաև միջակ գյուղացիները: Նրանք հաճախ հարկադրված են լինում պարտքերի, անբերրիության և այլ պատճառներով իրենց գույքը զրավ գնել կապիտալիստական բանկերում՝ վարկ ստանալու համար: Գյուղացիության հյուսիսը են ծծում և՛ վաշխառու կուլակը, և՛ հացահատիկ դնողը, և՛ քաղաքի առևտրականը: Կապիտալիստական սինդիկատները և տրեստները, մեծ գներ գնելով արդյունաբերական ապրանքների վրա, կոդոպառնում են գյուղացիությանը: Կապիտալիստական պետությունը գյուղացիներին ուժից վեր հարկեր և վերցնում:

Գյուղացիների վրա նույնպես, ինչպես և բանվորների վրա, ընկնում է պատերազմների ամբողջ ծանրությունները. պատերազմներ, վոր մղում են իրար դեմ կապիտալիստական պետությունները: Բացի դրանից, շատ չերկրներում, կապիտալի տիրապետության ներքո դեռ պահպանվում են ճորտատիրության մնացորդները և գյուղացիության շահագործումը կալվածատերերի կողմից: Յեվրոպական մի քանի չերկրներում (Ռուսիայի, Լեհաստան և այլն) և բոլոր գաղութներում գյուղացիության այդ կալվածատիրական շահագործումը դեռ պահպանել է իր հսկայական նշանակությունը: Նա պահպանվել էր նաև ցարական Ռուսաստանում՝ 1861 թվականին գյուղացիների աշխատեցնելու անօրինական և անարդարացի օրենքների շնորհիվ: 1917 թվականի հեղափոխությունից հետո—ընդհուպ մինչև 1917 թվականի հեղափոխությունը:

Ահա թե ինչ եր դրում էինքնը ցարի որով գլուղացիութիւն այդ շահագործման մասին. «Գլուղացիներին ազատագրելիս, նրանցից կտրեցին նրանց համար անհրաժեշտ հողերը, կտրեցին արոտավայրերը, անտառները, կտրեցին տավար ջրելու տեղերը: Գլուղացին վռնին չի կարողանում անել՝ առանց այդ կտրված հողերի, արոտների, առանց ջրի: Ուզի-չուզի նա հարկադրված է գնալ կալվածատերի մոտ, խնդրել, վոր թույլ տա տավարին ջրի տանելու կամ խնդրել արոտավայր և ալլն: Իսկ կալվածատերն ինքը չի տնտեսավարում, թիրեա փող ել չունի, ալլ ապրում է հենց նրանով, վոր ստրկացնում է գլուղացուն: Իրենցից կտրված հողերի համար գլուղացիք կալվածատերի մոտ աշխատում են առանց փողի, հերկում են իրենց ձիերով նրա հողը, հավաքում են նրա բերքը, հնձում են նրա խոտը, կախում են նքա համար, մի քանի տեղերում տանում աղաչի հողերի վրա թափում են իրենց՝ գլուղացիական աղբը, աղաչին տանում են և՛ կտափեղեն, և՛ ձու, և՛ հավեղեն: Ծիշտ աչնպես, ինչպես տեղի լեր ունենում ճորտատիրութիւն ժամանակ»

ԳՅՈՒՂԱՅԻՈՒԹՅՈՒՆԸ ՅԵՎ
ՇԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ՊԱՏՔԱՐԸ

Այգակիս ուրեմն, կապիտալիստական հասարակութիւն մեջ վոն միայն բանվորը, ալլև աշխատավոր գլուղացին ծանր պայմաններում են ապրում: Ամեն մի գլուղացի, վորը չի դարձիլ շահագործող կուլակ, ստորակ է դառնում կապիտալիստական շահագործման: Կապիտալիստը բանվորի և գլուղացու թշնամին է: Այդ պատճառով և՛ բանվորները, և՛ գլուղացիները պայքար են մղում կապիտալիզմի դեմ:

Սակայն բանվորները և գլուղացիները կապիտալիզմի դեմ պայքար են մղում ճարբոր ձեով: Բանվորներն աշխատում են հաղթանակել կապիտալիստներին, վորպէսզի ստեղծեն նոր, կոմունիստական իրավակարգ, վորտեղ կվերանա մասնավոր սեփականութունը և զրա հետ միասին նաև ամեն տեսակ շահագործում: Այլ բան է գլուղացիները մոտ: Կուլակի մասին խոսելն ել ավելորդ է՝ նա կապիտալիզմի դեմ բանվոր դասակարգի մղած պայքարում ամբողջովին կապիտալիստները կողմն է և բանվորների դեմ: «Կուլակները ամենագազանային, ամենակոպիտ, ամենավայրենի շահագործողներն են» — ասում եր նրանց մասին էինքնը: Միջակ գլուղացին շահագործող չէ, նա տուժում է կապիտալիզմից և պատրաստ է պայքարելու նրա դեմ: Բայց միևնույն ժամանակ նա ինքը մանր սեփականատեր է: Միշակը, վորպէս աշխատավոր, ձգտում է դեպի բանվորը. վորպէս սեփականատեր, նա ձգտում եր դեպի կապիտալը: Նա մերթ կովի լի բռնվում կապիտալիզմի դեմ, մերթ իր հայացքը հետ է ուղղում իր սեփականու-

թշան վրա: Նա կցանկար, Վոր շահագործողները, խոշոր կապիտալիստները և կալվածատերերը անհետանային, բայց իր սեփականությունը պահպանվեր: Այդ իսկ պատճառով գյուղացիական մասսան անընդունակ է ինֆլուուցիայի պայքար մղել կապիտալիզմի դեմ:

Գյուղացիական մասսան ինքը բնավ չի կարող հանդել աչն չեղրակացութան, Վոր նրա համար միակ լեզուն է՝ վերակառուցել իր տնտեսությունը հասարակական, կոլեկտիվ հիմքերի վրա, վերադադրվել դրանով վերջ տա կապիտալիզմի աճմանը և ուժեղացմանը: Գյուղացիությունը այդ հետևություն կարող է բերել միայն պրոլետարիատը, տապալելով կապիտալիստների իշխանությունը և հաստատելով իր դիկտատուրան: Իրականում՝ այդպես էլ կատարվեց մեզանում, ՍՋՀՄ-ում՝ պրոլետարական հեղափոխություն հաղթանակից հետո:

Սակայն մի կարող է և հանդիսանում է պրոլետարիատի անգամաճան դաշնակիցը՝ կապիտալիզմի դեմ մղվող պայքարում: Այդ պայքարում բանվոր դասակարգի հետ կարող է մինչև վերջը գնալ միմիայն ամենալավագյուղացիությունը: Չքավորն արդեն կիսով չափ պրոլետար է դարձել: Չքավորն ապրում է վճի միայն իր ալքատիկ տնտեսությունը, ալի իր բանվորական ուժը վաճառելով: Կապիտալիստի շահագործմանը նա շատ ավելի լավ է ծանոթ, քան միջակը: Նա կորցնելով վոչինչ չունի՝ չեքը կապիտալիստների դեմ պայքար է մղվում նրանց գործարաններն ու ֆաբրիկները խլելու, նրանց սեփականությունից զրկելու համար: Իր դիկտատուրան հաստատելու համար միշտ պայքարում պրոլետարիատը հաստատապես կարող է հույս դնել և հենվել միայն չքավորների վրա: Պայքարի այդ շրջանում նա չի կարող հույս դնել միջակի հաստատուն և ակտիվ ուղևորության վրա: Սակայն նա կարող է միջոցներ գտնել, Վոր միջակն աջակցությունը չույց չտա կապիտալիստներին, նրանց հետ բանվորի դեմ չենլի: Միմիայն աչն ժամանակ, չեքը պրոլետարիատին և չքավորներին հաջողվի դուքս վաճել կապիտալիստներին, ամբողջել պրոլետարիատի դիկտատուրան՝ խորհուրդների իշխանությունը, — հնարավորություն կատարվի ստեղծելու բանվորների և չքավորների հաստատուն դաշինքը միջակի հետ: Միջակը հետզհետե համոզվում է, Վոր բանվորական իշխանությունը մտադիր չէ բռնի կերպով զրկել նրան իր սեփականությունից: Միջակն իր կաշվի վրա ստուգում է, Վոր բանվորների և կապիտալիստների միջև տեղի ունեցող պայքարում նա չի կարող մի կողմը ֆնալ, Վոր նրան ձեռնառու չէ ընթանալ բանվորների և չքավորների հետ միասին, քան կապիտալիստների հետ:

Այս վիճակի մեջ և գյուղացիութեան պայքարը կապիտալիստական իրավակարգի, բուրժուազիայի դեմ: Այլ բան է՝ գյուղացիները պայքարը կապիտալիստների դեմ՝ հողի համար: Այս պայքարում ամբողջ գյուղացիութունը միասին և հանդես գալիս: Վնչ միայն չքաժողովու միջակն են ձգտում ստանալու կալվածատերի հողը՝ իրենց անտանելի կյանքը բարձրացնելու համար: Կալվածատերի հողի վրա աչք ունի նաև կուլակը: Նա ևս դեմ չէ, կալվածատերի հողը բաժանելիս, մի պատահ պոկել իր համար, վորպեսզի կարողանա ել ավելի ամբողջնել իր տնտեսութունը, ավելի ևս պինդ նստել չքավորի և միջակի վրին:

Բայց, թեպետ ամբողջ գյուղացիութունը վորպես մի ամբողջութուն վտառի չե չենում կալվածատերի դեմ (ինչպես տեղի ունեցավ, որինտեղ, մեղանում՝ Ռուսաստանում), այնուամենայնիվ նա իր ուժով չի կարող ճապալել կալվածատերերին: Այստեղ գյուղացիութեանը խանգարում է նրա ցրվածութունը, անշատածութունը: Գյուղացիութունը, ինչպես ցույց տվեց 1905 թվականի հեղափոխութեան փորձը, չգիտի դորժել կազմակերպված ուժերով, համերաշխ. նա չգիտի միացնել իր ուժերը: Դրա պատճառն են գյուղական կյանքի պայմանները. գյուղացիները ծանոթ չեն, թե ինչ և կատարվում իրենց գյուղից դուրս: Բոլոր չերկրներում կալվածատերերի դեմ գյուղացիների մղած պայքարի ամբողջ պատմութունը նույնպես հաստատում է այդ:

Կալվածատերերի դեմ մղվող պայքարում ամբողջ գյուղացիութունը հսկայական հեղափոխական ուժ է ներկայացնում: Մակայնայդ ուժը կարիք ունի ղեկավարութեան: Խնքնուրույն կերպով, առանց այլ դասակարգի ղեկավարութեան, գյուղացիութունն իվիճակի չե կազմակերպվել այնպես, վոր կարողանա հաստատուն հաղթանակ տանել կալվածատերերի դեմ: Յեմ ահա այստեղ հանդես է գալիս բաժնիորդասակարգը՝ վորպես գյուղացիութեան հեղափոխական առաջնորդ: Բազաքը իր հետևից և տանում գյուղը վնչ միայն տնտեսական բնագավառում: Պրոլետարական քաղաքը ղեկավարում է նաև գյուղացիութեան հեղափոխական պայքարը կալվածատերերի դեմ: Յեմ գյուղացիութունն աստիճանաբար համոզվում է, վոր առանց պրոլետարիատի ղեկավարութեան, նա չի կարող դուրս գալ կապիտալիստների և կալվածատերերի լծի տակից:

Բոլոր հեղափոխութունների մեջ գլխավորն է՝ իշխանութեան հարցն է: Այն հեղափոխութունը, վորով տապալվում է կալվածատերերի իշխանութունը, կոչվում է բուրժուական հեղափոխություն: Վերջինս այդպես է կոչվում այն պատճառով, վոր

ԼՍՖՌՆՏԻՅՈՒՆԸ

կալվածատիրական իշխանութիւնը փոխարինում և բուրժուազիայի, կապիտալիստների իշխանութիւնը:

Յեւ Սնդկալում, և՛ Պրանսիալում, և՛ Գերմանիալում նախ քան կապիտալիստների իշխանութիւնը հաստատվելը, իշխանութիւն գլուխն ունին կանգնած ճորտատեր կալվածատերերը:

Կապիտալիզմն սկսեց զարգանալ դեռ այն ժամանակ, չեբր իշխանութիւն գլուխն ունին կանգնած կալվածատերերը: Քանի ավելի չեբր զարգանում կապիտալիզմը, այնքան ավելի ուժ էր առնում, ամբողջ ժողովրդական տնտեսութիւն մեջ, բուրժուազիայի դասակարգը: Բուրժուազիան, տնտեսապէս որեցոր ամբանալով, չեբր կարող հաշտվել այն բանի հետ, վոր իշխանութիւնը նրա ձեռին չէ: Յեւ զա հասկանալի չէ. քանի դեռ իշխանութիւնը կալվածատերերի ձեռին է, նամի շարք խօշընդոտներ և հորուցում կապիտալիզմի արագ զարգացման դեմ: Այդ ժամանակաշրջանում կապիտալիստների և կալվածատերերի շահերը խիստ կերպով ընդհարվում են: Կալվածատերերն, որինակ, աշխատում են, վոր հացարուչների գինն ավելի բարձր լինի—այդ դեպքում նրանք ավելի մեծ չեկամուտ են ստանում իրենց հողերից: Իսկ կապիտալիստները, ընդհակառակը, աշխատում են, վոր հացի գինը ցածր լինի: Հացի գինը ցածր լինելու դեպքում նրանք հնարավորութիւն ունեն բանվորներին ավելի հեծան վարձել, ավելի քիչ փող ծախսել աշխատավարձի վրա, հետևապէս նաև ավելի շահ ստանալ: Կամ թե՛ կալվածատերերն աշխատում են, որինակ, վոր գլուղացիները շատ մարդ չզնա քաղաքները՝ նրանց համար անհրաժեշտ և, վոր գլուղներում ավելի շատ բանվորական ձեռք մնա: Կապիտալիստներն, ընդհակառակը, ուզում են, վոր ավելի շատ գլուղացի գնա քաղաք՝ աշխատանքի, վորտեղ նրանք աշխատում են կապիտալիստի համար: Կալվածատերերը ձգտում են իրենք գրավել ամենայնկամտարեր և կարեոր պաշտոնները պետական այլ և այլ հիմնարկներում: Այդ պատճառով նրանք սահմանում են այնպիսի որենքներ, վորոնց համաձայն, ամենից լավ վարձատրվող պաշտոնները կարող են ստանալ միմիայն «ազնիվ արշուն» ունեցող անձինք, այսինքն՝ կալվածատերերը: Բուրժուազիան և ինքը ձգտում և այդ պաշտոններին: Այդպէս ընդհարվում են կալվածատերերի և կապիտալիստների շահերը, սլախառ տառաջացնելով նրանց մեջ՝ իշխանութիւն համար:

Բուրժուազիան հետզհետե ավելի ու ավելի ուժ առնելով տնտեսութիւն մեջ, սկսում էր ավելի ու ավելի ուժեղ կերպով իր իրավունքները պահանջել պետական իշխանութիւն նկատմամբ: Սակայն վնչ մի դասակարգ կամավոր կերպով չի գիշում իր իշխանութիւնը

մյուս դասակարգին: Այդ պատճառով կապիտալիստական բոլոր չերկրներում, բուրժուազիան իշխանութիւն գլուխն և անցել, բոնի կերպով տապալելով կալվածատերերի իշխանութիւնը, — բուրժուական հեղափոխութեան միջոցով:

Այդ հեղափոխութիւնների ժամանակ, բուրժուազիայի ղեկավարութեամբ, կռիւի չեր գնում նաև գյուղացիութիւնը: Չի վոր դա մի պայքար եր կալվածատերերի դեմ, իսկ գյուղացիութիւնը նույնպէս ձգտում եր ազատագրել կալվածատիրական ստրկութիւնից, ստանալ կալվածատերերի հողը: Այդ իսկ պատճառով նա գնում եր բուրժուազիայի ղեկավարութեամբ, ինչպէս, որինաի, տեղի ունեցաւ Ֆրանսիայում, XVIII-րդ դարում: Այնտեղ, վորտեղ գյուղացիութիւնը հոծ մասնացով վտտի չեր չեղնում կալվածատերերի դեմ հեղափոխութիւն կոտարելու, բուրժուական հեղափոխութիւնները հիմնովի մոչնչացնում ելին կալվածատիրական իշխանութիւնը, կալվածատիրական իրավունքը, կալվածատիրական հողատիրութիւնը:

Սակայն կալվածատերերի վոչնչացմամբ դեռ չի վոչնչացվում շահագործումը: Բուրժուազիայի իշխանութեան գլուխ անցնելովը բնավ վերջ չի տրվում գյուղացիութեան ստրկութեան: Սոսկ մի կարգի շահագործողներ փոխարինում են մյուսներին:

Բուրժուազիան, պայքար մղելով կալվածատերերի դեմ, չեր խորշում հենվելու բանվորական և գյուղացիական մասսաների վրա, ոգտագործել նրանց ատելութիւնը դեպի կալվածատերերը՝ իշխանութիւնն իր ձեռքը քցելու համար. սակայն բուրժուազիան հեղափոխական եր միայն խոսքով: Այդ հասկանալի չե: Բուրժուազիան միշտ ել չերկուղ եր կրում, չլինի թի հեղափոխական սրայքարը շատ հեռուն գնա, չլինի թի հեղափոխական շարժումը իր դեմ դառնա: Ուստի բուրժուական բոլոր հեղափոխութիւնների ժամանակ բանվորական և գյուղացիական մասսաների պայքարի առաջին իսկ հաջողութիւնների դեպքում նա դառնում եր աչդ մասսաների դեմ, սկսում եր համաձայնութեան հող փնտռել կալվածատերերի հետ, վորպէսդէ միացալ ուժերով կարողանա հարված հասցնել աշխատավոր մասսաների հեղափոխական շարժմանը: Բուրժուազիան հեղափոխութեան դործին դավաճանելուց հետո, սկսում ելին ավելի ուժեղ հնչել բանվորութեան պահանջները, բանվոր դասակարգն սկսում եր ավելի ինքնուրուշն հանդես գալ:

Բուրժուական առաջին հեղափոխութիւնների ժամանակ (XVII դարում Անգլիայում, XVIII դարում Ֆրանսիայում) բուրժուազիան

դեռ բաժականաչափ հեղափոխականորեն եր հանդես գալիս: Բայց արդեն XIX դարի բոլոր հեղափոխությունների ժամանակ նա ավելի ձգտում էր համաձայնություն գալու կալվածատերերի հետ, քան՝ ժողովրդի գլուխ անցած, առաջ ընթանալ կալվածատիրական իրավա-կարգի դեմ կռվելու:

Ռուսաստանն այնպիսի մի չերկիր էր, վոր-
ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԲՈՒՐժՈՒԱԶԻԱ-
ՅԻ ԱՌԱՆՋՆԱՅԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆ-
ՆԵՐԸ

տեղ կապիտալիզմն առանձրապես ուշ էր սկը-սել զարգանալ: Ռուսական բուրժուազիան հենց սկզբից իր առջևն ունեւր Արեւմտյան Յեւ-րոպայի բանվորական շարժման փորձը: Ուս-տի նա հենց սկզբից մտածում էր միայն, թե ինչպես իշխանություն դեթ մի պատանւս ստանա կալվածատերերից և նրանց գլխավոր՝ ցա-րից, և գրանով գոհանա: Այդ չի նշանակում, վոր նա գոհ էր ցարա-կան իշխանությունից, այն հանգամանքից, վոր այդ իշխանութւան ժամանակ կալվածատերերին պատկանում էր առաջին՝ տեղը՝ վճչ, բուրժուազիան թաքուն տրանջում էր իշխանութւան դեմ, իրեն ոպո-ւիրիցա չէր ձեւացնում միապետութւան դեմ, չերբեմն զանց չէր առնում նաեւ սաստել թագաւորին ժողովրդական հեղափոխութեամբ, — վորպես-դի ավելի շատ դիջումներ ստանա նրանից: Սակայն նա ինքը բանվո-րական և գյուղացիական հեղափոխությունից ավելի չէր վախենում, քան թագաւորն ու կալվածատերերը:

Այդ պատճառով ևլ ցարական միապետութեւնը կարողացալ այդքան չերկար ժամանակ պահպանվել մեր չերկրում: Նրա գլխավոր նեցուկն էր կալվածատիրական հողատիրութեւնը: Իսկ իրականում նրանց աջակցութեւն էր ցույց տալիս նաեւ բուրժուազիան, չերկյուղ կրելով բանվոր դասակարգի հեղափոխական շարժումից: Յարի իշխա-նութեւնը պաշտպանվում էր ահագին բանակի և վոստիկանական մտրակի ոգնութեամբ, մասսաների հեղափոխական շարժման ամեն մի արտահայտութեան դաժան ճնշումով: Այդ ձեւնտու չէր կապիտալիստ-ներին, վորոնք ամենից բարձր էլին դասում իրենց շահերը և ամենից ավելի վախենում էլին գործադուլներից, ցույցներից ու բանվորական այլ չիւղէթներից: Յարիզմին մեծ աջակցութեւն էր ցույց տալիս աք-սատահանյան կապիսալը, վորովհետեւ ցարական Ռուսաստանում ահա-գին թվով գործարաններ, ֆաբրիկներ, հանքահորեր պատկանում էլին վճչ թեւ ուսական, այլ ֆրանսիական, գերմանական, անգլիական և այլ կապիտալիստներին: Յարիզմը նրանց ոգնում էր հսկայական շա-հուլէթներ դուրս կորզելու Ռուսաստանի բանվորներից: Նրանք շա-հագրգուված էլին, վոր մեղանում հին իրավակարգը պաշտպանվի:

Նրանք վախենում էին Ռուսաստանի հեղափոխությունից և ամեն տեսակ ոգնություն էին ցույց տալիս կալվածատիրական միապետական իշխանության: Սակայն չնայած իր լերկշուտության, բուրժուազիան հասկանում էր, Վոր Կոնֆական-կալվածատիրական իրավակարգը դաժնադեմքում և կապիտալիզմի դարգացումը:

Գյուղացիության սոսկալի շահագործումը կալվածատերերի կողմից, նրան դատապարտել էր հետամնաց տեխնիկայի և աղքատիկ բերքի: Իսկ կապիտալիզմի դարգացման համար անհրաժեշտ են ապրանք սպառելու շուկաներ, հարկավոր են գնողներ՝ արդյունաբերության արտադրած ապրանքները վաճառելու համար: Աղքատականության հիմնական մասսայի՝ գյուղացիության աղքատությունն ու քայքայված վիճակը նրանց դարձնում էր վատ գնորդներ: Յարական միապետությունը խոչընդոտ էր հանդիսանում լերկրի դարգացմանը: Ամեն ինչ հաստատում էր, Վոր պետք և վերջ տալ միապետական-կալվածատիրական իրավակարգին: Սակայն բուրժուազիան ուժ չունեի ցարիզմի դեմ լինելու: Նա վախենում էր հեղափոխությունից:

Միևնույն ժամանակ գնալով ավելի յեռ տնում բանակապես բանվոր պատկարգը, նա ավելի ու ավելի յեռ համախմբվում, կոփվում, պայքար մղելով ցարական միապետության յեվ կալվածատերերի ճանաչործման դեմ: Յարիզմի և կապիտալիստական շահագործման դեմ մղվող պայքարում կազմավորվեց նաև Ռուսաստանի բանվորական կուսակցությունը՝ աշխարհիս ամենահեղափոխական կուսակցությունը—բայթեվիկների կուսակցությունը, Վորի դեկավարն եր Լենինը: Այդ իսկ պատճառով Վոչ թե բուրժուազիան, այլ բանվոր դասակարգն անցավ հեղափոխական այն պայքարի գլուխը, Վոր մղում էին բոլոր աշխատավորները ցարի, կալվածատերերի և կապիտալիստների դեմ:

1898 թվականին տեղի ունեցավ մեր կուսակցության առաջին համագումարը: Կուսակցությունն այն ժամանակ կոչվում էր Ռուսաստանի Սոցիալ-Դեմոկրատական Բանվորական Կուսակցություն (РСДРП): Յերկրորդ համագումարում կուսակցությունն ընդունեց իր ծրագիրն ու կանոնագիրը: Կուսակցության ծրագրում թված են այն նպատակները, Վորոնք հետապնդում և կուսակցությունը: Մեր կուսակցության հիմքն և կազմում Մարքսի, Ենգելսի, Լենինի ուսմունքը: Կուսակցության կանոնադրությունը կազմում են այն դրուլթները, Վորոնք հիման վրա կառուցվում և կուսակցությունը, ընդունում և կիրառում և իր Վորոշումները, նոր անգամներ և ընդունում իր շարքերը և այլն:

Արդեն 2-րդ համագումարում (վոր կապացավ 1903 թվականին) չերեան չեկավ, վոր սոցիալ-դեմոկրատների մեջ միասնութուն չկա: Դա չերեան չեկավ ըստ չերեուցթին մի փոքր հարցի առթիվ: Համագումարում վեճ բացվեց, թե ով պեճ է կուսակցութեան անդամ համարվի: Վսմանք (Մարտովի, Աքսելրոդի, Տրոցկու գլխավորութեամբ) ասում էին, թե կուսակցութեան անդամ պետք է համարել նրան, ով համաձայն է կուսակցութեան ծրագրի հետ, ընդունում է նրա դեկավարութունը, ոժանդակում է նրան նութապես (մութում է անդամավճար): Մլուսները, Լենինի գլխավորութեամբ, ասում էին, վոր աչգրոյրը քիչ է կուսակցութեան անդամ լինելու համար: Կուսակցութեան անդամ պետք է համարել նրան, ով մեկում է կուսակցական կազմակերպութեան մեկի մեջ, չեկ ախիսի աշխատում է այնեղ: Միմիայն աչգ հնարավորութուն կտա կառուցել իրոք ամբողջում մի կուսակցութուն, վոր ընդունակ լինի առաջնորդելու մասսաներին հեղափոխական կովի՝ ցարիզմի է կապիտալի դեմ: Հենց աչգ ձեով միայն կարող է կուսակցութունը վերահսկել իր չուրաքանչուր անդամի աշխատանքին, իրոք զեկավարել նրան է պատասխանատու լինել նրա համար: Աչգապես կուսակցութունը կլինի անկերպարան մի կազմակերպութուն՝ առանց ներքին դիսցիպլինայի. նրա ամեն մի անդամը կանի այն, ինչ վոր խելքին փչի: Աչգ զեպքում ամեն մի հաղակքառ կկարողանար կուսակցութեան անդամ կոչվել: Համագումարում Լենինն ասում էր. «Ավելի լավ է, թող տասը աշխատողներ իրենց կուսակցութեան անդամ հանվանեն..., քան մեկ պոռոտախոս իրավունք է հնարավորութուն ունենա իրեն կուսակցութեան անդամ անվանելու»:

Հետագայում, 2-րդ համագումարից հետո, Մարտովի կողմնակիցները կոչվեցին մենշեիկներ (նրանք փոքրամասնութուն էին կազմում համագումարի վերջում), Լենինի կողմնակիցները՝ բալլեիկներ: Լենինը ձգտում էր կառուցել մի կուսակցութուն պողպատե դիսցիպլինայով, կուռ կերտված, ընդունակ կովի չննելու է տանելու իր հետեից մասսաներին: Աչգ իսկ պատճառով նա ասում էր. «Մենք պետք է աշխատենք բարձրացնել կուսակցութեան անդամի կոչումը է նշանակութունը ավելի վեր, ավելի վեր է ավելի վեր»: Միմիայն աչգալիսի կուսակցութունը կարող է զեկավար լինել հեղափոխական պայքարում:

Աչգ շուտով հաստատվեց: 1905 թվականի 1905 թվականին հեղափոխական շարժումն արագորեն դիմեց զեպի վերելք: Որինակ, 1903 թվականին ըանվորական գործադուլներն ու քաղաքական ցույցերն ընդգրկել էին Ռուսաստանի ամբողջ արդյունաբերական հարավը: Սակայն իսկական պայքարը ծավալվեց միայն 1905 թվականին:

Հունվարի 9-ին (նոր տոմարով հունվարի 22-ին) Պետերբուրգում ցարի հրամանով գնդակահարեցին բանվորական պատվիրակութունը, վոր գնում էր թագավորին պատմելու բանվորների կյանքի ծանր պայմանների մասին: Բալլէսիկ սոցիալ-դեմոկրատները հորդորում էին նրանց՝ չհավատալ թագավորին, բայց բանվորները չլսեցին: Նրանք գնում էին պալատ՝ հուսով և հավատով լցված դեպի թագավորը: Մոտեցան պալատի առջև գտնվող հրապարակին: Իսկ թագավորի պալատից, առանց նախազգուշացման, պալթեց հրացանների համադաբկը: Մի որվա մեջ՝ հունվարի 9-ին, կոտորվեց 1216 հոգի և վիրավորվեց ավելի քան 5000 հոգի: Հունվարի 9-ին տեղի ունեցած բանվորների գնդակահարման լուրն արագորեն տարածվեց լեհերում: Դա մի ազդանշան էր հեղափոխության: Բանվորները տեսան, վոր նրանք մի չիլք ունեն միայն, այն և՛ բռնությանը պատասխանել բռնությամբ, հարվածին՝ հարվածով: Ամբողջ լեհերում չափազանց ուժ առավ գործադուլային շարժումը: Բալլէիկներն սկսեցին զինված ապստամբութուն պատրաստել:

1905 թվականի ամառվա ընթացքում անընդհատ տեղի էին ունենում գործադուլներ, ցույցեր. հեղափոխական պայքարը ներդրավել էր նույնիսկ ցարական նավատորմը («Պատվոմկին» զրահակրի նավաստիների ապստամբութունը):

Հոկտեմբերին բռնկեց ընդհանուր գործադուլ: Դեկտեմբերին ապստամբեցին Մոսկվայի բանվորները: Հեղափոխական շարժում սկսվեց բանակում և նավատորմում: Խուլ հուզում սկսվեց գլուղերում, կովի էլին լեյնում գլուղացիական մասսաները: Յարի իշխանութունը մազից էր կախված:

Այստեղ հենց առանձնապես ուժգին լերեան լեկան բալլէիկներին և մենշևիկներին միջև գոյութիւն ունեցող տարաձայնութիւնները:

Մենշևիկներն աչսպես էին դատում: Մեղաւտարվում: Կալվածատերերի իշխանութիւնը պետք է ընկնի: Իշխանութիւն գլուխը պետք է անցնեն բուրժուազիան, կապիտալիստները: Դրանից հետո լեհկար տարիներով մեր լեհերում կհաստատվեն բուրժուական, կապիտալիստական կարգեր՝ ինչպես այլ լեհերներում: Քանի վոր հեղափոխութիւնը բուրժուական և, վերջինս էլ զիտք է զեկավարի այդ հեղափոխութիւնը: Ճիշտ է, նա շատ անվճռական է ցարի և կալվածատերերի դեմ: Ի՞նչ կա վոր: Մենք կդրդենք բուրժուազիային ավելի վճռական գործողութիւններին: Սակայն պետք է աշխատել չխտանցնել բուրժուազիային բանվորների հեղափոխությամբ: Ապա

թիւ վոչ, նա հետ կիսախնայի հեղափոխութեանց: Իսկ այդ գեպքում ամեն ինչ կորած է. — հեղափոխութեանը տանուլ կտանք: Բանվոր դասակարգը միայնակ կմնա և կջախջախվի:

Այդպիսով, մենշեիկներն իրենց ամբողջ հուշար գնում ելին բուրժուազիայի հեղափոխականութեան վրա: Բանվոր դասակարգը նրանց համար բուրժուազիայի մի կցորդն էր, պոչի նման պետք է գնար նրա հետեից, թեթեակի հրհրելով նրան գեպի առաջ: Իսկ գլուղացիութեան մեջ մենշեիկները հեղափոխական վոչ մի ուժ չէին գտնում: Նրանք նուշնիսկ խնդիր չէին տալագործ բանվոր գասակարգին՝ հեղափոխութեան կոչելու գլուղացիներին:

Միանգամայն այլ կերպ էին նայում բալթիկները այդ գործի վրա: Բալթիկներն ևս գտնում էին, վոր սկսված հեղափոխութեանը բուրժուական հեղափոխութեան է, ալսինքն՝ նա պետք է վոչնչացնի միասեռութեանը և կարժածատիրական հողատիրութեանը: Սակայն այդ հեղափոխութեան առանձնահատկութեանն էլ հենց այն է, վոր թեպետ նա բուրժուական է, բայց բուրժուական ինքը վախենում է այդ հեղափոխութեանից, չի ուզում վերջինս: Բուրժուական ձգտում է համաձայնութեան գալ թագավորի հետ: Զի կարելի վատահել հեղափոխական այն ճառերին, վոր արտասանում են բուրժուազիայի ներկայացուցիչները: Նրանք ամեն բոլի պատրաստ են դաժաճանել հեղափոխութեանը: Բուրժուական չի լի մտածում հեղափոխական ճանապարհով ձեռք քցել իշխանութեանը: Այդ պատճառով բալթիկները հաստատապես համոզված էին, վոր վոչ թե բուրժուական, այլ բանվոր դասակարգը պետք է անցնի հեղափոխութեան գլուխը: Սակայն նա միայնակ չի մնա արդյոք այդ պայքարում: Վոչնառնի մի դաշնակից, վոր հսկայական ուժ է ներկայացնում: Այդ դաշնակիցը գլուղացիութեանն է: Նա առում է կարժածատիրերին, առում է ցարական չինովնիկներին: Նա կոիվ կմղի հողի համար: Սակայն նա չի կազմակերպված պայքարի համար: Բանվոր դասակարգի պարտականութեանն է՝ վտարի հանել գլուղացիութեանը հեղափոխութեան համար, համախմբել նրան բանվորներին շուրջը:

Իհարկէ, ասում ելին բալթիկները, այդպիսի հեղափոխութեանը չի կարող կարժ տաճանակում վերջանալ: Սակայն բանվորներին շահերը բնավ չեն պահանջում, վոր հեղափոխութեանը շուտ վերջանա: Հարկավոր է, վոր նա դառնա վոչ թե միջանի ամիսներին, այլ միջանի տարիներին հեղափոխութեան: Հարկավոր է, վոր նա հիմնահատակ կործանի կարժածատիրական հողատիրութեանը, գլուղացիներին հող տա,

հիմքից քանդի թագավորի դահլը, իշխանութւան վոստիկանական-չի-
նովիսիական ապարատը, բանվորներին տա ութծամյա բանվորական
որ և բոլոր աշխատավորներին՝ քաղաքական իրավունքներ: Իսկ չեթե
հեղափոխութիւնն այդպիսի լայն ծավալ ստանա, նա խթան կծառայի
Արեւմտյան Յեվրոպայի պրոլետարիատի համար, հեղափոխական հրդեհ
կրօնիկի այնտեղ: Արեւմտյան Յեվրոպայի բանվորներն իրենց չեղկրնե-
րում հեղափոխութիւն կկատարեն կապիտալիստների դեմ: Յեթե այդ
հաջողվի, մեղանում հեղափոխութիւնը ուժի նոր աղբյուր կգտնի և
այն ժամանակ արդեն կկարողանա դառնալ վոչ միայն կալվածատե-
րերի, այլև կապիտալիստների դեմ: Այդպիսով բուրժուական հեղափո-
խութիւնը կաճի, կվերածվի պրոլետարական հեղափոխութւան: Սա-
կայն այդ արդեն հեղափոխութւան չեղկրող ետապն է: Իսկ առաջին
ետապում, բայլշիկներին կարծիքով, բանվոր դասակարգի պարտակա-
նութիւնը պետք է լինի՝ վոչ թե առաջ մղել բուրժուազիային դեպ
իշխանութիւն, այլ գլուղացիութւան հետ միասին կռիւ մղել՝ կալվա-
ծատերերին և յարական միապետութիւնը վերջնականապէս վոչնչաց-
նելու համար:

ՏՐՈՑԿՈՒ ՀԱՅԱՑՔՆԵՐԸ

Այդպիսի հայեցակետներ ունեւին բայլշիկ-
ները և մենշեկները այն խնդիրների նկատ-
մամբ, վոր ծառացած էլին բանվոր դասակարգի առջև՝ 1905 թվականի
հեղափոխութւան ժամանակ: Մենշեկներին գիրկն էր գլորվում Լ. Տրոց-
կին: Նա իր առանձին գնահատականն էր տալիս հեղափոխութւանը:
Մինչև 1905 թվականը նա ամենաթուճ մենշեկն էր: Ամենախիստ
չկուլթներ էր ունենում նա բայլշիկների և Լենինի դեմ: Իսկ 1905
թվականի հեղափոխութւան ժամանակ նա փորձեց նուէնիսկ բայլշիկ-
ներից էլ ավելի «ձախ» դառնալ: Նա պնդում էր, թե բուրժուազիան
չի կարող հեղափոխական ուժ հանդիսանալ: Սակայն միևնույն ժամա-
նակ նա պնդում էր, թե հեղափոխական ուժ չի կարող հանդիսանալ
նաև գլուղացիութիւնը: Ուստի նրա լոգունդն էր—կորչի թագավորը,
իսկ կառավարութիւնը լինի բանվորական: Նա առաջարկում էր, վոր
բանվոր դասակարգն անմիջապէս նվաճի իշխանութիւնը: Սակայն չեթե
բանվոր դասակարգը կարողանար էլ ինքը միայնակ իր ձեռքը վեր-
ցնել իշխանութիւնը, հարց ե ծագում, թե կկարողանա՞ր արդող պա-
հել այդ իշխանութիւնն իր ձեռքում: Տրոցկին պատասխանում էր.
վոչ, իհարկէ: Բանվորական կառավարութիւնը միևնույնն է, պետք է
դեմ առ դեմ ընդհարվի գլուղացիութւան հետ և կործանվի, չեթե նրան
ողնութիւն չհասնի Արեւմտյան Յեվրոպայի պրոլետարիատի հեղափոխու-
թիւնը: Արտաքուստ այդ հայացքը կարող էր «ավելի ձախ» թվալ,

քան բալլերիկները հալացքները՝ Իրոք, նա շատ մոտ էր բալլերիկներին տեսակետին։ Բալլերիկները մոտ ալդ տեսութլունը հանդում էր վճառական հեղափոխական պաշտարի կոչին, իսկ մենշերիկներն ալդ տեսութլունից «հետեղութլուն» ելին անում, թե գլուղացիներին չպե՞տ է վոսֆի հանել հեղափոխության համար կռվելու։

1905 թվականի հեղափոխութլան ժամանակ մենշերիկները հանդես ելին դալիս վորպես բացահայտ ոպորտունիստներ, համաձայնողականներ։ Նրանք բացե-խրաց կոչ ելին անում համաձայնութլան դալ բուրժուազիայի հետ, բուրժուազիային հանձնել հեղափոխութլան ղեկավարութլունը։ Տրոցկու ոպորտունիզմը, համաձայնողականութլունը բուրժուազիայի հետ, սքողված էր հեղափոխական քաղաքանչլուն Ֆրազներով։ Քանի վոր Տրոցկին հրաժարվում էր հեղափոխութլան տապարիղում պրոլետարիատի և գլուղացիութլան դաշինքից, նա բուրժուազիային էր դիջում գլուղացիութլան ղեկավարութլունը։ Իսկ դա դուտ մենշերիզմ էր, քողարկված սակաչն ձախ Ֆրազներով։

1905 թՎԱԿԱՆԻ ՀԵՂԱՓՈ-
ԽՈՒԹՅԱՆ ՊԱՐՏՎԵԼԸ.
ՌԵԱԿՑԻԱՅԻ ՇՐՋԱՆԸ

1905 թվականի հեղափոխութլունը պարտութլուն կրեց։ Ճարիզմը կարողացավ իր ձեռքում պահել իշխանութլունը։ Հեղափոխութլան պարտութլան հիմնական պատճառներից մեկն ալն էր, վոր գլուղացիութլունը ժամանակին չոգնեց բանվոր դասակարգին։ Բանվորական շարժումն իր ամենաբարձր վերելքին հասավ 1905 թվականի դեկտեմբերին, Մոսկվայի Պրեսնայա քաղաքամասում տեղի ունեցած ապստամբութլան ժամանակ։ Ալդ ժամանակից նա սկսում է թուլանալ։ Իսկ գլուղացիական շարժումն սկսեց ուժեղ թափով ծավալվել սիայն 1906 թվականին։ Ճարիզմը, ջախջախելով բանվոր դասակարգին բարեկաղները վրա, արչան մեջ խեղդեց նաև գլուղացիական շարժումը։ Բացի դրանից, թագավորին մեծ ոգնութլուն ցուլց տվեց արտասահմանի բուրժուազիան։ Նա մեծ փոխառութլուն տվեց ցարական կառավարութլանը, վորպեսզի վերջինս ավելի դլուրին ճնշի հեղափոխութլունը։ Բուրժուազիան լիովին դավաճանեց հեղափոխութլան։ Նա բավարարվեց ալն փշրանքով, վոր նետեց նրա տուլի թագավորը, գումարելով Պետական Դուման։

Սկսվեց ամենադաժան ռեակցիայի մի շրջան։ Հեղափոխական շարժան մեջ ծալր առան ծանր տարիները, սկսվեցին քալքալվել հեղափոխական կազմակերպութլունները, ամեն վոք իր եշն էր քղում։ Շատերը լքեցին հեղափոխութլունը։ Մենշերիկները վերջնականապես ցուլց տվին իրենց դեմքը, հայտարարելով, թե հեղափոխութլունը վերջացավ, թե Պետական Դուման նուչնալիս մի պարլամենտ է, ինչպի-

սին գոյութիւն ունի բուրժուական, այլ չհերքենք ում և պիտի դրանով
գտնանար Այդ դեռ քիչ էր՝ բանն այնտեղ հասավ, վոր հայտարարե-
ցին, թե հին կուսակցութիւնը պետք է ցրել, այլ խոսքով՝ լուծարքի,
լիկվիդացիայի լինթարկել: Տրոցկին այդ ժամանակ ամբողջովին հա-
մակարծիք էր լիկվիդատոր մենշեիկներին հետ՝ ընդդեմ բալլէիկներին:
Լիկվիդատորներն առաջարկում էին հին կուսակցութեան փոխարին
հիմել նորը, վորը կատարեն միայն լեզալ աշխատանք (այսինքն՝ ցա-
րտեղան որենքներով թուլլատրված) և հետամուտ չլինեն հեղափոխու-
թեան:

Այլ հայտք ունեին բալլէիկները: Նրանք ասում էին, թե Պե-
տական Դումային պետք է մասնակցել, սակայն միայն այն նպատա-
կով, վոր ամբիոնից հնարավոր լինի մասսաների առջև մերկացնել
բուրժուազիայի դավաճանութիւնը և նոր կովի հրավիրել մասսանե-
րին: Իսկ գլխավոր աշխատանքը, ասում էին բալլէիկները, պետք է
առաջվա նման կատարել զաղտնի, տնիգալ ճանապարհով և պատրաս-
տել մասսաներին հեղափոխական նոր վերելքի: Չէ վոր այն բոլոր
հարցերը, վորոնք ծագել էին 1905 հեղափոխութեան ժամանակ, չլուծ-
ված մնացին: Հեղափոխութեան գլխավոր հարցը՝ հողային խնդիրը նույն-
պես դեռ լայց է մնում, ինչպես 1905 թվականի հեղափոխութեանից
առաջ: Մասսաներին հարկավոր է նոր հեղափոխութեան պատրաստել
նույն լողունքներով, վորոնք առաջադրվել էին նաև 1905 թվականին:

ԲԱՆՎՈՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԻ

ՆՈՐ ՎԵՐԵԼՔԸ

Բալլէիկներին հայտքներն այստեղ ևս ար-
դարացան կատարելապես: Արդեն 1911 թվա-
կանին սկսվում է բանվորական շարժման նոր
վերելքը: Այդ շարժումն արագ թափով բարձրացավ բանվորների աշն
գնդակահարութեանից հետո, վոր տեղի ունեցավ 1912 թվականին
Բողալըոյի վոսկե հանքերում (Լենայի գնդակահարում): 1914 թվակա-
նին արդեն վորոշակի փչում էին 1905 թվականի հովերը: Սակայն
պատերազմը ժամանակավորապես նորից ներս քաշեց մասսաների հե-
ղափոխական շարժման ալիքները:

Իմպերիալիստական պատերազմը ծաշր աստիճան սրեց իմպերիա-
լիզմի բոլոր հակասութեանները: Նա ընդհուպ մոտեցրեց աշխարհը
պրոլետարիատի միջազգային հեղափոխութեան սկզբնավորութեան:
1917 թվականի փետրվարյան որերին մինչև ուղն ու ծուծը փառած
միապետութեանը ռազմաճակատում մի շարք պարտութեաններ կրե-
լուց հետո, միջանի որվա մեջ հիմնահատակ կործանվեց նոր հեղափո-
խութեամբ: Յեւ ասպա՝ միայն ութն ամիս ժամանակ էր պետք, վոր-
պեսդի հեղափոխութեանն անցնի Փետրվարից դեպի Հոկտեմբերը տա-

նող հաղթական ուղին, վերադարձի բուրժուական իշխանությունը վերածի պրոլետարականի:

ՓԵՏՐԱՐՅԱՆ ԼԵՆԱՓՈՒՍՈՒ-
ՅՑՈՒՆԸ

Սակայն թնչ ուժեր ընդհարվեցին իրար հետ 1917 թվականի փետրվարին: Յարի դեմ վոսթրի լեյան բանվորներն ու զինվորները (իսկ զինվորները, իրենց մասսայով, գյուղացիներին էլ): Նրանք կռիվ էլին մղում նույն բանի համար, վորի համար կռվել էլին նաև 1905 թվականին, այսինքն՝ հող գյուղացիներին, ութժամյա բանվորական որ բանվորներին, ցարիզմի և չինովնիկական-վոստիկականական ապարատի վոչնչացում: Բացի դրանից, նրանք կռվում էլին նաև խաղաղուրյան համար, վորովհետև բոլոր աշխատավորներն էլ հալումաշ էլին չեղել իմպերիալիստական չեռամյա պատերազմից:

Դարձյալ ինչպես 1905 թվականին, ցարի դեմ էր նաև բուրժուազիան: Սակայն նրա նպատակներն այլ էլին՝ հակառակ բանվորների և գյուղացիների նպատակներին: Նա ուզում էր, վոր պատերազմը շարունակվի, վորովհետև շահագրգռված էր հափշտակելու ուրիշների հողերը: Նա ցարական իշխանությունն ընդունակ չէր համարում պատերազմը շարունակելու: Նույն կերպ էր մտածում նաև արտասահմանյան բուրժուազիան:

1917 թվականի փետրվարին ցարական իշխանությունը տապալվելուց հետո, Պետրոգրադում կազմվեց լերկու իշխանություն— Բանվորական և Զինվորական Պատգամավորների Խորհուրդը և Ժամանակավոր Կառավարությունը: Խորհուրդը փաստորեն հանդիսանում էր բանվորների և գյուղացիների իշխանությունը: Ժամանակավոր Կառավարությունը բուրժուազիայի իշխանությունն էր: Իրական ուժը, հետևապես նաև իշխանությունը, գտնվում էր Խորհուրդների ձեռքում: Սակայն աչդ օրերին Խորհուրդներում գերակշռող մեծամասնությունը կազմում էլին համաձայնողականները (մենշևիկները և եսերները), վորոնք կամովին զիջեցին իշխանությունը բուրժուազիային: Նրանք դատում էլին դարձյալ այնպես, ինչպես դատում էլին 1905 թվականին. մեղադրում հեղափոխությունը, ասում էլին նրանք, բուրժուական և, հետևապես իշխանությունն էլ պետք է պատկանի բուրժուազիային: Նրանք ասում էլին, թե չի կարելի վերջացնել պատերազմը, թե ցարական իշխանությունը տապալվելուց հետո, պատերազմն արդեն պաշտպանողական բնույթ է կրում, պաշտպանում է հեղափոխությունը, ազատությունը և այլն:

Ինչպես պատահեց, վոր Խորհուրդների զլուխը գտնվեցին մենշևիկներն ու եսերները և ստացվեց «լերկիշխանություն»— Խորհուրդ-

ները և ժամանակավոր կառավարությունը: Այդ տեղի ունեցավ այն պահանջառով, վոր բանվորները և գյուղացիական մասսաները փետրվարյան հեղափոխության ժամանակ ավելի քիչ էջին նախապատրաստված, քան բուրժուազիան: Հենց դրա շնորհիվ էր, վոր համաձայնողականները մեծամասնություն կազմեցին Սորհուրդներում, իսկ Սորհուրդները կամովին հանձնեցին իշխանությունը բուրժուազիային:

ԼԵՆԻՆԸ ՅԵՎ ՓԵՏՐՎԱՐՅԱՆ
ՇԵՂԱՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ապրիլին արտասահմանից վերադարձավ վտարանդի Վլադիմիր Իլիչ Լենինը: Նա իսկույն ճիշտ գնահատական տվեց դրությունը:

Նա ցույց տվեց, վոր հեղափոխությունն առաջին աստիճանից սկսում և անցնել չերկրորդ աստիճանը, վոր պայքարն արդեն մղվում և իշխանությունը պրոլետարիատի և չքավոր գյուղացիության ձեռքը վերցնելու համար: Հեղափոխության առաջին շրջանում, չերր գործը վերաբերում և ցարիզմի տապալման՝ բուրժուական հեղափոխության, պրոլետարիատը պայքարի չե տանում ամբողջ գյուղացիությունը, ամբողջ մանր բուրժուազիային: Լենինի կարծիքով, հեղափոխության այդ շրջանն արդեն այդ ժամանակ վերջացել էր: Իշխանության գլուխ անցած բուրժուազիան շարունակում և իմպերիալիստական պատերազմը, չի ուզում գյուղացիներին հող տալ: Պատերազմը վերջ տալ, կալվածատերերից հողը գրավել կարելի չե միայն իշխանությունը բուրժուազիայից խլելով: Բանվոր դասակարգի խնդիրն և դառնում՝ պատրաստվել բուրժուազիային տապալելու: Այդ պայքարում ամբողջ գյուղացիությունը չի գնա պրոլետարիատի հետ: Նրա հետ կգնան միայն գյուղի չքավորները (կիսապրոլետարիատը): Ուստի գլխավոր խնդիրն է՝ համախմբել քաղաքի բանվորների շուրջը բարտակներին և գյուղի չքավորներին: Սորհուրդները, Իլիչի ասելով, տալիս են բանվոր դասակարգի իշխանության նոր ձևը: Նրանք հեղափոխական կառավարություն միակ հնարավոր ձևն են: Բալլշեխները պարտականությունը պետք է լինի այդ բացատրել մասսաներին: Սակայն Սորհուրդներում առաջիմ դեռ տիրապետում են մենշևիկները և հսերները: Նրանք իշխանությունը հանձնում են բուրժուազիային: Նրանք պաշտպանում են իմպերիալիստական պատերազմը: Բալլշեխները պետք է մերկացնեն մենշևիկներին և հսերների այդ դավաճան գերը, պետք է մասսաներին համառորեն բացատրեն, վոր միապետությունը տապալելուց հետո չե՛լ պատերազմը հափշտակիչ բնույթ ունի: Բուրժուազիան այդ պատերազմը մղում և վճիթն հեղափոխության շահերը պաշտպանելու, այլ մասսաներին ճնշելու նպատակով: Բալլշեխներին լոզունգը պետք է լինի. «Ամբողջ իշխանությունը Սորհուրդներին»: Միայն Սորհուրդներն

են, վոր խաղաղություն, հող կտան գյուղացիներին: Յեւ բալլելիկներն սկսում են նվաճել մասսաներին, վոր վճռական կովի առաջնորդին նրանց:

ՓԵՏՐՎԱՐԻՅ ԴԵՊԻ ՂՈՎ-
ՏԵՄԲԵՐ

1917 թվականի վերջերին, չերը բուրժուազիան զգաց, վոր ինքը մի փոքր ավելի ամուր և կանգնած իշխանության գլուխը, եսեր կերենակու կառավարությունը բանակը նոր հարձակման քննց գերմանացիների դեմ: Բուրժուազիան ցնծում եր: Սակայն այդ հարձակումը վիժեց: Իսկ բանվորների և ամենաչքավոր գյուղացիների զանգվածները տեսան, վոր խաբերալություն են համաձայնողականների այն խոսքերը, թե պատերազմը միայն պաշտպանողական բնույթ ունի: Բանվորները և գյուղացիներն սկսեցին ավելի ու ավելի պարզ հասկանալ համաձայնողականների գերը: Հուլիսյան որերին տեղի ունեցավ Պիտերի բանվորների, զինվորների և նավաստիների տարերային չեղույթը՝ ժամանակավոր Կառավարության և պատերազմի դեմ: Այդ չեղույթը ճնշվեց լուսկներների և սպաների կողմից: Բուրժուազիան կատարելապես լիտիացավ: Ձերբակալվեցին բալլելիկներին մի շարք առաջնորդները: Հրաման արձակվեց Լենինին ձերբակալելու: Փակվեց բալլելիկյան «Պրավդա» թերթը: Բուրժուազիան սկսեց չերազել ռազմական զիկտատուրայի մասին: Գերագույն հրամանատար գեներալ Կարնիլովը հակահեղափոխական խռովություն հարուցեց և ողոստոսի 24-ին իր զորքերն առաջնորդեց հեղափոխական Պետրոգրադի վրա: Այդ իսկ ժամանակ, գլխավոր շտաբի գեներալները Ռիգան հանձնեցին գերմանացիներին և սկսեցին պատրաստություններ տեսնել Լենինգրադը հանձնելու համար, վորպեսզի կարողանան խեղդել հեղափոխության կենտրոնը: Բոլորի համար ել պարզ եր, վոր գործը մոտենում եր վախճանին: Կամ բուրժուազիան ղենքի ուժով կխեղդի հեղափոխական շարժումը, կամ բանվոր դասակարգը պետք և զենքը ձեռքին գրավի իշխանությունը — այսպես եր գրված հարցը:

Աշնան դեմ պատերազմից առաջացած տնտեսական քաջալումը սաստկացավ: Հին բանակը քաջալում եր: Գյուղացիությունն սկսեց կորցնել իր հավատը դեպի եսերական ճառերը Հիմնադիր Ժողովի մասին, վորը իբրև թե հող և տալու նրան: Մեպտեմբերին գյուղացիությունն սկսում և գրավել կալվածատերերի հողերը: Գյուղացիական ապստամբությունն ընդգրկում և ամբողջ չերկիրը: Հողազործության եսերական միջնիտար Ձերնովը փորձում և ճնշել գյուղացիական շարժումը զորքերի և ձերբակալությունների միջոցով: Խորհուրդներում բալլելիկներն ավելի ու ավելի լեն ամբանում: Պիտերում և Մոսկվայում

Նրանք կազմում են մեծամասնություն: Ոգոստոսի 31-ին Պիտերի խորհուրդը առաջին անգամ ընդունում է բալլչեիկյան բանաձև: Սեպտեմբերի 6-ին բալլչեիկյան բանաձև է ընդունում նաև Մոսկվայի խորհուրդը:

Այդ ժամանակները Լենինն առաջարկեց ԼԵՆԻՆԸ ԶԻՆՎԱՍՏ ԱՄՍՏԱՍԻՐՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ զինված ապստամբության լոգունգը: Սեպտեմբերից սկսած նա համառոտեց ապացուցում էր, վոր դինված ապստամբություն հարցը հասունացել է, վոր չի կարելի հապաղել: Այդ ուրերին բանվորների մեծ մասն արդեն գնում էր բալլչեիկյան հետևից: Բալլչեիկյան կողմնակիցները մեծամասնություն կզին կազմում նաև բանակում: Գյուլագյուլությունը, ապստամբելով ժամանակավոր Կառավարության դեմ, ինքնագլուխ խելով կալվածատերերի հոգիները, դրանով իսկ անցել էր բալլչեիկյան կողմը: Պրոլետարական հեղափոխությունը հասունանում էր: Սակայն մեր կուսակցության Կենտրոնական Կոմիտեյում այդ ժամանակ կար մի հոսանք, վորն ասում էր, թե իշխանությունն անմիջապես վերցնել չի կարելի, թե պետք է սպասել խորհուրդների համառուսական համագումարին: Այդ հոսանքի ներկայացուցիչներն էին ընկերներ Զինովիևը և Կամենևը: Լենինը գրում էր, թե պետք է հաղթահարել այդ հոսանքը, թե «հապաղումը մահվան է հալածար»: Հոկտեմբերի 10-ին Կենտրոնական Կոմիտեն ընդունում է դինված ապստամբության վերաբերյալ այն բանաձևը, վոր առաջարկել էր Լենինը: Լենինի առաջարկին դեմ են լինում ընկերներ Զինովիևը և Կամենևը: Նրանք, չնայած Կենտկոմի վորոշման, հանդես են գալիս անկուսակցական մամուլում, առարկելով զինված ապստամբության վերաբերյալ վորոշման դեմ, վոր կապացրել էր Կենտկոմը: Լենինը նրանց վարմունքն անվանեց շտրպիերիսերություն¹ և պահանջեց վտարել նրանց կուսակցությունից: Ընկերներ Զինովիևը և Կամենևը իրենց ասածները հիմնավորում էին նրանով, թե մենք մեծամասնություն չունենք ժողովուրդի մեջ և այդ պատճառով, ապստամբությունը ձախողվելու դեպքում, բալլչեիկյանը չեն կարող իշխանություն իրենց ձեռքում պահել: Նրանք ասում էին, թե զինված ապստամբության դիմել՝ նշանակում է խաղի դնել, ռիսկի չինթարկել, թե մայրաքաղաքների պարենավորման գործը վատ դրություն մեջ է, թե մասսաները մարտական տրամադրություն չունեն և այլն: Նրանք, ըստ ելույթյան, մենշևիկյան ճառեր էին:

¹ Շտրապլերիսեր են կոչվում այն բանվորները, վորոնք աշխատում են ձեռնարկության մեջ այն ժամանակ, յերբ մյուս բոլոր բանվորները գործադուլ են անում, և այդպիսով վիժեցնում են գործադուլը:

Հոկտեմբերի 25-ի զինված ապստամբությունը ցույց տվեց, թե վորքան իրավացի չէր Լենինը, վորքան անհիմն էր Կամենսկի և Զինովյեվի լերկուղը:

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԸ ՅԵՎ ՆՐԱ
ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԸ

Հոկտեմբերյան հեղափոխության արդյունքը չհղավրութեազիայի տապալումը և պրոլետարիատի դիկտատուրայի հաստատումը մեր լերկրում: Նա ձանադարհ բացեց վերակառուցելու ամբողջ ժողովրդական տրնտեսությունը սոցիալիզմի հիմքերի վրա: Սակայն, Հոկտեմբերից հետո առաջին տարիները, տապալված բուրժուազիան, մենշևիկները և եսերները, ինչպես նաև արտասահմանի բուրժուազիայի ոգնությունը, փորձեց քաղաքացիական պատերազմի և ինտերվենցիայի միջոցով հետ վերցնել իր կորցրած իշխանությունը: Քաղաքացիական պատերազմում միջակ գյուղացիությունը համոզվեց, վոր կալվածատերերի և կապիտալիստների իշխանության վերականգնումը քայքայում և կործանում է բերում նրան: Միջակ գյուղացիությունը հասկացավ, վոր միմիայն դաժինք բանվոր դասակարգի հետ հնարավորություն կտանրան՝ հողը իր ձեռքում պահելու, կարող և ազատել նրան կալվածատերերից, կապիտալիստներից: Հենց քաղաքացիական պատերազմի տարիներին էր, վոր հայտարարվեց այդ դաշինքը: Սկզբում դա ռադիկալ քաղաքական մի դաշինք էր՝ գյուղացիությունը, ռազմաբարձիայի համաձայն, հաց էր տալիս քաղաքին և բանակին, դրա փոխարեն ստանալով կալվածատերերի հողը, ազատագրվելով կալվածատիրական ստրկությունից և վայելելով Կարմիր բանակի պաշտպանությունը իր գրաված հողերի նկատմամբ: Քաղաքացիական պատերազմը վերջանալուց հետո հնարավորություն ստեղծվեց անցնելու սոցիալական նոր քաղաքականության, վորի պայմաններում բանվոր դասակարգի և գյուղի չքավորների դաշինքը միջակ գյուղացիության հետ սոցիալական ամուր հիմք ստացավ:

ԳԼՈՒԽ ՎԵՑԵՐՈՐԴ

ԱՆՅՈՂԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԸ ԳԵՊԻ ՍՈՑԻԱԼԻԶՄ

Պորհրդային Միությունը Պորհուրդների Սոցիալիստական Հանրապետությունների Միություն և կոչվում: Նա այդպես և կոչվում վոչ թե նրա համար, վոր նրա մեջ արդեն սոցիալիստական կարգեր են հաստատված: Մենք սոցիալիստական հասարակարգ դեռ ևս չունենք: Վորպեսզի սոցիալիս-

տական կարգեր հաստատենք, դրա համար անհրաժեշտ է վոչնչացնել մարդկութեան բաժանումը դասակարգերի, անհրաժեշտ է վոչնչացնել արտադրական միջոցների սեփականատիրութիւնը: Հոկտեմբերյան հեղափոխութիւնը կործանեց կապիտալիստների իշխանութիւնը, շահագործողներին զրկեց իշխանութիւնից: Դասակարգեր մնացել են յեղափոխութեան դիկտատուրայի որոք, վորը և կապիտալիզմից դեպի սոցիալիզմ տանող անցողական օրացն է հանդիսանում:

Դասակարգերը մնացել են, սակայն նրանցից ամեն մեկը պրոլետարիատի դիկտատուրայի դարաշրջանում ձևափոխվել է: Փոխվել են նաև դասակարգերի փոխհարաբերութիւնները: Բանվոր դասակարգը կապիտալիզմի որոք ճնշված դասակարգ էր, զրկված արտադրական միջոցների ամեն տեսակի սեփականութիւնից: Պրոլետարական դիկտատուրայի որոք պրոլետարիատը դարձել է իշխող դասակարգ: Նա իր ձեռքում է պահում պետական իշխանութիւնը: Նա հանդիսանում է արտադրական միջոցների զգալի չափի տերը: Նա չքավոր ու միջակ լայնածավալ գյուղացիական մասսաների հետ իրականացնում է պետութեան ղեկավարութիւնը: Իշխանութեան տիրապետութեան բոլոր միջոցներով նա ճնշում է շահագործողների ընդդիմադրութիւնը:

Շահագործողների դասակարգը, կալվածատերերն ու կապիտալիստները զրկված են իշխանութիւնից: Պրոլետարիատի դիկտատուրան գուրա կորցնց նրանց ձեռքից արտադրական միջոցները: Կալվածատերերը կորցրին իրենց հողը: Կապիտալիստները կորցրին իրենց ֆաբրիկները, գործարանները, հանքերը, բանկերը, առևտրական ձեռնարկութիւնները: Կալվածատերերի ու կապիտալիստների զգալի մասը գաղթեց, փախավ արտասահմանյան բուրժուազիայի թևի տակ: Շահագործողները ջարդված, աշուղտմանայնիվ դեռ վերջնականապես վոչնչացված չեն: Նրանք պայքարը շարունակում են բանվոր դասակարգի դեմ: Իշխանութիւն և սեփականութիւն կորցնելուց հետո նրանց ատելութիւնն ու դադագութիւնը դեպի բանվորն ու գյուղացին միջանի անգամ ավելացել է: Նրանք միջազգային բուրժուազիայի մի մասն են հանդիսանում: Նրա աջակցութիւնը ուժ է տալիս նրանց պայքարելու պրոլետարիատի դիկտատուրայի դեմ: Միուս կողմից, քանի դեռ գոյութիւն ունեն մանր արտադրութիւններ, քանի դեռ գոյութիւն ունի ապրանքային տնտեսութիւն, դրանից ծնվում են նոր շահագործողներ, մասնավորապես գյուղում—կուլակներ:

Մենք ասացինք, վոր մեր առաջ դրված է կոպիտալիզմի արմատահան անելու խնդիրը: Ինչո՞ւ մենք այդպես ենք ասում: Վորովհետեւ տապալելով կապիտալիստների իշխանութիւնը և խլելով նրանից

Քաղաքիկները, գործարանները, բանկերը և այլն, մենք խորտակեցինք և ջախջախեցինք կապիտալիստներին, սակայն այն արմատները, վորից նոր կապիտալիզմ է բանում, դեռ չենք վոչնչացրել: Յերբ ծառերը կտրոււմ են, նրանց արմատներից նոր ընձուղներ, ճյուղեր են բանում: Յեւ վորպեսզի այդ չեքիտասարգ ճյուղերը չմեծանան և նոր անտառ չկազմեն, հարկավոր է ծառը վոչ միայն կտրել, այլև արմատախիլ անել ծառը: Կապիտալիզմի և մասնավոր սեփականութեան արմատները ապրանքային արտադրութեան մեջ են: Քանի դեռ գոյութիւն ունի գյուղացիական մանր տնտեսութիւնը, այնքան ժամանակ նրանից կծլին գյուղացիական խոշոր տնտեսութիւններ, կծլին կուլակներ: Իսկ կուլակը—շահագործողն է, գյուղական կապիտալիստը, կապիտալիստների դասակարգի մի մասը:

Կարելի չէ կուլակի աճման դեմ դնել ամեն տեսակի սահմանափակումներ: Խորհրդային իշխանութիւնն այդ սահմանափակումները դնում է: Սակայն վոչնչացնել կուլակի չերևան դալու և աճման բոլոր հնարավորութիւնները, վոչնչացնել շահագործման հանդէս դալու բոլոր հնարավորութիւնները, վոչնչացնել մեր չեքիրում կապիտալիզմի համար ամեն տեսակի պատվանդանները (հողը, հիմքը), կարելի չէ միայն մեկ ուղիով: Անհրաժեշտ է գյուղացիական մանր անհատական¹ տնտեսութիւնից անցնել համայնացած, խոշոր գյուղատնտեսութեանը:

Յեւ այսպես, պրոլետարիատի դիկտատուրայի որոք կապիտալիստական դասակարգի մնացորդները պահպանվում են: Դրանց են վերաբերվում մասնավոր առևտրականները, քաղաքի մանր ձեռնարկատերերը, կոնցեսիոներները, գյուղի կուլակները, պիտական ապարատում աշխատող Խորհրդային իշխանութեան դեմ տրամադրվածների մասը, վորոնք սողոսկել ու թաղնվել են այնտեղ և չերազում են հին կարգերի վերադառնալու մասին: Մի վորոշ շրջանում կապիտալիստական ելիմենտները նույնիսկ աճում են: Նեպի տարիներում, քաղաքում վորոշ չափով աճեց նեպմանը, իսկ գյուղում—կուլակը: Այնուամենայնիւ կապիտալիստների դասակարգի մնացորդները միայն սրտեմ են: Նրանց ուժը քեղագնահատել չի կարելի. մեր չեքիրում կապիտալիստական ելիմենտների ուժը միջազգային կապիտալիստների հետ ունեցած կապի և ապրանքային մանր արտադրութեան մեջն է, վորից անխռսափիլիորեն ծնվում է կապիտալիզմը: Այնուամենայնիւ կապիտալիստական ելիմենտները դիկտատուրայի որոք չեն հանդիսանում հիմնական դասակարգը:

¹ Այսինքն մի մարդու պատկանող:

Դիկտատուրայի որոք հիմնական դասակարգեր հանդիսանում են պրոլետարիատն ու գյուղացիությունը:

Ի՞նչ է ներկայացնում գյուղացիությունը ԽՍՀՄ-ում: Հեղափոխության հեղափոխության հետևանքով գյուղը ուժեղ չափով միջակացավ: Ձքավորության մի մասը հասավ միջակի դրություն: Նեպի տարիներում կուլակները վորոշ չափով մեծացան: Սակայն, միաժամանակ միջակներին թիվը վոշ միայն չիջավ, այլև աճում է: Նեպի ընթացքում չքավորության մի մասը տնտեսապես բարձրանում է, դառնալով միջակ: Միջակը շարունակում է հողագործության մեջ կենտրոնական դեմք մնալ: Այդ հանգամանքը չի տեսնում, կամ չի ուզում տեսնել տրոցկիստական ոպրդիցիան: Նա պնդում էր, վորպես թե գյուղը Խորհրդային իշխանության որոք էս շարունակում է դարգանալ այն ուղիով, ինչ ուղիով նա դարգանում է կապիտալիզմի որոք:

Բանվորներն ու գյուղացիները (միջակները) չերկու տարբեր դասակարգեր են: Նրանց տարբերությունը նրանումն է, վոր բանվորներն աշխատում են բանվորական պետությանը պատկանող ձեռնարկություններում, իսկ գյուղացին աշխատում է սեփական, իր անհատական տնտեսության մեջ. այն ֆարքիկան, ուր աշխատում է բանվորը, պատկանում է վոշ թե նրան անձնապես, և վոշ էլ նույն ֆարքիկայի մեջ աշխատող բանվորական խմբին, այլ ի դեմս նրա՝ պետության ամբողջ բանվոր դասակարգին՝ ի մի վերցրած: Գյուղացու տնտեսությունը պատկանում է անձամբ իրեն: Արտադրական գործիքները, վորով գյուղացին աշխատում է, կազմում է նրա սեփականությունը: Այդ չերկու առանձին դասակարգերի շահերը շատ տեղեղում իրար չեն համապատասխանում, այլ կերպ էլ նրանք չերկու առանձին տարբեր դասակարգեր չեն լին լին: Սակայն, չնայած վոր այդ շահերը շատ տեսակետներից հռու չեն իրար համապատասխան լինելուց, այնուամենայնիվ նրանք իրար հանդեպ այնքան հակադիր չեն, վորչապի բանվորներինն ու կապիտալիստներինը:

ԴԱՍԱԿԱՐԳԱՅԻՆ ՊԱՅՔԱՐԸ
ՊՐՈԼԵՏԱՐԻԱՏԻ ԴԻԿՏԱՏՈՒ-
ՐԱՅԻ ՈՐՈՔ

Կապիտալիստական ելեմենտները ամեն միջոցներով պայքարում են բանվոր դասակարգի իշխանության ամրացման դեմ, սոցիալիզմի կառուցման դեմ: Նրանք ցանկանում են հետստանալ բանվորներին և գյուղացիներին անսահման շահագործելու հնարավորությունները: Խորհրդային իշխանությունն այդ հնարավորությունները դնում է խիստ նեղ շրջանակների մեջ: Իսկ սոցիալիստական շինարարության հաջողության գուզընթաց նրանք անխուսափելիորեն կորցնելու չեն շահագործության ամեն տեսակի հնարավորու-

թիւունները: Վորքան ավելի չի ամրանում պետական և կոոպերատիվ առետուրը, այնքան քիչ հնարավորութիւններ և մնում մասնավոր առետրին շահելու: Քանի շատ և ընդարձակվում կոլտնտեսութիւններ և խորհրդային տնտեսութիւններ շինարարութիւնը, այնքան քիչ հնարավորութիւններ և մնում կուլակին գոլգոլում չքավորին ու բաւարակին շահագործելու: Դրա համար ել կապիտալիստական ելեմենտները կատաղի ընդդիմադրութիւն են ցույց տալիս սոցիալիստական շինարարութեանը: Նրանք ձգտում են ամեն միջոցներով խանգարել նրան: Նրանց ընդդիմադրութիւնն ավելացել և մասնավանդ վերջին տարիներում, չերբ մեր տնտեսութեան ընդհանուր աճումը, տնտեսութեան սոցիալիստական ելեմենտների ամրացումը, միջակ գոլգոլացիութեան դաշինքի ամրացումը հնարավորութիւն են տալիս կապիտալիստական ելեմենտների վրա սոցիալիստական արշավանքն ուժեղացնելու: Բանվոր դասակարգի և կապիտալիստական ելեմենտների միջև չեղած պայքարը գնում է անհաշտորեն: Կուլակին արված ամեն մի տեսակի զիջումը թուլացնում է բանվոր դասակարգի դիրքը, թուլացնում սոցիալիզմի դիրքը: Դրա համար ել կուսակցութիւնը վճռական ընդդիմադրութիւն են ցույց տալիս այլ թեքման ներկայացուցիչներին, վորոնք կուլակին սոցիալիզմի մեջ խաղաղ ներածման թեորիան են պաշտպանում, և ցանկանում են կուլակի հետ հաշտ ապրել:

Այլ թեքման ներկայացուցիչներն ասում են, վոր մենք խոչընդոտ չպիտի հանդիսանանք կուլակին իր տնտեսութիւնը լայնացնելու: Վորպես թե մեզ համար կարեւոր է, վոր շատ հաց լինի: Իսկ թե ալի հացը կարտադրեն կոլեկտիվ տնտեսութիւնների, խորհրդային տնտեսութիւնների, միջակների կամ կուլակների միջոցով, տարբերութիւնն այնքան ել խոշոր չի:

Իրականում, կուլակային տնտեսութեան լայնացումը, դա շահագործման լայնացումն է, կապիտալիզմի աճումը: Ամրանալով տնտեսապես, կուլակը ձգտում է իր ազդեցութեան տակ զցել միջակին, տանել իր հետեից, կտրել նրան պրոլետարիատի և չքավորի միութիւնից: Ծիծաղելի կլինէր հուսալ, վոր կուլակը հանդիստ ու խաղաղ կնստի և կնայի, թե ինչպես Խորհրդային իշխանութիւնը սոցիալիզմ է ստեղծում: Ծիծաղելի կլինէր լենինգրեր, վոր շահագործողն ինքնակամ, առանց մի վորեւս պայքարի իր շահագործման հնարավորութիւնները կարող և զիջել: Այդպիսի կուլակներ չեն լինում: Ձկան այնպիսի կուլակներ, վորոնք չչերազնեին կապիտալիստական կարգերի վերադառնալու մասին, վոր չլարելին իրենց բոլոր ուժերը ալի կարգերը վերա-

դարձնելու համար. գալլը դառ չի դառնա: Կուլակն առանց պաշարի չի գիշի: Նա չի կիրառի խորհրդային որենքները, չեթե նրան ուժով շատիպեն անելու: Քանի կուլակներին ավելի պարզ և դառնում, վոր մենք ուզում ենք շահագործման բոլոր հնարավորութիւնները վոշըն-չացնել, քանի նրանք ավելի շատ են հավաստիանում, վոր խորհրդային իշխանութիւնը ամրանում և, և լրջորեն կպիւն և կապիտալիզմի արմատախիւ անելու դործին, այնքան ավելի լին նրանք պազազում, այնքան շատ և աճում խորհրդային իշխանութեան քաղաքականութեան դեմ նրանց ընդդիմադրութիւնը:

Հացածթերման վերջին չերկու տարիներն ապացուցեցին այդ: Ինչո՞ւ համար եր կուլակն իր հացի պաշարները թագցնում, հրաժար-վում եր այն պետութեանը վաճառելու: Նա ցանկանում եր ստիպել խորհրդային պետութեանը հիմնովին վերացնելու իր քաղաքականու-թեան գլխավոր գիծը, հրաժարվելու չերկրի ինդուստրիալիզացիայից, հրաժարվելու խորհրդային և կոլեկտիվ տնտեսութիւնների շինարա-րութիւնից:

Նա կարծես թե ասում եր մեզ. «Դուք հսկայական գումարներ եք ծախսում, վոր խորհրդային չերկիրը նրա հետաձայն տեխնիկայով, առաջավոր տեխնիկապես զարգացած չերկիր դարձնեք, վորը հնարա-վորութիւն կտա չքավորին և միջակին գինվելու տրակտորներով, գյու-ղատնտեսական մեքենաներով, արհեստական պարարտանյութերով, գրագիտութեամբ, գիտելիքներով և այդ հիմքերով ինդիվիդուալ տըն-տեսութիւնից կոլեկտիվ տնտեսութեան անցնելու: Յես գիտեմ, թե դա ուր և տանում: Այդ նշանակում և զրկել մեզ շահագործելու հնարավոր-ութիւնից նրանց, ով աղքատ և: Յես դրան համաձայն չեմ: Բարի չեղեք վճարելու իմ հացին չերկու-չերեք անգամ ավելի թանգ: Այդ դեպքում միայն կստանաք իմ հացը: Վճարելով ինձ չերկու-չերեք ան-գամ ավելի թանգ իմ հացի համար, դուք կզրկվեք արդէնարբերութիւնն արագ զարգացնելուց, գյուղատնտեսութեան արագ վերակառուցման հնարավորութիւնից: Այն դեպքում իմ աճման հնարավորութիւնները չերկար կպահվի: Իմ դարի համար նա կհերիքի»:

ԻՆՅՈՒՅԵ ՍՐԱՆՈՒՄ ԴԱՍԱ-
ԿԱՐԳԱՅԻՆ ՊԱՏՅԱՐԸ

Դասակարգային պաշարի սրացումը չերկ-
րում տրոցկիստները բացատրում ելին նրա-
նով, վոր կուլակն ուժեղացել և, իսկ բանվոր

դասակարգը թուլացել, ահա և կուլակը հարձակվում եւ: Այդ ճիշտ բա-
ցատրութիւն չե: Նեպի շրջանում կուլակներն ուժեղացել են, բայց եւ
ավելի ուժեղացել և բանվոր դասակարգը, ամբացել և նրա դաշինքը
միջակի հետ: Կուլակը հասկանում և, վոր նրա չերգը շուտով կերգվի:

Դրա համար ել նա այս վերջին տարիներում այսպես զաղաղած ընդ-դիմադրում և Խորհրդային խշտանության քաղաքականության, այսպես սրացնում պաշտարը բանվոր դասակարգի դեմ: Աշնանային ճանճն ա-վելի ուժեղ և խայթում:

Այլ թեքման ներկայացուչիչներն ասում են, վոր չերկրում դասա-կարգային պաշտարի ուժեղացումը կուսակցության վոչ ճիշտ քաղա-քականության հետևանքն և: Կուսակցության սխալ քաղաքականու-թյունն առաջ և բերում դասակարգային պաշտարի սրում: Սա չեւ ճիշտ բացատրությունն չէ: Կուլակը հենց նրա համար և սրացնում դասա-կարգային պաշտարը պրոլետարիատի դեմ, վորովհետև կուսակցությունը ճիշտ քաղաքականություն և տանում դասակարգերը վերացնելու ուղ-ղությամբ: Ձի կարելի կառուցել սոցիալիզմ, առանց կապիտալիստա-կան երեմենաների կողմից դասակարգային պաշտարի սրում առաջ բե-րելու: Ձի կարելի սոցիալիզմ կառուցել կուլակի հետ միասին ապրե-լով: Սոցիալիզմի կառուցումը չենթադրում և պրոլետարիատի և չքա-վորություն կատարի պաշտարը միջակի դաշնակցությամբ ընդգեմ կու-լակի, և վոչ թե նրա խաղաղ ներածումը սոցիալիզմի մեջ: Սոցիալիզ-մի կառուցումը չենթադրում և շահագործողների ընդդիմադրությունն անխնա ճնշում, և վոչ թե հաշտ կենակցություն նրանց հետ:

ԲԱՆՎՈՐ ԴԱՍԱԿԱՐԳԸ ՅԵՎ
ՄԻՋԱԿ ԳՅՈՒՂԱՅՈՒ-
ԹՅՈՒՆԸ

Մենք տեսանք, թե ինչու են կայանում բան-վոր դասակարգի և կուլակության տարածա-նությունները, և թե ինչու համար նրանց մեջ պաշտար և տիրում: Այս պաշտարում ժամ զա-

հերն են մոտիկ միջակին, կուլակի, թե բանվորի: Իհարկե բանվորի շահն ավելի մոտիկ և: Կուլակը կապիտալիստական կարգերի վերա-դարձն և ուղում: Միջակը կարճ և այդ վերադարձն ուղենալ: Վոչ: Կապիտալիստական կարգերի վերադարձը—գյուղը կապիտալիստական ուղիով դարգանալու վերադարձն և: Նա բերում և իր հետ գյուղացիա-կան հիմնական մասսաների քաջայումբ: Միջակների հիմնական մաս-սան այդ դեպքում չքավորության պիտի վերածվի: Հին կարգերի վե-րադարձը նշանակում և հողը հին տերերին վերադարձնելը: Նա նշա-նակում և նաև հին մինչպատերազմյան և պատերազմական պարաքե-րի ճանաչում: Այդ պարաքերի վճարման ծանրությունը կրնկներ առա-ջին հերթին պուղացիության ուսին: Յերկար տարիների ընթացքում պուղացին արտասահմանյան կապիտալիստների ճորտության տակ կգանվեր: Կապիտալիստական կարգերի վերականգնման դեպքում պի-տի վերականգնվեր այն ճնշումը, ժաղրանքը, վորին չենթակա չեւ գյու-ղացիությունը կապիտալիստների, կալվածատերերի և չինոֆինկների կողմից:

Միջակ գյուղացիութիւնը, առավել ևս չքավորութիւնը շահագրգռված են խորհրդային իշխանութիւնն ուժեղացմամբ: Սակայն խորհրդային իշխանութիւնն ամրանալ կարող է միայն արդիւնաբերութիւնը զարգացնելու և այն ել շատ արագ տեմպով զարգացնելու դեպքում: Ձի կաշիի ուժեղացնել չերկրի պաշտպանութիւնն առանց արդիւնաբերութիւնն զարգացման: Արտասահմանյան բուրժուազիան բոլորովին դեռ չի հաշտվել խորհրդային իշխանութիւնն գոյութիւն հետ: Նա նոր պատերազմ և պատրաստուած խորհրդային Միութեան դեմ: Իսկ վորպեսզի պատրաստ լինել չերկրի պաշտպանութեան համար, միայն ենաուզիադմբ բավական չի: խորհրդային չերկիրը միջազգային բուրժուազիայից պաշտպանելու համար միայն ցանկութիւնը քիչ է: Անհրաժեշտ և ուժեղ արդիւնաբերութիւն, անհրաժեշտ և ունենալ շատ մետաղ, մեքենա-արտադրող գործարաններ, չերկաթուղային ճանապարհներ, շողմեքենաներ, ակրոպլաններ, քիմիական արդիւնաբերութիւն և այլն:

Յերկրի պաշտպանութիւնն ամրացնելու համար անհրաժեշտ և, վորպեսզի տնտեսութիւնը զարգանա ավելի արագ, քան այդ կատարվում և արտասահմանում, կապիտալիստների մոտ:

Իսկ տնտեսութեան արագ զարգացումը, առանց արդիւնաբերութեան և մանավանդ առանց ծանր արդիւնաբերութեան, անհնարին և: Այս կետումն ել բանվորի և միջակ գյուղացու շահերը համապատասխանում են իրար:

Միայն արդիւնաբերութեան արագ աճումը (մանավանդ՝ ծանր) իվիճակի կլինի գյուղին տալու տրակտոր, գյուղատնտեսական մեքենաներ, արհեստական պարարտացում, չիթ և այլ ապրանքներ: Շահագրգռված են արդիւն արանով չքավոր և միջակ գյուղացիութիւնը: Ի հարկէ: Ձե վոր չքավորն ու միջակը շնորհիվ դրան հնարավորութիւն են ստանում բարձրացնելու իրենց տնտեսութիւնը: Շահագրգռված և արդիւն բանվոր դասակարգը, վոր չքավորն ու միջակը բարձրացնեն իրենց տնտեսութիւնը, վորպեսզի նրանք ավելի ու ավելի լավ ապրեն: Նույնպէս շահագրգռված է: Արդիւնաբերութիւնը զարգանալ չի կարող, չիթ կտրվի գյուղատնտեսութիւնից: Ձի կարող մանվածքային արդիւնաբերութիւնը զարգանալ, չիթն գյուղական տնտեսութեան մեջ չի ավելանում բամբակի, կտավհատի, կանեփի ցանքսերը, չիթն չի ավելանում նրանց բեքթաւութիւնը, չիթն չի զարգանում վոլջաբարձութիւնը, վորը նույն մանվածքային արդիւնաբերութեանը բուրդ և տալիս: Ձի կարող զարգանալ շաքարի արդիւնաբերութիւնը, չիթն գյուղատնտեսութեան մեջ չի զարգանում շաքարային

բաղուկի արտադրութիւնը: Զի կարող աճել վոչ մի արդունարհրութիւն: չեթե չի աճում գլուղատնտեսութիւնը, հացի և ուրիշ մթերքների արտադրութիւնը նրանում: Բացի զբանից, արդունարհրութիւնը զօրգանալ չի կարող. չեթե գլուղական տնտեսութիւնը նրա արտադրած ապրանքների պահանջը չի բարձրացնում: Դրա համար ել բանվոր դասակարգը խիստ շահագրգռված է, վորպեսզի չքաղութական և միջակային տնտեսութիւնները բարձրանան, վորպեսզի արդունարհրութիւնն իր հետեից տանի գլուղատնտեսութիւնը դեպի առաջ, ոգնի նրան վերացնելու հետաճացութիւնը, ցածր բերքատուութիւնը, աշխատանքի ցածր արտադրողականութիւնը գլուղատնտեսութիւնմեջ:

Սակայն գլուղատնտեսութիւն հետաճացութիւնը վերացնել կարելի չէ միայն խոշոր տնտեսութիւն անցնելու միջոցով: Այդ անցումը կարող է կատարվել կամ կապիտալիստական կամ թե սոցիալիստական ուղիով: Կապիտալիստական ուղին նշանակում է կապիտալիստական իշխանութիւն վերականգնում: Այդ ուղին ընդունելի չէ միայն կուլակի համար: Զքալորին ու միջակին նա ճնշում ու քայքայում է բերելու:

Դրա համար ել վոչ միայն բանվոր դասակարգն ու չքաղութիւնը, այլև միջակ գլուղացին շահագրգռված են սոցիալիստական ուղիով գլուղատնտեսութիւն զարգացման հաղթանակին, սոցիալիստական շինարարութիւն հաջողութիւններին:

ԻնՅՈՒՄՆ ԵՆ ԲԱՆԽՎՈՒՄ
ԲԱՆՎՈՐԻ ՅԵՎ ԳՅՈՒՂԱՅՈՒ
ԵԱՅԵՐԸ
Բաց կան հարցեր, վորտեղ բանվորի և գլուղացու շահերը բաղկվում են իրար հետ: Այդպիսին է ամենից առաջ գների խնդիրը: Ամեն մի հաց վաճառող գլուղացի ցանկանում է իր հացի համար բարձր գին վերցնել: Ամեն մի հաց գնող բանվոր ցանկանում է հացը եժան տունել: Սակայն այդ գիւ չի նշանակում, վոր այդ հարցերում ել բանվորի և գլուղացու շահերն անհաշտելի չեն: Յեւ իրոք: Մթթե գլուղացուն ոգուտ է գլուղատնտեսական մթերքների այնպիսի գներ, վորոնք կկասեցնեն մեր արդունարհրութիւն աճման թափը: Վհ: Արդունարհրութիւն աճման թուլութիւնը կհարվածեն նաև գլուղատնտեսութիւնը: Մեղ մոտ մի շարք արդունարհրական ապրանքների անբավարարութիւն է զգացվում (ապրանքային սով): Արդունարհրութիւն աճման դանդաղեցումը նշանակում է ապրանքային սովի ուժեղացում: Գլուղացին կատանար իր հացի համար ավելի շատ փող, սակայն այդ փումարով հնարավորութիւն չեր ունենալ գլուղատնտեսական ինվինտար, հադուստեղեն և այլն գնելու: Ժիշտ այդպիս բանվոր դասակարգին ել ձեռնտու չէ գլուղատնտեսական մթերքների գների այնպիսի բարձրացում, վորը հնարավորու-

թիւնն չպիտի տա չքավորին և միջակին բարեկամելու իր անտեսութիւնը: Իսկ արդշունարերական ապրանքների գների իջեցումը ձեռն-տու չէ և բանվոր դասակարգի և գյուղացու համար: Դրա համար ել կուսակցութիւնը գների իջեցման քաղաքականութիւնն և տանում: Յեւ այս ուղղութիւնը մենք վերջին տարիներում ունենք վերոշ հե-տեանքներ:

Այսպես ելին վաճառքի գները (միջին հաշիւով).

ԱՊՐԱՆՔՆԵՐ	1925-1926 թվ.	1926-1927 թվ.
Զթի մեկ մետրը	66, 5 կ.	62, 3 կ.
Շաքարի մեկ կիլոգրամը	76, 1 կ.	72, 2 կ.
Աղի մեկ ցենտները	6 ա. 40 կոպ.	5 ա. 64 կ.
Թւի մեկ կիլոգրամը	6 ա. 60 կոպ.	5 ա. 97 կ.

1927-1928 թվին առաջ չեկավ գների հետագա իջեցում: 1924-25-ից մինչև 1928-29 թվերի ժամանակաշրջանում արդշունարերա-կան բոլոր ապրանքների գները միջին հաշիւով իջել են 10⁰/₀-ով: Այդ միևնույն ժամանակամիջոցում գյուղատնտեսական ապրանքների գները վոշ միայն չեն իջել, այլ բարձրացել են: 1928 թվին, հացի գների բարձրացման մասին լեղած վերջումից հետո, մանավանդ, այդ աճումը զգալի դարձավ:

Սակայն կուսակցութիւնը համարում և, վոր մենք հետագայում նույնպես պետք և շարունակենք գների իջեցում: Այսպես, դալիք հըն-գամջակում արդշունարերական ապրանքների գները պետք և ելի իջեցվին մինչև մոտ 25⁰/₀: Այսպես, կուսակցութիւնն անշեղ գիծ և տա-նում՝ արդշունարերական և գյուղատնտեսական ապրանքների գների տարբերութիւնը վոշնչացնելու, գների «մկրտող» սեղմելու: Սակայն մկրտաի սեղմելը պետք և իրականանա այնպիսի կարգով, վորպեսդի նա չիսիի արդշունարերութիւն զարգացմանը: Զե՞ վոր նրա արագ-դարգացման համար հսկայական միջոցներ են հարկավոր: Բոլոր կա-պիտալիստական այն լերկրներում, վորտեղ արդշունարերութիւնը շատ և զարգացել, ստացել են այդ զարգացումը կամ գաղութները թալանելով (որինակ Անգլիան), կամ պատերազմում հաղթված լերկրներից վերցրած տուգանքների և կամ փոխառութիւնների միջոցով: Բայց ի՞նչպիսիք լերկրներում լերկրների թալանով զբաղվելի կարող: Իսկ փոխառու-թիւններ կապիտալիստական լերկրները մեզ չեն տալիս: Դրա համար ել արդշունարերութիւնը մեզ մոտ կարող և զարգանալ և աճել

միայն Ձերքին միջոցների հաշվին: Այդ միջոցներն ստացվում են նախ՝ արդյունաբերության իրեն ոգուտներից, պետական արդյունաբերության մեջ զբաղված բանվորների աշխատանքից, լերկերող՝ ի հաշիվ այն կուտակումների մի մասի, վոր ստացվում է գույադական անասութլուններում: Այլ ուղիներ մենք չունենք, մինչև վոր մեր արդյունաբերութլունը հասնի տաշավոր կապիտալիստական լերկերների արդյունաբերութլան մակարդակին: Դրա համար ել գների իջեցումը պետք է գնա վոչ թե արդյունաբերութլան կուտակումները պակասեցնելու հաշվին, այլ արտադրութլան հժանացման, արդյունաբերութլան ինքնարժեքի իջեցման հաշվին: Ինքնարժեքի իջեցումը մեր արդյունաբերութլան գլխավոր խնդիրներից մեկն է: 1927-1928 թվին մեզ հաջողվեց ինքնարժեքն իջեցնել ավելի քան 90/0-ով: 1928-1929 թվում պատվիրված է արդյունաբերութլանը ինքնարժեքն իջեցնելու եւ 70/0 -ով: Գալիք հնդամչակում ինքնարժեքը պետք է իջեցվի 350/0-ով: Այդ իջեցման մի մասը գալու չե գների իջեցման վրա, մյուսը — արդյունաբերութլան զարգացման արագացման վրա:

Այդպիսով, նաե գների խնդրում մենք տեսնում ենք, վոր թեև բանվորների և գույադիների շահերը բաղկավում են, այնուամենայնիվ շահերի բնդհանրութլունը ծածկում է չեղած տարրերութլունները:

Տրոցկիստները համարում ելին, վոր բանվոր դասակարգը չի կարող այնպիսի քաղաքականութլուն տանել, վոր կարողանար և սոցիալիստական շինարարութլունն իրականացնել, և միևնույն ժամանակ պահպանել ու ամրացնել գույադցիութլան հետ ունեցած դաշինքը: Նրանք տեսնում ելին, վոր սոցիալիստական շինարարութլան ամրացման համար բանվոր դասակարգն ստիպված է լինելու վատթարացնելու իր հարաբերութլունները գույադցիութլան հետ: Այդ տեսակիտը բոլորովին ճիշտ չե, նա հակասում է լենինյան քաղաքականութլան: Պրոլետարիատը սոցիալիզմ է կառուցում, հենվելով չքավորութլան վրա և ղեկավարելով միջակ գույադցիութլանը, ներգրավելով նրանց՝ սոցիալիզմի կառուցման մեջ: Բայց հենվել չքավորութլան վրա և ամրացնել դաշինքը միջակ գույադցիութլան հետ, կարելի չե միայն կուլակների և առհասարակ կապիտալիստական բոլոր ելեմենտների կողմից սոցիալիստական շինարարութլան մեջ ցուցաբերած բնդդիմադրութլունը անողորմ ճնշելու միջոցով: Այդ չեն հասկանում աջերը, հանդես գալով կուլակին սոցիալիզմի մեջ խաղաղ ներառման քարոզներով, առարկելով կուլակի դեմ պայքարի ուժեղացան դեմ: Չի կարելի հենվել չքավորութլան վրա, չպայքարելով՝ կուլակի դեմ: Չի կարելի ամրացնել դաշինքը չքավորութլան հետ, չհենվելով չքավորութլան վրա և չպայքարելով կուլակի դեմ:

Տրոցկիստները չեն հասկանում բանվոր դասակարգի և գյուղացիան չքավորութեան կուլակների դեմ պայքարելու, սոցիալիստական շինարարութեան հաջողութեան համար միջակների հետ ունեցած դաշինքի նշանակութիւնը: Այլ թեքում ունեցողները չեն հասկանում միջակ գյուղացիութեան հետ դաշինքն ամրացնելու, սոցիալիստական շինարարութեան հաջողութեան համար կուլակի դեմ մղված պայքարի նշանակութիւնը:

Մենք պայքարում ենք սոցիալիզմի համար, ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ՀԻՆԳ ԶԵ-
ՎԵՐ Խ. Ս. Շ. Մ. բաց լինչ և նշանակում կառուցել սոցիալիզմ: Կամ արդոք մեր տնտեսութեան մեջ սոցիալիզմի մասնիկներ, կտորներ: Կան: Դա տնտեսութեան համայնացված մասն և:

Պետական ֆարքիկներն ու դործարանները մեզ մոտ պատկանում են այն դասակարգին, վորն այնտեղ աշխատում և: Կապիտալիզմի որոք ֆարքիկներն ու դործարանները պատկանում են վոչ թե այն դասակարգին, վորն այնտեղ աշխատում և, այլ այն դասակարգին, վորը չի աշխատում: Կապիտալիստական ֆարքիկներում բանվորներն աշխատում են կապիտալիստի համար, իսկ մեր ֆարքիկներում նրանք աշխատում են իրենց համար: Կապիտալիզմի որոք ֆարքիկանումը շահագրգռված և նրանում, վոր բանվորը քիչ աշխատավարձ ստանա, աշխատավարձի ավելացում այնտեղ բանվորներն ստանալ կարող են միայն դասակարգային պայքարի ուղիով: Մեզ մոտ բանվորական պետութիւնն ինքն և շահագրգռված բանվորների աշխատավարձի բարձրացման մեջ: Մեզ մոտ պետական ձեռնարկութիւններում աշխատավարձը տարեց-տարի աճում և: Կապիտալիստական ձեռնարկութիւնները նպատակ ունեն խոշոր ռզուտներ ստանալու: Մեզ մոտ պետական ձեռնարկութիւնները ռզուտի համար չե, վոր աշխատում են: Այդ չի նշանակում, վոր մեր պետական ձեռնարկներում ռզուտ հարկավոր չե: Բաց չի վոր նա մեզ մոտ ծառայելու չե արտադրութեան համար: Նա հարկավոր և խորհրդային իշխանութեանը արտադրութիւնը լայնացնելու, աշխատավորութեան կենցաղի պայմանների բարելավման, նրանց աշխատանքը թեթեւացնելու համար, սոցիալիզմը կառուցելու համար: Դրա համար ել պետական ձեռնարկութիւններում աշխատող բանվորներն իրենք են շահագրգռված աշխատանքի արտադրողականութիւնը բարձրացնելու, իրենք են պայքարում ժուլութեան, մորթապաշտութեան, պրոգուլների¹ դեմ, կազմակերպում են ֆարքիկների ու դործարանների մրցակցութիւններ² արտա-

¹ Պրոգուլ—անհարգելի պատճառներով աշխատանքից բացակայելը, չգալը:
² Բարք:

դրանքի բարեխաղման և աշխատանքի արտադրողականության ըտրծ-
բացման գործում: Դրա համար ել մեր պետական ձեռնարկություն-
ները հանդիսանում են սոցիալիստական ձեռնարկություններ, նրանք
մեր ժողովրդական տնտեսության մեջ ներկայացնում են տնտեսու-
թյան այն ձևը, վորի հիման վրա պետք է վերակառուցվի ժողովրդա-
կան ամբողջ տնտեսությունը:

Սակայն ժողովրդական մեր տնտեսության այս ձևին կից գոյու-
թյուն ունեն տնտեսությունների այլ ձևեր: Մեզ մոտ գեո ևս պահ-
պանվում է, մասնավանդ մեր Միության հեռավոր տնկուններում ա-
մենահետամնաց ձևը՝ բնական սնեստրքյունը: Դա այնպիսի տնտեսու-
թյուն է, վոր միայն իր համար է աշխատում, վոնչով չի կապվում
մնացած աշխարհի հետ:

Այնուհետև գոյություն ունի մանր ապրանքային սնեստրքյուն-
ներ, վորոնք իրենց արտադրած ապրանքներն իրենք են շուկա հանում:
Այդ տնտեսություններում արտադրական միջոցները հանդիսանում են
իրենց տերերի մասնավոր սեփականությունը, բայց այդ արտադրա-
կան միջոցների տերերն աշխատում են առանց վարձու աշխատանքի
դիմելու: Այսպիսին են մեր չերկրում գյուղական տնտեսությունների
մեծ մասը: Տնտեսության այդ խմբին պետք է հաշվի տնայնագործ-
ներին, վորոնք առանց վարձու աշխատանքի չեն աշխատում:

Այնուհետև գալիս են մասնավոր-կապիտալիստական տնտեսություն-
ները: Դրանք մանր ապրանքային տնտեսություններից տարբերվում
են նրանով, վոր աշխատում են վարձու աշխատանքով: Այստեղ աշխա-
տանքի շահագործումը մնում է Այստեղ աշխատելիս առաջ է բանվորի
և տիրոջ հակասությունները: Մեզ մոտ այդ ձևին են պատկանում
կուլակային տնտեսությունը, այլև մասնավոր առևտրական հիմնարկ-
ները, վարձովի աշխատանքով փոքր արդյունաբերական ձեռնարկները,
վորոնց գոյությունը մեզ մոտ թուլլատրված է որինքով:

Վերջապես մեզ մոտ կան այնպիսի կապիտալիստական ձեռնարկ-
ներ, ինչպես են կոնցեսիաները: Կոնցեսիան— դա այնպիսի ձեռնարկու-
թյուն է, վոր բանվորական պետությունը վորոշ պայմաններով տա-
լիս է ռտարերկրյա կապիտալիստներին: Այսպես, որինակ, կոնցեսիայով
են տրված Միրիրում, Լենայի վրա գտնվող վոսկու հանքերը: Պետու-
թյունը կոնցեսիայով է տալիս այն ձեռնարկությունները կամ այն
լեռնային հարստութունների մշակումը, վորոնց առաջիմ մեր ուժերով
դնել չենք կարող: Կոնցեսիոն ձեռնարկությունները կապիտալիստա-
կան ձեռնարկություններ են: Այնտեղ գոյություն ունի աշխատանքի
շահագործում, ինչպես և մասնավոր-կապիտալիստական ձեռնարկու-

թիւններում: Բայց այդ վերջիններից կոնցեսիան տարբերվում է նրանով, Վոր ալտակդ արտադրութեան մասնակիցը հանդիսանում է պետութիւնը: Կոնցեսիաները տրվում են վորոշ ժամանակով: Այդ ժամանակն անցնելուց հետո այդ բոլորն անցնում է պետութեան ձեռքը, վորպէս սեփականութիւն: Կոնցեսիաներն իրենցից ներկայացնում են տնտեսական հատուկ ձևի որինակ, վորը կոչվում է պետական կապիտալիզմ: Ինքն ըստ ինքեան հասկանալի չե, վոր չորր մեր արդշտարարութիւնը բաժանաճաճի կղարգանա, կոնցեսիաների և պետական կապիտալիզմի ամեն տեսակի կարիքն ել կվերանա: Այսպիսով անցումը՝ պետական կապիտալիզմից դեպի սոցիալիզմ բաժանին հասարակ է: Յերը պայմանագրի ժամկետը լրանում է, կոնցեսիոն ձեռնարկութիւնն ամբողջովին անցնում է բանվորական պետութեանը վորպէս սեփականութիւն: Յեւ վերջապէս պետ. կապիտալիզմի ձեռնարկութիւնների քանակութիւնը սոցիալիստական ձեռնարկութիւնների հետ համեմատած մեղանում շատ չնչին է: Իհարկէ, պետական որգանները պետք է խիստ հսկեն, վորպիսպի կոնցեսիոնները լրիվ կատարեն պայմանագրերում նախատեսնված բոլոր կետերը:

Ավելի դժվար է մշուս տնտեսական ձևերից սոցիալիզմին անցնելը: Բնական տնտեսութիւնը ժողովրդական տնտեսութեան մեջ առանձին մեծ տեղ չի զբաղում: Բացի դրանից այդ տնտեսութիւնները ժամանակին ավելի շատ են ընդգրկվում առևտրական շրջանառութեան մեջ, սկսում են ավելի շատ դուրս գալ շուկա, և այսպիսով անցնում մանր ապրանքային տնտեսութիւնների խմբին:

Յե՞րը կարող ձնք մենք ասել, վոր մեզ մոտ սոցիալիզմ կառուցված է: Այն ժամանակ, չերը կանհետանան մանր-ապրանքային և մասնավոր-կապիտալիստական ձեռնարկութիւնները: Բանի դեռ գոյութիւն ունեն նրանք, գոյութիւն կունենան դասակարգերը: Դասակարգերը կանհետանան, սոցիալիզմը կառուցված կլինի, չերը վերե հիշված հինգ ձևերի փոխարեն կմնա նրանցից միայն մեկը—սոցիալիստականը:

Ո՞Վ—ՈՒՄ

Մեզ մոտ կապիտալիզմի և սոցիալիզմի պայքարը տեղի չե ունենում այն բանի համար, թե մանր ապրանքային տնտեսութեան դարդացումը ինչ ուղիով է գնալու, այսինքն նախ և առաջ գոյութեան հիմնական մասսայի տնտեսութիւնը: Այլ կերպ ասած, այդ պայքարը տեղի չե ունենում այն բանի համար, թե արդիոք բանվոր դասակարգը կարճը և հիմնական գոյութեան մասսայի դաշինքն ու ղեկավարութիւնը պահել, թե՞ կապիտալիստական ելիմինտներին կհաջողվի բաժանել պուղացիներին և բանվորներին, և քանզի նրանց դաշինքը: Յեւ այնքան,

վորքան պահպանվում է մանր ապրանքային տնտեսությունը, վորով
և պահպանվում են կապիտալիզմի հիմքերը, ուստի և «նվ—ում» հար-
ցը մեր չերկրի ներսում կղբիլի անքան ժամանակ, մինչև վոր մանր
ապրանքային տնտեսությունները չեն համաչանա: Սոցիալիզմի շի-
նարարութեան հետեանքով մասնավոր կապիտալը տարեց-տարի ա-
վելիլի ու ավելիլի չի վտարվում ասպարեզից: Այսպես, քանի զարգանում
է պետական և կոոպերատիվ տնտեսութիւնը, այնքան տնտեսութիւնը վերանում
է մասնավոր: Այն չափով, վոր չափով վոր զարգանում է պետական
արդշտարեքութիւնը, այդ չափով էլ նա դուրս է վտարում մասնա-
վոր ձեռնարկատերին:

Կոլտնտեսությունների և խորշրդային տնտեսությունների զար-
գացումով կվտարվի կուլակը, վորովհետեւ մարդ չի դառնի նրանց
մոտ վարձվելու: Իսկ ի՞նչ պիտի անեն նրանք: Այդ արդեն մեր հոգսը
չիլի Թող սովորեն առանց ուրիշին շահագործելու աշխատել: Բանվո-
րական պետութիւնը չի կարող հոգս տանել վորպիսով հարմար կանք
ստեղծի նախկին կուլակների, տնտրականների և այլ ձրիակերներին
համար:

Նա պետք է հոգս տանի, վորպիսով նման «նախկինը», չեթի նա
կընկնի կոմունա կամ արտել, պետական հիմնարկութեան կամ պե-
տական ձեռնարկութեան մեջ, այնտեղ չմտածի ֆիասել սոցիալիստա-
կան շինարարութիւնը: Բանվորներն ու գյուղացիները աշալըջորեն
պետք է հետեն աշղպիսիներին և շինարարութիւնը ֆիասելու ամե-
նափոքրիկ վորձ տնելու դեպքում, անխնայորեն պատժեն:

Մանր ապրանքային տնտեսություններն ուրիշի աշխատանք չեն
շահագործում: Այդ տնտեսություններին մեջ աշխատող գյուղացիներն
ու տնայնագործները կառուցվող սոցիալիզմի թշնամիներ չեն: Կապի-
տալիզմի որոք նրանք անխուսափելիորեն սնանկանում են: Պրոկ-
տարական դիկտատուրայի որոք հնարավորութիւն է ստեղծվում նրանց
համար՝ արտադրական կոոպերացման, կոլեկտիվիսիին միանալու մի-
ջոցով, խուսափելով կապիտալիստական զարգացման ուղղից, մտնել
սոցիալիզմի մեջ: Բանվորական պետութիւնն իրեն խնդիր չի դարձ-
նում վտարել մանր արտադրութիւնն այն ուղիներով, ինչ ուղիներով
նա վտարվում է մասնավոր կապիտալիզմի կողմից: Նա պետական
արդշտարեքութեան և գյուղական տնտեսութեան մեջ շաղկապ է սահ-
մանում: Այդ շաղկապը միջոց է ծառայում գյուղացիական տնտեսու-
թիւններին զարգացումը սոցիալիստական ուղիով փոխելու:

Այն մասին, թե շաղկապի միջոցով մանր ապրանքային տնտե-
սութիւններն ինչպես են սոցիալիստականի անցնում, մենք կխոսենք
մանրամասն հետեյալ գլխում:

ԽՍՀՄ գտնվում է կապիտալիստական պե-
տությունների շրջապատում: Արտասահմանյան
կապիտալիստները լցված են դեպի նա անհաշ-
տիկ ատելությամբ: Չե՞ վոր ԽՍՀՄ պրոլետարիատն ազգայնացրել է
բոլոր խոշոր ձեռնարկությունները: Իսկ դրանց մեջ շատերը (ֆարա-
ժուխ, նավթ, մետաղ) արտասահմանյան բուրժուազիային են պատ-
կանելիս լեզեր: Պրոլետարիատի զիկտատուրան վոչնչացրել է նա-
խապատերազմյան և պատերազմյան պարտքերն ու փոխառություն-
ները, վոր կնքել եր ցարական կառավարությունը արտասահմանում:
Բացի դրանից, մեր չերկիրը արտասահմանյան կապիտալիզմի համար
հանգիստանում և շատ խոշոր շուկա: Նա հանդիսանում հսկայական
հումուլթի շուկա (նավթ, անտառ, մարգան, պլատինա, մորթի, գյու-
ղատնտեսական մթերքներ), և շուկա արտասահմանյան արդյունաբերա-
կան ապրանքների վաճառքի համար:

Արտասահմանյան կապիտալիզմը կցանկանար մեր հարստու-
թյուններն իր ձեռքն առնել: Պրոլետարիատի զիկտատուրան աշալըր-
ջորեն պահպանում և արտաքին առևտրի մենաշնորհը: Առանց ալդ
մենաշնորհը արտասահմանյան կապիտալիստները, իրենց ալիի դար-
դացած արդյունաբերությամբ, կխեղդեին մեր չերկիրը: Բայց նրանց ատելու-
թյան գլխավոր պատճառն այն է, վոր մեր չերկրում կատարված սոցիա-
լիստական շինարարությունը մտեցնում է միջազգային կապիտալիզ-
մի կործանումը: ԽՍՀՄ հանդիսանում է այն հսկայական ուժը, վորն
ամբողջ աշխարհի բանվորության միտքը հեղափոխականացնում է,
վորգեորում նրանց կապիտալիզմի դեմ պայքարելու: ԽՍՀՄ վրա չեն
հուսով նալում նաև գաղութային չերկրների ճնշված ժողովուրդները:
Միայն ԽՍՀՄ է բացակալում մեկ ազգի ճնշումը մյուս ազգերի վրա:
ԽՍՀՄ գոյությունը արթնացնում է գաղութային չերկրների պայքա-
րելու անկախության համար: ԽՍՀՄ միջազգային պրոլետարական
հեղափոխության ամենազխալուր ուժն է, նրա առաջավոր շոկատը:
Առանձնապես դրա համար են մեզ ուժեղ ատում արտասահմանյան
կապիտալիստները: Նրանք պատրաստ են ամեն ինչի գնալու, վոր-
պեսզի արագացնեն մեր կործանումը: Կառուցվող սոցիալիզմի և կա-
պիտալիստական չերկրների մեջ չեղած պայքարը բուպե անդամ չի
դադարում: Ալդ չի չի կարող դադարել, քանի դեռ նրանք գոյություն
ունեն կողդ-կողքի: Լենինն ասում էր. Խորհրդային հանրապետու-
թյան և կապիտալիստական պետությունների կողդ-կողքի չերկար
ժամանակ գոյություն ունենալը աներևակայելի չի: Վերջիվերջո կոմ
մեկը կամ մյուսը պետք է հաղթի:

Յիզդրում միջազգային կապիտալիզմը փորձեց խեղդել Թորհրդա-
յին չերկիրը սպիտակ զվարդիականների միջոցով, ռազմական ին-
տերվենցիայի ուղիով:

Թորհրդային չերկիրը սովի ու քայքայման պայմաններում հե-
մուկեց միջազգային բուրժուազիայի բոլոր հարձակումները: Քաղաքա-
ցիական կռիվներում ընդդեմ ավելի ուժեղ թշնամու մենք կարողացանք
հաղթահարել, շնորհիվ միջազգային պրոլետարիատի ոժանդակութան
և համակրանքի:

Մեր թշնամիներն ստիպված էին փոխել զենքի ձևը: Նրանք
հույսը դրեցին տնտեսական ողակման վրա, աշխինքն փորձեցին հաղ-
թել չեթե փոչ զենքով, ապա սովի միջոցով: Նրանք հույս ունեցին,
վոր տնտեսական քայքայումն ու սովը, վոր առաջացել էր քաղաքա-
ցիական կռիվներից և ինտերվենցիայից, հնարավորություն ունեւ չեն տա-
մեղ վառքի կանգնելու, մեր ուժերով տնտեսութունը վերականգ-
նելու:

Նրանք կարծում էին, վոր սովի վտակրային ձեռքը կստիպի
խորհուրդների չերկիրը նրանց խոնարհվելու, կստիպի հոկտեմբրյան
նվաճումներից հրաժարվելու: Սակայն միջազգային բուրժուազիայի ալդ
հաշիվներն էլ չարդարացան: Քաղաքացիական կռիվներն իրոք խորը
վերքեր հասցրին ժողովրդական տնտեսութան: Չնայած ալդ ամենին,
մենք կարողացանք քայքայումից հաղթող դուրս գալ, տնտեսութու-
նը վերականգնել:

Բուրժուազիան, համոզվելով, վոր քայքայումից էլ մենք դուրս
չեկանք, նորից զենքը՝ փոխեց: Նա սկսեց տնտեսական կապեր ստեղծել
մեզ հետ: Սկսեց առևտուր անել մեզ հետ: Նրանց հաշիվը հիմնվում
էր նրա վրա, վոր վերականգնելով մեր տնտեսութունը, մենք ինք-
ներս չենք նկատի, թե ինչպես կշեղվենք սոցիալիստական շինարա-
րութունից: Նրանք հույսերը դնում էին մեր վերասերումի վրա:
Նրանք հույս էլին դնում ալն բանի վրա, վոր մեզ մոտ կապիտալիզմն
ավելի շատ կաճի, քան թե սոցիալիզմը, վոր պետական ձեռնարկու-
թյունները կսկսեն տկարանալ, վոր պետութունն ստիպված կլինի ալն
կապալով տալու կապիտալին: Այդ բոլորի հետ միասին, նրանք բոլոր
միջոցներով աշխատում են ֆլասել մեր շինարարութունը: Նրանք ո-
ժանդակում են սպիտակ զվարդիականներին, վորոնք փորձում են
հակահեղափոխական աշխատանքներ տանել մեր չերկրում: Նրանք
կաղմակերպում և ոժանդակում են ֆլասարարութունը մեր Փարբիկ-
ներում և գործարաններում: Պ.Ք.Վ. մեկ ալտեղ, մեկ ալնտեղ բաց և
անում սպիտակ զվարդիականների տերորիստական կաղմակերպու-

թշուեններ, լրտեսութիւն, տնտեսական հակահեղափոխութիւն, ֆաս-
սարարութիւն: Բոլոր կապերը ֆասսարարողներից տանում են դեպի
ոտարերկրյա կապիտալը:

Սակայն միջազգային կապիտալի բոլոր հուսերը խորտակվում
են մեր սոցիալիստական շինարարութեան հաջողութիւններով: Բանվոր-
դասակարգի և գյուղացիութեան դաշինքն ամրանում է, սոցիալիստա-
կան շինարարութիւնը դնում է առաջ, Ուստի ավելի ու ավելի չե ա-
ճում միջազգային բուրժուազիայի ցանկութիւնը մեր դեմ կռիվ սկսե-
լու: Նա ավելի չե համոզվում, վոր մենք սոցիալիզմ կառուցել կարող
ենք, չեթե այդ շինարարութիւնը կռիվով, կամ գինված ինտերվեն-
ցիայով չխանգարվի: Նա բոլոր միջոցներով ձգտում է խորհրդային
Միութեանը կռիվ դուրս բերել: Պատերազմի վտանգը վերջին տարի-
ներում շատ է ավելացել: Վերջին տարիներին ընթացքում անգլիական
պաշտպանողականների կառավարութիւնը փորձեց խորհրդային Միու-
թեան դեմ ռազմական միութիւն կազմակերպել, նոր կռիվ նախա-
պատրաստելու նպատակով: Մեր չերկրի բանվորներն ու գյուղացիները
ամեն բոլոր պետք է հիշեն այդ պատերազմի վտանգի մասին:

Սակայն այդ դեպքում կարելի՞ չե արդոք
ԿԱՐԵԼԻ՞ ԹԵ ԱՐԴՅՈՔ ՍՈ- սոցիալիզմ կառուցել մի չերկրում: Տրոցկիս-
ՅԻԱԼԻՋՍ ԿԱՌՈՒԹԵԼ ՄԵՐ տական ռազդիցիան ապացուցում էր, վոր մի
ՅԵՐԿՐՈՒՍ չերկրում, մանավանդ տնտեսապէս հետամնաց
մեր չերկրի նման մի չերկրում, սոցիալիզմ կառուցել չի կարելի:

Դեռ մինչ Հոկտեմբերյան հեղափոխութիւնը Լենինը գրում էր,
վոր «սոցիալիզմի հաղթանակը հնարավոր է սկզբնականում ամբի-
քիչ և նուշխիւ մեկ, առանձին վերցրած, կապիտալիստական չերկ-
րում»: Տրոցկին հենց այն ժամանակ հակաճառում էր Լենինին, պըն-
դելով, թե մի չերկրում պրոլետարիատը չի կարող նուշխիւ Իսկ փոքր ի-
շատե չերկար ժամանակամիջոցում իշխանութիւնն իր ձեռքը պա-
հել: Յերբ Հոկտեմբերյան հեղափոխութիւնը հաղթեց և քաղաքացիա-
կան կռիւներում խորհրդային իշխանութիւնը կարողացավ պաշտպա-
նել իր գոյութիւնը, Տրոցկին պրում էր, վոր համեմալն դեպա, չնա-
յած վոր մենք իշխանութիւնն ել պահեցինք, սակայն սոցիալիստա-
կան շինարարութիւնը լախորին տարածել մենք չենք կարող: Վեր-
ջապէս, չերբ կուլքերին ել պարզ չեղավ, վոր մենք վոչ միայն բան-
վորական իշխանութիւնը կարողացանք մի չերկրում պահել, այլեւ այդ
իշխանութիւնը ռադադորձել սոցիալիզմի կառուցման համար, Տրոց-
կին սկսեց ապացուցել, վոր սոցիալիզմի կառուցումն սկսելը կարող
ենք, բայց կառուցել չենք կարող:

Պարզ է, վոր նա այս ապացուցում եր վոչ թե նրա համար, վոր քնկառի ունեւր ինտերվենցիայի սպառնալիքը: Այդ սպառնալիքը միշտ ել մնալու չե, քանի դեռ գոյութիւն ունի կապիտալիստական աշխարհը: Տրոցկին սոցիալիզմի կասուցումը մեր լեւրկրում անիրականալի չեր համարում ուրիշ պատճառներով: Տրոցկին համարում եր, վոր քանի մենք ավելի լայն տարածենք սոցիալիստական շինարարութիւնը, այնքան շատ կներհակվեն բանվոր դասակարգը ու գլուղացիական հիմնական մասսաները, այսինքն միջակները: Տրոցկին չեր համարում բանվոր դասակարգի ուժին ու ընդունակութիւնը՝ սոցիալիստական շինարարութեան մեջ միջակի դաշինքը ամրացնելու և պահելու գործում: Նա չեր հաշտաում բանվոր դասակարգի ուժին և ընդունակութեանը՝ միջակ գլուղացիութեանը ղեկավարելու գործում: Նրա կարծիքով միջակ գլուղացիութեանն անպայման պետք է չերես թեքի բանվոր դասակարգի հետ ունեցած դաշինքից և գնա կուլակի հետեից: Միջակը, Տրոցկու կարծիքով, դա կուլակի «փոքր լեղրաչըն» է: Սակայն միջակ գլուղացիութեանը ազդաբնակութեան մեծածախնութեանն և կազմում: Իրա համար, չեթե մյուս լեւրկրների պրոլետարական հեղափոխութեանը վրա չհասնի, պրոլետարական դիկտատուրան դատապարտւած է կործանման:

Կուսակցութեանը տրոցկիստների հայեցակետը դատապարտեց, վորպէս մենշևիկյան տեսակետներ: Յեւ իրոք: Մենշևիկները համարում չեն, վոր գլուղացիութեանը բանվոր դասակարգի լետեից գնալ չի կարող, վոր գլուղացիութեանն ամեն ժամանակ և ամենուրեք գնում և քուրժուղիայի լետեից: Լենինն, ընդհակառակը, համարում եր, և կուսակցութեան ծրագիրն ել և այդ ասում, վոր բանվոր դասակարգի կողմից ճիշտ քաղաքականութեան տանելու գեպում, սոցիալիզմի շինարարութեան գործում գլուղացիութեան ղեկավարելը կարող է իրագործվել, գրավելով նրան այդ շինարարութեանն ակտիւ մասնակցելու:

Սակայն, վորպէսզի բանվոր դասակարգի ու չքավոր գլուղացիութեան դաշինքը միջակ գլուղացիութեան հետ ծառայի սոցիալիզմի կառուցման գործին, անհրաժեշտ է, վորպէսզի այդ դաշինքում ղեկավարող դերը պատկանի պրոլետարիատին: Բանվոր դասակարգը, գլուղի սոցիալիստական վերակառուցման ձեերի վորոշման գործում ընդհառաջելով հանդերձ միջակ գլուղացիութեանը, ավելի հասկանալի դարձնելով ու հեշտացնելով հանդերձ այն միջակ գլուղացիութեան համար, այնուամենայնիւ չի կարող անել այնպիսի գիշուհներ, վոր կառեցնեցին գլուղի սոցիալիստական վերակառուցումը:

Այլ թեքման ներկայացուցիչներն այդ չեն հասկանում: Նրանք

համարում են, վսր պրոլետարիատը կարող է ղեկավարել միջակ գյուղացիությունը միայն անընդհատ ղիջումների ոգնությունով: Իրականում, նա պահում ու ամրացնում է միջակ գյուղացու վրա ունեցած ղեկավարությունը մոչ միայն նրան արած այնպիսի ղիջումների միջոցով, վսր թուլյատրելի չեն սոցիալիստական շահերի տեսակետից, այլ և չքավորին կազմակերպելով, համախմբելով, կուլակի վրա հարձակումն ուժեղացնելով, գյուղատնտեսության մեջ սոցիալիզմի ղիրքերն ամրացնելով: (Արտագրական կոոպերացիա, խորհրդային տնտեսություններ, կոլտնտեսություններ և այլն):

Տրոցկիստները չեն հասկանում միջակի հետ կնքված դաշինքի նշանակությունը: Այլ թեքում ունեցողները չեն հասկանում պրոլետարիատի ղեկավարման դերի նշանակությունն այդ դաշինքում: Թե աջերը, թե տրոցկիստները պաշտպանում են մի քաղաքականություն, վսրը հավասար է մեր չերկրում սոցիալիզմի կառուցումից հրաժարվելուն:

Միայն չերկու ֆրոնտում ել՝ թե աջերի, թե տրոցկիստների դեմ՝ անհաշտ պայքար մղելով, այլև այլ թեքումների հետ հաշտվողների հանդեպ կռիվելով, կուսակցությունը կարող է իրականացնել սոցիալիստական շինարարության ղեկավարությունը:

Սակայն մեր չերկրում սոցիալիզմի շինարարությունը հակալական դժվարությունների չե հանդիպում: Նա պահանջում է բանվոր դասակարգից, չքավոր և միջակ գյուղացիություններից ուժերի հակալական լարումն այլ դժվարությունները հաղթահարելու համար: Այլ դժվարությունները կապված են մեր չերկրի տնտեսության հետաձայնության հետ: Յեթե թորհրդային Միությունը համեմատենք կապիտալիստական պետությունների հետ, կասենք, վսր մենք քաղաքական կառուցվածքով՝ շատ առաջ ենք նրանցից, և միևնույն ժամանակ շատ հետ՝ մեր տնտեսության տեսակետից: Յերրորդ ղիջում մենք ցույց տվեցինք, թե վորքան մեր տնտեսությունը հետ է մնում առաջավոր կապիտալիստական չերկրներից: Մինչդեռ սոցիալիզմի միակ հիմքը կարող է ծառայել դարպացած արդյունաբերությունը: Միայն նման արդյունաբերության հիման վրա կարելի չե իրականացնել անցումը դեպի սոցիալիզմը գյուղում: Այդպիսի արդյունաբերություն գոյություն ունի կապիտալիստական առաջավոր չերկրներում, սակայն նա ծառայում է կապիտալիստներին հարստացնելու համար: Մենք այդպիսի արդյունաբերություն, այդպիսի ինդուստրիա դեռ չունենք: Մեր չերկրը կրում է դեռևս հողապարծեական

(ազգաբառյին) բնույթ: Դրա համար ել սոցիալիզմի կառուցման համար հրամալարական խնդիր ե հանդիսանում չերկրի ինդուստրալիզացիան:

Սակայն ի՞նչ ե նշանակում ինդուստրալիզացիա: Ինդուստրալիզացիան, — դա պարզապես ե միայն արդյունաբերութեան զարգացում չի նշանակում: Իս ալիպիսի զարգացումն ե, վորով մեր չերկրն արտասանմանից մեքենաներ, կահափորումներ, տրակտորներ ե ալլն ներմուծող չերկրից կդառնա իր ներսում բոլոր կտրերորդուն արտադրական միջոցներ պատրաստող չերկիր: Ներկայումս մեր ֆաբրիկներն ու գործարանները մեծ չափով աշխատում են արտասանմանից ներս մուծվող կահափորումներով: Մեր չերկրում արտադրած մեքենաների թիվը չի բավարարում վոչ արդյունաբերութեանն ե վոչ ել մեր գյուղատնտեսութեանը: Իսկ ալո հանդամանքն ալո տեսակետից դնում ե մեզ կապիտալիստական չերկրներից կախման մեջ: Մեզ մոտ նկատվում ե նաե մեր արտադրութեան արտադրած սպառողական միջերթնելի պակասութեան:

Մեզ մոտ նկատվում ե չթի, կոշկեղենի ե ալլ ապրանքների պակասութեան, վորն արտադրում ե մեր թեթե արդյունաբերութեանը: Մինչդեռ չեթե մենք մեր գլխավոր ուշադրութեանը դարձնելինք թեթե ինդուստրիայի տարածման վրա, մենք ալելի ու ալելի կախման մեջ կնըկնելինք կապիտալիստական ինդուստրիալ չերկրներից: Յենթադրենք, որինակի համար, մենք շատ ուժեղ զարգացնել սկսեցինք մանվածալին արդյունաբերութեանը, կաշվի, սննդի ե թեթե արդյունաբերութեան ալլ էջուղերը, չզարգացնելով կամ ալելի թուլլ զարգացնելով ծանր արդյունաբերութեանը (մետաղագործութեանը, մեքենաշինարարութեանը, նավթը, քարածուխը ե ալլն), ալո դեպքում մենք ստիպված կլինելինք թեթե արդյունաբերութեան ձեռնարկութեաններին համար ալելի ու ալելի շատ ներմուծել մեքենաներ, զազգահներ ե ալլ կահափորումն: Ստիպված պետք ե լինելինք ներմուծել նրանց համար նաե վառելիք: Զխոսելով դեռ ալլն մասին, վոր մենք միջոցներ չունենք, դրանով մենք ալելի կուժեղացնենք մեր կախումը կապիտալիստական աշխարհից: Պարզ ե, թե ինչպիսի վտանգի առաջ կկանգնեցներ դա մեզ կովի դեպքում: Պարզ ե, թե ինչպես կուժեղացներ մեր թշնամիներին:

Մենք պետք ե ձգտենք տնտեսապես անկախ սոցիալիստական չերկիր դառնալու: Իսկ նման չերկիր կարող ե լինել ալլն չերկիրը, վորը կարողանում ե արտադրել իր չերկրում արտադրական բոլոր կտրերորդուն միջոցները, վորը իր տեխնիկալով չի կախված մյուս չերկրներից, չի քաշ գալիս նրանց չիտեից, ալլ նրանցից առաջ ե գնում:

Դրա համար անհրաժեշտ և արդյունաբերությունն այնպես դարգացնել, վորպեսզի մանավանդ ամենաուժեղ թափով առաջ տարվի ծանր արդյունաբերության զարգացումը:

Հենց վոր վեջացավ կապիտալիստական և քայքայիական կոիմեներից քայքայված մեր տնտեսությունն վերականգնումը, կուսակցությունը չերկրի ինդուստրացման լոգունը առկեց: Մակաչն դեռ սրանով ամբողջ հարցը չի լուծվում: Հսկայական նշանակություն ունի այն հարցը, թե ի՞նչ արագությամբ պետք և զարգանա այդ ինդուստրացումը, կամ ինչպես ասում են, ի՞նչ տեմպով պետք և նա դնա: Մենք արտասահմանից շատ ենք հետ մնացել: Մեր հետամնացությունն ամեն մի քայլափոխում խփում և մեր տնտեսությունը:

Կապիտալիստական չերկրների տնտեսությունը մի տեղում չի կանգնած: Նա նուշնպես առաջ և գնում: Դրա համար ել մենք չերկրի ինդուստրացման այնպիսի տեմպ պետք և իրագործենք, վորպեսզի մեր և կապիտալիստական աշխարհի մեջ չեղած տարածությունը վոչ միայն չափեւանա, այլ և պակասի: Մենք պետք և հասնենք և անցնենք կապիտալիստական չերկրներից: Այդ շատ ծանր խնդիր և: Բայց նա պետք և վճռվի, լուծվի: Այլ կերպ մեզ կտորոհն: Յնթե չերքեք մենք մեր տնտեսական զարգացմամբ ափելի ու ափելի հետադիմեւնք, կապիտալիստական աշխարհը Խորհրդային Միության հանդեպ ափելի ու ափելի ուժեղ կդառնար: Պատերազմի դեպքում մենք ամենավատ դրություն մեջ կգրվեւինք: Մեր թշնամիներն ամեն կերպ կօգտագործեւին մեր հետամնացությունն, ապացուցելով բոլոր չերկրներին բանվորներին, թե սոցիալիզմը տնտեսության զարգացման այնպիսի արագություն տալ չի կարող, ինչպիսին տալիս և կապիտալիզմը:

Դրա համար ել, վորպեսզի հասնենք և անցնենք կապիտալիստական չերկրներից, մենք պետք և չերկրի ինդուստրալիզացիան ափելի արագ, լարված տեմպով տանենք:

Բայց, արդյոք, մենք ունե՞նք այնպիսի հաս-
ՍԵՐ ԱՌԱՎԵԼՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ
ԿԱՊԻՏԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՏՆՏԵ-
ՍՈՒԹՅԱՆ ՀԱՆԴԵՊ
բաղվորություններ արդյունաբերությունն ա-
րագ տեմպով տանելու համար, վորպեսզի հաս-
նենք և անցնենք կապիտալիստական չերկր-
ներին: Կան. դրանք պարունակվում են այն առավելություններին մեջ,
վորպիսիք ունի մեր տնտեսությունը կապիտալիստականի հանդեպ:
Վոր՞նք են այդ առավելությունները:

Կապիտալիստական տնտեսութիւնը տարվում է առանց պլանի։ Յուրաքանչյուր կապիտալիստ արտադրում է, հաշվի նստելով միայն շուկայի պահանջի հետ։ Յուրաքանչյուր կապիտալիստ բարեկամում է իր ձեռնարկութեան տեխնիկան միայն այն դեպքում, չեթե այդ նրան ոգուտ է խոստանում։ Իսկ մեր տնտեսութիւնը քանի դնում, այնքան շատ է պլանի լինթարկվում։ Մեր տնտեսութեան հաշտութիւնները հնարաւորութիւն տվեցին մեզ հնգամյա պլան կազմելու։ Դա կապիտալիզմի նկատմամբ հակաշահան առաւելութիւն է։ Մեզ մոտ ձեռնարկութիւնները մեջ կոնկուրենցիայի պայքար գոյութիւն չունի, գոյութիւն չունին այդ պայքարի համար պահանջվելիք ծախսեր։ Այդ հանգամանքը վերջին ժամանակներում ստիպված են ընդունել նաեւ կապիտալիստներից շատերը, տածելով հետաքրքրութիւն դեպի մեր Պետպլանի¹ աշխատանքները։

Յերերորդ առաւելութիւնը կայանում է նրանում, վոր մեզ մոտ կալվածատերերն ու կապիտալիստները զրկվել են իրենց սեփականութիւնից։ Հակաշահան այն միջոցները, վորոնք կապիտալիզմի որոք ծախսված ելին, ձրիակեր-շահագործողների և նրանց կամակատարների ձոխութեան ու վարթամութեան վրա, մեզ մոտ ծախսվում են տնտեսութեան զարգացման կարիքների վրա։

Յերրորդ կապիտալիստական լերկրներում բանվորներն արտագրութեան մեջ շահագրգռված չեն։ Խորհրդային լերկրում արգշտանութեան զարգացումը—իրենց բանվորների հարազատ գործն և Սոցիալիստական ձեռնարկութիւնները բանվորներն իրենք են պայքարում աշխատանքի զիսցիպլինայի ուժեղացման, աշխատանքի արտադրողականութեան բարձրացման, վերադիր ծախքերի կրճատման, ինքնարժեքի իջեցման, գների իջեցման համար։ Մասսաները հակաշահան վոգեւորութիւնը սոցիալիստական շինարարութեան գործում—հանգիստանում է մեր տնտեսութեան մեջ մի այնպիսի խոշորագույն առաւելութիւն, վորպիսին չգիտե և չի չել կարող իմանալ կապիտալիզմը։

Շնորհիվ այս առաւելութիւններին մենք կարողացանք ավելի արագ վերականգնել մեր տնտեսութիւնը քաջալուծից հետո, քան այդ հաշտվեց անկու ըուրժուադիային իր լերկրում։

Չնայած մեր տնտեսական հետամնացութեանը, մենք հնարաւորութիւն ունենք սկսել և կառուցել սոցիալիզմը մեր լերկրում։ Մենք կարող ենք այդ անել, վորովհետեւ բանվորական պետութեան ձեռքում։

¹) Պետական պլանային հանձնաժողով, վորը տնտեսութեան պլանային գեկավարութեան ինգիրն է նախագարասաում։

են զտնվում տնտեսութեան հիմնական իշխող բարձունքները, վորոնց տիրապետելով հնարավորութիւնն է ստեղծվում ուղղութիւնն տալ ժողովրդական ամբողջ տնտեսութեանը և նրա զարգացումը վարել սոցիալիստական ուղիով:

Պատերազմում հաճախ կարելի չէ մի վոչ մեծ, ԻՇԽՈՂ ԲԱՐՁՈՒՆՔՆԵՐՆ ատկայն հարմար դասավորված հողամաս գրավել, վորպեսզի մեծ տարածութեան վրա իշխող դառնալ: Մեր չերկրում սոցիալիզմը նույնպէս զբաղեցնում է տնտեսական կյանքում իշխող բարձունքները:

Իշխող բարձունքներից, իհարկե, ամենակարեւորը պետական իշխանութիւնն է: Նա հտնդիսանում է սոցիալիստական շինարարութիւնն ապահովող կարեւորագույն միջոցը: Սոցիալիզմին անցնելը, առանց պրոլետարիատի դիկտատուրայի, անհնար է: Պետական իշխանութիւնը թուլատրելով առ ժամանակ մասնավոր կապիտալի գոյութիւնը, հնարավորութիւնն չի տալիս նրան լայնորեն զարգանալու: Պետական իշխանութիւնն ամեն կերպ ամրապնդում է սոցիալիստական ելեմենտները և ամեն կերպ ոգնում չքավոր ու միջակ գյուղացիութեանը՝ լավացնելու իր տնտեսութիւնը և համայնացված տնտեսութեան անցնելու:

Սակայն սոցիալիզմին անցնելու համար միայն իշխանութիւնը բավական չէ: Բանվորական իշխանութիւնն ինքը դիմանալ չեր կարող, չեթե նա չհենվեր տնտեսութեան մեջ իշխող բարձունքների վրա: Այդպիսի իշխող բարձունքներ մեր ժողովրդական տնտեսութեան մեջ ճիւղեր են: Սա, ամենից առաջ, բանվոր դասակարգի ձեռքում գտնվող սոցիալիստական արդշունարեբութիւնն է: Մենք արդեն II գլխում ասացինք ամբողջ ժողովրդական տնտեսութեան մեջ արդշունարեբութեան դերի մասին: Նա հսկայական աղգեցութիւն է հանդես բերում չերկրի ամբողջ տնտեսութեան վրա: Շաղկապվելով գյուղացիական տնտեսութիւնների հետ, սոցիալիստական խոշոր արդշունարեբութիւնը տանում է նրան սոցիալիստական վերակառուցման ուղիով:

Յերկրորդ իշխող բարձունքը հանդիսանում է չերկաթուղին և առհասարակ ամբողջ խոշոր տրանսպորտը: Նա հնարավորութիւնն է տալիս հսկայական ապրանքների մասսան չերկրի մի ծայրից մյուս ծայրը տեղափոխելու, նա ոգնում է տնտեսութեան զանազան մասերի և պետութեան զանազան ծայրամասերի հետ կապ պահելուն: Տրանսպորտը պրոլետարիատի դիկտատուրայի որոք կոչված է սոցիալիստական շինարարութեանը ծառայելու:

Յերրորդ իշխող բարձունքը — հողի ազգայնացումն է: Մենք ար-

դեն I գլխում ասացինք Հոկտեմբերյան հեղափոխության նվաճումների ապահովության գործում նրա նշանակության մասին: Առանց հողի տղզայնացմանը, կուլակն անհամեմատ ավելի արագ կաճեր, քան նա աճում եր հեղափոխական տարիներում: Հողի ազգայնացումը նույնպես ծառայում է սոցիալիզմի շինարարության գործին:

Չորրորդ իշխող բարձունքը—բանկերն են: Մենք ասացիք (III գլխում)՝ ինչ է նրանց դերը կապիտալիզմի որոշ: Պրոլետարիատի զինատուրայի ժամանակ նրանք գտնվում են բանվորական պետության ձեռքում: Բանկի գոյությունը բանվորական պետության ձեռքում հնարավորություն է տալիս նրան վարկերն ուղղել դեպի տնտեսության այն ճյուղը, վորն ավելի կարևոր է սոցիալիզմի շինարարության համար: Այսպիսով բանկերը մեզ մոտ նույնպես դրված են սոցիալիզմի շինարարությանը ծառայելու:

Վերջապես մեր հինգերորդ իշխող բարձունքը հանդիսանում է արտաքին առևտրի ազգայնացումը: Վոչ վոք, բացի բանվորական պետությունից, մեզ մոտ իրավունք չունի առևտուր անել արտասահմանի հետ: Սա հնարավորություն է տալիս բանվորական պետությանը արտասահմանից ներս մուծել վոչ թե այն, վորն ավելի ձեռնտու էլիններ արտասահմանի բուրժուազիային, այլ այն, վորը հնարավորություն է տալիս մեզ ավելի հաջող կերպով սոցիալիզմը կառուցելու: Արտասահմանյան բուրժուազիան բոլոր միջոցներով փորձում է արտաքին առևտրի մենաշնորհը վերացնել: Սակայն բանվորական պետությունն ինչպես աչքի լույս պահպանում է արտաքին առևտրի մենաշնորհը, վորովհետև նրա վերացումը հնարավորություն կտար արգելանաբերության տեսակետից ավելի զարգացած կապիտալիստական չեղկերներին ճորտացնել մեր չեղկերը տնտեսապես: Առանց արտաքին առևտրի մենաշնորհի սոցիալիզմի շինարարությունը մեր չեղկում առհնարին կլիներ: Տիրանալով այդ իշխող բարձունքներին, բանվոր դասակարգը գլուղացիական հիմնական մասսաների հետ միացած իրավաբանացնում է անցումը դեպի սոցիալիզմ:

ԳԼՈՒԽ ԵՈՒԹՅՈՐՈՐԴ

ԳՅՈՒՂԻ ՈՒՂԻՆ ԳԵՊԻ ՍՈՑԻԱԼԻԶՄ

ՌԱԶՄԱԿԱՆ ՍՈՑԻԱԼԻԶՄ

Պրոլետարիատի զինատուրայի, խորհրդային իշխանության գլխավոր նպատակն է վերականգնել տնտեսական կյանքը սոցիալիստական հիմքերի վրա: Սակայն մենք չենք կարող, բանվոր դասակարգն իշխանությունը նվա-

ձեռք անմիջապես հետո, ամբողջովին ձեռնամուխ լինել այդ խնդրի յուժմանը: Բանվորներն ու գյուղացիները հարկադրված ելին լեռեք տարի շարունակ զենքը ձեռին կռվել սպիտակ բանդաների և ուտա-րեղկերա կապիտալիստական պետութունների զինված հարձակումների դեմ: Յերկիրը մի զինված ճամբար եր ներկայացնում: Կուսակցու-թյան ամբողջ տնտեսական քաղաքականութունն ուղղված եր մի նպատակի, այն է՝ պահել ռազմաճակատը և հաղթել—ինչ գնով ել լի-նի, թույլ չտալ, վոր կապիտալիստները և կալվածատերերը վերականգ-նեն հին կարգերը:

Արդեն իմպերիալիստական պատերազմը չափազանց քայքայել եր մեր լեռերի տնտեսութունը: Մեր ուժերի լարումը սպիտակ-զվար-դիականներին հետ մղելու համար, ել ավելի սաստկացրեց տնտեսա-կան քայքայումը: Վերջինս առանձնապես խիստ անդրադարձավ առ-դյունաբերության վրա: Բանվոր դասակարգի ծաղիկը, զենք կրելու ըն-դունակ բոլոր բանվորները մտան կարմիր բանակի շարքերը: Մի շարք կարևորագույն արդյունաբերական կենտրոններ լեռկար ժամանակ կտրված ելին Մոսկվայից և Լենինգրադից: Կտրված ելին նաև պարե-նափորման և հումուլթի կարևորագույն աղբյուրները: Մեծ թվով ֆաբ-րիկներ և գործարաններ կանգնած ելին: Բանող գործարաններն ել արտադրում ելին գլխավորապես այն, ինչ վոր անհրաժեշտ եր պաշտ-պանության կարիքների համար:

Քաղաքացիական պատերազմի վերջերին արդյունաբերութունը տալիս եր մինչպատերազմյան արտադրության միայն ճիցգերոդ մասը, գյուղատնտեսութունը՝ միայն կեսը:

Այսպիսի քայքայման պայմաններում արդյունաբերութունը չե-կարող հացի փոխարեն գյուղին ապրանք հայթայթել: Գյուղացիք պար-տավոր ելին հանձնել կառավարությանը հացի ամբողջ ավելցուկը, վո-րով կերակրվում ելին Կարմիր բանակը և քաղաքի բանվորները: Պա-րենափորման որգանները հացը բաշխում ելին բանվորների միջև: Նույն այդ որգանները բաշխում ելին բանվորների և գյուղացիների միջև չափազանց փոքրաքանակ արդյունաբերական այն ապրանքնե-րը, վոր արտադրում ելին Փարրիկները և գործարանները: Այդ բոլորը տրվում եր ձրի: Մթերք շատ քիչ եր արտադրվում: Այդ պատճառով անհրաժեշտ եր ամենախիստ հաշվառում և վերահսկողութուն սահ-մանել բաշխման գործում: Ամեն տեսակ առևտուր արգելված եր: Պե-տությունը դաժան կռիվ եր մղում վոտի վրա առևտուր անողների և սպեկուլյանտների դեմ, վորոնք ծածուկ հացի և այլ մթերքների առև-տուր ելին տնում և փող ելին դիզում՝ ոգտվելով սովից:

Դյուղացիին պարտավոր եր իր կարիքներէց ավելացած ամբողջ հացահատիկը հանձնել պետութեանը: Դրա արդշունքն ալն եր լինում, վոր գյուղացիին խթան հունեար ավելացնելու իր ցանքսերը, բարեխալելու իր տնտեսութունը: Իսկ գյուղատնտեսութունը հափազանց քաշքալված եր իմպերալիստական և քաղաքացիական պատերազմներէ պատճառով: Այդ շրջանում քաղաքի և գյուղի միջև տնտեսական կապերը հափազանց թուլացել էին:

Քաղաքացիական պատերազմի և տնտեսական քայքայման պայմաններում կարելի չեր վարել միայն ռազմական կոմունիզմի քաղաքականութունը: Այլապես չեր կարելի հետ մղել սպիտակ-գվարդիականների հարձակումները: Այդ պատճառով միջակը թեպետ տրտնջում եր պրոդուստիւթորստկալի դեմ, բայց ընդհանուր առմամբ ոժանդակում եր բանվորական պետութեանը, մանավանդ ալն դեպքում, չերը նա իր կաշվի վրա ստուգում եր, թե ի՞նչ են բերում միջակի համար Դենիկինը, Կալչակը, Յուդենիչը, Վրանգելը: Դյուղացիին ողնում եր Խորհրդային իշանութեանը, վորպես մի իշխանութեան, վորը պաշտպանում եր նրան՝ վերադառնալու փորձեր անող կալվածատերերէց: Դա ռազմական դաշինք եր բանվորների և գյուղացիների միջև:

ՓՈԽԱՆՅՈՒՄ ԴԵՊՒ ՆԵՊ

«Ռազմական կոմունիզմը» ժամանակավոր մի միջոց եր, վոր առաջ էին բերել քաղաքացիական պատերազմի պայմանները և տնտեսական քայքայումը: Նա չեր կարող չերկար տեւել, վորովհետեւ նա գյուղացուն խթան չեր տալիս իր տնտեսութունը բարձրացնելու: Ուստի, պատերազմը վերջանալուց հետո, կուսակցութեանն արժարժեց քաղաքականութեանը փոխելու հարցը: Կուսակցութեան 10-րդ համագումարում (1921 թվականին), լենինն առաջադրեց պրոդուստիւթորստկան պարենավորման հարկով փոխարինելու խնդիրը: Պարենավորման այդ հարկն սկզբում հավաքվում եր մթերքներով, իսկ հետագայում նա փոխարինվեց դրամով վերցվող հարկի (գյուղատնտեսական հարկ):

Պրոդուստիւթորստիկ պարենավորման հարկին անցնելու ելութեանն ալն եր, վոր վերջին դեպքում պետութեանն սկսում և գյուղատնտեսութեան մեջ արտադրվող մթերքներից վերցնել, վորպես հաբկ, ավելցուկի մի մասը միայն. իսկ մյուս մասի հետ գյուղացին կարող եր վարվել իր ուզածին պես: Այսպիսով գյուղացին շահագրգռված եր լինում ավելացնելու իր ցանքսերը:

Սակայն դա նշանակում և, վոր պարենավորման հարկին անցնելը միաժամանակ մի փոխանցում եր դեպի ազաւ առեւտր: Ռազմական կոմունիզմի ժամանակ առեւտրն արգելված եր, վորովհետեւ ա-

վելորդ բոլոր մթերքներն ու ապրանքները պետք է հանձնվելին պետությունը: Տնտեսական նոր քաղաքականություն շրջանում, հարկերը վճարելուց հետո, ավելորդ մթերքների մի մասը մնում էր գյուղացու տրամադրության տակ, վորը նա կարող էր ծախել:

Պարենավորման հարկին անցնելը, հետևապես նաև ազատ առևտրի թուլատրումը, մի ղեղում էր միջակ գյուղացիության: Միջակը հաշտվել էր «ռազմական կոմունիզմի» հետ, քանի դեռ զինված կռիվ էր մղում հակահեղափոխության դեմ, քանի դեռ գլխավոր գործն էր՝ հետ մղել կալվածատիրական, գեներալական հակահեղափոխությունը: Քաղաքացիական պատերազմը վերջանալուց հետո միջակն սկսել էր շատ կտրուկ կերպով արտահայտել իր դժգոհությունը: Նեպի (այսինքն տնտեսական նոր քաղաքականության) մոծումը իսկույն սկսեց բարելավել մեր հարաբերությունները միջակի հետ, հիմք ստեղծել քանվոր դասակարգի և միջակ գյուղացիության միջև ցնցոտիական դաշինք հաստատելու համար:

ՆԵՊԸ ՅԵԿ ԿԱՊԻՏԱԼԻՋՄԻ
ԱՃՈՒՄԸ

Նեպը, ինչպես արդեն ասացինք, նշանակում է ազատ առևտրի թուլատրում: Իսկ ասլրանքային ազատ շրջանառության պայմաններում մանր արտադրությունից ծնում—աճում է կապիտալիզմը: Ուստի, Նեպին անցնելը նշանակում էր մասամբ կապիտալիզմի թուլատրումը: Ռազմական կոմունիզմի ժամանակ խոսք անգամ չէր կարող լինել կապիտալիզմը թուլատրելու մասին: Քաղաքներում պետականացված էլին բոլոր՝ նույնիսկ ամենափոքրիկ ձեռնարկությունները: մասնավոր ամբողջ առևտուրն արգելված էր: Գյուղերում վարվում էր ապակուլակացման քաղաքականությունը: Իսկ Նեպին անցնելը նշանակում էր, վոր կապիտալիզմը վորոշ ազատություն է ստանում իր զարգացման համար: Քաղաքներում թուլատրվեց ազատ առևտուրը: Պետությունն սկսեց մանր ձեռնարկությունները տալ մասնավոր ձեռնարկատերին՝ վարձակալության պայմաններով:

Տնտեսական նոր քաղաքականության անցնելը սկզբում մեծ ուրախություն պատճառեց մեր բոլոր թշնամիներին: Նրանք կարծեցին, թե մեր լերերում կոմունիզմը վիժեց, թե բալլադիկները հետ են դռնում դեպի կապիտալիզմը: Նրանք հուշս էին տածում, վոր ազատ առևտուրը թուլատրելուց հետո, իշխանությունը կսկսի գործարաններն ու ֆաբրիկները վերադարձնել նախկին ղեկավարատերերին: Սակայն նրանք հստախաբ չեղան:

Ծիշո է, Նեպին անցնելիս կուսակցության մեջ լերևան լեկան վորոշ տատանումներ. կուսակցության առանձին անդամներին վհատու-

թյուն տիրեց: Սա ինչ բան է—ասում էլին նրանք, առաջ մենք կըռ-
վում էլինք կապիտալիստների դեմ, իսկ այժմ մենք ինքներս ենք
տալիս նրանց ձեռնարկությունները վարձակալության պայմաններով:
Առաջ արգելվում էր տմեն տեսակ առևտուր. կոխվ էր մղվում նրա
դեմ, վորպես մի հակահեղափոխության դեմ, իսկ այժմ ինքներս ենք
տալիս «սովորի բռնություն» լողունգը: Նման արամադրություն-
ներ առանձնապես ցայտուն կերպով արտահայտեց ալպես կոչված
«բանվորական ուղղիցիան», վորի գլուխն էլին կանգնած Շլյապին-
կովը և Կալանտալը:

Կուսակցությունը վճռական դիմադրություն ցույց տվեց իր մի-
ջավայրում նկատվող այդ արամադրություններին: Կուսակցությունը
մատնանշում էր, վոր տնտեսական նոր քաղաքականության անցնելի-
չի նշանակում հրաժարվել կապիտալիզմի դեմ պայքարելուց, չի նշա-
նակում, թե մենք մոռանում ենք պայքարել սոցիալիստական իրա-
վեցարգելի համար: Տնտեսական նոր քաղաքականությունը նշանա-
կում է, վոր մենք փոխում ենք սոցիալիզմի համար մղվող պայքարի
նպատակը: Պատերազմի ժամանակ պատահում է, վոր բանակը
պետք է գրավի հակառակորդի բերդը: Նա հարձակում է գործում
բերդի վրա, սակայն չեթե չի կարելի բերդը հարձակումով վերցնել,
բանակը դիմում է պաշարման: Նույնը տեղի ունեցավ նաև մեզանում:
Հեղափոխության ուժը պատեց պրոլետարական դիկտատուրան նվաճե-
լու և ամրացնելու: Սակայն նրա ուժերն անբավարար դուրս չեկան
սոցիալիստական կարգերին անցնելու համար: Ուստի մենք հարձա-
կումից անցանք պաշարման: Սոցիալիզմին մենք պետք է անցնենք
աստիճանաբար, ալպես, վոր աշխատավոր գլուղացիությունը տեսնի
այդ փոխանցման ողուտը, շահագրգռված լինի նրանով: Իսկ չեք պրո-
լետարիատը տնտեսական ուժ կկուտակի, չեք գլուղացիական մասնա-
կսկսի համոզվել, վոր կոլեկտիվ տնտեսությունը շահավետ է, ալն ժա-
մանակ պրոլետարիատը, Նեպի բելսերի վրա, կուժեղացնի իր հարձա-
կումը տնտեսական ճակատում՝ կապիտալիստների դեմ: Հենց այդպես
եղ կատարվում է ներկայումս, մեր ապրած սոցիալիստական շինարա-
րության շրջանում:

ԱՌԵՎՏՐԻ ՆԵԱՆԱԿՈՒ-
ՅՅՈՒՆԸ

Նեպին անցնելիս մեր տնտեսությունը
գտնվում էր քայքայման ամենածանր վիճա-
կում: Արդյունաբերության և գլուղատնտեսու-
թյան միջև կապը համարյա բոլորովին կտրված էր: Բանվորների և
գլուղացիների կյանքի ծանր պայմանները պահանջում էլին անհապաղ
բարելավել նրանց դրությունը: Ուստի այդ ժամանակ մեր գլխավոր

անելիքն եր՝ ավելացնել գլուղատնտեսական մթերքների արտադրութիւնը, կարգի քցել ապրանքալին շրջանառութիւնը քաղաքի և գլուղի միջև: Կանգնած ֆարքիկներն ու գործարանները բանի քցելու համար հարկավոր եր ստանալ գլուղատնտեսական մթերքներ, աշտինքն— պետք եր ոգնել գլուղացուն՝ ավելացնելու հացի արտադրութիւնը: Սակայն բավորների համար վոչ միայն հարկի միջոցով, այլև փոխանակութեամբ գլուղացիներից հաց ստանալու նպատակով, հարկավոր եր կարգի բերել առևտրական կապը քաղաքի և գլուղի միջև: Ուստի Նեպի առաջին տարիները կուսակցութեան գլխավոր լոգուսգն եր՝ սովորիւր առեկտուր անել:

Նեպի առաջին տարիները առևտրի զգալի մասը մասնավոր կապիտալիստի ձեռին եր: Բայց տարեց-տարի թորհրդային պետութիւնն իր ձեռքն եր վերցնում առևտրական ապարատը: Պետական առևտուրը և կոոպերացիան ավելի ու ավելի հետ ելին մղում մասնավորին: Պետական առևտրի միջոցով ամրացավ բանվոր դասակարգի և գլուղացիական մասսաների տնտեսական դաշինքը: Այժմ, մեր ապրած շրջանում, քաղաքի առեկտուրան այդ շաղկապը գլուղի հետ— բավական չէ. բանվորական պետութիւնը պետք և ավելի հեռուն դնա՝ ղեպի առաքարակալ շաղկապը, այսինքն՝ պետք և ուղղակի ոգնի չքավորներին և միջակներին— վերակազմելու իրենց տնտեսութիւնը մեքենայական նոր տեխնիկայի և կոլեկտիվ աշխատանքի հիմքերի վրա: Սակայն շաղկապի այդ նոր՝ արտադրական ձևի մասին մենք կխոսենք հետո: Իսկ այժմ մենք միայն կնշենք, վոր Նեպի մոծոժմով ամրացվեց բանվոր դասակարգի կապը գլուղացիութեան հետ, իսկ այդ պարագան հնարավորութիւն տվեց դարկ տալու պատերազմից քաջապաժ ամբողջ տնտեսութեան վերականգնմանը:

Ի՞նչ Ե ՆԵՊԸ

Ի՞նչ և ուրիմն Նեպը: Տրոցկիստներն ասում ելին, թե Նեպը միայն մի նախնիք է, միայն զիջում: Ընդ վորում, բանն աշտեղ հասավ, վոր նրանք հալտարարեցին, թե Նեպը մի զիջում և կապիտալիզմին: Նեպն այդպես հասկանալը միանգամայն սխալ և: Այստեղ չերևան և գալիս տրոցկիստների թերահավատութիւնը բանվոր դասակարգի ուժի նկատմամբ. նրանք թերահավատում են, թե մեր չերկրում կարելի չե կոոպել սոցիալիզմը: Տրոցկիստներն այսպես ելին դատում. «Ռադական կոմունիզմի» տարիներին մենք փորձում ելինք անցնել սոցիալիզմին, սակայն այդ ձախողվեց, հարկ չեղավ նահանջելու, զիջում անելու կապիտալիստներին: Յեւ պահա մենք նահանջեցինք ու մինչև այժմ ապաստում ենք, մինչև վոր մեզ ոգնութեան կհասնի միջազգային հեղափոխութիւնը:

Ստեփանն իրոք Նեպը վճի թե զիջում եր կապիտալիզմին, այլ միջակին: Մենք նահանջեցինք նրա համար, վոր կարողանանք վերակազմել մեր շարքերը, վորպեսզի այժմ հնարավորութիւն ստանանք տնցնելու ավելի լայն ու ավելի կազմակերպած հաճախման՝ կապիտալիստական տարրերի դեմ: Դեռ 1922 թվականին կուսակցութեան 11-րդ համագումարն ասաց, վոր նահանջը վերջացած եւ Այդ ժամանակից սկսած բանվոր դասակարգը, դաշն կնքած միջակ գյուղացիութեան մասսաների հետ, աշավանք եւ գործում կապիտալիստական տարրերի վրա, ծավալում եւ սոցիալիստական շինարարութիւնը: Ռեբեմն Նեպը նշանակում եւ թույլ տալ կապիտալիզմի գոյութիւնը— սակայն վորոշ սահմաններում: Տնտեսութեան հրամայական բարձունքները բանվոր դասակարգն իր ձեռքին եւ պահում: Դրանց միջոցով նա սահմանափակում, հետ եւ պահում կապիտալիզմը: Նեպը նշանակում եւ մի պայքար տնտեսութեան սոցիալիստական եւ կապիտալիստական տարրերի միջև: Տնտեսական նոր քաղաքականութիւնն աչքի առաջ ունի տնտեսութեան սոցիալիստական տարրերի աճումը՝ ի վնաս կապիտալիստական տարրերի, սոցիալիստական տարրերի հաղթանակը՝ կապիտալիստական տարրերի նկատմամբ, դասակարգերի վոչնչացումը, սոցիալիստական տնտեսութեան հիմքի կառուցումը: Նեպը միայն լուստրի ազատութիւնն չի նշանակում: Նեպը նշանակում եւ, վոր պետութիւնը կարգավորում եւ առևտուրը, հսկողութեան տակ եւ առնում շուկան: Տնտեսական նոր քաղաքականութիւնն ազատ առևտուրը թույլ եւ տալիս այնքան, վորքան դա. անհրաժեշտ եւ սոցիալիստական տնտեսութեան համար:

Այդ բանը չեն հասկանում աջ րեֆուսն ներկայացուցիչները մեր կուսակցութեան մեջ: Նեպը նրանք համարում են առևտրի ազատութիւն միայն, այդ պատճառով հայտարարում են, վոր յեթե մենք հացամթերութեան ժամանակ արգելքներ ելինք ստեղծում կուլակների հացահատիկային սպեկուլացիային, ապա գրանով իսկ վերացնում ենք Նեպը: Յե՛վ տրոցկիստները, ե՛ւ աջ ուկրոնիստները խեղաթուրում են տնտեսական նոր քաղաքականութեան այդ իմաստը, վոր տվել եր նրան Լենինը: Ըստ Լենինի, Նեպի նշանակութիւնը հենց այն եր, վոր պրոլետարական պետութիւնը թույլ տա ազատ առևտուրը եւ կապիտալիզմի վորոշ աճումը, կարգավորի դրանք, կուտակի տնտեսական ուժ բանվոր դասակարգի ձեռքում, վորպեսզի ըստ հնարավորութեան նոր արշավ սկսի կուլակի եւ նեպմանի վրա:

Նեպը մի քաղաքականութիւնն եւ, վոր աչքի առաջ ունի դասակարգերի վոչնչացումը: Նեպի միջոցով մենք դիմում ենք դեպի սոցիալիզմ: Նեպի հիման վրա մենք վճի թե միայն կարողացանք հասնել այնպիսի մի դրութիւն, վոր մեր լերերի տնտեսու-

ՍՈՑԻԱԼԻԶՄԻ ԿԱՌՈՒՑՄԱՆ
ՀԱՅՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՆԵՊԻ
ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻՆԵՐԻՆ

թյունն արդեն գերազանցեց մինչպատերազմյան մակարդակը: Մենք կարողացանք գլուխ բերել նաև այն, վոր միևնույն ժամանակ տնտեսություն սոցիալիստական արհերը մյուս բոլոր տարրերից ավելի արագ ելին զարգանում:

Որինակ՝ տնտեսության համաձայնացված (այսինքն՝ սոցիալիստական) հատվածի ընդհանուր արտադրանքը, 1925/26 տ. մինչև 1928/29 տարին, ավելացել է 65,2 տոկոսով. իսկ մասնավորինը (այսինքն տնտեսության բոլոր հատվածները, բացի սոցիալիստականից) ավելացել է միմիայն 5,3⁰/₁₀-ով: 1925/26 տարում համայնացված տնտեսությունն արտադրում էր ժողովրդական տնտեսության ամբողջ արտադրանքի 36,2⁰/₁₀, իսկ 1928/29 տարում՝ 47,1⁰/₁₀:

Տնտեսության համայնացված մասի ավելի արագ աճումն արտահայտվում է նրանով, վոր այդտեղ խոշոր հիմնական ներդրումներն ավելի արագ են աճում, քան մասնավոր տնտեսության մեջ: Հիմնական ներդրումներն այն գումարներն են, վորոնք ծախսվում են արտադրությունն ընդարձակելու, ձևափոխությունը վերասարքավորելու համար: Վերոհիշյալ 3 տարում այդ հիմնական ներդրումները, համայնացված հատվածում, ավելացան 154,1⁰/₁₀-ով, իսկ մասնավոր հատվածում՝ միայն 4,6⁰/₁₀-ով: Այդ տարիների ընթացքում համայնացված տնտեսության մեջ աշխատողների թիվը բարձրացավ 31,3⁰/₁₀-ով, իսկ մասնավոր տնտեսության մեջ՝ միայն 5,7⁰/₁₀-ով:

Տնտեսության մեջ արտադրության բոլոր միջոցների արժեքը կոչվում է հիմնական ֆոնդ: Հիմնական այդ ֆոնդերը հետևյալ ձևով են բաշխված համայնացված և մասնավոր տնտեսությունների միջև.

Տարիներ	Համայնացված տնտեսության մեջ	Մասնավոր տնտեսության մեջ
1925/26	49	50,1 ⁰ / ₁₀
1928/29	53,4 ⁰ / ₁₀	46,6 ⁰ / ₁₀

Հիշյալ տարիների ընթացքում ավելացել են թե համայնացված և թե մասնավոր տնտեսության ֆոնդերը: Սակայն համայնացված տնտեսության մեջ ֆոնդերն ավելի արագ են աճել, այդ պատճառով նրա մասն ավելացել է:

Վերջապես, լեթե վերցնենք առևտուրը, ապա 1925/26-ից մինչև 1928/29 տարին տեղի ունեցած ապրանքային շրջանառության ասպարիզում մասնավոր կապիտալի բաժինը մեծածախս առևտրի մեջ 7,1 տոկոսից իջել է 0,9 տոկոսի, իսկ մանրածախս առևտրի մեջ 43,2 տո-

կոսից իջել և 19,5 տոկոսի: Պետական առևտրի և կոոպերացիայի զարգացումը ավելի ու ավելի զուրս և մղում մասնավոր կապիտալը առևտրից:

ԿՈՈՊԵՐԱՑԻԱՅԻ ԴԵՐՇ

Նեպի հիման վրա ամրացավ արդւնւնարե-
րության շաղկապը գյուղատնտեսության հետ: Գնալով ավելի շատ պայմաններ են ստեղծվում գյուղացիական տնտե-
սության համար՝ համայնացված խոշոր տնտեսության անցնելու:

Իսկ ինչպէս կարող և տեղի ունենալ այդ փոխանցումը: Ձե վոր
գյուղացին դեռ պինդ կպել և իր մանր տնտեսության: Ինչպէս պետք
և ուրեմն համադրել, միացնել նրա՝ մասնավոր սեփականատերի շա-
հազրգումովութունը համայնական տնտեսության շահերի հետ: Լենինը
ցույց տվեց, վոր ալգպիսի համադրութուն հնարավոր և, այդ կարելի
է գլուխ բերել կոոպերացիայի միջոցով: Այդ իսկ պատճառով Լենինը
կոոպերացիան անվանեց՝ գլխավոր ճանապարհ՝ դեպի սոցիալիզմը:
Ի՞նչ և կոոպերացիան, ի՞նչպիսի ձևեր ունի նա և ի՞նչ դեր և խաղում
ներկայումս գյուղատնտեսության կոլեկտիվացման գործում:

Կոոպերացիան արդեն վաղուց և ծնվել: Նա գոյութիւն ունի նաև
կապիտալիստական չերկրներում: Նա զարգանում ևր նաև ցարական
Ռուսաստանում, Թեպետ ավելի թույլ, քան այլ չերկրներում: Սակայն
կապիտալիզմի պայմաններում կոոպերացիան միացնում և աննշան
փոքրամասնութիւնը միայն, առավելապես տմինից ավելի ունևոր
գյուղացիական տնտեսութիւնները, նրանց քիչ ոգուտ և տալիս: Կա-
պիտալիստական չերկրներում մի շարք կոոպերատիվներ անգամ են
ընդունում միմիայն ալգպիսի ունևոր տնտեսութիւններ: Կապիտալիզ-
մի պայմաններում ամեն մի բարգավաճող կոոպերատիվ ինքը դառ-
նում և կապիտալիստական մի ձեռնարկութիւն: Կապիտալիստական
չերկրներում գլուղի մասսայական շերտավորումը վնչ միայն չի նվա-
ղում, այլ ընդհակառակը, ավելի մեծ թափով և կատարվում: Դրան
որինակ կարող և ծառայել Սիբիրի լուղագործական և պանրագործա-
կան կոոպերացիան ցարի ժամանակ: Յեւ դա միանգամայն հասկա-
նալի չե, վորովհետև կապիտալիզմի պայմաններում կոոպերացիան
սերտորեն կապված և կապիտալիստական բանկերի, արդյունարբերա-
կան և առևտրական խոշոր ձեռնարկութիւնների հետ, լիակատար
կախումն ունի նրանցից և նրանց ցուցումներով շահագործում և չքավոր
և միջակ գյուղացուն, արհեստավորին:

Բոլորովին այլ բնույթ և ստանում կոոպերացիան խորհրդային-
պետության մեջ: Միմիայն պրոլետարիատի դիկտատուրայի պայման-
ներումն և, վոր կոոպերացիան սկսում և ընդգրկել չքավորների և մի-

Ջալիների ամենալայն մասսաներին: Խորհրդային իշխանութիւնն ամեն
կերպ դարկ և տալիս չճշմարտացի կոտպերացիայի զարգաց-
մանը: Կուսակցութեան քաղաքականութիւնն անպիսի ուղղութիւն
ունի, վոր թույլ չի տալիս կուլակին՝ կոտպերացեան իրեն լինթարկե-
լու: Կուլակը կարող և կոտպերատիվի բաժնետերը լինել, սակայն նա
իրավունք չունի կոտպերացիայի ղեկավար որդանների անդամ ընտր-
վելու: Հարկով, լինում են դեպքեր, յերբ այս կամ այն կոտպերատիվ
ընկնում և կուլակի ազդեցութեան տակ: Դեպքեր են լինում, յերբ կու-
լակը, իր տնտեսութեան համար մեքենա ստանալու նպատակով, գյու-
ղում կեղծ կոտպերատիվ և կազմակերպում: Այդպիսի կեղծ կոտպերա-
տիվների գեմ կուսակցութիւնը և Խորհրդային իշխանութիւնը վճռա-
կան պայքար են մղում:

ՍՊԱՌՈՂԱԿԱՆ ԿՈՊԵ-
ՐԱՅԻՍ

Կոտպերացեան զանազան տեսակ և լինումն
կա՝ սպառողական կոտպերացիա: Դա մի միու-
թիւն և տեղական ապրանք գնելու համար:

Խորհրդային իշխանութեան պայմաններում սպառողական կոտպերա-
ցիայի նշանակութիւնն այն և, վոր նա պրավում և մասնավոր առե-
տրականի տեղը, սկսում և կատարել ազգաբնակչութեան ապրանք հալ-
թայթողի այն դերը, վորն առաջ կատարում եր մասնավոր առետրա-
կանը: Մասնավոր առետրականը խանութ բանալով, մի նպատակ և
հետապնդում՝ շահը: Յերբ վորեն ապրանք քիչ և, մասնավոր առետրա-
կանն սկսում և բարձրացնել նրա գինը, սպեկուլացիա չե անում սա-
կավաքանակ ապրանքի միջոցով: Սպառողական կոտպերացիայի նպա-
տակն է՝ ազգաբնակչութեան ապրանք հալթայթել: Նրա համար շա-
հուլթը նպատակ չե, այլ մի միջոց և միայն իր շրջանառութիւնն ըն-
դարձակելու և ազդիսով մասնավոր առետրականին ասպարեղից դուրս
մղելու: Սպառողական կոտպերացեան ապրանքը մասնավորից ավելի
եժան և ծախում: Այդ գուղացուն ցույց և տալիս կոտպերացիայի ոգ-
տակարութիւնը, շահագրգռում և նրան կոտպերացիայի աշխատանքով:
Սակայն կոտպերացեան լավ և աշխատում միմիայն այն դեպքում, յերբ
փախտերին իրենք ակտիվ մասնակցում են նրա աշխատանքին, վե-
րահսկում են նրան, ստուգում են: Այդպիսով կոտպերացեան գուղա-
ցիներին վարժեցնում և հասարակական աշխատանքի, սովորեցնում և
նրանց հետաքրքրել վճռ միայն իրենց տնտեսութեամբ, այլև հասա-
րակական գործերով:

Սակայն սպառողական կոտպերացեան ինքնըստինքյան դեռ չի
կարող գուղացեական տնտեսութեանը հասցնել կոլեկտիվ աշխատանքի:
Ուստի սպառողական կոտպերացիայից ավելի մեծ նշանակութիւն ունի գյու-

դասնեստական կոոպերացիան, վորն ուղղակի տանում է գյուղացիական տնտեսությունը դեպի համայնացման ուղին։

ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿՈՈ-
ՊԵՐԱՑԻԱ

Գյուղատնտեսական կոոպերացիան հանդի-
սանում է գյուղացիներին մի միացում՝ գյու-
ղատնտեսական գործիքներ ձեռք բերելու և
գյուղատնտեսական մթերքները վաճառելու նպատակով։ Գյուղատնտե-
սական կոոպերացիայի ավելի բարդ տեսակները միացնում են գյու-
ղացիներին՝ միատեղ, կոլեկտիվ աշխատանք կատարելու համար։

Մենք գեռ առաջ ասել էինք, վոր գյուղատնտեսական մի շարք
գործիքներ կարելի չեն նպատակահարմար կերպով ոգտագործել միմիայն
քիչ թե շատ խոշոր տնտեսության մեջ։ Վե՛րջ միայն առանձին գյուղա-
ցու — միջակի կամ չքավորի ուժից վեր է գնել, որինակ, կախող կամ
հնձող մեքենա, ալլև հաշիվ չկա գնելու դրանք իր մասը տնտեսու-
թյան համար։ Այդ պատճառով ալլապիսի ավելի բարդ մեքենաներ
գնելու համար ստեղծվում են մեքենաողտագործման ընկերություններ։
Ընկերության անդամները միասին գնում են մեքենան և միասին էլ
ոգտագործում են այն։

Բայց չենթադրենք, թե մեքենաողտագործման ընկերությունը
կարողացավ ձեռք բերել մի տրակտոր։ Տրակտորով հաշիվ չկա և չա-
փազանց դժվար է հերկել գյուղացիական արտերի նեղ շերտերը։ Տրակ-
տորը մի արտից մյուսը քշելը ավելորդ, շատ վառելանյութ է պա-
հանջում։ Տրակտորն արդեն ինքն է գրդում 'գյուղացիներին' վերաց-
նելու միջնակները (մեծաները), միացնելու իրենց արտերը և մի արտ
դարձնելու։ Արդեն ստացվում է կոլեկտիվ տնտեսության մի նոր տե-
սակը՝ հողը կոլեկտիվորեն մշակող ընկերություն։ Այստեղ էլ ոգուտն
աչքի առջև է — վերանում են ընդշերտությունը (черезполосица), ար-
տերի միջնակները, վորոնց համար զուր հող է կորչում։ Յե՛վ միևնույն
ժամանակ դա մի նոր քալ է դեպի համայնացված տնտեսությունը։ Հողը
կոլեկտիվորեն մշակող ընկերություններում համայնացված են արդեն
վե՛րջ միայն արտադրության միջոցները, ալլև աշխատանքը։ Իհարկե,
այստեղ գեռ ամբողջ աշխատանքը՝ չի համայնացված։ Նա համայնաց-
ված է միայն դաշտաբուծության բնագավառում։ Ընկերության ան-
դամների պայմանադրությունից է կախված, թե դաշտային բոլոր
աշխատանքները, թե նրանց մի մասն է միայն միասին կատարվելու։
Անդամները կարող են պայման դնել, վոր միասին կատարեն միայն
հերկը, ցանը և հունձը, իսկ մյուս աշխատանքները կատարի ամեն
մեկն իր համար առանձին։

Անդամները կարող են նաև պայմանադրվել, վոր բերքը միասին

կախեն և պատրաստ հացահատիկը, դարմանն ու մզեղը տները վերստին:

Սակայն ի՞նչպես ե բաշխվելու բերքը կոլեկտիվ վարուցանքի ղեկավարում: Բերքը բաժանում են միացված հողաբաժինների տարածություն համեմատ: Քանի հեկտար հող ունի առանձին տնտեսությունը միացյալ արտում, այնքան բաժին էլ ստանում է նա բերքը բաժանելիս: Իսկ ի՞նչպես են միացնում ալը ղեկավարում աշխատանքը: Ինչպես են մասնակցում ընկերություն անդամներն ընդհանուր աշխատանքին: Նրանք վորոշում են, թե վորքան և ինչպիսի աշխատանք կպահանջվի կոլեկտիվ հերի համար: Այդ աշխատանքի համար անհրաժեշտ բանավորական ուժը տալիս է ամեն մի տնտեսությունը, համաձայն իր ստացած բերքի քանակության: Յեթե միացել են հավասար հողաբաժիններ ունեցող տնտեսություններ, ապա չլուրաքանչյուր տնտեսություն տալիս է հավասար չափով բանվորական ուժ: Ում հողաբաժինը չերկու անգամ ավելի է, նա բանվորական ուժ էլ պետք է տա չերկու անգամ ավելի:

ԿՈՆՏՆԵՆՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Գյուղատնտեսության կոլեկտիվացման հետագա՝ ավելի բարձր աստիճանն է կոլեկտիվացնությունը՝ կոյսնեսությունը: Կոլտնտեսությունը միացնում է արդեն վոչ միայն դաշտաբուծությունը, այլև գյուղատնտեսության բոլոր բնագավառները: Այստեղ սկսած ինվենտարից և հողից մինչև աշխատանքը՝ ամեն ինչ համայնացված է: Այդ արդեն ամբողջական մի տնտեսություն է: Այստեղ խոշոր արտադրության ոգուտներն ակներև են. այստեղ դրանք չերևան են գալիս ավելի լրիվ, քան կոլեկտիվ վարի ժամանակ, վորովհետև այստեղ ավելի լրիվ է համայնացված ամբողջ տնտեսությունը (մի քանի տեղերում հողի միայն համայնական վարանող տնտեսություն էլ անվանում են «կոլեկտիվ, սկզբնական» կոլտնտեսություն. սակայն իսկական կոլեկտիվ տնտեսություն է հանդիսանում այնպիսի մի միությունը, վորտեղ համայնացված են տնտեսության բոլոր բնագավառները):

Խոշոր կոլեկտիվ տնտեսությունները չերկու տեսակ են լինում. գյուղացնեսության արեյներ և կոմունաներ: Դրանց տարբերությունն այն է, վոր արտիլի մեջ համայնացված է միայն արտադրությունը, իսկ տնային կյանքը կառուցված է անհատական հիմքերի վրա: Արտելում չլուրաքանչյուր ընտանիք ապրում է իր անկախ կյանքով: Իսկ կոմունաներում մարդիկ աշխատում են կազմակերպել մի ընդհանուր կյանք և թեթևացնել իրենց աշխատանքը նաև տնային տնտեսության, չերեխաների դաստիարակության և այլ բնագավառներում: Ընդհանուր

հաշվով կազմակերպում են ճաշարաններ, կարի արհեստանոցներ, մանկական մսուրներ, պարտեզներ, հոգ են տանում չրեխաների ուսուցման վրա, վորպիսի նպատակով կոլեկտիվները կազմակերպում են դպրոցներ: Իսկ չեթե չեն կարող իրենց համար դպրոց շինել, ապա բոլորի չրեխաների ուսուցման ծախսը տրվում է ընդհանուրի հաշվից: Ուրեմն, արտելում կոլեկտիվի բոլոր անդամներն անում են միայն արտադրության հետ կապված ծախսերը, այսինքն՝ գյուղատնտեսական մեքենաների, արհեստական պարարտանյութերի, տավարը պահելու ծախսը, և մասնակցում են տնտեսական բոլոր աշխատանքներին: Իսկ կոմունայում, բացի գյուղատնտեսական արտադրության հետ կապված ծախսերից, ընդհանուրի հաշվով են կատարվում նաև կոլեկտիվի անդամների և նրանց ընտանիքների սոցաարկման ծախսերը: Այդպիսով, կոմունաներն արդեն հանդիսանում են գյուղատնտեսության կոլեկտիվացման ամենալրիվ ձևը:

ԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐՈՒԹՅԱՆ ԴԵՐԸ
ՀԵՄԱՅՆԱՅՎԱԾ ԳՅՈՒՂԱ-
ՏՆՍՏՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ

Արդյունաբերությանը վիճակված է վճռական դեր կատարել համայնացված գյուղատնտեսության մեջ: Չե՞ վոր միայն արդյունաբերության զարգացումն է, վոր կարող է ամուր հիմք ստեղծել համայնացված գյուղատնտեսության համար: Հարկավ անհրաժեշտ է կազմակերպել այնպիսի կոլտնտեսություն, վորտեղ դաշտային աշխատանքները կատարվում են ձիերի միջոցով և ամենահասարակ գյուղատնտեսական գործիքներով: Սակայն այդպիսի կոլեկտիվներում աշխատանքի արտադրականությունը վո՞չ միայն ավելի ցածր է, այլև նրանք ավելի անկայուն են, քան այն կոլտնտեսությունները, վորոնք աշխատում են տրակտորներով և գյուղատնտեսական բարդ մեքենաներով: Այն կոլտնտեսությունը, վորտեղ աշխատանքը կատարվում է ձիերի միջոցով և գյուղատնտեսական հասարակ գործիքներով, հեշտությամբ կարող է լուծվել, քայքայվել: Այլ բան է այնպիսի կոլտնտեսությունը, վորտեղ գործածվում են արտադրության բարդ գործիքներ և մեքենաներ: Դրանք կարելի չե ոգտագործել միայն միասին, դրանք գյուղացուն սովորեցնում են կոլեկտիվ (ընդհանուր) աշխատանք: Իսկ տրակտորներ և գյուղատնտեսական մեքենաներ կարող է տալ միայն առաջավոր, բարձր զարգացում ստացած արդյունաբերությունը:

Բացի դրանից, արդյունաբերությունն այլ կողմից էլ ոգնում է գյուղացիությանը՝ համայնացված տնտեսության ուղին բռնելու: Միշարք ձեռնարկություններ գործածում են այն հումուկիթը, վորն արտադրվում է գյուղատնտեսության մեջ: Շաքարի գործարանների հա-

մար հումուլթ և հանդիսանում շաքարի ճակնդեղը, տեքստիլ գործարանների հումուլթն են՝ բամբակը, վուշը, կանեփը, բուրդը: Ողու և սպիրտի, ոսլայի և նման գործարանների հումուլթն և կարտոֆիլը և այլն: Մեծ թվով գլուղացիական տնտեսություններ զբաղված են հումուլթի արտադրությամբ, վոր սպառում են արդյունաբերությունը: Գլուղատնտեսական կոոպերացիան միացնում են գլուղացիական այդ տնտեսությունները՝ նրանց արտադրած հումուլթը վաճառահանելու համար: Մեղանում կան մի շարք այսպես կոչված հատուկ գլուղատնտեսական կոոպերացիաներ, այն են՝ բամբակագործական, այգեգործական և այլն: Այդ կոոպերացիաների և արդյունաբերության համապատասխան ճյուղերի միջև կապ և հաստատվում: Սկզբում այդ կապը միայն սպառողական բնույթ և կրում: Կոպերատիվ ընկերությունները արդյունաբերությանը վաճառում են այն հումուլթը, վոր պատրաստում են իրենց միացրած գլուղացիական տնտեսությունները: Սակայն գործը զբաղում էլ սահմանափակվում: Արդյունաբերությունը շահագրգռված է, վոր իր ստացած հումուլթը լավորակ լինի, շահագրգռված է, վոր նա ավելի շատ լինի, վոր գլուղացիական տնտեսության արտադրականությունը բարձր լինի: Սակայն նույն հանգամանքներով շահագրգռված է նաև գլուղացիական տնտեսությունը: Այդ պարագան գլուղացուն մեծ ոգուտ և տալիս իր տնտեսությունից:

Ուստի արդյունաբերական ձեռնարկությունները (որինակ, շաքարի գործարանները) վոչ թե պարզապես դնում են գլուղացիներից և կոոպերատիվ ընկերություններից հումուլթը, այլ նպատակ են դնում ոգնել գլուղացիական տնտեսությանը՝ բարելավելու նրա արտադրած մթերքները, բարձրացնելու բերքատվությունը: Այդ իրագործում են նրանք կոոպերատիվայի միջոցով:

Արդյունաբերական ձեռնարկությունները կոոպերատիվ ընկերությունների հետ կնքում են պայմանագրեր, այլ խոսքով՝ կոոպերակո: Այդ կոոպերակոի համաձայն կոոպերատիվ ընկերությունը պարտավորություն է ստանձնում՝ հանձնելու համապատասխան ցանքի բերքը վորոշ ժամկետում, վորոշ պնով և վարկով: Բացի զրանից, կոոպերատիվ ընկերությունը պարտավորություն և ստանձնում այս կամ այն բարվոքումները մտցնել գլուղացիական տնտեսության մեջ (որինակ՝ ցանել զուտ տեսակավոր սերմեր, խորը հերկել և այլն): Այդ ձեռնարկումները կիրառելու համար, արդյունաբերությունը հաճախ կանխավճար (ավանս) է տալիս, մատակարարում է զուտ տեսակավոր սերմեր, պարարտանյութ, գլուղատնտեսական մեքենաներ, ցուլց և տալիս ագրոնոմիական ոգնություն և այլն:

Այգալիսով չերկու կողմն ել ոգուտ են ստանում: Արդյունաբերութ-
յան համար ոգուտն աչն ե, վոր որինակ ճակնդեղը (կամ մի ալլ
հումուլթ) կմատակարարվի նշանակված ժամկետում, կունենա լավ
վորակ ե նրա գինը չի բարձրանա: Գյուղացու համար ոգուտն աչն ե,
վոր նա ավելի մեծ չեկամուտ ե ստանում, բարելավում ե իր տնտեսու-
թյունը: Դրա հետ միասին, կոնտրակտացիան գյուղատնտեսությանը
մղում ե գեղյի համաչնացման ճանապարհը:

Վերջին տարիներս, մեզանում կոնտրակտացիան զարգանում ե
մեծ թափով: Սկզբում նա կիրառվում եր արդյունաբերության համար
արտադրվող հումուլթի նկատմամբ: Արդեն 1927 թվականին ճակնդե-
ղի բնագավառում կոնտրակտացիան ընդգրկել եր 900.000 գյուղացիա-
կան տնտեսութուն, բամբակագործության բնագավառում կոնտրակ-
տացիայի չեր չեկարկված 750.000 դեկտանական տնտեսութուն,
այսինքն՝ բամբակագործությամբ զբաղվող բոլոր տնտեսութունները
95 տոկոսը: Նույն տարում վուշի կոնտրակտացիան ընդգրկել եր
150.000 տնտեսութուն, նույնքան ել ընդգրկել եր արևածաղկի սերմի
կոնտրակտացիան:

1928/29 տարում պետութունը կոնտրակտացիայի միջոցով ստա-
ցավ հացահատիկների ամբողջ ապրանքային արտադրանքի 30 տոկոսը,
ձիթատու սերմերի 30 տոկոսը ե տեխնիկական մշակույթների 72 տո-
կոսը: Վերջին մշակույթներից, բամբակի կոնտրակտացիան ընդգրկում
ե ապրանքային ամբողջ արտադրանքը (100%), վուշինը՝ 30 տոկոսը,
շաքարի ճակնդեղինը՝ 64 տոկոսը, ծխախոտինը՝ 30 տոկոսը ե մախոր-
կայինը՝ 55 տոկոսը:

Կոնտրակտացիան կիրառելիս, կուսակցութունը ե խորհրդային
խշխանութունն աշալուրջ հետևում են, վոր նրանից ոգուտ ստանան
նախ ե առաջ չեավոր լիվ միջակ ցնցեսուրյուններ: Հարկավ, մենք չենք
հրաժարվում կոնտրակտացիայի չեկարկելու նաե կուլակային տնտե-
սութունները: Սակայն կուլակային տնտեսութունները չեն ստանում
աժանաներ ե աչն արտոնութունները, վոր տրվում են չքավորներին
ու միջակներին:

Գյուղատնտեսության կոլեկտիվացման հա-
մար մեծ նշանակութուն ունի նաե գյուղա-
տնտեսության ինդուստրացումը: Ի՞նչ ե նշա-
նակում գյուղատնտեսության ինդուստրացում: Գյուղատնտեսության
ինդուստրացում ասելով պետք ե հասկանալ գյուղատնտեսական հու-
մուլթը մշակող գյուղական արդյունաբերության զարգացումը: Այդ ար-
դյունաբերությանն են պատկանում՝ ձիթահան գործարանները, պան-

րագործարանները, պտհածուի գործարանները, ուսլաի ձեռնարկութիւնները և ալլն, Գլուղատնտեսութեան ինդուստրացման զարգացումը հսկայական նշանակութիւն ունի գլուղացիութեան համար, վորովհետեւ ինդուստրացումն եւ ճանապարհ և հարթում գլուղատնտեսութեան կոլեկտիվացման համար: Մեզանում գլուղատնտեսութեան ինդուստրացումն առաջիմ դեռ շատ թույլ և զարգանում: Արտասահմանում, որինակ, շատ քիչ մթերքներ և շուկա հանվում էմշակված: Մեր խնդիրն և ամեն կերպ նպաստել գլուղատնտեսութեան ինդուստրացման զարգացմանը և ոգտագործել այն գլուղատնտեսութեան կոլեկտիվացման համար:

ԿՈՆՏՆԵՆՈՒԹՅՈՒՆԸ 3ԵՎ
ԵՐԶԱՎԱ ԳՅՈՒՆԵՐԸ

Կոլտնտեսութիւնը գլուղացիութեանը ցույց և տալիս կուլակի շահագործումից ազատվելու ուղին: Կոլտնտեսութիւնը մահ և բերում կուլակին: Կոլեկտիվացումը գլուղում արմատախիլ և տնում կապիտալիզմը, կործանում և այն հիմքը, վորի վրա կանգնած և կուլակը: Այդ պատճառով կոլեկտիվացման շուրջը գլուղում ծավալվում և դասակարգային ամենակատաղի պայքար:

Վերջին տարիներս կոլտնտեսութիւններն առանձնապես արագ են աճում: Միայն մի տարվա մեջ, 1927/28 տ. նրանց թիվը կրկնապատկեց: Առ 1 հոկտեմբերի 1927 թ. կար 11161 կոլտնտեսութիւն, իսկ առ 1 հոկտեմբերի 1928 թ. արդեն 23469 կոլտնտեսութիւն: 1928/29 տարում կոլտնտեսութիւնների թիվը նուէնպես արագ թափով աճում եւ Սակայն դա գործի սկիզբն և միայն: Կոլտնտեսութիւններն այժմ արդեն որինակով ապացուցում են գլուղացուն համայնական տնտեսութեան ոգուար: Կոլտնտեսութիւններն այժմ արդեն միջին հաշվով ավելի բերք են ստանում, քան առանձին տնտեսութիւնները: Որինակ, 1927 թվականին, հլուգիսային Կովկասում, մի հեկտարից գլուղացիներն ստացել էին 5,3 ցենտներ ցորեն, իսկ կոլտնտեսութիւնները՝ 6,2 ցենտներ: Իսկ լավագուէն կոլտնտեսութիւններում բերքն զգալի էափով ավելի էր: Որինակ՝ Վրդհանուր աշխատանք՝ կոմունայում մի հեկտարից ալեց 22,5 ցենտներ բերք, «Կարմիր մարտիկ» կոմունայում՝ 18,2 ցենտներ: Նուէն տարում, Կենտրոնական արդլունաբերական շրջանում տարեկանը ալել է՝ մի հեկտարից՝ գլուղացիների մոտ 8,3 ցենտներ բերք, կոլտնտեսութիւններում— 10,8 ցենտներ, իսկ «Ավանդարդ» կոմունայում— 13,3 ցենտներ:

Այս թվերն ամենից լավ ապացուցում են, թե վորքան ստահող և կուլակների առաջագրած այն մեղադրանքը, վոր կոլտնտեսութեան անդամները ձրիակերներ են, վոր կոլտնտեսութիւնները փաս են բերում և ալլն:

Մենք ունենք արդեն այնպիսի կոլտնտեսություններ, վորոնք այժմ գործով ապացուցում են շրջակա գյուղացիությունը համայնացված խոշոր արտադրության ոգուտները, վորոնք գործով ոգնում են գյուղացիությանը՝ բարեկամելու իր տնտեսությունը: Կոլտնտեսություններն սկսում են գյուղացիներին՝ բարեկամելու իրենց անասունը, գյուղացիներին մեջ տարածում են լավագույն սերմացու և ալյն:

Իրենց՝ կոլտնտեսությունների ամբացման հետ միասին, ուժեղանում են նաև նրանց ազդեցությունը գյուղի վրա և փոխվում և միջակների վերաբերմունքը դեպի կոլտնտեսությունը: Նախկին անվստահությունը, չերեմնի ել ուղղակի թշնամական վերաբերմունքը դեպի կոլեկտիվները, փոխարինվում և վստահությամբ, գյուղացիական մասսաների բարյացակամ վերաբերմունքով:

Կոլտնտեսությունների աշխատանքը դեռ շատ բացեր ունի: Իրանցից գլխավորն այն է, վոր կոլտնտեսությունները դեռ շատ փոքր են, նրանք չերեմնի իրենց մեծությունը քիչ են տարբերվում կուլակային տնտեսություններից: Բոլոր կոլտնտեսությունների 44 տոկոսը ունի միջին հաշվով 100-ական հեկտարից ել պակաս ցանքա: Այդպիսի կոլտնտեսություններում ձեռնատու չեն տրակտորի գործածությունը: Նա իր ծախսերը չի ծածկում: Ուստի, ամեն կերպ զարկ տալով կոլտնտեսությունների զարգացմանը, կուսակցությունը և Խորհրդային իշխանությունը հատուկ ուշադրություն են նվիրում խոշոր կոլտնտեսությունների զարգացմանը և մանր կոլտնտեսություններից խմբային կոլտնտեսություններ ստեղծելու գործին:

Ներկայումս սկսել է ավելի ու ավելի մեծ դեր խաղալ այսպես կոչված ամբողջական կոլեկտիվացումը, վորն ընդգրկում է ամբողջ վոլոստներ, շրջաններ և ալյն: Այդպիսի փորձեր արդեն արված են Ուրալի, Հյուսիսային Կովկասի, Ուկրաինայի միջանի վայրերում: Ամբողջական կոլեկտիվացումը սովորաբար կապված է լինում մեքենա-տրակտորային վարձակալանքի աշխատանքների հետ:

Թե ի՞նչ բան է մեքենաների և տրակտորների վարձակալանքը—դրա մասին գաղափար և տալիս այն առաջին կալաններից մեկը, վոր կազմակերպել է Շեվչենկոյի անվան խորհրդային տնտեսությունը (Ուկրաինա, Ուդեսսայի շրջան): Այդ խորհրդային տնտեսությունը կազմակերպեց 100 տրակտորից բաղկացած մի ջոկատ՝ գյուղատնտեսական բոլոր գործիքներով, վոր կոչվում է մեքենա-տրակտորային խումբ կամ մեքենա-տրակտորային կալան: Կալանն սպասարկում է 26 գյուղ, վորոնց հողերի ընդհանուր տարածությունը կազմում է 24.000 հեկտար:

Շեվչենկոյի անվան խորհրդային տնտեսութիւնը պայմանագրով գլուղացիների տրամադրութեան տակ և ղնում արտադրական ալդ ըողոր միջոցները, տգործութեան ղեկավարութիւն և ցուց տալիս, իր վրայ և վերցնում մեքենաների նորոգումը, վտռելանլութ և հալթալթում տրակտորների համար, տալիս և ղուտ տեսակի սերմեր և ալլն: Պայմանագրեր են կնքվում վոլ թե առանձին գլուղացիների կամ գլուղացիների ալս կամ ալն խմրի հետ, ալլ ամբողջ գլուղերի (հողային հասարակութիւնների) հետ: Պայմանագրի համաձայն, գլուղացիք միացնում են իրենց բոլոր հողերը, դարձնում են նողային մի մասսիլ՝ լիակատար համայնական տրակտորային մշակութեան համար: Բոլոր միջնակները (նաղարները կամ մեթաները) վոլնչացվում են: Յանքասիո-խութիւնը վորոշվում և գլուղացիների և տրակտորային կայանի միջև կայացած համաձայնութեամբ: Դաշտային բոլոր աշխատանքները (հերկը, հողի մշակումը, ցաքանումը, ցանը, հունձը, խուրձերի փոխաղլումը կալսիլ մեքենայի մոտ և կալսումը) կատարվում են տրակտորների միջոցով: Տրակտորների վրա աշխատում և մլուս բոլոր աշխատանքները կատարում են գլուղացիք իրենք՝ ղեկավարութեամբ խորհրդային տնտեսութեան նշանակած գլուղատնտեսի և մեխանիկի: Գլուղատնտեսի և մեխանիկի ցուցումները գլուղացիների համար պարտաղիր են: Գլուղացիք պարտաղիր են իրենք աշխատել, առանց կողմնակի բանվորական ութ վարձելու: Տրակտորային կայանն ինքն և սովորեցնում գլուղացիներին տրակտորի և գործածվող ալլ մեքենաների վրա աշխատել: Ամեն մի ծուխ կատարում և իրեն պատկանած հողարածին մեծութեան համապատասխան աշխատանք:

Ինվինտարից ողտվիլու և խորհրտնտեսութեան արած մլուս բողոր ծախսերի համար (տրակտորի վտռելանլութ գնելը, մեքենաների նորոգումը, գլուղատնտեսի աշխատավարձը և ալլն), գլուղացիութիւնը տրակտորային կայանին վճարում և աշնանացան ցորենի մի քառող մասը և մլուս բոլոր ցանքերի մի լերբող մասը: Հացահատիկի մնացած մասը և դարմանն ու մղեղը բաշխվում և ծխերի միջև՝ նրանց հողաբաժինների մեծութեան համեմատ: Կողմերից ամեն մեկը կարող և ժամկետից առաջ հրաժարվել պայմանագրից, նախագղուչացնելով մլուս կողմին մի տարի առաջ:

Աղդ պայմանագիրը, գուրս և գալիս, վոր չափաղանց ողտակտր և գլուղացիների համար: Յեվ իրոք, մեքենայական մշակումը, դտատեսակ սերմերը, միջնակների վերացումը և գլուղատնտեսական ալլ քարելավումները ապահովում են բերքատվութեան բարձրացումը վոլ պակաս, քան 30 տոկոսով: Աղդպիսով ալն, ինչ վոր գլուղացին վճարում և

խորհրդային տնտեսութեանը, ծածկվում է բերքատուութեան բարձրացմամբ: Իսկ գյուղացին ինքն աղատվում է ծանր աշխատանքից: Այն աշխատանքը, վորը ձիւռ և դուխանի միջոցով կատարվելու դեպքում պահանջում էր 100 ուր, այժմ կատարվում է 15 ուրում: Գյուղացու համար դաշտային աշխատանքներից ավելանում է ահագին ժամանակ, վորը նա կարող է գործադրել գյուղատնտեսութեան այլ ճյուղերը դարգացնելու համար: Այգակս, որինակ, Շեվչենկոյի անվան խորհրդային տնտեսութեան կողմից սպասարկվող գյուղերում սկսել է արագ թափով դարգանալ աշխատութեունը (խաղողի):

Տրակտորային մշակման անցնելու դեպքում, աղատվում է առաջ ձիւրի համար գործածվող կերը, վորը կարելի չէ ոգտագործել միջերջներ արտադրող անասնաբուծութեունը դարգացնելու համար:

Մեքենա-տրակտորային կաշանները ցույց են տալիս, թե ինչպես գյուղատնտեսութեան կոլեկտիվացումը շաղկապվում է չքավորների և միջակների շահերի հետ: Սակայն կուլակն, իրաւիւ, դեմ է մեքենա-տրակտորային կաշաններին: Յեւ Շեվչենկոյի անվան խորհրտնտեսութեան որինակից մենք տեսնում ենք, թե պաշարի ինչպիսի միջոցների չէ զիծում նա՝ սկսած «անմեղ լուբեր» տարածելուց, մինչև հրկիզումներն ու քնասարարութեունը:

Շեվչենկոյան խորհրտնտեսութեան փորձն առանձնապես կարեւոր է նրանով, վոր ցույց է տալիս, թե ինչպես գյուղացիական տնտեսութեունը կարող է ձեռք բերել խոշոր տեխնիկայի առավելութեունները: Մենք կարող ենք շատ խոսել տրակտորների, կոմբայնների մասին, վորոնք իրենք են հնձում, կախում և տեսակավորված պատրաստի հացահատիկը լցնում են վագոնները: Շեվչենկոյան խորհրտնտեսութեան փորձը ցույց տվեց, թե այդ մեքենաներով ինչպես պետք է մոտենալ գյուղացիական ցրված, մանր տնտեսութեան:

Շեվչենկոյան խորհրտնտեսութեան փորձն ոգտագործում է հացահատիկային կոոպերացիան, լայն կազմակերպելով տրակտորային կաշաններ: Նա 1928 թ. աշնանը կազմակերպել էր 13 կայան, 1929 թ. գարնանը՝ 12 կայան, իսկ 1929 թ. աշնանը ծրագրել է կազմակերպել 15 կայան հաս:

ԽՈՐՀԱՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Ինչպես չերևում է արդեն Շեվչենկոյան խորհրտնտեսութեան որինակից, գյուղատնտեսութեան զարգացման սոցիալիստական ուղիով ընթանալու գործում մեծ դեր պետք է խաղան և խաղում են խորհրդային տնտեսութեունները՝ խորհցնեստրյուկցները: Յեւ կոլտնտեսութեունները, և՛ խորհրտնտեսութեունները ներկայացնում են գյուղատնտեսութեան սոցիալիստե-

կան ձեերը: Բայց նրանց միջև տարբերություն կա: Կոլտնտեսությունը գյուղացիների միավորումն է: Իսկ խորհրդային տնտեսությունը պետական ձեռնարկություն է, այնպիսի մի ձեռնարկություն, ինչպիսին են պետական ֆաբրիկաներն ու գործարանները քաղաքում: Խորհրդային տնտեսության մեջ աշխատում են գյուղատնտեսական բանվորները: Կոլտնտեսության արտադրածը անցնում է այդ կոլտնտեսության անդամների տրամադրության տակ, իսկ խորհրդային տնտեսության արտադրածը՝ պետության տրամադրության տակ: Խորհրդային տնտեսության մեջ աշխատող բանվորները աշխատավարձ են ստանում, ինչպես և պետարդյունաբերության մեջ աշխատողները: Հին խորհրդային տնտեսությունները հիմնվել են գլխավորապես նախկին կալվածատերերի հողերի միմաստում: Ներկայումս կուսակցությունը և Խորհրդային իշխանությունը ուժեղ թափով իրազործում են նոր խորհրդային տնտեսությունների շինարարությունը: Այդ խորհրդային տնտեսությունները հիմնվում են նույն շրջաններում, վորտեղ ազատ հողեր կան (Հյուսիսային Կովկասում, Մերձվոլգյան (շրջանում, Ղազախստանում, Ուրալում և այլն): Նրանք կառուցվում են վորպես խոշորագույն գյուղատնտեսական ձեռնարկություններ, պարփակելով հազարավոր և տասնյակ հազարավոր հեկտար հող: Այդպես, որինակ, Հյուսիսային Կովկասում 1928 թվականին կազմակերպվեց «Դիզանտ» անունով խորհրդային տնտեսությունը, վորը 1929 թվականին ունի 48.000 հեկտար ցանքա: Նրանում մեքենայացված են գյուղատնտեսական բոլոր աշխատանքները, ամբողջ տրանսպորտը: Նրա դաշտերում բանում են ամենակատարելագործված մեքենաներ: Յերը կազմակերպվում եր այդ խորհրդային տնտեսությունը, շատերը չեյին հավատում, թե կարելի չե գլուխ բերել այդպիսի հսկայական մի տնտեսություն: 1929 թվականի գարնանացանը ցույց տվեց, վոր խորհրդային տնտեսությունը գործը գլուխ բերեց ավելի լավ, քան Ամերիկայի ամենից ավելի մեքենայացված խոշոր տնտեսությունները: Այդ հսկայական տարածության վրա ամբողջ ցանքը նա կատարեց 9 որում: 1929/29 տարում կազմակերպվելու չե 44 խոշորագույն նոր խորհրդային տնտեսություն: Նրանք 1932/33 տարում պետք է տան 1.600.000 տոնն ապրանքային հացահատիկ: Դրանք կլինեն իսկական հացահատիկային գործարաններ:

Այժմ դառնանք այն հարցին, թե ինչ և ԿԱՊԻ ՀԻՆ ՑԵԿ ՆՈՐ ՁԵԿԵՐԸ քաղաքի և գյուղի շահկապի նոր՝ առադրական ձևը: Մենք տեսանք, վոր Նեպի առաջին տարիները, արդյունաբերության կապը գյուղատնտեսության հետ տեղի չեր ունենում գլխավորապես առևտրի միջոցով: Սոցիալիստական արդյունաբերության աճումը, սոցիալիստական հրամայական բարձունքների ամրացումը պարզացնում

և շաղկապի նոր ձևեր՝ արդեն արտադրական հողի վրա: Հարկավ, այդ չի վերացնում գյուղացիական տնտեսություն հետ առևտրի, փոխանակության միջոցով կապ հաստատելու անհրաժեշտությունը: Սակայն ներկայումս կապի նոր ձևերը՝ արտադրական կապն արդյունաբերության և գյուղատնտեսության միջև, առանձնապես կարևոր նշանակություն են ստանում:

Կուսակցության 16-րդ կոնֆերենցիան գտավ, վոր կապի կարևորագույն նոր ձևերն են նախ՝ նոր խորհրդակցությունների կազմակերպումը յեվ հիմ խորհրդակցությունների աշխատանքի բարելավումը: Նրանք պետք է դառնան գյուղատնտեսական խոշոր գործարաններ և միևնույն ժամանակ պետք է բազմակողմանի ոգնություն ցույց տան չքովոր ու միջակ տնտեսություններին: Կապի երկրորդ ձևն է գյուղացիական ցրված տնտեսությունները միացնող և համալսացված տնտեսություն կազմող նոր կոոպերատիվների ստեղծումը և հին կոոպերատիվներին դարգացումը: Ապա գյուղի հետ կապ հաստատելու վորպես նոր ձևեր կարևոր նշանակություն են ստանում մեխանիզացիայից կայացնելը: Այնուհետև պետք է մատնանշել արտադրական կոոպերացիան ըստ ամենալիի դարգացումը և նրանում համալսական աշխատանքի ալիքի ու ալիքի ուժեղացումը:

Մասնաշաղկուն կոոպերատիվացիան նմանապես հանդիսանում է կապի կարևորագույն ձևերից մեկը, վորովհետև նա համաձայնեցնում է արդյունաբերության դարգացումը և գյուղատնտեսության դարգացումը: Միևնույն ժամանակ նա նպաստում է չքովոր և միջակ տնտեսությունների արտադրականության բարձրացմանը: Վերջապես, կապի նոր ձևի արտահայտությունն է պետական և կոոպերատիվ որդանների աշխատանքի ուժեղացումը՝ չքովոր և միջակ տնտեսությունների բերքատվություն բարձրացման ընագավառում:

Մեր կուսակցության աջ-ոպորտունիստական տարրերը չեն ուզում հասկանալ բանվոր դասակարգի և գյուղացիության ռադիկալի նոր ձեղիքի նշանակությունը: Այդպես, օրինակ, ընկ. Բուխարինը շատ անգամ արտահայտել է այն միտքը, թե մեզ համար գեո վաղ է կապի նախկին ձևերից նորերին անցնելը, վոր մենք նախ և առաջ պետք է հալսասարվենք առանձին գյուղացու տնտեսական շահագրգռվածություն կողմը, վոր մենք շատ առաջ ենք վազում գյուղում տնտեսության կոլեկտիվ ձևեր հաստատելու բնագավառում և ալն: Հարցն այդպես դնել—նշանակում է չհասկանալ լենինյան մտեցումը շաղկապի հարցին: Լենինը շատ անգամ է մատնանշել, վոր կապի առևտրական ձևը մի ուղի լի, վորով մենք պետք է ընթանանք դեպի գյուղի սո-

ցիտալիստական վերակառուցումը, սակայն մեր նպատակը առևտուրը
չէ գլուղի հետ Մեր նպատակն է՝ ապահովել խոտոր արդյունաբերու-
թյան ղեկավարությունը գլուղի նկատմամբ, անմիջական ոգնություն
ցույց տալու գլուղին՝ մեքենայացման, տնտեսության նոր ձևերի կա-
ռուցման բնագավառում։ Ներկայումս, չերբ տասնչակ հազարավոր
տրակտորներ ահոսում են մեր դաշտերը, չերբ ակներե և հողագոր-
ծության ամբողջական կոլեկտիվացման փորձը, չերբ արդեն ամբողջ
գլուղը մասսայական մասշտաբով կպել և կոլեկտիվացան,— աժմ ար-
դեն առեկտրական շաղկապը բավական չէ։ Այդ, իհարկե, չի նշանակում,
թե մենք ուզում ենք վերացնել առեկտրի ազատությունը։ Ով այդպես և
ասում—գրպարտում և կուսակցությունը։ Սակայն անհրաժեշտ և, վոր
առևտրական կապը գլուղի հետ ավելի ու ավելի ոգնի բանվոր դասա-
կարգի և գլուղացիության, պետական արգելանքաբերության և գլուղա-
ցիության անմիջական առաադրական շաղկապին։

Այ թեքման ներկայացուցիչները հայտարա-
բերՔԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆԸ ԲԱՐՁ-
ՐԱՑՆԵԼՈՒ ԶԵՌՆԱՐԿՈՒՄ-
ՆԵՐ
րում են, թե կուսակցությունը, ծավալելով
խորհանտեսությունների և կոլտնտեսություն-
ների շինարարությունը, մոռանում և ոգնել
գլուղացիական անհատական տնտեսություններին։ Այդպիսի հալացք-
ներ արտահայտում եր, մասնավորապես, աջ ոպորտունիստական ոպո-
ղեցիալի ղեկավար ընկ. Բուխարինը։ Այդ գրպարտություն և կուսակ-
ցության քաղաքականության դեմ։ Կուսակցությունն իրեն նպատակ և
գրել ամեն կերպ ոգնել անհատական չքավոր և միջակ տնտեսություն-
ներին։ Կուսակցության խնդիրն է՝ կիրառել մի շարք ձեռնարկումներ
չքավոր և միջակ տնտեսությունների բերքը բարձրացնելու համար։
Այդ ձեռնարկումներն են՝ արագացնել հողաշինարարությունը, ընդար-
ձակել և բարելավել զուլություն ունեցող վարձակալանների և սերմա-
դախ կալանների, ինչպես նաև նորոգման արհեստանոցների աշխա-
տանքը, հասարակ սերմերը փոխարինել զուտ տեսակավոր սերմերով,
ընդարձակել փաստառուների զեմ պաշտարելու ձեռնարկումները, ըն-
դարձակել գլուղատնտեսական մեքենաների և՝ արհեստական պարար-
տանյութերի արտադրությունը, ավելի լայն տարածել գլուղացիության
մեջ գլուղատնտեսական գիտելիքներ և ալլն։ Կուսակցության խնդիրն
և ամեն կերպ մասնակից դարձնել չքավորներին և միջակների ամենա-
լայն մասսաներին ալն հարցերի քննարկմանը, վորոնք վերաբերում
են բերքատվության բարձրացման միջոցներին, անհատական տնտե-
սություններին մատչելի ագրոնոմիական ձեռնարկումների կիրառմանը։
Կուսակցությունն սկսել և գլուղում լայն չափով ոպտադորձել արտա-

դրական խորհրդակցություններն փորձը: Միքանի տեղերում, մանավանդ Հյուսիսային Կովկասում, բերքատուլության բարձրացման վերաբերյալ աշխարհի խորհրդակցություններ բավականաչափ տարածվել են: Կառավարությունը հատուկ որոնք է ընդունել բերքատուլության բարձրացման մասին: Կառավարությունը կոլտնտեսություններին և խորհրդանտեսություններին վրա պարտականություն է դնում՝ ամեն կերպ ոգնել չքավոր և միջակ տնտեսություններին: Կուսակցությունը ցանքսի կամպանիային մասնակից է դարձնում քաղաքի բանվորներին: Շենքերը ցանքսի կամպանիայի ժամանակաշրջանում կազմակերպում են բանվորական բրիգադներ՝ գյուղացիների ինվենտարը նորոգելու համար: Միջակին բերքատուլությունը բարձրացնելու խթան տալու նպատակով, 1929 թվականին թեթևացված են միջակի վրա դրվող հարկերը:

Կուսակցությունը գտնում է, վոր բերքատուլության բարձրացմանը նպաստող մի շարք բարելավումներ հնարավոր է կիրառել նաև չքավոր ու միջակ անհատական տնտեսություններում: Սակայն կուսակցությունը միյևիույն ժամանակ չի կարող անցնել այն հանգամանքը, վոր այդ բարելավումները մեք անհասակաւ սնեսուրյունների մեք ոգսագործիյու հնարավորւրյունները եւս տանւանալիակ են: Հենց այդ հարցն էլ բացատրում է կուսակցությունը չքավորներին ու միջակներին: Չքավորները և միջակները իրենց անհատական տնտեսությունների մեջ կարող են քիչ թե շատ զգալի բարելավումներ մտցնել միմիայն գյուղատնտեսական կոոպերացիայի միջոցով: Միևնույն ժամանակ ամբողջ գյուղատնտեսությունը կարելի չէ արագ թափով առաջ մղել, գյուղատնտեսության ասպարիզում եւ կարելի չէ հետդհտե հասնել և գերազանցել կապիտալիստական չերկրներին միմիայն այն դեպքում, թե անհատական տնտեսություններին ոգնելով հանդերձ, ուժեղ թափով առաջ կտարվի խորհրդային և կոլեկտիվ տնտեսությունների շինարարությունը:

Կուսակցությունը միշտ էլ իրեն նպատակ է դրել՝ անհատական գյուղացիական տնտեսությունից անցնել համայնացված, կոլեկտիվ տնտեսության: Սակայն ներկայումս այդ հարցը առանձնապես սուր բնույթ է ստացել: Ինչո՞ւ. վորովհետև գյուղատնտեսության մեջ մենք մոտեցանք վերականգման շրջանի վախճանին: Այդ պատճառով չերեան է դալիս գյուղատնտեսության չափազանց հետամնացությունը ամբողջ ժողովրդական տնտեսության՝ և առաջին հերթին՝ արգյունարերության դարգացումից:

Հարկավ, քանի վոր մենք իրագործում ենք չերկրի ինդուստրա-

ցումը՝ այդ պետք է նշանակի, վոր գլուղատնտեսութունն անխուսափելիորեն ավելի դանադաղ և զարգանալու, քան արդունաբերութունը: Դյուղատնտեսութունն ինքն արդեն չի կարող առաջագիմել, լեթե արդունաբերութունն ավելի արագ չի զարգանում: Բայց գլուղատնտեսութունը մեղանում չափազանց դանադաղ և զարգանում: Վերջին չերկու տարիները մենք դժվարութուններ ենք կրում արդունաբերական կենտրոններին հաց մատակարարելու գործում: Այդ դժվարութունների զգալի պատճառներից մեկն է նաև այն, վոր կուլակութունն ամբողջել և նեպի վերջին տարիներում: Նա հացահատիկի զգալի պաշար է կուտակել: Որինակ, գլուղացիական տնտեսութունների ամենաուսնելոր 10 տոկոսին ընկնում և ներկայումս ամբողջ ապրանքային հացահատիկի 40 տոկոսը: Իհարկե, այդ բոլոր 10 տոկոսն ել կուլակներ չեն: Մեղանում այդքան կուլակ չկա: Սակայն այդ 10 տոկոսի մեջ մտնում են կուլակային տնտեսութունները և ամենից ավելի ունեոր միջակ տնտեսութունները, վորոնք չեն խորշում այս կամ այն բանում որինակ վերցնել կուլակից: Կուլակութունը, հացահատիկի խորշոր պաշար ունենալով, չի ուզում վաճառել այն բանվորական պետությունը: Նա իր մոտ է պահում հացահատիկը, աշխատելով այդ միջոցով հարկադրել կուսակցությանը՝ փոխել եր քաղաքականութունը, ծնկի գալ կուլակի առջև:

Սակայն սխալ կլիներ հացի բնագավառում մեր կրած դժվարութունները բացատրել միայն կուլակային և ունեոր տարբերի դիմադրության ուժեղացմամբ: Դրանց պատճառն է նաև այն, վոր գլուղատնտեսութունը չափազանց դանադաղ և զարգանում՝ համեմատած արդունաբերության զարգացման հետ: Յեվ իրոք, առ 1 ապրիլի 1926 թվականի մթերված հացից ներքին սպառման համար մնացել եր 51 միլիոն ցենտներ, իսկ արտահանել ելինք 20 միլ. ցենտներ: Առ 1 ապրիլի 1927 թվականի ներքին սպառման համար մենք թողել ելինք արդեն 73 միլիոն ցենտներ, իսկ արտահանել ելինք 25 միլիոն ցենտներ: Այդ տարիներում մենք հացահատիկի բնագավառում դժվարութունների չհանդիպեցինք: Իսկ առ 1 ապրիլի 1928 թվականի մենք ներքին սպառման համար ունեյինք արդեն 90 միլ. ցենտներ հացահատիկ և միևնույն ժամանակ դժվարութուններ կրեցինք հացի հալթալթման գործում: Ինչով և բացատրվում այդ: Նրանով, վոր արդունաբերության արագ աճումը զարկ է տալիս քաղաքների, նրանց մեջ ապրող բանվորների թվի արագ աճմանը: Դրա հետևանքով գլուղատնտեսութունը մթերք, չի հասցնում, չի կարողանում բավարարել քաղաքների արագ աճող պահանջը: Այդ է հացահատիկի բնագավառում առավ լեկած դժվարութունների կարևորագույն պատճառներից մեկը:

Այլ թեքման ներկայացուցիչները, մասնա-
վորապես ընկ. Բուխարինը, աշխատում էին
պաշտպանել այն միտքը, թե մեզանում վեր-
ջին տարիներս նկատվում է գյուղատնտեսութ-
յան անկում (գլխավա-
նորեն՝ դեգրադացիա)։ Այդ դրույթը վնչ մի հիմք
չունի։ Առաջին գը-
լում մենք արդեն ասել ենք, թե ինչպե՞ս է
զարգանում գյուղացիա-
կան տնտեսությունը Նեպի տարիներին։ Նա
աճում է։ Ազատվելով
կալվածատիրական ճորտատիրութ-
յունից, նա անցնում է տնտեսավա-
րության բարելավված ձևերին։ Այդ
չեքեքում է նրանից, վոր այժմ
անասնապահութունը և տեխնիկական
մշակույթներն ավելի մեծ տեղ
են բռնում գյուղացիական տնտեսութ-
յան մեջ, քան մինչպատերազմյան
շրջանում։ Մինչև հեղափոխությունը
ճակնդեղը ցանում էին միայն
կալվածատերերի տնտեսությունները
և կուլակները։ Իսկ ներկայումս,
չաքարագործության շրջաններում,
ճակնդեղի մշակույթը հաստատուն
հող և դասկ միջակների և չքավորների
արտերում։ Մինչև հեղափոխու-
թյունը ամենուրեք հիշատակվում
էր Վոլոկույմսկ գավառը (Մոսկվա-
յի նահանգ), վորպես որինակ
բազմադաշտ ցանքաշրջանի
անցած գյու-
ղացիական տնտեսությունների
Իսկ ներկայումս բազմադաշտ
ցանք-
աշրջանի տարածությունը
կազմում է արդեն 10 միլիոն
հեկտար, այ-
սինքն՝ ցանքսերի ամբողջ
տարածություն 9 տոկոսը։
1929 թվականին
տեսակավոր սերմերով
ցանքսերը բռնում էին
հալահատիկի ցանքսե-
րի ամբողջ տարածութ-
յան 10 տոկոսը։ Ներկայումս
գյուղին մատակա-
րարվում է $2\frac{1}{2}$ անգամ
ավելի գյուղատնտեսական
մեքենաներ, քան
պատերազմից առաջ,
իսկ նրանց արտադրու-
թյունը մեզանում չեքեք
անգամ ավելի չե
մինչպատերազմյանից։
Առաջին անգամն է, վոր
գյու-
ղացիական արտերում
սկսել են գործադրվել
հանքային պարարտա-
նյութեր։ Գյուղատնտեսական
կոոպերացիան ընդգրկել
է գյուղացիա-
կան տնտեսությունների
մի չորրորդ մասը։
Այդպիսով մեզանում
վնչ
մի խոսք չի կարող
լինել գյուղատնտեսութ-
յան անկման մասին։

Գյուղացիական տնտեսությունը
վնչ թե ընկնում, այլ բարձրա-
նում է։ Սակայն նրա վերելքը
չափազանց դանդաղ և
կատարվում։ Յե՛վ
այդ առանձնապես զգալի
չե ներկայումս, չեքեք
չքավորները և միջակ-
ները հիմնականում
չուրացրին թե իրենց
հողաբաժինները և թե
այն հողերը, վորոնք
ձեռք բերին կալվածատերերից
և կուլակներից՝ չուկտե-
բերյան հեղափոխութ-
յան շնորհիվ։ Քանի
դեռ հնարավորութ-
յուն կար ավելացնել
գյուղատնտեսութ-
յան արտադրութ-
յունը հիշյալ հողերի
չու-
րացմամբ, տեխնիկական
հետադանգութ-
յունն այնքան ուժեղ
չեքեք
ան-
դրադառնում գյուղատնտեսութ-
յան վրա։ Այժմ, չեքեք
հողերը հիմնակա-

նում չուրացված են, ինքը գլուղատնտեսութեան արտադրութեան հետագա զարգացումը պետք է ընթանա չուրացված հողերում գլխավորապէս բերքաւորութեան բարձրացմամբ, գլուղատնտեսութեան տեխնիկական հետաքննարկութիւնը և վերին աստիճանի ցրվածութիւնն առանձնապէս ուժեղ և տնդրադառնում: Դրա արտահայտութիւնն և գլուղատնտեսութեան չափազանց հետ մնալը արդիւնաբերութեան զարգացումից:

Սակայն ինչպէս վերացնել գլուղատնտեսութեան այդ չափազանց հետաքննարկութիւնը: Ինչպէս խուսափել արդիւնաբերութեան զարգացման և գլուղատնտեսութեան զարգացման միջև գոյութիւն ունեցող խզումից: Դրա համար չերկու ուղի կա:

Առաջինն այս ե. քանի վոր կուլակային տնտեսութիւնը, վորպէս ավելի խոշոր տնտեսութիւն, մի շարք առավելութիւններ ունի չքավոր և միջակ տնտեսութիւնների հանդեպ, չեկեք ավելի մեծ տապալիւ բանանք կուլակային տնտեսութեան զարգացման համար և դրանով իսկ ավելացնենք հացի քանակը չերկրում: Պարզ և, վոր կուսակցութիւնն այդ ուղիով ընթանալ չի կարող: Այդ ուղիով ընթանալ— կնշանակեր հրաժարուիլ կուսակցութեան ամբողջ քաղաքականութիւնից: Կուլակի աճումը գլուղի շահագործման ուժեղացումն է: Ներկայումս կուլակն ուժեղացնում է իր պալքարը բանվորական պետութեան դեմ, փորձում է հարձակման անցնել: Յեթն նրա տնտեսութեան զարգացման համար ճանապարհ բացվի, չեթն կուլակին հնարավորութիւն տրվի անարգել ամրանալ, այդ միայն կավելացնի մեր դասակարգային թշնամու ուժը, կավելացնի մեր առջև ծառացած դժվարութիւնները:

Ուստի մնում է միայն յերկրորդ ուղին, մի ուղի, վորով տանում է կուսակցութիւնը բանվոր դասակարգին ու չքավորներին և նրանց դաշնակից միջակին: Այդ— կուսակցութեան 15-րդ համագումարի և 16-րդ կոնֆերանցիայի դժած ուղին է: Այդ ուղին կայանում է նրանում, վոր կուսակցութիւնը լողունգ է տալիս՝ գլուղ, դեպի առաջ, դեպի խոշոր կոյեկսիվ սնեստրլուն: Այդ ուղին կայանում է նրանում, վոր մենք ուժեղ թափով պալքարում ենք կոլեկտիվ և խորհրդային տնտեսութիւնների զարգացման համար, միաժամանակ ոգնելով նոն անհատական չքավոր և միջակ տնտեսութիւնների բարձրացմանը: Գլուղի կոլեկտիվացումը մենք համարում ենք առաջիկա շրջանի մեր կարեւորագույն խնդիրը գլուղում: Այդ նշանակում է, վոր վոյ միայն ամբողջ կուսակցութիւնը և բանվորական կառավարութիւնը, այլ և գլուղում ապրող կամ գլուղատնտեսութեան հետ կապված ամեն մի կուսակցա-

կան պետք է լինի գյուղի կոլեկտիվացման առաջամարտիկը, նախա-
նկենդղը: Գյուղատնտեսության հետ կապված կոմունիստները պետք
է որինակ ծառայեն անկուսակցական գյուղացիության համար՝ գյու-
ղատնտեսությունը կոլեկտիվացման լենթարկելու գործում:

ԳԼՈՒՅՈ ՌԻԹԵՐՈՐԴ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐԳԱՑՄԱՆ ՀԵԳԱՄՅԱ ՊԼԱՆԸ

ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՄԱՆ ՅԵՎ ՎԵ-
ՐԱԿԱՌՈՒՑՄԱՆ ՇՐՋԱՆՆԵՐ
ՆԵՊԻ ԺԱՄԱՆԱԿ

Նեպի տառջին տարիները ժողովրդական տնտեսության վերականգնման շրջանն էր: Իմ-
պերիալիստական և քաղաքացիական պատե-
րազմները այդ տնտեսությունը հասցրին ծայր
աստիճան քայքայման: Ուժերի հակադաս լարում պահանջվեց բան-
վոր դասակարգից, չքավոր և միջակ գյուղացիությունից՝ բուժելու հա-
մար այն վերքերը, վոր հասցրին նրան պատերազմը և սպիտակ-զվար-
դիական հորդաները: Նեպի սկզբում թվում էր, թե տնտեսությունը
վերականգնելու, միևյալաճեղացման չափին հասցնելու համար պետք
էլինի մոտ 10 տարի: Սակայն արդեն 1926/27 տնտեսական տարում
մենք անցանք մինչպատերազմյան մակարդակից:

Ահա թե ինչպես էր վերականգնվում ժողովրդական տնտեսու-
թյունը քաղաքացիական պատերազմը վերջանալուց և տնտեսական
նոր քաղաքականությունը մացվելուց հետո.

Արդյունաբերություն

1927/28	1926/27	1925/26	1924/25	1922/23	1921/22	1920/21	1927/28
75,7	20,7	30,1	39,5	67,0	103,9	119,6	

Գյուղատնտեսություն

92,3	63,9	54,4	73,6	84,0	105,5	105,6
------	------	------	------	------	-------	-------

Ամբողջ ժողովրդական տնտեսությունը

85,3	47,4	44,2	59,2	76,8	96,5	105,5	111,5
------	------	------	------	------	------	-------	-------

Սակայն դեռ այն տարիներում, լերը մեր տնտեսությունը չէր
հասել մինչպատերազմյան մակարդակին, մենք վոչ թե սոսի վերա-

կանգնում ելինք անցյալից մնացած ձեռնարկութիւնները: Մենք դեռ
այն ժամանակ սկսել ելինք վերակառուցման (ռեկոնստրուկտիվ) աշ-
խատանք կատարել ժողովրդական տնտեսութեան մեջ: Մինչպատի-
րագլխի մակարդակը—դա ժողորմելի, աղքատիկ մակարդակ է, չափա-
դանց հետամնաց մի չերկրի մակարդակ. մենք դրա վրա կանգ առնել
չենք կարող: Այդ հետամնացութեանը կարելի չէ վերջ տալ ժողովրդա-
կան տնտեսութիւնը վերակառուցելով միմիայն նոր հիմքի վրա, առա-
ջալուր այն ճեխնիկայի հիմքի վրա, ինչպիսին ունի կապիտալիստական
չերկրներն տնտեսութիւնը: Դեռ կուսակցութեան 14-րդ համագումարը
տվել էր չերկրի ինդուստրացման լոգոնքը: Դա կուսակցութեան հիմ-
նական լոգոնքն է ժողովրդական տնտեսութեան վերակառուցման բնա-
ղավառում:

Ամենաառաջադրու տեխնիկա—այդ նշանա-
հաշիւ է վերականգնողութե-
ւեկտրիկութեան ՆԱ-
ՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ
կում է ելեկտրական ուժի, ելեկտրական ենե-
րիայի ոգտագործումը ամբողջ ժողովրդական
տնտեսութեան մեջ: Դեռ առաջական կոմունիզ-
մի տարիներին կուսակցութեան համար աւարդ էր, վոր սոցիալիստա-
կան տնտեսութիւնը կարելի չէ կառուցել միմիայն ելեկտրիֆիկացիայի
չենթարկելով չերկրը: Լենինն ասում էր, վոր սոցիալիզմը—դա խա-
նդային իօխանութիւնն է՝ պլյուս ելեկտրիֆիկացիան: Կամ ելեկտրիֆի-
կացիան ամբողջ չերկրում—կամ անխուսափելի չէ վերագործը դեպի
կապիտալիզմ: Այդպես էր դնում հարցը Լենինը:

Դեռ 1920 թվականին նրա ղեկավարութեամբ ուրվագծվել էր
չերկրի ելեկտրիֆիկացիայի պլանը: Յերկրի ելեկտրիֆիկացիայի բնա-
ղավառում կատարվելիք առաջին հերթի աշխատանքների ալը պլանը
(մի շարք ուժեղ, շրջանային ելեկտրակայաններ) կազմված է 10 տար-
վա համար: Մեր բոլոր թշնամիներն այն ժամանակ ծաղրում էին, թե
ինչպէս մենք աղքատ և քայքայված չերկրում ծրագրում ենք մի
դործ, վորն իվիճակի չեն դուրս բերել շատ դարգացած չերկրները
միայն: Իսկ իրոք դուրս չեկավ, վոր ելեկտրիֆիկացիայի բնաղավա-
ռում ծրագրված առաջնահերթ աշխատանքների ալը պլանն իրագործ-
վելու յե ժամանակին՝ նույնիսկ վորոճ գեղագեցումով: Այժմ իսկ արդեն
ավարտվել է այնպիսի մեծ ելեկտրակայանների կառուցումը, ինչպի-
սին են՝ Վոլխովստրոյը Լենինգրադի մոտ, Շատուրի կայանը Մոսկ-
վայի մոտ, Շտերովկան Դոնի ավազանում, Զեմո-Ավչայան կայանը
Անդրկովկասում: Կառուցվում են՝ վիթխարի ելեկտրակայան Դնեպրի
վրա (Դնեպրոստրոյ), Սվեր գետի վրա և այլն:

Ելեկտրական ենեքդիայի արտադրութիւնը մեզանում արդեն

1928/29 տարում $3\frac{1}{2}$ անգամ գերազանցում է մինչպատերազմյան արտադրություն: Այդ բնագավառում մենք համարյա ամեն ինչ նորն եմք կառուցել: Նմանապես արդյունաբերության մյուս ճյուղերում վերակառուցումը մենք սկսեցինք մինչպատերազմյան մակարդակին հասնելուց առաջ: Դրա շնորհիվ արդյունաբերության աչյախի ճյուղերում, ինչպիսիք են մեքենաշինությունը (որինակ, գուղատնտեսական մեքենաներ), քիմիական արդյունաբերությունը և այլն—շատ զգալի չափերով գերազանցել ենք մինչպատերազմյան մակարդակը:

Սակայն մենք հնարավորություն ստացանք ամբողջ ժողովրդական տնտեսության վերակառուցմանը ընդհուպ ձեռնամուխ լինել միայն այն ժամանակ, չեք անցանք արտադրության մինչպատերազմյան մակարդակից: Այդ պատճառով Նեպի տարիներում ժողովրդական տնտեսության զարգացումը մենք բաժանում ենք չերկու շրջանի, չերկու մասի՝ ժողովրդական տնտեսության վերականգնման շրջան և վերակառուցման շրջան: Վերականգնման շրջանը, ինչպես ասացինք, վերջացավ մոտավորապես 1926/27 տարում: Այդ ժամանակից սկսած, մենք ընդհուպ մոտեցանք սոցիալիստական տնտեսության հիմքը ստեղծելու գործին:

Մեր տնտեսական շինարարությունը տալիս էր արդյունավետ և արագ աճ: Մեր արդյունաբերությունը, թե արդյոք ճիշտ հիմքերի վրա չէր դրված ժողովրդական տնտեսության պլանային ղեկավարությունը: Կապիտալիզմի պայմաններում տնտեսության պլանային ղեկավարությունը հնարավոր չէ: Հարկավ, առանձին կապիտալիստներ կամ նրանց միությունները (մենաշնորհ) կարող են պլանային արտադրություն հաստատել իրենց պատկանած ձեռնարկություններում: Նրանք կարող են, որինակ, հաշվել, թե ի՞նչ տեսակ ապրանք, վճարան պետք է արտադրել, վճար ժամանակամիջոցում մի մեքենա փոխարինել մի ուրիշով, ապրանքի համար ի՞նչ գներ նշանակել և այլն: Սակայն կապիտալիստական կազմակերպությունները չեն կարող ավելի հեռու գնալ, քան արդյունաբերության առանձին բնագավառների ղեկավարումը: Չէ՞ վոր ժողովրդական տնտեսության բոլոր ճյուղերը կապված են իրար, մեկը մյուսից կախում ունի: Կապիտալիստական չերկրներում առաջուց վոչոք չի վորոշում, թե ինչ ուղղությամբ պետք է ընթանա ժողովրդական տնտեսության զարգացումը: Զարգացումը կատարվում է ճախրային չեղանակով, ինքն իրեն, ինչպես ասել ենք արդեն, տեղի չի ունենում մրցության պայքար առանձին կապիտալիստների, նրանց միությունների և կապիտալիստական ամբողջ պետությունների միջև:

Այդ պաշարը ծնում է պատերազմներ և մշտական ցնցումներ ժողովրդական ամբողջ տնտեսության մեջ:

Այլ բան է խորհրդային լիբերում: Այստեղ բանվորական պետությունը արտադրության հիմնական գործիքների և միջոցների տերն է. նա իր ձեռքն է պահում արդյունաբերությունը, բանկերը, լեռնաթաղիները, արտաքին առևտուրը. նրան և պատկանում նաև հողը (պետականացված): Այդ «հրամայական բարձունքների» շնորհիվ խորհրդային պետությունը կարող է վերոշ ուղղություն տալ ամբողջ ժողովրդական տնտեսության զարգացմանը: Նա կարող է նախապես քննության առնել և վերաշել, թե ինչ ուղղությունը պետք է ընթանա ժողովրդական տնտեսության ալ և ալ ճյուղերի զարգացումը, վորպեսզի ամբողջ տնտեսությունը զարդանա ամենաարագ թափով և, վորդիսավորն է, վորպեսզի նա ընթանա դեպի սոցիալիզմ:

Այստեղ կարող է ծագել այսպիսի մի առարկում. քանի վոր արդյունաբերությունը գտնվում է բանվորական պետության ձեռքն, ապա արդյունաբերության զարգացումը նա կարող է ղեկավարել: Սակայն ինչպե՞ս կարելի չէ պլանով ղեկավարել գյուղատնտեսության զարգացումը: Միշտ հոչմա կարող կարգադրել գյուղացուն. այս տարի ցորեն ավելի ցանիր, իսկ տարեկան՝ ավելի քիչ. ցանիր այսքան հեկտար կոկնացան (պրոպաշնը) կուլտուրաներ. այսքան վոշխար կամ խոզ պահիր: Իհարկե, գյուղացուն կարելի չէ համոզել, վոր նա բարելավումներ մտցնի իր տնտեսության մեջ: Սակայն չի վոր ամեն մի գյուղացի ունի իր տնտեսության զարգացման սեփական «պլանը»: Սոսկ ագրտացիալով չի կարելի ստիպել նրան՝ իր տնտեսության «պլանը» կազմել այնպես, վոր այդ տնտեսությունն ընթանա տնտեսական շինարարության ընդհանուր պլանի հետ համաքայլ:

Վերցնենք մի որինակ. պետությունը վճռում է շաքարագործարաններն ընդարձակելով և բարելավելով, շաքարի արտադրություն ավելացնել 20 տոկոսով: Իսկ շաքարագործարանների շրջակայքում գտնվող հողագործները ձակնդեղի արտադրությունը չավելացրին: Պարզ է, վոր շաքարի արտադրությունը 20 տոկոսով ավելացնելու պլանը կլիժի:

Ինչպե՞ս կարելի չէ, ուրեմն, այդ դեպքում իրագործել ամբողջ ժողովրդական տնտեսության պլանային ղեկավարությունը: Կարճ են արդյոք կուսակցությունը և խորհրդային պետությունը պլանայնորեն ազդել գյուղացիական տնտեսության զարգացման վրա:

Դուրս է գալիս, վոր կարող են և այդ անում են: Որինակ, վորպեսզի Ուզբեկստանի դեկլատանը ավելի բամբակ ցանի, վորն անհրա-

ժեշտ և տեքստիլ արդյունաբերութիւնն համար, հարկավոր է այնտեղ հաց ուղարկել: Բացի դրանից, պետք է կիրառել հացի զմեռի այնպիսի բազմաօկանութիւն, վոր դեկլանին ավելի ձեռնտու լինի բամբակ արտադրել, քան ցորեն ցանել:

Կապիտալիզմի պայմաններում կապիտալիստը ցորենը կտանի այնտեղ, վորտեղ նրա գինն ավելի բարձր է: Խորհրդային պետութիւնը ցորենը տանում է այնտեղ, վորտեղ հարկավոր է գյուղացուն տալ բերովի հաց, վորպեսզի նա անցնի ավելի արժեքավոր մշակութիւնների արտադրութիւն, այնպիսի մշակութիւնների, վորոնք այլ տեղերում չի կարելի արտադրել: Պարզ է, մենք այդ կարող ենք անել այն պատճառով, վոր չերկաթուղիները դառնում են բանվորական պետութիւնն ձեռին, նրա ձեռին են դառնում նաև գյուղատնտեսական մեքենաշինութիւնը, պարտրտանչութիւնի արտադրութիւնը, տեքստիլ արդյունաբերութիւնը և այլն: Յեւ վորքան ամրանում են բանվորական պետութիւնն ձեռին ժողովրդական տնտեսութիւնն հրամայական բարձունքները, այնքան ավելի կարող է նա՝ հենվելով դրանց վրա, ազդել ամբողջ ժողովրդական տնտեսութիւն, ներառյալ նաև գյուղացիական տնտեսութիւնն զարգացման վրա:

Հարկավ, առայժմ դեռ չի կարելի ամեն ինչ նախատեսել պլանում: Պլանում, որինակ, չի կարելի նախատեսել, թե ինչպիսի չեղանակ կլինի, իսկ չեղանակը, մեր տարերային գյուղատնտեսութիւնն պայմաններում, կարող է մեծ փոփոխութիւններ մտցնել բերքի, հետեապես նաև տնտեսական ամբողջ պլանի մեջ: Կամ վերցնենք այսպիսի մի որինակ: Մենք արտասահմանից ներմուծում ենք մեր տեքստիլ արդյունաբերութիւնն համար անհրաժեշտ բամբակի մի մասը:

Համաշխարհային շուկայում նրա գինն ամեն տարի միևնույնը չի լինում: Յեթե նրա գինը մեր հաշվածից մի փոքր ցածր է դուրս գալիս, մենք կտորեղենի՝ պլանով ծրագրված արտադրութիւնը կիրադորենք նուշիսկ դերազանցումով: Իսկ յեթե նա մեր չեմբադրածից ավելի բարձր լինի, այդ դեպքում մենք կարող ենք ավելի քիչ բամբակ գնել և այդ հանգամանքը կանդրադառնա մեր պլանի կատարման վրա:

Այս բոլորը վկայում է միայն, վոր կյանք դեռ վորո՞ւ ուղղումներ է մեցնում մեր ճեշտական պլանների մեջ: Քանի դեռ գոյութիւն ունեն մեզ թշնամի դասակարգային խմբակներ (որինակ՝ կուլակներ), նրանց պաշտարը ևս փոփոխութիւններ է մտցնում մեր պլաններին մեջ: Միմիայն սոցիալիզմի պայմաններում հնարավոր կլինի կառարեղապես նիւտ պլաններով վարել ամբողջ ժողովրդական ճեշտութիւնը:

ժողովրդական տնտեսության դարգացման տարեկան պլանները մենք արդեն միջանի տարի չի, վոր կազմում ենք՝ սկսած 1925/26 տնտեսական տարուց: Յիվ այդ պլանները կազմելու փորձը ցույց է տալիս, վոր մենք կարող ենք նախատեսել գլխավոր մեր տնտեսության դարգացման մեջ: Իսկ դրա շնորհիվ մենք կարող ենք իրագործել մեր ժողովրդական տնտեսության պլանային ղեկավարությունը: Հատուկ նշանակություն է ստանում պլանը ժողովրդական տնտեսության վերակառուցման շրջանում:

ՊԼԱՆԻ ՆՇԱՆԱԿՈՒՅՑՈՒՆԸ
ՎԵՐԱԿԱՌՈՒՑՄԱՆ
ՇՐՋԱՆՈՒՄ

Ներկայումս մենք կառուցում ենք շատ նոր ֆաբրիկներ, դործարաններ, լեկեկտրակայաններ, լեռնաթուղիներ, խորհրդային տնտեսություններ և այլն: Վճրտեղ, վճր ժամկետներում պետք է կառուցել դրանք: Ի՞նչ հաջորդականությունը, ի՞նչ կարգով սկսել այդ շինարարությունը: Այս հարցերին կարելի չի պատասխանել միայն այն դեպքում, լեռնաքար ժամանակամիջոցի համար կազմված մի պլան: Մենք, որինակ, լեռնադրում ենք, վոր Դնեպրոստրով ընդի կեցվի միայն 1932/33 տարում: Դնեպրոստրովի շուրջը պետք է կառուցվեն մի շարք ձեռնարկություններ (Դնեպրոստալ, Դնեպրոսպլավ, այլումինի դործարան), վորոնք աշխատելու չեն Դնեպրի լեկեկտրակայանի եներդիայով: Կատարկապես պարզ է, այդ ձեռնարկությունների կառուցումը պետք է սկսվի և ավարտվի այնպես, վոր նրանք բանի քցվեն Դնեպրի ելեկտրակայանի հետ միասին, այլապես կայանը ամբողջովին բեռնավորված չիլ լինի:

Վերցնենք մի այլ որինակ: Մենք նպատակ ենք դրել 5 տարում 35 տոկոսով բարձրացնել գյուղացիական արտերի բերքատվությունը: Դրա համար հարկավոր է, վոր զգալի չափով ավելանա լճիկան, բեռնատար ուժը գյուղատնտեսության մեջ, իսկ այդտեղ այդպիսի ուժ է հանդիսանում նախ և առաջ բանող անասունը: Վերջինիս սկսել են փոխարինել տրակտորը, բաց նրանց թիվը դեռ փոքր է: Բանող անասունների (ձի, չեղ) աճումը 5 տարում չի կարող 15 — 20 տոկոսից ավելի լինել — այդ ճշտիվ հաշվված է: Սակայն դուրս է գալիս, վոր այդ աճումը բավական չի, վորպեսզի գյուղատնտեսությունը կարողանա բարձրացնել բերքատվությունը՝ պլանում 5 տարվա համար ծրագրված չափով: Այդ պատճառով մենք այժմ արդեն սկսել են քաղցորի գործարաններ կառուցել այնպիսի հաշվով, վոր հինգ տարվա ընթացքում կարողանանք արտադրել 88 հազար տրակտոր և, բացի դրանից, վորոշ գումարներ ենք հատկացնում հնգամյակում արտասահմանից տրակտորներ ներմուծելու համար:

Սակայն տրակտորներ շինելու համար պողպատ և պետք: Ուրեմն, մետաղաձուլումը պետք է այնպես զարգացնել, վոր տրակտորների արտադրությունն ընթանա անարգել: Վորպեսզի տրակտորի գործարանները և մետաղաձուլարանները կարողանան աշխատել, հարկավոր է ածուխ: Կնշանակի ածխարդյունաբերությունը պետք է զարգացնել այնպես, վոր ածխի պակասությունը չկանգնեցնի այդ ձեռնարկությունների աշխատանքը: Այդպիսով տնտեսության մի ճյուղը իր զարգացման համար պահանջում է, վոր մյուս ճյուղերն էլ համապատասխան չափով զարգանան: Այս բոլորը պետք է նախատեսված լինի ընդհանուր պլանում:

Ահա թե ինչու ժողովրդական տնտեսության վերակառուցմանը անցնելիս, մեզ համար խնդիր ծագեց՝ ժողովրդական տնտեսության զարգացման պլանը կազմել վնչ թե մի տարվա, այլ չերկարատե ժամանակամիջոցի համար: Ահա թե ինչու կուսակցությունը և կառավարությունն ընդունել են ժողովրդական օճեխության գաղափարն օրվան:

Մենք արդեն ասացինք, վոր 1928/29 տարում մեր ժողովրդական տնտեսությունն, ընդհանուր առմամբ, անցավ մինչպատերազմյան մակարդակից: 1928/29 տարում նա մինչպատերազմյան մակարդակը կգերազանցի մոտ մի չերբորդով: Սակայն ժողովրդական տնտեսության բոլոր ճյուղերն էլ հավասար չափով չեն գերազանցել մինչպատերազմյան մակարդակը: Մի շարք ճյուղեր գերազանցել են արդեն չերեղ, չերեք անգամ և նույնիսկ ավելի: Բայց կան նաև ժողովրդական տնտեսության այնպիսի ճյուղեր, վորոնք դեռ չեն հասել մինչպատերազմյան մակարդակին:

Այդ չերեղում և հետևյալ աղյուսակից:

(Տոկոսներ՝ մինչպատերազմյան մակարդակի հետ համեմատած):

Նեկտրոնների զորակի արտադրումը	Քարածուխ	Նավթ	Տորֆ	Դյուղատնտեսական մեքենաներ	Ներքին այրման շարժիչներ
339	142	140	500	242	555

Յեմենտ	Աղյուս	Յերկաթահանք	Թուջ (չուգուն)	Սուպերֆոսֆատ (պարտանյութ)	Բամբակի գործվածքներ	Շաքարավազ	Աղ
114	114	77	92	474	114	112	113

Ձուցիկի	Հացահատիկ	Կարտո- ֆիլ	Բամբակ	Շաքարի ճակնդեղ	Ձիթատու սերմեր	Կաթնամթերք	Ձու
170	71	144	116	97	132	117	85

Այս թվերը ցույց են տալիս, վոր մենք մինչպատերազմյան մա-
կարդակին չենք հասել մետաղագործության (լեկլաթահանք, թուջ),
հացահատիկների և գյուղատնտեսության միջանի ալ ճյուղերում:
Մենք արդեն առաջ ասել էինք, վոր հացահատիկային ցնեսուքյան
չափազանց հետ մնալը դժվարություններ է ստեղծում ժողովրդական
տնտեսության զարգացման համար: Նմանապես հսկայական դժվարու-
թյուն է ստեղծում այն, վոր մեսաղագործությունը շատ հետ է մնացել
ժողովրդական տնտեսության մյուս ճյուղերից: Հացահատիկային տըն-
տեսությունը և պողպատը դարձել են ժողովրդական տնտեսության
զարգացման «նեղ տեղերը»: Մեր ժողովրդական տնտեսության «նեղ
տեղերն» են հանդիսանում վնչ միայն հացահատիկային տնտեսու-
թյունը և մետաղը: Այն ահագին շինարարության պայմաններում, վոր
մենք ծավալել ենք, սուր կարիք է զգացվում նաև շինանյութերի բնա-
գավառում (ցեմենտ, աղյուս, աղբահատ և այլն): Վերջապես վառելիքը,
չնայած վոր քարածխի և նավթային արդյունաբերությունների զար-
գացումն արագ քայլերով առաջ է գնում, նույնպես «նեղ տեղ» է
դառնում զգալի չափով:

Տնտեսության մեջ «նեղ տեղերը» վտանգ են սպառնում նրա բո-
լոր ճյուղերի զարգացմանը: Այդ հիման վրա ալ ուկլոնիստներն ասում
են, վոր տնտեսության զարգացման ասպարիզում մենք պետք է հա-
վասարվենք «նեղ տեղերին», պետք է վտաններս մեկնենք վերմակի
համեմատ: Այդ հայացքին հարեց նաև ընկ. Բուխարինը. նրա կարծի-
քով՝ մետաղը քիչ է—ուրեմն չի կարելի ուժեղ թափով կառուցել այն-
պիսի գործարաններ, վորոնք մշակելու չեն մետաղը. քիչ են աղյուսը
և ցեմենտը—ուրեմն չի կարելի լայն ծավալել գործարանների, շենքե-
րի նոր շինարարությունը և այլն: Գյուղատնտեսության զարգացումը
հետ է մնում արդյունաբերության զարգացումից—հետևապես հարկա-
վոր է դանդաղեցնել արդյունաբերության աճումը: Կուսակցությունը
կհրուկ կհեպով դասապարհեց այդ հայացքը. (մասնավորապես ընկ. Բու-
խարինին): Վնչ թե «նեղ տեղերին» հավասարվել, ալ պետք է հաղ-
թահաղել դրանք, արագորեն զարգացնելով արդյունաբերությունը—
այս է կուսակցության գիծը: Այդ գիծը կուսակցությանը կուսակեց Լե-
նինը, վորը դեռ 1923 թվականին ասում էր, թե հարկավոր է առաջ

մեջ ներդրվածները, իսկ տրանսպորտի հետ հաշված, առաջին ներդրումներն արդեն գերազանցում են գյուղատնտեսության հիմնական ներդրումները:

Հիմնական ներդրումները (միլիարդ ուրլիներով).

	1923/24—1927/28	1928/29—1932/33
Արդյունաբերություն	4,4	16,4
Գյուղատնտեսություն	15,0	23,2
Տրանսպորտ	2,7	10,0
Ելեկտրիֆիկացիա	0,5	3,1
Ընդամենը	26,5	64,4

Հիմնական ներդրումների հսկայական աճումը, հարկավ, առաջ էր բերի արտադրանքի համապատասխան աճում:

Հնգամյակի վերջին տարում արդյունաբերությունն արտադրելու չե $3\frac{1}{2}$ անգամ ավելի ապրանք, քան պատերազմից առաջ, իսկ գյուղատնտեսությունը մինչպատերազմյան մակարդակը գերազանցելու չե մեկ և կես անգամից ավելի: Ելեկտրական եներգիայի արտադրությունը, մինչպատերազմյան մակարդակի հետ համեմատած, կավելանա ավելի քան 11 անգամ, գյուղատնտեսական մեքենաներ արտադրվելու չեն $7-8$ անգամ ավելի, քան մինչպատերազմյան շրջանում: Յերկաթուղացանցի յերկարությունը մեկ և կես անգամով կգերազանցի մինչպատերազմյանը. իսկ բեռների փոխադրությունը յերկաթուղիներով՝ ավելի քան յերկու անգամ կգերազանցի մինչպատերազմյան շրջանի փոխադրությունները:

Մենք արդեն առաջուց ասել ենք (գլուխ VII), վոր յերկրի ինդուստրացումը նշանակում է՝ արտադրական միջոցներ արտադրող արդյունաբերության առանձնապես արագ զարգացումը: Այդ հիմնական խնդիրն է առաջադրում հնգամյա պլանը: Արդյունաբերությանը հատկացվող գումարների յերեք Բառորդը ծախսվելու չե ծանր արդյունաբերության զարգացման վրա և միայն մի քառորդը՝ թեթև արդյունաբերության վրա:

Հնգամյակի ընթացքում ծրագրված է կառուցել 42 Երզնային էլեկտրակայան, Մեսադի մեր պահանջը բավարարելու համար հնգամյա պլանը ծրագրել է 9 մեծագույն մետաղադրծարանների կառուցումը:

Դրանցից ամեն մեկի կառուցումը կնստի մոտ 150-ական միլիոն ուր-
լի։ Այդ գործարաններից 2-ը կառուցվելու չեն Ուրալում, 3-ը Ուկրաին-
այում, 1-ը Սիբիրում, 1-ը Ղրիմում, 1-ը ՍտորինՎոլգայի շրջանում և
1-ը Կենտրոնական Արդյունաբերական մարզում։ Դրա շնորհիվ մենք հըն-
գամյակի վերջում արտադրելու չենք 10 միլիոն տոնն թուջ՝ ներկա-
յումս արտադրվող $3\frac{1}{2}$ միլ. տոննի փոխարեն։

Լաչն ծավալում է ստանալու մեքենափնուրյունը։ Հնգամյակը ծրա-
դրում է չերկու հսկայական տրակտորագործարանների կառուցումը
Ստալինգրադում և Ուրալում, վորոնք հնգամյակի վերջում կարտադրեն
88 հազար տրակտոր։

Նեֆտի-Նովգորոդում կառուցվելու չե ալսոմոբիլի անագին գոր-
ծարան, վորը հնգամյակի վերջում տալու չե տարեկան 100 հազար ալ-
տոմոբիլ։

Հնգամյակի ընթացքում կազմակերպվելու չեն մի շարք նոր ար-
տադրություններ, վորոնք մինչև այժմ գոյություն չեն ունեցել մեր չերկ-
րում։ Մեծ չափով զարգանալու չե բիմիական արդյունաբերությունը,
վորը հսկայական նշանակություն ունի դուրդատնտեսության համար։
Դիմիական պարարտանյութերի արտադրությունը հասնելու չե ալելի
քան 3 միլիոն տոննի՝ հանդեպ 1927—28 տարվա 175 հազար տոննի։

Հնգամյակում ուժեղ թափով կառուցվելու չեն նոր հանգանդներ
Դոնի ավազանում, Ուրալում, Կուզնեցկի և Մերձմոսկովյան ավազան-
ներում։ Դրա հետևանքով, հնգամյակի վերջում մեզանում արտադրվե-
լու չե տարեկան 75 միլիոն տոնն ածուխ՝ հանդեպ ներկայումս արդյու-
նահանսվող 35 միլ. տոննի։

Հնգամյակի ընթացքում մենք ծավալելու չենք մեքենաների սար-
քավորման արտադրությունը՝ տեքստիլ արդյունաբերության, վորտնա-
մանների, լուցիլու գործարանների, շինարարական, պոլիգրաֆիկ, փաշ-
տամշակման և արդյունաբերական ալլ ճյուղերի համար։ Այդ հնարա-
վորություն կտա մեզ արդյունաբերության մի շարք ճյուղերի նկատ-
մամբ ազատվել արտասահմանյան մեքենաների ներմուծումից։ Դրա-
նով իսկ մենք ալելի բիչ կախում կունենանք ոտարերկրյա տեխնի-
կայից։ Միևնույն ժամանակ ալլ մեզ հնարավորություն կտա արդյու-
նաբերության մի շարք ճյուղերում (կարի, վորտնամանների, շինարա-
րության), վորտեղ ձեռքի աշխատանքը մեծ դեր է խաղում, մտցնել
արտադրության մեքենայական չեղանակ։

Նոր ձեռնարկություններ կառուցելով, նոր արտադրություններ
կազմակերպելով, մենք կոգտագործենք ալլ ասպարիղում արտասահ-
մանյան գիտության և տեխնիկայի բոլոր նորագույն նվաճումները։

Հարկավ, այդ հինգ տարվա ընթացքում մենք չենք կարող վերջ տալ մեր լեռների դարավոր հետամնացությանը, սակայն արդեն մեծ քաջ արած կլինենք դեպի առաջ՝ նրա ինդուստրացման գործում:

ՆԱՅԵՍՈՒԹՅԱՆ ՍՈՑԻԱ-
ԼԻՍՏԱԿԱՆ ՏԱՐԲԵՐԻ ՈՒ-
ԺԵՂԱՑՈՒՄԸ
Հնգամյա պլանն ապահովում է տնտեսության սոցիալիստական ֆարքերի հետագա աճումը: Հնգամյակի վերջում արդյունաբերության մեջ մեր պետական սոցիալիստական ձեռնարկություններն արտադրելու չեն ամբողջ արտադրանքի 92 տոկոսը, իսկ մասնավորները (ոտարերկրյա, վարձակալությամբ տրված և այլն)՝ միայն 8 տոկոսը: Այժմ պետական ձեռնարկություններն արտադրում են ամբողջ արտադրանքի 80 տոկոսը: Նույն ձևով ել ավելի դուրս է մղվել մասնավորը առևտրի ասպարեզից:

Սակայն ամենակարևորն այն է, վոր հնգամյա պլանը ծրագրել է սոցիալիստական հատվածի զգալի աճումը գյուղատնտեսության մեջ: Նոր խորհրդային տնտեսությունների շինարարությունը և մասսայական կոլեկտիվացման զարգացումը գյուղատնտեսության ամբողջ արտադրանքի մեջ խորհանտեսությունների և կոլտնտեսությունների բաժինը 2 տոկոսից կհասնի 15 տոկոսի: 1932—1933 տարում միայն խորհրդային տնտեսությունները կտան ամբողջ ապրանքային հացահատիկի 16 տոկոսը: Խորհրդային և կոլեկտիվ տնտեսությունները միասին կտան ամբողջ ապրանքային հացահատիկի 43 տոկոսը, այսինքն՝ 84 միլիոն ցենտներ:

Հնգամյակի վերջում կոլտնտեսությունները միացրած կլինեն 20 միլիոն հոգի:

Հնգամյակը ծրագրել է խորհրդային և կոլեկտիվ տնտեսությունների աճման արագ տեմպ: Միևնույն ժամանակ արագորեն զարգանալու չէ գյուղացիության կոոպերացումը, ավելի մեծ ոգնություն և արվելու անհատական չքավոր և միջակ տնտեսություններին: Այս ամենն զգալի չափով կնպաստի գյուղատնտեսության զարգացումն արագացնելուն:

Հնգամյակը նախատեսում է գյուղատնտեսության բնագավառում բերքատվության բարձրացումը 35 տոկոսով և ցանքսերի տարածության ընդարձակումը 22 տոկոսով: Սակայն չափազանցած չէ՞ն արդյոք այդ թվերը: Մատչելի չե արդյոք մեր գյուղատնտեսությանը աճման ալդալիսի արագ տեմպը: Չե՞ վար նույնիսկ արտասահմանում, վորտեղ գյուղատնտեսությունն ավելի զարգացած է, արտադրանքը տարեկան ավելանում է 2—3 տոկոսով:

Բայց արդեն 1928—29 տարին ցույց է տալիս, վոր վնձ մի չափազանցություն չկա այդ հաշիվներին մեջ: Կուսակցությունը 1928—

29 տարվա համար խնդիր առաջադրեց՝ ավելացնել ցանքսերը 7 տոկոսով: Չնայած վոր 1928 տարվա աշունը չափազանց աննպաստ եր ցանելու համար, չնայած վոր տեղ-տեղ աշնանացանը հարկ չեղավ նորից ցանելու, գարնանացանի տարածության աճումը ծածկեց աշնանացանի պակասը: Ընդհանուր առմամբ ցանքսերի տարածությունը, նախնական տվյալներով, ավելացել է 6 տոկոսով: Յեվ այդ՝ չնայած այն հանգամանքին, վոր գլուղի կուլակալին տարրերն այս տարի կրճատել եյին իրենց ցանքսերի տարածությունը: Ջրավոր և միջակ տնտեսությունները ցույց տվին, վոր նրանք շահագրգռված են իրենց տնտեսության արտադրությունն ավելացնելու:

Արտադրության կապիտալիստական ձևի ՄԱՍՍԱՆԵՐԻ ԿՅԱՆՔԻ ՄԱ- ՎԱՐԴԱԿԻ ԲԱՐՁՐԱՑՈՒՄԸ զարգացումը վատացնում է աշխատավորու- թյան ամենալայն մասսաների դրությունը: Սոցիալիզմի կառուցմանը զուգընթաց, անդադար բարելավվում է աշխա- տավորության նյութական դրությունը, բարձրանում է նրա բարեկե- ցությունը: Ժողովրդական ամբողջ չեկամուտը, հնգամյա պլանի հա- մաձայն, տարեց-տարի աճելու չե միջին հաշվով 12 տոկոսով: Ցարա- կան Ռուսաստանում նա աճում եր 3 տոկոսով: Ժողովրդական աըն- տեսությունն այնպիսի մի աճում, վոր ծրագրել է հնգամյա պլանը, չու- նի կապիտալիստական և վոչ մի չերկիր: Միևնույն ժամանակ չպետք է մոռանալ, վոր կապիտալիստական չերկրներում ժողովրդական չեկա- մաթի աճումը նախ և առաջ կապիտալիստների և կալվածատերերի չե- կամաթի աճումն է: Իսկ մեղանում ժողովրդական չեկամաթի աճումը նախ և առաջ բանվորների, գլուղացիների, ծառայողների չեկամաթի աճումն է, այսինքն նրանց չեկամաթի, վորոնք աշխատում են: Հնգամյակի վեր- ջում բանվորների աշխատավարձը կավելանա 71 տոկոսով, ամբողջ հողագործ տղաբանակության չեկամուտը՝ 67 տոկոսով:

Ահա թե ինչ պատկեր է ներկայացնում արդյունաբերական ապ- րանքների սպառումը հնգամյակի վերջում՝ հաշված մի հոգու վրա:

	1927/28 տ.	1932/33 տ.
Բամբակի գործվածքներ (մետրով) . . .	15,2	21,3
Բրդեղեն գործվածքներ (մետրով) . . .	0,48	1,17
Վոտնաման (զուլգ)	0,39	0,74
Կրկնակոշիկ (զուլգ)	0,22	0,39
Շաքար (կիլոգրամ)	7,7	13,9
Ռճառ (կիլոգրամ)	0,9	2,6

Ձգալի փոփոխութիւններ և տեղի ունենում նաև ազգաբնակչության սննդի բնագավառում: Մսի սպառումը՝ ազգաբնակչության ամեն մի հոգու կողմից, ավելանալու չէ քաղաքներում 28 տոկոսով, իսկ գյուղում՝ 17 տոկոսով. ձկնի սպառումն ավելանալու չէ քաղաքներում 71 տոկոսով, գյուղերում՝ 45 տոկոսով. կաթնամթերքների սպառումը քաղաքներում՝ 55 տոկոսով, գյուղերում՝ 25 տոկոսով:

Հինգ տարվա ընթացքում, արդունարերա-
ՅՈԹԱՄՅԱ ԲԱՆՎՈՐԱԿԱՆ
ՈՐ կան բոլոր ձեռնարկութիւնները պետք է անց-
նեն յոթժամյա բանվորական որվա: Կապիտա-
լիստական չերկրներում բանվոր դասակարգը պայքար է մղում միայն 8 ժամյա բանվորական որվա համար, վորը բուրժուազիան մի շարք չերկրներում չերկարացնում է, իսկ մենք հնարավորութիւն ունենք հինգ տարվա ընթացքում լիովին անցնել 7 ժամյա բանվորական որ-
վա՝ ամբողջ արդունարերութիւն մեջ: Մեծ թվով ձեռնարկութիւն-
ներ արդեն անցել են յոթժամյա բանվորական որվա:

Պիւղում կուլակներն աշխատում են ոգտագործել յոթժամյա բանվորական որվա մտցվելը՝ միջակներին և չքավորներին բանվոր-
ների դեմ գրգռելու համար.— թե՛ բանվորները ձգտում են ավելի քիչ աշխատել, իսկ մենք, գյուղացիներս, աշխատում ենք առանց հանգստի և ժամկետի: Սակայն, իրոք, յոթժամյա բանվորական որվա անցնելը ամենեւին չի շոշափում միջակների շահերը, այլ ընդհակառակը ոգտա-
կար է գլուղացուն:

Նախ և առաջ՝ արդունարերութիւն մեջ յոթժամյա բանվորական որ մտցվելով, ամենեւին չի նվազում ապրանքների արտադրումը: Մինչև հեղափոխութիւնը բանվորական որը մեղանում տևում էր 10—11 ժամ: 1928—29 տարում նույնքան բանվոր կար, վորքան հեղափոխութիւն-
նից առաջ: Իսկ ապրանք արտադրվում է մեղանում ավելի, քան մինչև հեղափոխութիւնը: Ի՞նչ է հաստատում այդ: Այն, վոր բանվորը ութ-
ժամյա աշխատանքի ընթացքում ավելի ապրանք է արտադրում, քան հեղափոխութիւնից առաջ 11 ժամվա ընթացքում: Ընդ տ չեն նաև կուլակների այն խոսքերը, թե գյուղացին բանվորից ավելի չէ աշխա-
տում: Պիւղացին գլուղատնտեսական աշխատանքների չեռուն ժա-
մամակ իրոք վոր աշխատում է մինչ թե 8, այլ չերբեմն 12 և նույնիսկ 14 ժամ: Սակայն դաշտային աշխատանքներից հետո նա շատ ժամա-
նակ ունի, մանավանդ ձմեռը: Յեթե հաղվենք, թե տարվա ընթացքում միջին հաշվով վորքան է աշխատում բանվորը և վորքան գլուղացին, կտեսնենք, վոր բանվորն ավելի չէ աշխատում:

Բացի դրանից, ի՞նչ ոգուտներ և տալիս 7-ժամյա բանվորական

որովա անցնելը՝ Նա հնարավորութիւնն է տալիս ավելացնելու հերթա-
փոխութեան թիվը ձեռնարկութիւններում: 7-ժամյա բանվորական
որովա մտցվելը մի շարք ֆարքիկներին և գործարաններին հնարավոր-
ութիւնն է տալիս աշխատելու չերեք հերթափոխութեամբ: Իսկ այդ ա-
վելացնում է արտադրվող ապրանքի քանակը, մշուս կողմից հնա-
րավոր է դարձնում ավելի շատ բանվոր զբաղեցնել արդունաբերու-
թեան մեջ: 7-ժամյա բանվորական որովա անցնելը հնարավորութիւնն է
տալիս պայքար մղելու գործադրկութեան դեմ: Այդ հանգամանքը նույն-
պէս մեծ շահագրգռութիւնն է ներկայացնում գուլղացիութեան համար:

Յարական Ռուսաստանում արդունաբերու-
թիւնը զարգանում էր առավելապէս կենտրո-
նական նահանգներում: Յարական կառավա-
րութիւնը վախենում էր, վոր արդունաբե-
րութիւնն աճի ռուսներ չբնակված շրջաններում: Ազգային այն ճրն-
շումը, վոր գործադրում էր ցարական միապետութիւնը, արգելք էր
հանդիսանում զարգացնելու արդունաբերութիւնը նախկին ցարական
Ռուսաստանի ծայրագավառներում: Դուլղատնտեսութիւնը զարգաց-
ման ցածր մակարդակի վրա էր գտնվում ամբողջ չերկրում, սակայն
առանձնապէս հետամնաց բնույթ ունէր նա այնտեղ, վորտեղ ապրում
էին վոչ ռուսներ, այլ ուրիշ ազգութեան պատկանող մարդիկ: Մի շարք
ազգութիւններ դատապարտված էին մահապառ լինելու:

Հոկտեմբերյան հեղափոխութիւնը վոչնչացրեց ազգային անհա-
վասարութիւնը, մի ազգի ճնշումը մշուսի վրա: Խորհրդային Միու-
թիւնը հանդիսանում է մեր չերկրում բնակվող բոլոր ազգութիւննե-
րի չեղբայրական կամավոր մի միութիւն (դաշինք):

Սակայն մենք չենք սահմանափակվում Խորհրդային Միութեան
մեջ բնակվող բոլոր ազգութիւնների իրավահավասարութիւնը ճանա-
չելով: Բանվորական կառավարութիւնն իր պարտականութիւնն է
համարում ուղղել դարավոր այն անարդարութիւնը, վորի պատճառով
Խորհրդային Միութեան մեջ մանող ազգային հանրապետութիւնները,
մասնավորապէս արևելեան չերկրները, չափազանց հետ են մնացել ճեմեսա-
կան ճեմակիցից:

Այդ խնդիրն իր արտահայտութիւնը գտավ հնգամյա պլանում:
Մի շարք ազգային հանրապետութիւններ, վորոնք ներկայումս հան-
դիսանում են զուտ գուլղատնտեսական չերկրներ՝ համարյա զուրկ
վորակ արդունաբերութիւնից, հնգամյակի վերջում ունենալու չեն
արդեն իրենց արդունաբերութիւնը: Վերցնենք, որինալի համար,
Ղազախստանը: Մենք արդեն սկսել ենք մեծ չերկաթուղու կառուցու-

մը (Թուրքաստան—Սիրիը), վորը կապելու չե Ղազախստանը մեք մի-
ութեան մյուս շրջանների հետ: Այդ լերկաթուղին (Թուրքսիը). ահա-
դին խթան կհանդիսանա Ղազախստանի տնտեսութեան զարգացման
համար: Բացի դրանից, Ղազախստանում սկսվել են հսկայական աշ-
խատանքներ՝ նրա բնական հարստութիւնները մշակելու համար:
Հնգամյա պլանը ծրագրել է մի շարք մետաղաձուլարաններ (պղնձի,
արծճի և այլ գործարաններ) կառուցել Ղազախստանում: Զգալի չա-
փով զարգանալու չե այնտեղ քիմիական արդյունաբերութիւնը, շի-
նարարական արդյունաբերութիւնը. կառուցվելու չե մահուդի գործա-
րան, կաշվի և ձիթահան արդյունաբերութեան մի շարք ձեռնարկու-
թիւններ: Նմանապես արդյունաբերական մեծ զարգացում է ծրագրու-
վում նաեւ մի շարք աղագային այլ հանրապետութիւնների և ծայրեր-
կրների համար:

Հնգամյակը մեծ ուշադրութեւն է նվիրում նաեւ աղագային հան-
րապետութիւնների զուգադաշնութեան բարձրացմանը: Ղազախստ-
անը դառնալու չե հացաբուսերի կարեւորագույն շրջաններից մեկը:
Այնտեղ բարձր զարգացման կհասնեն խորհրդային տնտեսութեւն-
ները:

Հնգամյակի վերջում մի հեկտար ցանքսին միջին հաշվով ընկ-
նում է՝ ԽՍՀՄ-ում 24 ու 20 կոպեկի ինվինտար, Ուզբեկստանում 27 ու
80 կոպեկի ինվինտար, այսինքն աճում է ավելի, քան 7 անգամ:
Ներկայումս Ուզբեկստանում մի հեկտար ցանքսին ընկնում է 3 ու
80 կոպեկի ինվինտար:

Հնգամյա պլանի համաձայն, մեր արդյու-
նաբերութիւնը տարեկան աճելու չե միջին
հաշվով 20 տոկոսով, գլուղատնտեսութեւնը՝
6—7 տոկոսով: Դա աճման այնպիսի տեմպ է,
վոր կապիտալիստական աշխարհին անժանոթ է: Այնպես վոր հնգամ-
յակի վերջում մենք, որինակ, քարածուխի արտադրութեան բնագա-
վառում կգերազանցենք Ֆրանսիային. ածխի արդյունահանութեան
հինգերորդ տեղից մենք կբարձրանանք չորրորդ տեղը: Մեղանից ա-
ռաջ կլինեն միայն Միացյալ Նահանգները, Անգլիան և Գերմանիան:
Թուջի արտադրութեան բնագավառում մենք ավելի մեծ թափով ա-
ռաջ կընթանանք—վեցերորդ տեղից կանցնենք չորրորդ տեղը: Այդ
ասպարիզում մեղանից առաջ կլինեն միայն Գերմանիան և Միացյալ
Նահանգները:

Հնգամյա պլանի համաձայն մեր կառուցած նոր ձեռնարկու-
թիւնները կանգնած են արեւմուտքի տեխնիկայի ամենաառաջավոր

ձեռնարկություններին հետ մի մակարդակի վրա: Հնգամյա պլանում նախատեսված 9 ամենամեծ մետաղագործարանները կառուցվելու չեն տեխնիկայի վերջին խոսքի համաձայն: Մետաղագործական այդ 9 հսկաները նույնպիսի արտադրականություն կունենան, ինչպիսին ունեն ներկայումս ԽՍՀՄ-ում գոյություն ունեցող բոլոր մետաղագործարանները միասին: Հնգամյակում ծրագրված ավտոմորիլային գործարանը, իր մեծությունը, յեղբուրդն և լինելու Յվրոպայում: Դնպրի ելեկտրականը կլինի աշխարհիս ամենաուժեղ ելեկտրականներից մեկը: Բրդի արդյունաբերության մեջ ծրագրված 5 ամենախոշոր ձեռնարկություններն այնքան ապրանք կարտադրեն, վորքան արտադրում էին ցարական Ռուսաստանում գոյություն ունեցող 800 բրդի գործարանները: Ապակու 5 խոշորագույն գործարանները նույնքան ապակի կարտադրեն, վորքան արտադրում էին մինչհեղափոխական Ռուսաստանի 300 ապակու գործարանները միասին: Մանրհետամնաց ձեռնարկություններին փոխարինում են նորերը, վորոնք վոչնչով հետ չեն մնում կապիտալիստական առաջավոր չեղկների ձեռնարկություններից: Դյուղատնտեսության ասպարիզում նոր խորհրդային տնտեսություններն ընթանալու չեն Ամերիկայի խոշորագույն մեքենայացված տնտեսությունների հետ համաքայլ:

Մեր տեխնիկական հետամնացությունը և ազգարնակության գրադիտության ցածր մակարդակն այն հետևանքն ունեն, վոր մենք վառ ենք աշխատում: Մեզանում և՛ արդյունաբերության և՛ գյուղատնտեսության մեջ աշխատանքի արտադրանքի ինքնաբերական չափազանց ցածր է: Այնուհետև, հնգամյա պլանն իրագործելու համար, անհրաժեշտ և զգալի չափով իջեցնել արտադրանքի ինքնաբերական: Արդյունաբերության մեջ ինքնաբերական հինգ տարվա ընթացքում պետք է իջեցվի 35 տոկոսով, իսկ շինարարության մեջ, վորտեղ առանձնապես բարձր է ինքնաբերական—վերջինս պետք է իջեցվի 50 տոկոսով: Աշխատանքի արտադրականությունը պետք է ավելանա 110 տոկոսով:

Ինչպես գլուխ բերել այդ բոլորը: Նախ և առաջ՝ աշխատանքային կարգապահությունը ամրացնելով: Ապա՝ արտադրության տեխնիկան բարելավելով, սոցիալիստական ռացիոնալացմամբ: ¹ Յեվ վերջապես՝ բանվորների գրադիտությունն ու վորակավորումը բարձրացնելով:

Դյուղատնտեսության բնագավառում հնգամյա պլանը կարելի չէ

¹ Ռացիոնալացում նշանակում է մարդկային աշխատանքի, մեքենաների, նյութերի, հումույթի, վառելանյութի ամենաճիշտ, գիտական հիմունքներով ողտագործում:

իրագործել հետևյալ պայմաններում. բերքատուլության բարձրացումը 35 տոկոսով, ցանքսի տարածություն ընդարձակումը 22 տոկոսով և խորհրդային ու կոլեկտիվ տնտեսությունների ծրագրված շինարարության ճշտիվ կատարումը:

Այդ թվերը դիրեկտիվներ են յուրաքանչյուր կոմսոնիսի, յուրաքանչյուր բանվորի յեկ աշխատավոր գյուղացու աշխատանքի համար: Այդ դիրեկտիվի իրագործումը հեշտ դործ է: Դրա համար անհրաժեշտ է հսկայական չափով լարել ուժերը, մասնավորապես կուսակցության ուժերը: Սակայն ժողովրդական տնտեսության զարգացման հնդամյա պլանի կենսագործումն է միայն, վոր հնարավորություն կտա իրականացնելու սոցիալիզմի կառուցումը մեր լերկրում:

Տնտեսական շինարարության հնդամյա պլանը ամբողջովին համապատասխանում է կուսակցության հիմնական դժին՝ տնտեսական շինարարության ասպարիզում: Ի՞նչն է կուսակցության այդ դժին ելությունը: Այն, վոր նա ուղղված է կապիտալիզմը արմատախիլ անելու, սոցիալիստական ճեհետւրյան հիմքը ցելու՝ քաղաքում յեկ գյուղում: Սակայն մենք ստիպված ենք սոցիալիզմը կառուցել հսկայական դժվարությունների պայմաններում, վորոնք ծագում են մեր տնտեսության հետաճանցությունից, լերկրի դասակարգային պայքարի սրման պայմաններում: Կուլակները, նեպմանները և կապիտալիստական այլ տարրեր չեն ուզում հաշտվել մեր սոցիալիստական շինարարության հաջողությունների հետ: Նրանք իրենց ամբողջ ուժով աշխատում են արգելք հանդիսանալ այդ շինարարության: Նրանց ուժն ըստ ինքյան միծ է, սակայն այդ ուժը նախ և առաջ արտահայտվում է այն ազդեցությամբ, վոր դեռ գործում են նրանք ազգաբնակչության մանրրութեւական խավերի, մասնավորապես՝ բանվոր դասակարգի դաշնակից — միջակի վրա:

Մանր բուրժուազիայի տատանումները փոխանցվում են բանվորական առանձին խավերին և նույնիսկ կուսակցության շարքերին:

«ՁԱՍ ԹԵՔՈՒՄ»

Մանր-բուրժուական այդ տատանումները, այդ թեքումները կուսակցության լենինյան դժից, լերկու տեսակ են լինում: Մեկը «ձախ» (խոսքով) թեքումն է, վորի արտահայտիչը արոցկիստներն են: Այդ թեքումն արտահայտվում է թեքահամալսությամբ դեպի բանվոր դասակարգի ուժը և գյուղացիության հետ նրա կնքած դաշինքի ամրությունը: Այդ տատանումների արտահայտությունն է խուճապը դժվարությունների հանդեպ արոցկիստներն ամենևին չեն ուզում հասկանալ, վոր շինարարության

մեջ դժվարութիւններն անխուսափելի չեն: Այդ պատճառով տրոց-
կիստները շարունակ ձգտում են «փրկել» հեղափոխութիւնը: Նրանք
աղաղակում են, թե սոցիալիզմի շինարարութեան այն տեմպը, վոր
վերցրել է կուսակցութիւնը, փոքր եւ Ապա նրանք հայտարարում են,
վոր արդունարեւութեան այդպիսի արագ զարգացման համար գյու-
ղացիներէից պէտք է վերցնել այն ամենը, ինչ վոր կարելի չէ: Հոգ չե, չե-
թե գյուղացիական տնտեսութիւնը դրանից քայքայվի: Հոգ չե, չեթե
այդ պատճառով խզում առաջանա պրոլետարիատի եւ միջակի միջև:
Տրոցկիստների կարծիքով, այդ խզումը միևնույն է — անխուսա-
փելի չէ:

Հարկավ, չեթե կուսակցութիւնը վտաք դնէր տրոցկիստական
ուղու վրա, պրոլետարիատի եւ միջակի դաշինքը խղելու ուղու վրա,
այդ կորստաբեր կլինէր սոցիալիստական շինարարութեան համար,
կորստաբեր կլինէր կուսակցութեան . եւ խորհրդային իշխանութեան
համար:

Տրոցկիստներն սկսեցին կուսակցութեան տնտեսական քաղաքա-
կանութեան քննադատութիւնից, սկսեցին «ձախ» ֆրազներից: Իսկ
վերջացրին կուսակցութեան դեմ պայքար մղելով: Նրանց առաջնորդ
Տրոցկին գլորվեց դեպի բացահայտ հակահեղափոխական դործունեյու-
թեան ուղին: խորհրդային իշխանութեան կողմից արտաքսված լինե-
լով արտասահման, նա բուրժուական թերթերում ցիւս է շարտում
կուսակցութեան եւ խորհրդային իշխանութեան վրա, զրպարտում է
բանվոր դասակարգը: Նա ուղղակի դարձավ բուրժուազիայի սպասաբ-
կուն: Այժմ տրոցկիստական ռազմիցիան քայքայվում է: Լաւագուն
բանվորները թողնում են նրա շարքերը եւ նա դառնում է հակախոր-
հրդային, մանր-բուրժուական շաղակրատների՝ մասսաներից կրտված
մի խմբակ:

Տարիներ շարունակ տրոցկիստների դեմ
ԱՋ ԹԵՔՈՒՄԸ ԱՄԵՆԱՎՏԱՆ-
ԳԱՎՈՐՆ Ե ԱՐԴԻ ՊԱՅ-
ՄԱՆՆԵՐՈՒՄ
կուսակցութեան մղած պայքարը ցույց տվեց
բոլոր աշխատավորներին, թե ինչ արժեք ու-
նեն տրոցկիստների «ձախ» ֆրազները: Այդ
պատճառով ներկայումս հատուկ վտանգ է ներկայացնում մի այլ թե-
քում, այլ տեսակ տատանումներ կուսակցութեան մեջ: Ներկայումս
գլխավոր վտանգը աջ քեֆումն է: Նա ծնում — աճում է նույն այն հո-
ղից, վորը սնունդ է տալիս տրոցկիզմին: Յեւ այստեղ, եւ այնտեղ
տատանումներին ծնունդ է տալիս մանր բուրժուազիայի ազդեցու-
թիւնը պրոլետարիատի վրա: Սակայն աջ թեքումը տրոցկիզմից տար-
բերվում է նրանով, վոր նա կոչ է անում սահմանափակել, կծկել առ

ցիալիստական շինարարությունը։ Այլ ուկրոնիստները զանուկ են, վոր սոցիալիստական շինարարության մեր ընդունած տեմպը չափազանց մեծ է։ Նրանք առաջարկում են կրճատել շինարարությունն աբդուկ-նաբերության մեջ, ավելի դանդաղ զարգացնել խորհրդային և կոլեկ-տիվ տնտեսությունները։ Նրանք ասում են, թե հարկավոր է հավա-սարվել տնտեսության զարգացման «նեղ տեղերին»։ Նրանք ասում են, թե, քանի վոր հացի պահասություն կա, պետք է ավելի գանդաղ ծավալել արդյունաբերությունը։ Քանի վոր մանր արդյունաբերու-թյան արտադրած չթեղենի և այլ ապրանքների պահասություն է զգացվում, պետք է ուրեմն նախ և առաջ և առանձնապես ուժեղ թա-փով զարգացնել թեթև արդյունաբերությունը, իսկ ծանր արդյունա-բերության բնագավառում մի քիչ սպասել։ Նրանք չեն տեսնում, վոր ամբողջ տնտեսություն մեջ ավելի ևս խիստ է զգացվում ծանր ար-դյունաբերության անբավարար զարգացումը։ Նրանք չեն հասկանում, վոր և՛ ապրանքի սովը (ապրանքի պահասությունը) թեթև արդյու-նաբերության մեջ, և՛ գյուղատնտեսության չտիպազանց հետամնացու-թյունը կարելի չէ հաղթահարել միմիայն արագ զարգացնելով ծանր արդյունաբերությունը, միմիայն յերկիրն ինդուստրացնելով։ Այնքան դեմ են կուլակի վրա հարձակումն ուժեղացնելուն։ Նրանք դեմ են խոր-հրդային և կոլեկտիվ տնտեսությունների շինարարության արագ ծա-վալմանը։ Այդպես, որինակ, ընկ. Բուխարինը շատ անգամ ասել է, թե գյուղատնտեսու-թյան կոլեկտիվ ձևերի չափազանց արագ ծավալումը թշնամաբար կընդունի գյուղացիությունը։ Ընդ նմին նա հենվում եր ասյն նախագդուշացման վրա, վոր այդ հարցի առթիվ ժամանակին ա-րել եր Վլադիմիր Իլյինը։ Սակայն ընկ. Բուխարինը այստեղ լուռթյուն է պահպանում ասյն մասին, վոր Լենինն ուղղակի մատնանշում եր, հետևյալը. չեթե մենք ունենանք հարյուր հազարավոր տրակտորներ, գյուղացին «կմտնի կոմունիան»։ Այստեղ Բուխարինն աչքաթող է տ-եսում ասյն պարագան, վոր մենք արդեն ընդհուպ մոտեցել ենք Իլյինի այդ լերագի իրականացմանը և տարեց-տարեի ավելանալու չե գյուղա-ցու ուշադրությունն ու շահագրգռությունը դեպի գյուղատնտեսության կոլեկտիվ ձևերը։ Կոլտնտեսությունների հսկայական աճումը, վոր շատ ավելի արագ է տեղի ունենում, քան ամեն տեսակ պլաններն ու չեն-թագրությունները, հաստատում է այդ և հերքում է ընկ. Բուխարինի վոչ լենինյան, պոչական տեսակետը։ Այնքան չեն հասկանում կուսակ-ցության աշխատանքի կարևորությունը չքավորների մեջ, վորոնք բանվոր դասակարգի հենարանն են գյուղում։ Բանվոր դասակարգի և գյուղացիության դաշինք ասելով, նրանք հասկանում են մի դաշինք

ամբողջ գյուղացիութեան, ներառյալ նաև կուլակի հետ: Նրանք չեն հասկանում, վոր կուլակի դեմ հարձակման թուլացումը չի փոքրացնի մեր առջև ծառայած դժվարութիւնները, այլ կմեծացնի վերջիններս, վորովհետև այդ կուլակացնի մեր դասակարգային թշնամուն: Նրանք չեն հասկանում, վոր սոցիալիստական շինարարութեան արագ ծաղկումը կամրացնի մեր դաշինքը միջակի հետ:

Այլ թեքումը մեր կուսակցութեան շարքերում նշանակում է կոմունիստներից վճռանց հարմարումը գյուղի կուլակային վերնախավի հաշտեցնելուն և արամադրութիւններին: Այդ նշանակում է լինինչան գիրքերի հանձնումը՝ դասակարգային թշնամու գրոհից դրդված: Յեթե կուսակցութիւնն ընդունէր աջ ուղիւնիստների տեսակետը, դա կնշանակէր հրաժարվել սոցիալիզմը կառուցելուց: Այդ կստեղծեր բոլոր պայմանները՝ մեր չեղելում կապիտալիզմը վերականգնելու համար: Այդ պատճառով կուսակցութիւնը ջախջախիչ հակահարված է տալիս վոչ միայն աջ թեքմանը, այլև ամեն տեսակ հաշտվողական վերաբերմունքին, վոր ցուցաբերվում է դեպի աջ թեքումը:

Շուտեւ վեճակագործեմ հաղթանակելու աջ բեկումը, անկարելի կլինի իրագործել սնեհսական շինարարութեան հնգամյա պլանը:

ԳԼՈՒԽ ԻՆՆԵՐՈՐԻ

ԿՈՒԼՏՈՒՐԱԿԱՆ ՀԵՂԱՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆԸ

ՑԱՐԱԿԱՆ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ
ԿՈՒԼՏՈՒՐԱԿԱՆ ՀԵՏԱՄԱՆ-
ՑՈՒԹՅՈՒՆԸ

Յարական Ռուսաստանը հետամնաց չեղելի էր վոչ միայն տնտեսապես: Յարական Ռուսաստանը, բացի դրանից, անգրագետ, նվազ կուլտուրական չեղելի էր: Այնպիսի չեղններում, ինչպես Գերմանիան և, Անգլիան, Միացյալ Նահանգները, վաղուց արդեն գոյութիւն ունի չեղնիստների ընդհանուր պարտադիր նախնական ուսում: Այնտեղ դժվար է հանդիպել մի մաքուր, վոր կարդալ-գրել չիմանա: Յարական Ռուսաստանում, ընդհակառակը, բնակչութեան ճշդ մեծամասնութիւնն անգրագետ էր: 1897 թ. ընդհանուր վիճակագրութեան համաձայն՝ հազարից միայն 377 էր գրագետ: Ավելի պակաս էր կանանց գրագիտութիւնը. դրանցից՝ հազարից միայն 117 էր գրագետ:

Բժիշկներ և հիվանդանոցներ ցարական Ռուսաստանում ընակչութեան 1000-ին ընկնում էր ավելի քիչ, քան մյուս կապիտալիստա-

կան լերկըներում: Լավ եր, լեթե գլուզն ունենում եր մոտ շրջանում
դանվող մի կիսադրապետ բուժակ: Իսկ մեծ մասամբ թե՛ իրենց, թե՛
անասունների հիվանդութունը գլուղացիք «բժշկում» ելին աղոթքնե-
րով ու հեքիմների խորհուրդներով: Զարմանալի է, վոր հասակավոր
բնակչության և մանավանդ լերիխանների մահացութունը ցարական
Ռուսաստանում զգալի մեծ եր, քան կապիտալիստական մյուս լերկը-
ներում: Ռուսաստանում ֆնացել են մի շարք հիվանդութուններ (ծա-
ղիկ, ժանտախտ և այլն), վոր Արևմուտքի կուլտուրական լերկըներում
վաղուց արդեն չկան:

Առանձնապես ցած եր հետամնաց աղգութունների կուլտուրա-
կան մակարդակը: Ուղղեկիների, թուրքմենների, չուաշների և չուսի-
սալին Կովկասի ժողովուրդների մեջ հազարից մեկն եր գրագետ: Մի
քանի ժողովուրդների մեջ ծնվողների թիվը քիչ եր մեռնողների թվից:
Սիֆիլիսը, վոր տարել ելին իրենց հետ ուսս նվաճողները— բուբյատ-
ների, կալմըկների և մյուս ժողովուրդների համար դարձավ սարսափե-
լի խարադան: Յարական կառավարութունն, իհարկե, վոչ մի պալ-
քար չեր մղում այդ հիվանդութունների դեմ:

Զնայած Ռուսաստանի կուլտուրական սարսափելի հետամնացու-
թյան՝ ցարական կառավարութունը քիչ եր հոգում լուսավորութուն
տարածելու մասին,— ասենք ձեռնուռ չել չեր այդ կալվածատերերին
և ցարական պաշտոնյաներին. վորքան ժողովուրդը խավար լիներ,
այնքան ավելի լավ կլսեր աղային ու իշխանության: Որինակ, ժողո-
վրդական կրթության դործի վրա ցարական կառավարութունը ծախ-
սում եր գրեթե չորս անգամ պակաս, քան ծախսում ե ալժմ Պորբրդա-
լին իշխանութունը: Բնակչության լերկու լերրորդից ավելին ֆնացել
եր անդրադետ մինչև ցարի, կալվածատերերի և կապիտալիստների
իշխանության անկումը:

Ցարական Ռուսաստանում քիչ ելին դպրոցները, գրագրաանները,
հիվանդանոցները, համալսարանները: Բայց շատ ելին լեկեղեցիները,
վանքերը, ողեւանները և բանտերը:

Կապիտալիստական բոլոր լերկըներում լու-
սավորութունը սպասավորում ե շահագործող-
ներին: Պետական իշխանութունն իրենց ձեռ-
քին լինելով, կապիտալիստներն ու կալվածատերերը դպրոցը և կուլ-
տուրալի բոլոր նվաճումներն ոգտագործում են իրենց տիրապետու-
թյունն ամրացնելու համար: Այդ նույնը տեղի չեր ունենում և ցարա-
կան Ռուսաստանում:

Բոլոր դպրոցները, բոլոր կթական հաստատութւնները Ռուսաս-

տանում չերկու տեսակ էին: Մեկը տիրող դասերի համար էր: Դա— միջնակարգ և բարձրագույն ուսումնարաններն էին (գիմնազիան, ռեալական և առևտրական դպրոցները, համալսարանները և այլն): Դրանցում սովորում էին կալվածատերերի և կապիտալիստների, չինովնիկների և ինտելիգենցիայի չերեխաները:

Մյուս դպրոցները բանվորների և գյուղացիների չերեխաների համար էին: Դրանք՝ չեկեղեցական-ծխական դպրոցներն էին, զեմսկի, քաղաքային և արհեստագիտական ուսումնարանները: Ստորին դպրոցը կարծես մի պատենշով կտրված էր միջնակարգ և բարձրագույն ուսումնարաններից: Ստորին դպրոցից գիմնազիա կամ ռեալական դպրոց ընկնելը բանվորի և գյուղացու չերեխայի համար դժվար էր, գրեթե անկարելի: Միջնակարգ դպրոցները վարձով էին, նրանց կրթական ծրագիրը կազմված էր այնպես, վոր դժվար լինի ստորին դպրոցից անցնել միջնակարգը և սրա միջոցով—բարձրագույնը: Կային մի շարք ուսումնարաններ, ուր ընդունվում էին միայն աղնվականների չերեխաները (որինակ՝ կաղետների դպրոցները): Ստորին դպրոցը պետք է դաստիարակեր բանվորներին ու գյուղացիներին, վոր կուրորեն հնազանդվել էին ցարին ու նրա սպասավորներին, անտրտունջ կրում էին շահագործության լուծը: Միջնակարգ և բարձրագույն դպրոցը պետք է պատրաստեր ցարական իշխանության սպասավորներ, կալվածատերերի և կապիտալիստների սպասավորներ, վորոնք պիտի ոգնեին նրանց՝ իրենց իշխանությունն ամրապնդելու: Բոլոր ուսումնարանները, մանավանդ ստորին դպրոցները, գտնվում էին հոգեվորակալության հսկողության տակ: Բոլոր դպրոցներում գասավանդության հիմնական առարկան կրոնն էր: Ու ամբողջ դաստիարակությունը կրում էր կրոնական բնույթ: Ամեն մի ուսուցիչ կամ պրոֆեսոր, չեթե սկսեր չերեխաներին ավանդել, թե կրոնը—մասսաներին խաբելու համար է, թե նա շահագործողների իշխանության ամրապնդմանն է ծառայում, այդպիսին վճչ միայն հեռացվում էր դպրոցից, այլև դատի չեր տրվում:

Դպրոցը միաժամանակ ղեկք էր ազդեթյունները ճնշելու: Դասավանդումը դպրոցներում կատարվում էր գրեթե բացառապես ռուսերեն լեզվով: Տասնյակ միլիոն ուկրաինացի, թաթար, հրեա և այլ ազգություններ իրենց չերեխաներին պիտի տալին ռուսական դպրոցներ: Այնպիսի լեզուներ, ինչպիսին ուկրաինականն ու բելոռուսականն էին, արգելված էին: Արգելվում էր այդ լեզուներով լրագրներ և գրքեր տպել: Իսկ տասնյակ ժողովուրդներ, վոր ապրում էին ցարական Ռուսաստանում, սեփական գիր չունեին:

ԱՌԱՆՑ ԿՈՒՆՏՈՒՐԱՅԻ ԶԱՐ-
ԳԱՅՍԱՆ ՍՈՑԻԱԼԻՋՄ ԿԱ-
ԲՈՒԹԵԼ ԶԻ ԿԱՐԵԼԻ

Մեր լերկրի կուլտուրական հետամնացու-
թյունը մեծ դժվարություններ և ստեղծում
սոցիալիստական շինարարության համար: Մենք
վերասարքավորեցինք մեր արդունարերու-
թյունը, գործի լինք դնում նոր մեքենաներ, հիմնում ենք նոր
ձեռնարկություններ, ծավալում ենք արտադրության նոր ճյուղեր: Յեղ
այստեղ դեմ առ դեմ հանդիպում ենք մեր կուլտուրական հետամնա-
ցության: Մեզանում քիչ են մասնագետ-ինժեներներն ու տեխնիկները՝
ձեռնարկություններում աշխատելու համար, քիչ են և վորակյալ բան-
վորները:

Մենք՝ քանի գնում՝ շատացնում ենք տրակտորների թիվը գյու-
ղատնտեսության համար, քանի գնում՝ այնքան ավելի շատ գյուղա-
տնտեսական մեքենաներ ենք հայթայթում գյուղին: Բայց տրակտոր-
ներն ու գյուղատնտեսական մեքենաները ոգուտ կտան ան ժամանակ,
չեթե գյուղացիք իմանան նրանց հետ վարվելու ձևը: Մեզանում հա-
ճախ, տրակտորի հետ վարվելու ձևը չիմանալով, կոտրում-փչացնում
են մեքենաները: Մենք մեծ աշխատանք ենք տանում գյուղատնտեսա-
կան զանազան բարելավումներ մտցնելու գյուղատնտեսության մեջ:
Այստեղ ևս հանդիպում ենք անգրագիտության և սակավ-կուլտուրակա-
նության: Գյուղատնտեսական մի շարք ձեռնարկումներ գյուղում չեն
պատվաստվում միայն նրա համար, վորովհետև գյուղում դրանք լավ
չեն հասկանում, վորովհետև գյուղատնտեսական գրականություն քիչ
են կարդում:

Վերջենք մի ուրիշ խնդիր.—գյուղի կոոպերացումը: Մենք
ցուց տվինք արդեն, թե կոոպերացիայի զարգացումը վորքան ձեռն-
տու լե աղքատների և միջակների համար: Սակայն, նրանցից շատերը
դեռ չեն անգամագրվում կոոպերացիային: Ինչ՞ու: Վորովհետև գրագետ
չեն, կուլտուրական չեն, վոր հասկանան կոոպերացիայի ոգուտները:

Բյուրոկրատիզմը դեռ ևս ուժեղ և մեր խորհրդային հիմնարկնե-
րում: Մենք մեր հիմնարկները մաքրում ենք դասակարգայնորեն ոտար
և քայքայված տարրերից: Բայց փոխարինել նրանց բանվորներից,
բատրակներից, չքավորներից, լավագուցն միջակներից առաջ քաշված
մարդկանցով—դժվար է լինում: Դարձյալ գրագիտության, կուլտուրա-
յի պակասության պատճառով:

Խորհրդային որենքները նպատակ ունեն պաշտպանել բանվոր-
ների, բատրակների, միջակների շահերը և սահմանափակել կուլակին:
Բայց հաճախ կուլակը մեր որենքներն ոգտագործում է իր ոգտին, և
ուղղում նրանց բանվորների ու գյուղացիների դեմ: Ինչ՞ու լե այդպես

լինում: Վորովհետև կուլակը՝ աղքատից և միջակից գրագետ եւ Նրա գրագիտութիւնն ել, ասենք, մեծ չի, բայց և այնպէս մեծ ուժ եւ տա-
լիս Նրան բոլորովին անգրագետ բատրակի կամ չքավորի հանդեպ:

Մեր շինարարութեան վճիռ կողմն ել վերցնենք, ամեն տեղ ել
կհանգիպենք աշխատավորական լայն մասսաների կուլտուրական հե-
տաւանացութեան: Սա ստեղծում եւ ամենամեծ դժվարութիւններից մեկը՝
սոցիալիզմ կառուցելու գործում: Մանավանդ՝ այդ դժվարութիւնները
մեծ են գլուղում, վորովհետև գլուղի կուլտուրական հետաւանացութիւնն
ու անգրագիտութիւնը շատ ավելի մեծ եւ Կարգի ենք հաղթահարել
այդ մեծ դժվարութիւնը: Անկասկած կհաղթահարենք: Բայց պետք եւ
մասսայորին ձեռնարկել մեր կուլտուրական վերելքի գործը իրաւա-
նացնելուն:

Յերբ 1917 թ. մեր կուսակցութիւնը բան-
կորներին և չքավոր գլուղացիներին կոչ տրամբ
կապիտալիստների իշխանութիւնը տապալելու
և պրոլետարիատի դիկտատուրա հաստատելու,

մեր թշնամիները՝ կործանում ելին գուշակում մեզ: Նրանք միաբերան
հայտարարում ելին, թե բաշխիկներն անհուսալի գործ են սկսել: Ռու-
սաստանը հետաւանաց չերկիր եւ Միայն խելագար մարդիկ, — ասում ելին
Նրանք, — կարող են կարծել, թե այսպիսի մի չերկրում հնարավոր եւ
սոցիալիզմի անցնել: Բացի դրանից, անգրագետ բանվորի, մանավանդ
գլուղացու լինչ գործն և իր քիթը խոթի պետական գործերի մեջ, պե-
տութիւն կառավարելու մեջ:

Այսպէս են ասում մեր թշնամիները: Այդ ճառերին Լենինն ու
կուսակցութիւնը պատասխանում ելին այսպէս: Ճիշտ եւ, վոր մեր
չերկիրը հետաւանաց եւ, անկուտուրական: Բայց անգամ ամենակուլ-
տուրական կապիտալիստական չերկրում բանվորներին ու գլուղացի-
ներին չեն թողնում մոտենալ պետութիւնը կառավարելու գործին:
Պետութեան ապարատի բոլոր պաշտոններում, ղեկավար բոլոր դիրքե-
րում, բանակում, դատարանում, տնտեսութեան մեջ, գիտութեան մեջ
բուրժուազիան ու կալվածատերերը դնում են իրենց մարդկանց: Այդ
պատճառով սովորել պետութիւնը կառավարել բանվորներն ու գլուղա-
ցիները կարող են միայն այն ժամանակ, չերբ պրոլետարիատն իշխա-
նութիւնը կառնի իր ձեռքը, կհաստատի իր դիկտատուրան:

Իհարկե, չերկիր կառավարելը և սոցիալիզմի կառուցումն իրա-
գործելը հեշտ կլինեմ այն չերկրում, ուր ամբողջ բնակչութիւնը գրա-
գետ եւ, ուր կուլտուրական մակարդակը բարձր եւ Սակայն, հեղափո-
խական անցքերն ամբողջ աշխարհում և մեր չերկրում դասավորուեցին:

ալնպես, վոր առաջինը մեր չերկիրը հասավ պրոլետարիատի դիկտատուրայի: Մեզ համար սա ստեղծում է առանձին դժվարություններ, վորոնք չեն լինի Գերմանիայում կամ Անգլիայում՝ պրոլետարիատի դիկտատուրա հաստատելուց հետո: Սակայն, այդ դժվարությունները բնավ այնպիսի չեն, վորպեսզի դրանց պատճառով անհուսալի դառնար սոցիալիզմի կառուցումը մեր չերկրում: Իշխանութունը բանվոր դասի ձեռքում հնարավորութուն է տալիս անհամեմատ արագորին առաջ տանել չերկրի կուլտուրական զարգացումը, իրականացնել կուլտուրական հեղափոխությունը:

ՄԵՐ ԿՈՒՆՏՈՒՐԱԿԱՆ
ԱՃՈՒՄԸ

ԽՍՀՄ-ի բնակչության անգրագիտությունն ի՞նչ զրուծյան մեջ է: 1927 թ. գրագետ տղամարդկանց թիվը հազարին 446—582 էր, իսկ գրագետ կանանց թիվը հազարին 258—344: Յեթն խորհրդային իշխանության հաստատումով անգրագետները կազմում էին բնակչության չերկու չերրորդը, ներկայումս արդեն կազմում են կեսը: Գրագիտության այս աճումը ձեռք է բերվել ինչպես հասակավոր բնակչության անգրագիտությունը վերացնելու աշխատանքի շնորհիվ, այնպես էլ շնորհիվ դպրոցների, վորոնք մեծ թիվով չերեխաներ են ընդգրկում: 1914 թ. դպրոցներում սովորում էր 8,2 միլիոն մարդ, իսկ 1928—29 թ. սովորում է 15,5 միլիոն, այսինքն՝ չերկու անգամ ավելի: Այժմ շատ ավելի չերիտասարդներ են սովորում նույնպես մասնագիտական և բարձրագույն դպրոցներում: Խորհրդային իշխանության որով հատուկ ուշադրութուն է դարձվում գյուղի և ազգային հանրապետությունների ու շրջանների կուլտուրական սպասարկման վրա: Իհարկե, հիմա չե՛լ գրագիտությունը գյուղում դպրիորեն ցած է, քան քաղաքներում: Քաղաքներում գրագետները 82% են, գյուղում՝ 35%: Բայց և այնպես կուլտուրական մակարդակի տարբերությունը քաղաքի և գյուղի միջև, Խորհրդային իշխանության որով, չի ավելանում, այլ պակասում է:

Բայց Հոկտեմբերյան հեղափոխությունը զարկ տվեց վճռի միայն գյուղացու գրագիտությանը: Ամբողջ կուլտուրան, վոր առաջ ծառայում էր կալվածատերերի և կապիտալիստների տիրապետության ամրապնդման գործին, այժմ դարձավ բանվորների լիվ գյուղացիների սեփականություն: Այժմ բոլոր դպրոցների դռները բաց են առաջին հերթին բանվորների և գյուղացիների համար: Ստեղծված է բանֆակների լայն ցանց, վորն ամեն տարի պատրաստում է տասնյակներով բանվորներ ու գյուղացիներ՝ բարձրագույն կրթարաններ մտնելու համար:

Յեկեղեցին բաժանված է դպրոցից և հեռացրված է նրա ազդեցութիւնը չերիտասարդ սերնդի դաստիարակութիւնից: Դպրոցներում տարվում է չերեխաների հակակրօնական դաստիարակութիւն:

Մասսաները լուսավորելու գործում տնադին դեր է կատարում քաղլուսավարական աշխատանքը (խրճիթ-ընթերցարաններ, դրաղարաններ, գլուղացու տներ, հասակավորների դասընթացներ, բանվորական համալսարաններ, ակումբներ): Կուսակցութիւնն ամեն կերպ աջակցում ու զարգացնում է նրանց աշխատանքը, զարկ է տալիս իրենց գլուղացիների նախաձեռնութեան՝ գլուղում քաղլուսավարական հիմնարկներ ստեղծելու:

Լրագիրներն ու ժուռնալները ծառայում են այժմ լուսավորութեան և կապիտալիզմի դեմ աշխատավոր մասսաների պայքարը կադմակերպելու գործին: Դրանք մասսաները կադմակերպում են սոցիալիստական շինարարութեան համար: Յուրաքանչյուր տարի արագորեն աճում է լրագիրների և զրքերի հրատարակութիւնը վնչ միայն քաղաքում, այլ և գլուղում:

Բարվոքվել է բնակչութեան բժշկութեան սպասարկման գործը, մեծ հաջողութիւնների ունենք մանկութեան պաշտպանութեան գործում: Յարական Ռուսաստանում յուրաքանչյուր 1000 բնակչից մեռնում էր, միջին թվով, տարեկան 26 մարդ: Այժմ մեղանում 1000-ից մեռնում է տարեկան միայն 20 մարդ: Մահացութիւնն զգալի պակասել է: Նույն այդ ժամանակ մահացութիւնը կապիտալիստական չերկրներում, իմպերիալիստական պատերազմից հետո, աճել է:

Յեւլ աշնուամինայնիվ անցյալի ժառանգութիւնը մենք դեռ չենք կարողացել վերացնել: Մեր չերկրի կուլտուրական հետափնացութիւնը մենք դեռ չենք հաղթահարել: Մենք դեռ գնում ենք կապիտալիստական շատ չերկրների լիտեից, կուլտուրական տեսակետից:

Բնակչութեան հազարին գալիս է սովորող՝

Միացյալ Նահանգներում	206
Անգլիայում	178
Յապոնիայում	148
Մեղանում	100

Ամերիկայում՝ 12—15 տարեկան հասակի բոլոր չերեխաները սովորում են դպրոցներում, իսկ մեղանում այդ հասակի չերեխաներից սովորում են միայն 15 %-ը:

Մենք աղքատ ենք նաև գրագրարաններով, ամեն տեսակի կուլ-

տութեան հաստատութիւններով: Մենք շատ բան ենք արել կիւնոն և ռադիոն զարգացնելու գործում: Յե՛վ անուամենայնի՛վ կիւնո-թատրոններն ու ռադիո-կայանները շատ քիչ են՝ Արեւմուտքի հետ համեմատած: Յետ ենք մնացել մենք նաև բնակչութիւնը բժշկական ոգնութիւն հասցնելու գործում:

Հիվանդանոցային մի մահճակալ և ընկնում՝

Շվեցարիայում 90 մարդու

Գերմանիայում 145 »

Մեղանում 700 »

Մեր կուլտուրական հետաքննարկութիւնն արտահայտվում է և այն բանում, Վոր մենք աշխատանքի կոլլոսում չունենք բաժանանաչափ: Սա թի՛չ է նշանակում: Դա նշանակում է, Վոր չենք կարողանում մեր ժամանակն ոգտագործել ալկաես, Վոր աշխատանքի մի բոսկեն անգամ իղուր չկորչի, Վոր աշխատանքի ժամանակ դես ու դեն չընկնենք, իղուր ուժեր չվատենք. մենք դեռ չենք կարողանում խնայել մեր ժամանակը և լավ ոգտագործել:

Առանձնապես սուր զգալի չի մեր հետաքննարկութիւնն ալժմ, չիրը մտիլ ենք սոցիալիստական ծավալուն շինարարութիւն շրջանը: Հենց ալգ պատճառով է, Վոր ալժմ առանձին նշանակութիւն է ստանում կոլլոսութեան հեղափոխութեան լեցիւն լոգուգր: Վորպեսդի հասկանանք, թե ինչ է դա, իմանանք նախ, թե ինչ բան է կուլտութեան:

Յերը մենք խոսում ելինք չերկրի կուլտութի՛ւն Ի՛նչ ԲԱՆ Ե ԿՈՒՆՈՒՐԱՆ րական հետաքննարկութիւն մասին, ասացինք, Վոր գրագիտութիւնը ցած է, լրագրներն ու գրքերը քիչ են կարդացվում, բժշկութեան գործը թուլ է զարգացած: Սակայն, կուլտութեան—դա միայն բնակչութեան գրագիտութիւնը, գիտութիւնների և արվեստների զարգացումը չէ, դա միայն լրագրները, գաղտնները, համալսարանները, թատրոնները, հիվանդանոցները, բաղնիքները չեն: Մի՞թե չերկաթուղին նույնպես կուլտութեան չի: Մի՞թե կուլտութեան չեն փոստը, հեռագիրը, հեռախոսը: Յերը գուղացիական տնտեսութիւնն սկսում է մտցնել բաղմադաշտեան սիստեմ, խոտացանութիւն, սերմերի բարելավում, արհեստական պարարտացում, մենք ասում ենք, Վոր նա դառնում է կոլլոսութեան տնտեսութիւն:

Կոլլոսութեան այն բոլորն է, ինչ ստեղծված է մարդու աշխատանքով: Կուլտութեան այն բոլորն է, ինչով մարդը զինված է բնութեան ուժերի դեմ պայքարելու: Վորքան ցած է մարդկանց կուլտութեան մա-

կարդալը, այնքան տնոգնական են նրանք բնության հանդեպ, այնքան ավելի անկարող են հարկադրել բնությանը՝ իրենց նպատակներին ծառայելու:

Բայց ի՞նչից ե կազմված մարդկային հասարակության այդ սպառազինությունը՝ բնության դեմ պայքարելու: Նախ՝ այսպես անվանված նյութական կուլտուրայից: Մրա մեջ են մտնում գործարանները, չերկաթուղիները, ելեկտրոկայանները, բնակարանները, հագուստը, հեռախոսը, հեռագիրը, ավտոմոբիլային տրանսպորտը և այլն: Յերկրորդ՝ մարդը զինվում ե գիտելիքներով և բոլոր այդ բաներն ոգտագործելու կարողութամբ: Գիտելիքները մենք անվանում ենք «հոգեվոր» կուլտուրա: Պարզ ե, մեկն առանց մշուսի՝ վոչինչ չարժի: Իսկապես. վերցրեք մի չերկիր, ուր բոլոր բնակիչները վրազետ են, ուր զարգացած ե գիտությունը, լուսավորությունը, բայց վերցրեք նրանից բոլոր արտադրության միջոցները, հաղորդակցության բոլոր միջոցները, բնակարանները և այլն: Այդ չերկրի բարձր զարգացած կուլտուրայից ել վոչինչ չի մնա: Դրեք դուրսացու խրճիթում ոսդիրոնդունիչ, չբացատրելով, թե ինչպես պետք ե ոգտվել: Դա կմնա անգործ ընկած, մինչե վոր չերեխաները խաղալիք կշինեն:

Թվում ե, թե խնդիրը, խորհրդային Միտկոնսոիրա շԱՍԱԿԱՐԳԱ- թե շԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ թյան աշխատավորների խնդիրը, իշխանություններ նվաճելուց հետ այն պիտի լինի, վոր յուրաքանչե կուլտուրական այն բոլոր ժառանգությունը, վոր մնացել ե կապիտալիստական կարգերից, ընկալենք ամենատաղավոր կապիտալիստական չերկրների կուլտուրայի բոլոր նվաճումները, ապա այնուհետե կուլտուրան շարժենք առաջ:

Սակայն բանն այնքան ել հեշտ չի: Կապիտալիստական հասարակության մեջ բուրժուազիան ապրում ե ճնշված դասակարգերին շահագործելով: Այդ պատճառով կալվածատերերն ու կապիտալիստները այնպես են կառուցում ու ոգտագործում կուլտուրան, վոր ամբողջ իշխանությունը (վոր տալիս ե կուլտուրան մարդկանց՝ բնության վերաբերմամբ), ուժեղացնի և ամրացնի նրանց տիրապետող դիրքը, ընդարձակի աշխատավորների շահագործումը: Կուլտուրան՝ շահագործողների ձեռին հանդիսանում ե իշխանության դենք, վոչ միայն բնության վերաբերմամբ, այլև՝ մարդկանց:

Ահավասիկ, որինակ.— Դարվինի ուսմունքը՝ կենդանիների և ընդհանրապես կյանքի զարգացման մասին: Նա հանդիսանում ե հսկայական քալ դեպի առաջ՝ մարդկության կուլտուրայի զարգացման մեջ: Դա գիտության մեծագույն նվաճումներից մեկն ե: Բայց նա միևնույն

ժամանակ սաստիկ հարվածում և կրոնին, ծաղրում և չեկեղեցու այն վարդապետութիւնը, թե աստված և ստեղծել մարդուն և այլն: Այդ պատճառով կապիտալիզմի միջանի «կուլտուրական» չեղկերների բուրժուազիան՝ դասապարսյալի նսարաճին և նսեցնում այն պրոֆեսորներին, վորոնք ուսուցանում են, թե Դարվինի թեորիան—ճիշտ թեորիա չէ: Այդպես չեղավ, որինակ, Միացյալ Նահանգներում: Այդպես և կովում բուրժուազիան գիտութեան դեմ, գիտութիւն, վորն ոգնում և աշխատավորներին՝ տերտերական խաբելութիւնները մերկացնելու:

Բոլոր դպրոցներն ու համալսարանները, բազմաթիւ դրքերն ու լրագրները, արվեստն ու կրոնը—այդ բոլորը բուրժուազիան ծառայեցնում և իրեն, վորպեսզի բթացնի, թուլացնի բանվորների ու գյուղացիների ատելութիւնը դեպի բուրժուազիան, նրանցից դաստիարակի սպրուկներ, վորպեսզի անտրտուն լինելով կրեն կապիտալիստական շահագործման շղթաները:

Բանվոր դասակարգը, վոր հաղթել և բուրժուազիային, չի կարող սահմանափակել միայն անցյալի կուլտուրան պարզապես չուրացնելով: Իհարկե, բուրժուազիայի ստեղծած կուլտուրայի մի մասը՝ կարելի չէ և պետք է ոգտագործել սոցիալիզմի կառուցման համար: Հիմարութիւն կլինի, որինակ, վոր պրոլետարիատը հրաժարվեր բուրժուազիայի ստեղծած արտադրութեան բարձր տեխնիկայից, հեռագրից, լավ ընակարաններից, վորոնցից հիմա քշված են կապիտալիստները, թանգարաններից՝ իրենց պատմական թանգարտեք իրերով և այլն: Այս բոլորն անհրաժեշտ է վոր պրոլետարիատը ոգտագործի սոցիալիզմի կառուցման համար: Բայց այն, ինչ բուրժուական կուլտուրայի մեջ ծառայում է մասսային ստիկացնելու համար, մենք դեն ենք գցում:

Մենք չենք հրաժարվել նույնպես ոգտագործել մասնագետներին, գիտութեան մարդկանց, վորոնք միացել են բուրժուազիայի տիրապետութեան ժամանակից: Բայց նրանց մենք ոգտագործում ենք բանվորական պետութեան հսկողութեան ներքո, կոմունիստների հսկողութեան ներքո:

Մենք նպատակ ենք դնում գրավել նրանց սոցիալիստական շինարարութեան մեջ, վերակրթելով նրանց մեր վոգով, մոտեցնելով նրանց բանվորներին և գյուղացիներին: Բայց միևնույն ժամանակ վճռապես պայքարում ենք նրանց կողմից դեպի սոցիալիստական շինարարութիւնը հայտաբերված թշնամական վերաբերմունքի ամեն

մի արտահայտութեան դեմ: Չե՞վոր բուրժուական մասնագետների մի մասը դեռ լեքազում ե հին կարգերի վերադարձը: 1928 թ. ՊՔՎ բացեց Դոնրասի մասնագետների մի մասի հակահեղափոխական ֆեադալարութունը (Շախտիի գործը): Այնտեղ մասնագետների մի ամբողջ խումբ ծածուկ քաջալուծ եր քարածուխի արդունարեութունը, գործելով իրենց՝ այժմ արտասահմանում գտնվող տերերի ցուցմունքով:

Բայց և այն դեպքում, յերբ մասնագետն աշխատում ե բարեխղճորեն և աղնիվ, մեր խնդիրը պետք ե լինի՝ նրա աշխատանքն ուղղել դեպի սոցիալիստական շինարարութունը:

Վերցնենք, որինակ, գյուղատնտեսների աշխատանքը: Հին ժամանակ նրանք սովորել են այն, վոր ոգնեն առանձին, տնհատական տնտեսութան՝ լավացնելու նրա հողագործութունը, տնտեսապահութունը և այլն: Հին ժամանակ գյուղատնտեսը միայն պատմում եր, թե ինչպես պետք ե լավացնել տնտեսութունը, ապացուցում եր, համոզում: Բայց ագրոնոմիական ձեռնակումներ ավելի շատ մտցնում ե այն տնտեսութունը, վորն ավելի հարուստ ե: Յեվ դուրս եր դալիս, վոր հին ժամանակ ագրոնոմիական ոգնութունը նախ և առաջ գնում եր կուլակի ոգսին: Աղքատը և անգամ միջակը կարողութուն չունեի ցարի որոք ագրոնոմիական բարելավումներ մտցնելու: Իսկ մեզ հարկավոր են ագրոնոմիական այնպիսի ձեռնարկումներ, վորոնք ընդգրկելին ամբողջ գյուղեր, սպասավորելին աղքատ և չքավոր տնտեսութուններին: Իսկ դա նշանակում ե, վոր գյուղատնտեսը պետք ե լինի և տնտեսութան կազմակերպիչ: Մեզանում գյուղատնտեսը պետք ե կարողանա ցույց տալ գյուղացիութան, թե գյուղատնտեսական ամեն մի բարելավում՝ խոշոր հետևանքներ ե տալիս գյուղացիական տնտեսութունները կոլեկտիվ ձևով՝ վարելու դեպքում: Պարզ ե, վոր հին ժամանակ գյուղատնտեսը պատրաստված չեր ալը խնդրի համար, և չեր կարող պատրաստված լինել: Այդ պատճառով մենք պետք ե այնպիսի ուղղութուն տանք գյուղատնտեսների աշխատանքին, վոր պեսդի նրանք սկսեն ավելի շատ աշխատել նոր ձևով:

Շատ բան կա բուրժուական կուլտուրայի մեջ, վոր մենք ամբողջովին դեն ենք նետում և վորի դեմ պայքարում ենք անհաշտ: Մենք, որինակ, քայքայեցինք ամբողջովին իսլամոքրյան ճին ապարատը: Մենք վոչնչացրինք դպրոցների հին բաժանումը: Մենք վոչնչացրինք ռուսական լեզվի տիրապետութունը դպրոցներում, պետական հիմնարկներում, փոխելով դասավանդումն ու աշխատանքը՝ խորհրդային հիմնարկներում ազգային հանրապետութունների և շրջանների բնակչու-

թիւան մայրենի լեզվի: Մենք վճռական պայքար ենք վարում կրօնի ազդեցութիւնը մասսաներից վերացնելու:

Մենք պետք է լավ հիշենք, վոր կուլտուրական ճակատում նույնպէս դասակարգային պայքար է մղվում, ինչպէս տնտեսական ճակատում, վոր դասակարգային թշնամին գործում է և կուլտուրայի միջոցով: Իրա միջոցով նա կամենում է նորից Խորհրդային Միութեան աշխատավորների վրին փաթաթել կապիտալիստական աշխարհի հայացքներն ու նախապաշարումները: Ուստի և կուլտուրական շինարարութեան մեջ մենք պետք է կարողանանք միշտ պահպանել մեր՝ պրոլետարական դասակարգային գիծը:

Վերցնենք մի այսպիսի որինակ, ինչպիսին է անգրագիտութեան վերացումը: Թվում եր թե՝ այստեղ ի՞նչ առանձին դասակարգային գիծ կարող եր լինել: Լայն կերպով ծավալիր կարգաւորելու ուսուցումը, հիմնիր վորքան կարելի է շատ լիկկայաններ, վերջ տուր. շուտով անցյալի ժառանգութեան, — ահա բոլորը: Սակայն, բանն այդպէս հեշտ չի: Մենք տեսնում ենք, որինակ, վոր գլուղում անգրագիտ բատրակների ու չքավորների տոկոսն ավելի մեծ է, քան անգրագիտ միջակներինը, մանավանդ կուլակներինը: Իսկ ամեն վոք կհասկանա, վոր տեղը բատրակին կարող է թուլլ չտալ գրագիտութիւն սովորելու գնալու, բատրակն ու չքավորը հաճախ տաք շոր չեն ունենում լիկկայան գնալու և ալլն: Ուստի, չեթե այս գործի մեջ դասակարգային գիծ չմտցնենք, չեթե նպատակ չդնենք առաջին հերթին լիկկայան գրութիւլ չքավորին, բատրակին, կոլտնտեսութեան անդամին, այդ գեպըում նրանք չետ կմնան անգրագիտութեան վերացման գործից: Մենք ձգտում ենք, հնարավորութեան չափ, շուտ վերջ տալ մեր չերկրի ամբողջ բնակչութեան անգրագիտութեան: Բայց մենք առանձնապէս ուշք պիտի դարձնենք այն բանին, վոր առաջին հերթին վերացվի բատրակների, չքավորների և կոլտնտեսութիւնների անդամների անգրագիտութիւնը:

Մենք արդեն ասացինք, վոր ժողովրդական տնտեսութեան վերակառուցման ժամանակաշրջանը կապված է դասակարգային պայքարը չերկրում ուժեղացնելու հետ: Կապիտալիստական տարերն ուժեղացնում են իրենց դիմադրութիւնը սոցիալիստական շինարարութեան դեմ, փորձում են իրենց ազդեցութիւնը տարածել աշխատավորների տարրեր խավերի վրա: XV համագումարն այդ առիթով մատնանշել է, թե նրանց թշնամական ազդեցութեանը և աճող ակտիվութեանը պետք է վճռական հարված տալ:

ԿՈՒԼՏՈՒՐԱԿԱՆ ՇԵՂԱՓՈ-
ԽՈՒՅՑՈՒՆԸ ՅԵՎ ԴԱՍԱԿԱՐ-
ԳԱՅԻՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

Բուրժուական և մանր-բուրժուական ազդեցութիւնների լերե-
վուլթներ արտահայտվում են ամենատարբեր ձևերով և՛ կուլտուրական
ասպարիզում:

ԿՐՈՆԻ ԱԶԴԵՑՈՒՅՑՈՒՆԸ
Բուրժուական՝ աշխատավորական մասնա-
ների վրա ազդեցութիւնը գործելու կարևոր մի-
ջոցներից մեկը հանդիսանում է կրօնը: Կրօնը միշտ լեզիւ է տիրող
դասակարգերի գէնքը, վորն տմրապնդել է նրանց ազդեցութիւնը
մասսաների վրա: Մեր որերում նկատվում է տարբեր դավանութեան
հոգևորականութեան, նաև աղանդավորների ակտիվացման աշխուժա-
ցում: Տերտերները, մոլլաները, ռարբիները, աղանդավորները և այլն
աշխատում են հենվել բանվորների և գյուղացիների վրա: Այսպես,
որինակ, չեկեղեցական խորհրդի ընտրութեան ժամանակ տերտերներն
աշխատել են զրանց մեջ մտցնել հետամնաց բանվորներին, հնարավոր-
ութեան չափ անգամ նրանց, ովքեր ունեն այս կամ այն ընտրական
պաշտոնը (խորհուրդների, գործարկումների անդամների): Թե հոգևորա-
կանութիւնը, թե աղանդավորները հատուկ աշխատանք են տանում
կանանց շրջանում, չերիտասարդութեան շրջանում, կանգ չառնելով
նույնիսկ իրենց կրօնների վորոշ բաներից հրաժարվելու առաջ:

Տերտերներն ու աղանդավորներն առանձնապես մեծ ուշադրու-
թիւն են դարձնում չերիտասարդութեան վրա ազդելու: Նրանք ստեղ-
ծում են չերիտասարդների հատուկ կազմակերպութիւն—քրիստոսմոլ
(քրիստ. չերիտ. միութիւն) և բապտիստ չերիտասարդների միութիւն
(բապտոմոլ) և այլն:

Յեկեղեցին, մզկիթը, սինագոգը, աղանդավորները ձգտում են՝
հնարավորութեան չափ հարմարվել խորհրդային պայմաններին: Այսպես՝
Տուլայի նահանգի թեմական համագումարը պարտավորեցրել է հոգևոր-
ականութեան՝ ուսումնասիրել Մարքսին, տերտերները հաճախ բա-
ժանորդագրվում են «Անաստված»-ին, ուսումնասիրում են այնպիսի
խնդիրներ, ինչպես սոցիալիզմի պատմութիւնը և այլն: Այսպիսով,
չեկեղեցու սպասավորները «մարդում են» իրենց կոմ. կուսակցութեան
գեմ պաշտօնները:

Մյուս կողմից՝ տերտերները մեղանից փոխ են առնում ազդեցու-
ցիայի շատ ձևեր. մի շարք չեկեղեցիներում, որինակ, հրատարակվում
են պատի լրագիրներ: Աղանդավորները, աղոթքի հավաքումներից հետո,
իրենց մոտ՝ չերիտասարդների համար կազմակերպում են պարեր և այլն:

Միևնույն ժամանակ տերտերներն ու աղանդավորները չերեան
են բերում մեծ ակտիվութիւն քաղաքական խնդիրներում: Խորհուրդ-
ների վերընտրութեան ժամանակ մի շարք գյուղերում չեկեղեցական

խորհուրդները հանդիսացել են այն վայրերը, ուր կուլակները քննության են առել խորհուրդների թեկնածուների խնդիրը, պատմանավորվել են՝ ինչպես գործել վերընտրությունների ժամանակ:

Յեկեղեցին ուղիներ ե փնտռում իր աղղեցությունը մասսաների վրա ուժեղացնելու: Մենք պետք ե տերտերներին ու աղանդավորներին հակադրենք հակակրոնական ուժեղ պրոպագանդա, վորի վրա վերջին տարիներս շատ քիչ ուշադրություն եր դարձվում:

ՀՐԵԱՏԵՑՈՒԹՅՈՒՆ

Յարական միապետության և սպիտակ գվարդիական հակա-հեղափոխության սիրած միջոցներից մեկը չեղել է՝ թշնամություն գրգռել դեպի հրեաները:

Յարական միապետությունն ու յեկեղեցին դարերով ժողովրդական մասսաների մեջ պատվաստել են ատելություն և թշնամանք դեպի հրեաները: Նրանք այդ տնում ելին, վորպեսզի մասսաներին հետ պահեն իրենց իսկական թշնամիների—կալվածատերերի և կապիտալիստների դեմ պայքարելուց: Այդ անիծյալ անցյալ ժառանգությունն արտահայտվում ե նրանում, վոր այժմ ել դեռ վոչ միայն շատ գյուղացիների, այլև հետամնաց բանվորների շրջանից չի չքացել թշնամական կամ կասկածավոր վերաբերմունքը՝ դեպի հրեաները: Յերբեմե հրեատյաց տրամադրությամբ վարակված են լինում կուսակցության և կոմիսիոնարության առանձին քիչ գիտակից անդամներ:

Պետք ե վոր գյուղացին ու բանվորը հասկանան, թե հրեատեցության միջոցով սողոսկում ե դեպի մեզ դասակարգային թշնամին: Նա չի կարող ուղղակի ասել՝ «կորչի Խորհրդային իշխանությունը», ուստի փսփսում ե ամեն տեղ, թե հրեաները հիմնարկներում բռնել են բոլոր լավ տեղերը: Նա չի կարող պրոլետարիատի դիկտատուրայի պայմաններում պարզ ասել, վոր իշխանությունը վերադարձվի կապիտալին: Ուստի՜՜՜նա շշնջում ե մասսաներին, թե նրանց թշնամիները—հրեաներն են: Նա այդ անում ե նրա համար, վորպեսզի մթազնի մասսաների գիտակցությունը, վորպեսզի հետ պահի նրանց աշխատավորների իսկական թշնամիները—նեպմանների, կուլակների, սպեկուլյանտների—դեմ պայքարելուց, վորոնց մեջ կան և՛ ռուսներ, և՛ հրեաներ, և՛ թաթարներ, և՛ գերմանացիներ, և՛ հայեր և այլն: Հրեատյացներն առանձին սիրով առաջ են քաշում այսպիսի լոգունգ.—բոլոր հրեաները—առևտրական-շահագործողներ են: Մրանով նրանք կամենում են սպեկուլյացիայի չենթարկել բանվորների և գյուղացիների՝ դեպի շահագործումն ունեցած ատելությունը: Բայց լուրաքանչլուր բանվոր ու գյուղացի պետք ե իմանա , վոր հրեաների մեջ, ինչպես և մյուս ժողովուրդների մեջ, կան Եահազործողներ, բուրժուականներ, պարագիտներ և

կան աշխատավորներ, Յեւլ հրեաների մեջ շահագործողները կազմում են փոքրամասնութիւնը: Ճնշող մեծամասնութիւնը կազմում են աշխատավորները, — բանվորները, արհեստավորները, տնայնագործները: Վերջին ժամանակներս հետզհետեւ ավելանում ե նաև հրեա-գլուղացիների թիւը, վորոնք, հող ստանալով, կազմակերպում են առաջավոր գլուղական տնտեսութիւններ: Հրեատեսցութիւնը՝ բուրժուազիայի ամենաազդէլի, թունավոր միջոցներից մեկն ե: Դրա դեմ պետք ե տնհաշտ պայքար տանել:

ԱԶԳԱՅԻՆ ՆԱԽԱԳԱ- ՏԱՐՈՒՄՆԵՐ

Հրեատեսցութիւնը, թշնամական վերաբերմունքը դեպի հրեաները, հանդիսանում ե ազգային նախապաշարումներից մեկը միայն: Ֆրանական կառավարութիւնը՝ այնպիսի մի բազմամիլիոն չեքկիր, վորպիսին հին Ռուսաստանն եր, կարող եր կառավարել միայն մի ազգ մշուսի դեմ հանելով, նրանց միջև թշնամանք սերմանելով: Այժմ ել, սակայն, աչգ նախապաշարումները բոլոր աշխատավորների մեջ դեռ չեն վերացել: Դրանից ոգտւում են մեր թշնամիները — քաղաքի ե գլուղի կապիտալիստական տարրերը: Ազգային նախապաշարումները կամ շովինիզմը — դա մի այսպիսի հայացք ե, թե մենակ իմ ազգն ե լավ, թե իմ ազգը պետք ե գրավի տիրող դիրք, թե բոլոր մշուս ազգերը վատ են: Շովինիզմը կարող ե լինել չեքկու տեսակի: Շովինիզմը մի ազգի, վորը տիրող ե չեղել առաջ՝ մինչև հեղափոխութիւնը, չի կարող հաշտվել այն բանի հետ, վոր առաջվա անհավասար ազգութիւններն այժմ իրավունքներով հավասարված են ուսաներին: Այսպիսի մեծապետական (великодержавный), վելիկոուսական շովինիզմն իր գծգոհութիւնն արտահայտում ե նրանով, թե ազգային հաւերապետութիւններում դարգանում ե ազգային կուլտուրա, թե ամեն մի ծառայողից (որինակ, Բելլուոսիայում) պահանջվում ե՝ բելլուոսներն իմանալ:

Շովինիզմի մշուս տեսակն արտահայտվում ե այն բանում, վոր անվատահութիւն ե կասկածավոր վերաբերմունք կա դեպի՝ առաջնեներում տիրապետող ազգի բանվորները: Այս շովինիզմը գոցութիւն ունի ազգային ծայրերկրներում:

Ինչպես այս, այնպես ե մշուս տեսակի շովինիզմին մենք պետք ե վճռական հարված տանք, վորովհետեւ թե մեկը, թե մշուսը հանդիսանում են բուրժուական՝ մասսաներին ազդելու ձևեր: Լավագուցն հարվածը՝ հրեատեսցութիւնը ե շովինիզմին հանդիսանում ե մասսաների գաստիարակութիւնը ինտերնացիոնալիստական վոգով, այսինքն՝ բոլոր ազգութիւնների աշխատավորների միջազգային լեղբայրութիւն վոգով:

Քաղաքի և դուռնի կապիտալիստական տար-
րերն առանձին չեռանդով աշխատում են
իրենց ազդեցությունը տարածել չերիտասար-
դության վրա: Արտասահմանյան մեր թշնամիները նույնպես մեծ հույ-
սեր են դնում չերիտասարդության վրա: Նրանք կարծում են, թե խոր-
հրդային Միության բանվորադուղացիական չերիտասարդությունը չի
խմանա այն ատելությունը դեպի շահագործողները, վորը հին սերնդին
նպաստել և համառ կերպով և անձնագոհությամբ պայքարել դասա-
կարգային թշնամիների դեմ:

Դպրոցում, գրականության մեջ, թատրոնում, կինոյում — ամե-
նուրեք լարված պայքար և տարվում չերիտասարդության համար, նրա
վրա աղբիւր համար, հնի և նորի միջև, կապիտալիզմի և կոմունիզմի
միջև: Կապիտալիստական տարրերի դեմքը հանդիսանում և նույն
կրոնական քարոզը, չերիտասարդության շրջանում հրետեցություն
և շփոխիլդ բորբոքելը, ակոհոլականությունը, արհամարանք դեպի
գլխոտությունը, դեպի հասարակական աշխատանքը և այլն: Բուրժուա-
կան և մանր-բուրժուական այդ ազդեցությունների դեմ պայքարելու
գործում կոմյերիտությունը գրավում և կարևոր հրամանատարական
դիրք: Կոմյերիտության այդ խնդիրներն առանձնապես կարևոր և պա-
տասխանատու չեն գլուղում՝ աղքատ և միջակ չերիտասարդության
վրա ազդեցություն ձեռք բերելու պայքարում:

Կոմյերիտության խնդիրը պիտի լինի՝ բանվորների և դուղացի-
ների ջանք սերնդից դաստիարակել՝ գլուղում սոցիալիստական շինա-
րարություն անցկացնողներ, կուսակցություն արժանավոր փոխանորդ-
ներ, յուրացնելով ավագ սերունդների պայքարի փորձերը: Կոմյերի-
տությունը պետք և կանգնած լինի դուռնի դասակարգային պայքարի
առաջավոր դիրքերում և հանդես գա, վորպես կոլլեկտիվ տնտեսու-
թյան նախաձեռնող: Կոմյերիտությունը պետք և պայքարի, վոր կուլ-
տուրան միս ու արյուն դարձնի չերիտասարդ սերնդի համար:

ՈՂՈՒ ՓՈԽԱՐԵՆ ԿԻՆՈ
ՅԵՎ ՌԱԴԻՈ

Մեր շինարարության ավելի վտանգավոր
թշնամիներից մեկը հանդիսանում և հարե-
ցությունը — ակոհոլիզմը: Դա չափազանց վատ
և ազդում տնտեսության շինարարության վրա: Շատ խանգարում և
և՛ հասարակական աշխատանքին, վորովհետև թուլացնում և հետաքրք-
րությունը, հանդիսանում և մասսաների կուլտուրական վերելքի ար-
գելակ: Ակոհոլի ծախսերը բանվորի բուլջեցում առաջիմ գեղազանցում
և կուլտուրական կարիքների ծախսից: Իսկ դուղացու բուլջեցում դրանք
գերազանցում են կուլտուրական ծախսերը միջանի անգամ և նույնիսկ
միջանի տասնյակ անգամ:

Պայքարն արկոհողիզմի դեմ՝ վերջին ժամանակներս սկսում է լաչն ծավալ ստանալ և լաչն աջակցութիւնն դտնել մոտսաների կողմից: Հնգամյակով վորոշված և հետզհետե սահմանափակել ողու արտադրութիւնը:

Միանգամից դադարեցնել ողու արտադրութիւնն ու վաճառքը— չի կարելի: Այժմ ել, չնայած ողու պետական արտադրութեանը, գոլդում գոյութիւնն ունի ողու զգալի արտադրութիւնն՝ ողի քաշողներէ կողմից: Յեթն ողու վաճառքը միանգամից դադարեցվի, դա կավելացնի ողի քաշելը: Առանց աշխատավորների կուլտուրական և կենցաղային պայմանները փոխելու, արկոհողիզմը դժվար է վերացնել:

Ողու դեմ կովելու ամենաուժեղ զենքը պետք է դառնան կիցնոն յել ռադիոն: Դրանց զարգացման համար մեր չերկրում հսկայական հնարավորութիւններ կան: Դրանց զարգացումը չերկու կողմից կհարվածի ողուն: Մի կողմից, կինոն ու ռադիոն վորքան շատ մտնեն բանվորի և գոլդացու կենցաղի մեջ, աչնքան քիչ կլինի արկոհողի գործածութիւնը: Մյուս կողմից, կինոյի և ռադիոյի զարգացումը կարող է հետզհետե պետութեան ողուց ստացած չեկամուտները փոխարինել կինոյի և ռադիոյի չեկամուտով:

Կապիտալիստական վոչ մի չերկրում կապայք չեն ողտվում տղամարդկանց հետ հալասար իրավունքներով: Կապիտալիստներն ու կալվածատերերը դտնում են, վոր հասարակական գործերով զբաղվել—տղամարդու գործ է: Կինը պետք է զբաղվի ընտանիքով, խոհանոցով, չերեխտների դաստիարակութամբ: Կանանց աչա տնհալասարութիւնը պաշտպանում են բոլոր կրոնները: Նրանք ուսուցանում են, թե կինը պետք է չենթարկվի մարդուն:

Միայն թորհրդային չերկրում են ստեղծվում իրական պայմաններ՝ տղամարդկանց և կանանց միջև իրակատար հալասարութիւնն հաստատելու համար: Թորհրդային իշխանութիւնը վոչ միայն վոչնչացրել է չերկու սեռի միջև չեղած իրավական ամեն տեսակի տարբերութիւնները, աչլ և ամեն կերպ պաշտպանում է կանանց իրավունքը:

Կուսակցութիւնը, հաշվի առնելով կնոջ դարավոր հետամնացութիւնը, հատուկ աշխատանք է տանում բանվորուհիների, բանվորների կանանց և գեղջկուհիների շրջանում՝ զբաղելու նրանց հասարակական աշխատանքների մեջ, առաջ է քաշում կանանց հասարակական ամեն տեսակ աշխատանքի: Լեցինե ասել է, թե մեցե յուրաքանչյուր աշխատի պիտի սովորեցնեցե պետւթյուն կառավարել: Մենք ունենք

արդեն հաղարավոր և տանակ հաղարավոր բանվորուհիներ և գեղջ-կուհիներ, վորոնք պետական աշխատանք են տանում: Սակայն, հին նախապաշարութիւնները դեռ բավական պինդ արմատ ունեն, մանավանդ գյուղում: Գյուղում հաճախ կնոջը գյուղխորհրդի նախագահ չեն ընտրում նրա համար, թե նա ավելի վատ կաշխատի, քան տղամարդը, վորովհետեւ նա «կնիկ եւ»:

Սոսանձնապէս դժվար և կանանց ազատագրութեան աշխատանքը կուլտուրապես-հետամնաց ազգային հանրապետութիւններում և շրջաններում: Այնտեղ հին ժամանակ կինը մարդու կատարյալ ստրուկն էր: Արեւելյան կնոջ այդ ստրկական դրութիւնն արտահայտվում էր այն բանում, վոր ամուսնացած կինն իրավունք չուներ անգամ չերեւել իր փողոց դուրս գալու: Այդ չադրան դարձել էր արեւելյան կնոջ ստրկական դրութեան նշանը: Պրոլետարական հեղափոխութիւնը շարժեց, վտաքի հանեց արեւելքի կնոջը: Նրանք սկսում են պայքարել իրենց ազատագրութեան համար: Դեն են նետում չադրաները, դիմում են խորհրդային որեւքների պաշտպանութեան ընդդէմ իրենց ամուսինների, վորոնք նրանց հետ վարվում են, վորպէս ստրուկների հետ, ձգտում են գրագիտութեան, գիտութեան: Այս հողի վրա տեղի չե ունենում դասակարգային կատաղի պայքար: Մոլլաներն ու կուլակները մութ մասսաներին գրգռում են այն կանանց դեմ, վորոնք ծառանում են դարավոր ճնշման դեմ:

Կուսակցութիւնն աշխատում է կանանց իրապես հավասարեցնել տղամարդկանց: Չէ վոր քանի գոյութիւն ունի տնային տնտեսութեանը, տանու խոհանոցը, չերեւելների տնային դաստիարակութեանը, այդ աշխատանքների ամբողջ ծանրութիւնն ընկած է կնոջ վրա: Ուստի կուսակցութիւնը խնդիր է դնում՝ լայնորեն ընդարձակել հասարակական սննդառութիւնը, հասարակական սեղանատները, վորոնք կնոջը կազատեն տան խոհանոցային աշխատանքից: Կուսակցութիւնը հոգ է տանում հասարակական լիպքաբաձներ, մսուրներ, մանկապարտեզներ ստեղծելու: Այդ ուղղութեամբ դեռ շատ քիչ բան է արված: Վորոշ նվաճումներ կան գլխավորապէս քաղաքներում: Գյուղում՝ տուայթմ գոյութիւն ունի գյուղացու անհատական տնտեսութեանը, շատ դժվար և ստեղծել հասարակական սեղանատուն, լիպքաբաձ, մսուրներ, մանկապարտեզներ: Բայց կոլտնտեսութիւններում և խորհրտնտեսութիւններում այդ անելն ավելի հեշտ է:

Կուսակցական բոլոր կազմակերպութիւնները պետք է այդ բանը լավ բացատրեն աղքատներին ու միջակներին, հետաքրքրութիւն դարձնեն նրանց մեջ դեպի կոլեկտիվ տնտեսութիւնները, և ցանկութեան՝ դրանց մեջ մտնելու:

ՆՈՐ ԿԵՆՅԱՂԻ ՀԱՄԱՐ

Սոցիալիզմ կառուցելով՝ մենք վերակառուցում ենք վոչ միայն ժողովրդական տնտեսությունը: Մենք վերամշակում ենք և՛ մեզ, դաստիարակում ենք նոր մարդիկ՝ նոր հայացքներով և փորձառություններով: Մենք պայքարում ենք, վորպեսզի բոլոր աշխատավորները կազմեն մի համերաշխ ընկերական ընտանիք: Մենք վերափոխում ենք աշխատավորների կենցաղը:

Հին կենցաղը մոլթ, հարբեցողի կենցաղ եր: Կալվածատերերն ու կապիտալիստները բանվորներին ու գյուղացիներին պահում էին ծանր պայմաններում: Հարբեցություն, կեղտ, հիվանդություններ, կանանց ու լեռիսանների ծնծ, կրոնական հաշիշ, վախ ամեն մի նոր բանից, բոլորովին կտրված կուլտուրական կյանքից — ահա ինչ եր գյուղի վիճակը կապիտալիզմի որով:

Այս հին կենցաղի տեղ պիտի դա նոր կենցաղ, չեք մարդը չի թագնվում իր կճեպի մեջ, այլ հետաքրքրվում և հասարակական գործերով: Նոր կենցաղ՝ նշանակում և կուլտուրապես աշխատել և կուլտուրապես հանգստանալ: Նոր կենցաղը բերում և հարբեցողության և կեղտի վոչնչացում: Նոր կենցաղ՝ նշանակում և ազատագրվել կրոնական հաշիշից, նախապաշարունակներից, վոր ժառանգություն և միացել հին աշխարհից:

Նոր կենցաղ — նշանակում և կյանքի իսկական մարդկային պայմաններ աշխատավորների համար:

ԳԼՈՒԽ ՏԱՍԵՐՈՐԴ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆԸ

ՊԱՅՔԱՐ ԲՅՈՒՐՈՎՐԱՏԻՉՄԻ ԴԵՄ ՅԵՎ ՄԱՍՍԱՆԵՐԻ

ՄԱՍՆԱԿՅՈՒԹՅՈՒՆԸ ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆԸ

ՄԵՐ ՈՒԺԸ ՄԱՍՍԱՆԵՐԻ
ԱՎՏԻՎՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ Ե

Մենք սոցիալիզմը կառուցում ենք չափազանց դժվարին պայմաններում: Խորհրդային Միությունը շրջապատված և թշնամի կապիտալիստական պետություններով: Մեր չեղքի տնտեսական և կուլտուրական հետամնացությունը ստեղծում և հսկայական դժվարություններ: Դրանց ավելանում և չեղքի ներսի կապիտալիստական տարրերի դիմադրությունը սոցիալիստական շինարարությունը: Բացյ. և աշխ-

պես մենք հաջողութեամբ հաղթահարում ենք բոլոր դժվարութիւնները: Մոցիալիստական շինարարութեան գործը արագորեն առաջ ե գնում:

Ինչո՞վ են բացատրւում մեր հաջողութիւնները: Նրանով, վոր խորհրդային կարգերում իրենք աշխատւորները առաջին անգամ իրապես գարձել են չերկրի տերերը, աշխատում են վոչ թե շահագործողներին համար, այլ իրենց: Դրա շնորհիվ բնակչութեան ահագին մեծամասնութիւնը—բանվորներն ու գյուղացիները, աղքատներն ու միջակները—ցույց են տալիս ջերմ շահագրգռութիւն՝ խորհրդային պետութեանն ամրապնդելու: Խորհրդային կարգը արժնացնում ե աշխատավորների բաղմամբ իրոն մասսաների ակտիվութիւնը, սովորեցնում ե նրանց չերկիր ե տնտեսութիւն կառավարելու գործը, դարձնում ե նրանց սոցիալիստական շինարարութեան ակտիվ մասնակիցներ, ստեղծում ե պայմաններ՝ մասսաների կուլտուրականութեան ե քաղաքական գիտակցութեան համար:

ԲՈՒՐԺՈՒԱԿԱՆ ԴԵՄՈԿՐԱՏԻԱՆ—
ԲՈՒՐԺՈՒԱԶԻԱՅԻ
ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԶԵՆՔՆ Ե

Մեր թշնամիներն ասում են՝ խորհրդային չերկրում դեմոկրատիա չկա, այսինքն՝ բնակչութեան՝ իրենց մասսաների իշխանութեւն. չէ՞ վոր իրենք բալլչիկներն ամենուրեք պարզ

հայտարարում են, թե իրենց մոտ իշխանութիւնը չի պատկանում ամբողջ ժողովրդին, այլ միայն մի դասակարգի—պրոլետարիատին: Իսկ դեմոկրատիան—դա ժողովրդի իշխանութիւնն ե: Այսպես են ասում մեր թշնամիները: Ուրիշ բան ե կապիտալիստական չերկրներում,—հայտարարում են նրանք.—Անգլիայում, Գերմանիայում, Ֆրանսիայում: Այնտեղ պետութիւնը կառավարւում ե համաձայն բնակչութեան մեծամասնութեան կամքի: Այնտեղ ամբողջ բնակչութիւնը մասնակցում ե պարլամենտի ընտրութեւններին: Պարլամենտը, ժողովրդական ներկայացուցիչները հրատարակում են բոլոր որոշումները, նրանց ե պատկանում որոնսդրական ամբողջ իշխանութիւնը: Կառավարութիւնը, մինիստրների կաբինետը, հանդիսանում ե պարլամենտի կամբը կատարողը, կիրառում ե կշանքում պարլամենտի ընդունած որոշումները: Ինքը կառավարութիւնը, առանց պարլամենտի համաձայնութեան, իրավունք չունի վորակ որոնք փոխելու կամ նորը գործադրելու: Յետե կառավարութեան քաղաքականութիւնը տարբերւում ե պարլամենտի մեծամասնութեան կարծիքից, կառավարութիւնը հրաժարական ե տալիս: Թագավորը կամ հանրապետութեան նախագահը նշանակում ե այն ժամանակ նոր կառավարութիւն՝ պարլամենտում մեծամասնութիւնն ունեցող կուսակցութիւնների ներկայացուցիչներից:

Իսկ չեթիս պարլամենտում այգպիսի մեծամասնությունն չկա, որինակ պաշտարում են 3—4 կուսակցություն, վորոնցից վոչ մեկը մեծամասնությունն չունի, պարլամենտն արձակվում է և նշանակվում են նոր ընտրություններ: Փոքրամասնությունը պարտավոր է չենթարկվել մեծամասնության: Սա չե իսկական դեմոկրատիան: Խորհրդային լերկրում, ստում են մեր թշնամիները, բայլլեիկները վոչնչացրել են դեմոկրատիան, նրանք կառավարում են առանց ժողովրդի կամքը հաշվի առնելու:

Այսպես են դատապարտում մեր կարգերը և ԻԵՆԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ՈՒՆԻ՞ ԱՐ-
ԴՅՈՔ ԲՈՒՐԺՈՒԱԿԱՆ ՊԱՐ-
ԼԱՍԵՆՏԸ
այսպես փառաբանում դեմոկրատիայի սքանչելիքները կապիտալիստական լերկրներում մեր թշնամիները, բուրժուազիան և արտասահմանի

մենշեիկները, սոցիալ-դեմոկրատները: Այս զրույցները լսելով՝ կարելի չեր կարծել, թե բուրժուական պարլամենտն իրոք մեծ իշխանություն ունի: Բայց իսկապես նա վոչ մի իշխանությունն չունի, վոչ մի ուժ չի ներկայացնում: Պարլամենտը միայն աշխատավորների աչքից քողարկում է կապիտալիստների իշխանությունը, բուրժուազիայի դեկատառուրան: Պարլամենտի թիկունքի չետե կառավարում է խոշոր կապիտալիստների—բանկիրների մի խմբակ: Նրանց ցուցմունքով է գործ տեսնում միլիտարությունը և պետական վոզլ ապարատը: Նրանց ցուցմունքով է կառավարությունը սկսում ու վերջացնում պատերազմները, պարլամենտին ընդունել է տալիս կապիտալիստ-տնտեսներին հարկավոր որենքը: Բորսան, խոշորագույն բանկերը թելադրում են իրենց կամքը պարլամենտին:

Մորզանը կամ Ռոկֆելլերը (Ամերիկայի խոշորագույն կապիտալիստներ) փաստապես ալելի մեծ իշխանություն ունեն, քան ամերիկյան հանրապետության նախագահը, կամ ամերիկյան պարլամենտը:

ԲՈՒՐԺՈՒԱԿԱՆ ԴԵՄՈԿՐԱ-
ՏԻԱՆ ՅԵՎ ՖԱԿՏՈՐ

Պարլամենտի ոգնությունը բուրժուազիան հիմարեցնում է բանվորներին ու գյուղացիներին: Պարլամենտական այդ խաղը շատ հարմար է բուրժուազիայի համար: Իիչ գլխավորը բանվորն ու գյուղացին, պարլամենտի ընտրություններին քվեարկելով՝ չերակայում են, թե իրենք ել մասնակցում են չերկրի կառավարության մեջ: Բայց իրոք բոլորը կառավարում է կապիտալիստների մի խմբակ: Բայց բուրժուազիան պարլամենտը հանդուրժում է միայն այնքան ժամանակ, քանի դեռ նա չի սպառնում իր տիրապետությունը: Յերը նո գգում է, վոր մասնաներն սկսում են դուրս գալ հնազանդությունից, նա ինքն առաջինն է լինում, վոր խախտում է անգամ կիսատ-պուտ պարլամենտական ազատությունը: Յեթե հարկավոր է—նա իսկույն քշում է պարլամենտը:

1922 թվին Խտալիայում, իտալական կառավարութեան ներկա նախագահ Մուսոլինին պետական հեղաշրջում կատարեց, հենվելով փաշիստների կազմակերպութեան վրա, վորոնք զենքը ձեռներին տապալեցին հին կառավարութունը: Մուսոլինին չուզեց ել պարլամենտի համաձայնութիւնը հարցնել: Նա հաստատեց ֆաշիստական դիկտատուրա, վորի որով պարլամենտը կորցրեց ամեն մի նշանակութուն: Այդպիսի ֆաշիստական հեղաշրջումներ կատարեցին Պրիմա դե-Ռիվերան՝ Սպանիայում, Պիսուրսկին՝ Լեհաստանում, Յանկովը՝ Բուլղարիայում: Բոլոր լերկրներում պարլամենտները լուծուցին հաշտվեցին իրենց իրավունքների սահմանափակման հետ, վոր արավ ֆաշիստական դիկտատուրան: Յեթե նրանք՝ փորձելին բողոքել, իսկույն և եթ զինվորական կոշիկի աքացին կքշեր նրանց: Այդպիսի դեպքեր շատ են լեղել:

Այսպիսով, վնչ մի իշխանութիւն չունի նա, ով ուժ չունի հարկադրելու իշխանութեան հրամանները կատարելու: Բայց պարլամենտը հենց հարկադրելու ուժ չունի: Նա ունի միայն որենսդրական իշխանութիւն: Իսկ գործադիր իշխանութիւնը կառավարութեան ձեռքին է: Պարլամենտը հենվում է միայն ընտրական բոլորեւորներին վրա, վորով բնակչութիւնը քվեարկում է ընտրութիւնների ժամանակ:

Բուրժուական լերկրներում հարկադրելու ամբողջ ուժը վնչ թե պարլամենտի ձեռքին է, այլ կապիտալիսմնի դասակարգի: Ուստի և պարլամենտն ինքը հանդիսանում է մի խաղալիք կապիտալիստների ձեռքին: Բուրժուազիայի տրամադրութեան տակ և տնտեսական հարկադրանքի ամբողջ ուժը, վորովհետեւ նրա ձեռքին են արտադրութեան միջոցները, լերկաթուղիները, բանկերը և այլն: Կապիտալիստական լերկրների խոշորագույն բանկերը հեշտութեամբ կարող են տապալել իրենց պետք չեկող իշխանութիւնը: Բուրժուազիայի ձեռքին է ռազմական ուժը, բանակը, վոստիկանութիւնը և այլն, վորովհետեւ բանակի հրամանատարական բոլոր պաշտոններում իր մարդիկն են:

Ֆաշիստների զինված զորամասերը, վոր կազմված են բուրժուաների վորդիներից և սպաներից, հանդիսանում են բուրժուական իշխանութեան լավագույն հենարանը: Գերմանական պարլամենտն, որինակ, հաւանութիւն տվեց Կարմիր Ճակատայինների Միութեան փակելուն: Բայց նա անկարող է, յեթե մինչև անգամ ցանկանա լել, վորեւէ բան ձեռնարկել զերմանական ֆաշիստների բազմաթիւ ռազմական կազմակերպութիւնների դեմ: Պարլամենտը կարող է վորոշել ինչ ուզում է, բայց պետական ապարատի բոլորովրատական մեքենան աշխատում է իր ուզած ձևով: Վերջապես, բուրժուազիայի ձեռին է մասսաների վրա գաղափարապես ազդելու բոլոր միջոցները (դպրոցը, յե-

կեղեցին, լրագիրները, հրատարակչութիւնները, կինոն և այլն): Բուր-
ժուազիան շատ ճարպիկ և շատ խելացի կերպով ոգտովում և դրանցից
մասսաներին շնորհակալութիւն համար:

Յեթն անգամ պատահեր, մի վորեւ լերկրում պարլամենտում մե-
ծամասնութիւն ստանալին կոմունիստները և բանվոր դասակարգի-
կուսակցութիւնը, բուրժուազիան չեր թողնի, վոր այդ պարլամենտը
հալածվի: Բայց այդպիսի դեպք հնարավոր ել չեւ: Չե՞ վոր վորքան ու-
ժեղանում են կոմունիստական կուսակցութիւնները, այնքան աւելի
մեծ հալածանքներ և սկսում նրանց դեմ բուրժուազիան: Մի շարք
լերկրներում կոմունիստական կուսակցութիւնները գտնվում են ար-
գելքի տակ, նրանց թույլ չի տրվում մասնակցել պարլամենտի ընտ-
րութիւններին: Բուրժուական լերկրներում ընտրութիւններին մաս-
նակցելը—շատ թանգ և նստում: Անգլիայում, որինակ, իւրաքանչիւր
ընտրութիւն՝ կուսակցութիւններին նստում և 10—12 միլիոն ուղրի:
Յուրաքանչիւր թեկնածուի համար պետութեանը պիտի վճարել 1,500
ուղրի: Դա կարող են անել բուրժուազիայի հարուստ կուսակցութիւն-
ները: Յեւ ընտրութիւն տհա առաջարկվում և «խոշոր ընտրութիւն», —
քվեարկիր ում ուղում եւ. կուղեն Չեմբերլենին, կուղեն Լիդզ-Ջորջին,
կուղեն Մակդոնալդին¹: Իսկ լերեքն ել միատեսակ հալատով ու ճըշ-
մարտութեամբ ծառայում են բուրժուազիային, պաշտպանում են նրա
շահերը:

Բացի դրանից, բուրժուական բոլոր լերկրներում, լայն չափով
դարգացած և կառաւումը՝ ընտրութիւններին ձայների մեծամասնու-
թիւն ստանալու համար: Ամերիկայում այդ բանն արվում և միանգա-
մայն բացահայտ: Մշուս լերկրներում ել բուրժուազիան այդ կողմից
քիչ և քաշվում: Բուրժուական բոլոր լերկրներում կոմունիստներին
ձայն տվող բանվորները լնթարկվում են հալածանքների: Նրանց
դրկում են աշխատանքից, վախեցնում են, իսկ ֆաշիստները ծեծում
են հաճախ: Հարկավոր և մեծ գիտակցութիւն, վոր չնախած այդ հա-
լածանքներին՝ ընտրութիւնների ժամանակ ձայն տան կոմունիստնե-
րին: Ուստի կոմունիստները պարլամենտի ընտրութիւններին մաս-
նակցում են վնչ թե նրա համար, վոր հույս ունեն, թե մեծամասնու-
թիւն կստանան և այդպիսով իշխանութեան կհասնեն: Նրանք շատ
լավ գիտեն, վոր խաղաղ ճանապարհով, առանց հեղափոխութեան, իշ-
խանութիւնը նվաճել չի կարելի: Նրանք մասնակցում են պարլամենտ-

¹ Չեմբերլենը, Լիդզ-Ջորջը և Մակդոնալդը Անգլիայի յերեք կուսակցութիւն-
ների ղեկավարներն են: Առաջինը՝ պահպանողականների, յերկրորդը՝ ազատաժողով-
րի, յերրորդը՝ բանվորական (խոսքով) կուսակցութեան:

ների բնորոշութուններին և պարլամենտներին, վորպեսզի բանվորների յեվ գյուղացիների դասակարգերի առջեւ մերկացնեն, քե ի՞նչ ե ներկայացնում բուրժուական պարլամենտը, բուրժուական դեմոկրատիան և այլն: Նրանք պարլամենտն ոգտագործում են նրա համար, վոր նրա ամբիրոնից կոչ անեն մասսաներին՝ հեղափոխական պայքար վարել կապիտալիզմի դեմ, բուրժուական դեմոկրատիայի դեմ և կռվել պրոլետարիատի դիկտատուրայի համար:

Բուրժուական դեմոկրատիան—դա դեմոկրատիա չե քչերի համար, հարուստների համար, շահագործողների համար, կալվածատերերի և կապիտալիստների համար: Բուրժուական դեմոկրատիայի որով ժողովրդական մասսաները վճի մի իշխանություն հունեն իսկապես:

ԴԵՄՈԿՐԱՏԻԱՆ ՅԵՎ

ԴԻԿՏԱՏՈՒՐԱՆ

Մեր թշնամիներն ասում են.—մեզնում՝

կապիտալիստական չերկրներում դեմոկրատիա

չե. ձեզ մոտ՝ խորհուրդների չերկրում—դիկ-

տատուրա: Ինչո՞ւ համար են մեր թշնամիներն ասում, թե միայն մեզ մոտ՝ Խորհրդային Միության մեջ և դիկտատուրա: Նրա համար, վոր շշմեցնեն աշխատավորներին, իսկապես, թե կապիտալիստական չերկրներում, թե խորհուրդների չերկրում—դիկտատուրա չե: Միայն այդ դիկտատուրաները տարբեր են. կապիտալիստական չերկրներում բուրժուազիայի դիկտատուրան ե, մեզնում—բանվոր դասակարգի դիկտատուրան:

Մի շարք չերկրներում բուրժուազիան յոլա չե գնում առանց դեմոկրատիայի, առանց իր դիկտատուրան քողարկելու: Այդպես ե, որինակ, Իտալիայում, ուր Ֆաշիստները հարկադրում են կատարել իրենց որենքները, հենվելով վոչ թե «ժողովրդի կամքի» վրա, այլ ուղղակի դենքի: Այստեղ՝ բուրժուազիայի պարզ, անքողարկ դիկտատուրա չե: Իսկ աչնտեղ, ուր գոյություն ունի բուրժուական «դեմոկրատիան», նա հանդիսանում ե բուրժուազիայի դիկտատուրայի քողարկումը միայն: Այդ քողարկումը բուրժուազիային պետք ե նրա համար, վոր նրա իշխանությունը—չնչին փոքրամասնության իշխանությունը, վորը ճնշում ե բնակչության հոծ մեծամասնությանը, ոգտվելով դրա համար և՛ բռնության գործիքներով, և՛ մասսաների խաբեչությունը, իհարկե, ոգնությունը պարլամենտի, դեմոկրատիայի և այլն:

Բանվորական դասակարգի իշխանությունը մեր չերկրում—դա պրոլետարիատի դիկտատուրան ե, այսինքն՝ բանվոր դասակարգի իշխանությունը: Խորհրդային իշխանությունը չի չել թագցնում, վոր ինքը պրոլետարիատի դիկտատուրա չե: Պրոլետարական դիկտատուրան իրապես գոյություն ունի բնակչության անագին մեծամասնության շահե-

րի համար: Նա ճնշում և իրավագուրկ և անում: Բնակչության չնչին փոքրամասնությունը, վորպիսին հանդիսանում են շահագործող դասակարգերի մնացորդները: Ուստի և բանվոր դասակարգի իշխանությունը բացառապես համարում և իրեն պրոլետարիատի գիկտատուրա, իշխանություն մի դասակարգի, վորն իր լատից տանում և աշխատավոր գյուղացիության մասսաները: Ծառայելով հանգին մեծամասնության, խորհրդային իշխանությունն աշխատավորության և իսկական դեմոկրատիա՝ աշխատավորների այդ մասսաների համար: Մեր որենքներով՝ միայն ուրիշ աշխատանքը շահագործողները չունեն իրավունք՝ չերկրի քաղաքական կյանքին մասնակցելու: Նրանք չունեն ընտրական ձայնի իրավունք: Բայց նրանք կազմում են բնակչության չնչին փոքրամասնությունը, մի 5—6%:

Ուստի, իր դեմոկրատականությամբ խորհրդային իշխանությունն անհամեմատ բարձր և ուղած դուրսեցնում դեմոկրատիայից: Միայն պրոլետարիատի գիկտատուրայի որով աշխատավորական լայն մասսաներն առաջին անգամ հնարավորություն են ստանում իրոք լայն կերպով մասնակցել չերկրի ամբապնդման գործին, ամբողջ հասարակական կյանքին:

ԴԵՄՈԿՐԱՏԻԶՄԸ ԲՈՒԹՈՒ-
ԱԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ

Բուրժուական չերկրներում որենսգրական իշխանությունը (որենքներ մշակելը—գա պարլամենտն և) բաժանված և գործադիր իշխանություններից: Գործադիր իշխանությունը,—այսինքն մի իշխանություն, վոր իրագործում և չերկրի կառավարությունը,—կենտրոնացված և չինոքիկական ապարատի, բյուրոկրատիզմի ձևերում: Բյուրոկրատիան կապիտալիզմի որով անկախ և բնակչություններից: Զինոքիկները, իշխանության ներկայացուցիչները տեղերում—նշանակվում են վերևից, կենտրոնական իշխանություն կառավարության կողմից: Նրանք միայն կենտրոնական իշխանության առաջ են պատասխանատու: Նա միայն կարող և փոխել չինոքիկին և նրա տեղ նշանակել նորին: Բնակչությունը չինոքիկ ընտրելու գործում միայն մի մասնակցություն չի ունենում: Տեղերում (նահանգներում, շրջաններում, գավառներում և այլն) գյուղություն ունեն, ճիշտ և, տեղական ինքնավարության մարմիններ (քաղաքային խորհուրդ և այլն): Բայց նրանք վարում են չերկրորդական գործեր (գյուղացիներ, հիվանդանոցներ, կոմունալ տնտեսություններ և այլն): Նրանցում ել գործի գլուխ են կանգնած կապիտալիստները, խոշոր տնտեսները, կուլակները: Իսկ գլխավոր թեկերը կառավարելու՝ կենտրոնացած են կենտրոնից նշանակված չինոքիկների ձևերում: Խոշոր չինոքիկներն ստանում են մեծ ուժերին՝ տարեկան

տաանյակ հազարներ: Չինոմիկուկուենն ողտվում և առանձին իրա-
յունքներով:

Բյուրոկրատիզմը—դա չինոմիկուկույան, պաշտոնատար անձանց
կտրվածությունն և բնակչությունից: Բյուրոկրատիզմը հանդիսանում
և ելությունը ամեն մի բուրժուական պետական ապարատի: Բյուրոկրա-
տիզմը ծնում և մեծամտություն, սնապարծ վերաբերմունք դեպի աշ-
խատավորները: Բյուրոկրատն իրեն նայում և, վորպես բարձրագույն
եակի, վորին չի սաղում աշխատավորի հետ վարվել՝ վորպես մարդու
հետ: Բյուրոկրատիզմը ամենից բարձր դասում և որենքի տառի կա-
տարումը: Կապիտալիզմի որոք տիրապետող դասակարգը—բուրժուա-
ղիան—ամեն կերպ պահպանում և աջակցում և բյուրոկրատիզմը: Չի
վոր բյուրոկրատիզմը—անկոնտրոլ գործունեությունն և չինոմիկու-
կույան, վորը ճանաչում և միայն բուրժուական կառավարության ցուց-
մունքը. չինոմիկուկույան կտրվածությունը բնակչությունից հանդի-
սանում և բուրժուազիայի դասակարգային տիրապետության միջոցնե-
րից մեկը:

Քանի գոյություն պիտի ունենա պետու-
թյունը, գոյություն կունենա և իշխանության
ապարատը, գոյություն կունենա մարդկանց
կառավարելու աշխատանքը կատարելու անհրա-
ժեշտությունը: Սակայն խորհրդային իշխանու-
թյան մեջ այդ ապարատը բոլորովին այլ բնույթ և կրում, քան բուր-
ժուական պետության մեջ:

Պաշտոնատար անձինք, չինոմիկուկուներ կան և պրոլետարական
պետության մեջ: Սակայն պրոլետարական պետության մեջ նրանք չեն
կանգնած ամբողջ բնակչության դիմին: Մեր պրոլետարական պետու-
թյունը նպատակ և դնում հասնել այն բանին, վոր պետական աշխա-
տանքը, կառավարելու գործը սովորեն կատարել բոլոր աշխատավորները:

Իհարկե, միանգամից ալպիսի դրության հասնել չի կարելի: Քա-
նի դեռ չերկրում գոյություն ունեն դասակարգեր, կառավարելու գոր-
ծը անխուսափելիորեն պիտի հանձնել այն բանավորներին ու աշխա-
տավոր գյուղացիներին, վորոնք ավելի գիտակից են; լավագույն կեր-
պով կարող են պայքարել դասակարգային թշնամու դեմ: Չի վոր, իս-
կապես, գյուղում հաճախ կարելի չի տեսնել այնպիսի միջակի, անգամ
ազգային և նույնիսկ բատրակի, վորոնք կուլակի զուգնալով են պա-
րում, քաշ են գալիս կուլակի պոչից: Քաջաքներում ել՝ ձեռնաբեկու-
թյունների մեջ բոլոր բանավորները միատեսակ գիտակից չեն, բոլորը
միատեսակ չեն հասկանում բանվոր դասակարգի շահերը: Մեկը գյու-

դից նոր ե չեկել: Նա բոլոր ժամանակ մտածում ե, ինչպես շատ փող հավաքի ե գյուղ վերադառնա: Մյուսը՝ իր անգրագիտության ե անգիտակից լինելու պատճառով՝ դեռ ականջ ե դնում տերտերի կամ աղանդավոր քարոզչի փսփսուկներին: Յերկրորդը վոչ մի կապ չունի բանվոր կոչման հետ, չեկել ե գործարանում աշխատի, վոր բանվորի կոչում ստանա: Ուստի ե անհրաժեշտ ե խորհրդային չեղկրի կառավարման ապարատի մեջ քաշել լավագույն, առավել գիտակից բանվորներին ե աշխատավոր գյուղացիներին:

Մյուս կողմից, չի կարելի միանգամից բոլոր աշխատավորներին մոտեցնել չեղկրի կառավարության դործին ե այն պատճառով, վոր դեռևս մասսաների կուլտուրական մակարդակը շատ ցածր ե. մեզնում դեռևս վոչ բոլոր բավորներն են գրագետ: Իսկ գյուղում աշխատավոր գյուղացիության մեծամասնութիւնն անգրագետ ե:

Բայց չեթե առաջմ չի կարելի միանգամից բոլոր աշխատավորներին մոտեցնել պետութւան կառավարման գործին, սակայն մեր նպատակն ե վորքան կարելի չե շուտ ալդ բանը իրականացնել: Այդ խնդիրը խորհրդային պետութիւնը դրել ե իր գոյութւան առաջին իսկ որից, առաջ քաշելով խորհրդային աշխատանքի մի շարք բանվորներ ու գյուղացիներ: Տասնյակ ե հարյուր հազար բանվորներ ու գյուղացիներ խորհրդային պետութւան մեջ կատարում են աշխատանքներ, վորոնց կատարելու համար բուրժուական պետութիւնը դնում ե իր դասից դուրս չեկած չինովնիկներին:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՊԵՏԱԿԱՆ
ԿԱՐԳԸ

Այս խնդիրը մենք կարող ենք իրագործել, վորովհետեւ Հոկտեմբերյան հեղափոխութւամբ մենք քանդեցինք բուրժուական պետութւան իշխանութւան հին ապարատը ե ստեղծեցինք նոր խորհրդային կարգ:

խորհրդային պետութւան մեջ գործադիր իշխանութիւնը չի բաժանված որենսդրական իշխանութիւնից: Խորհուրդներին ե պատկանում ե՝ որենսդրական ե՝ գործադիր իշխանութիւնը: Խորհուրդների համամիութենական ե հանրապետական համագումարները, նույնպես ե նրանց կողմից ընտրված կենտրոնական գործադիր կոմիտեները, վոչ միայն հրատարակում են որենքներ, այլև որենքներ կիրառում են կշանքում: Ժողովրդական կոմիսարների խորհուրդները չենթակա չեն կենսագործկոմներին: Տեղերում ամբողջ իշխանութիւնը կենտրոնացած ե տեղական խորհուրդների ե նրանց գործադիր կոմիտեների ձեռքին: Թարգերում, շրջաններում, ռայոններում, քաղաքներում ե գյուղերում կառավարում են վոչ թե վերևից նշանակված չինովնիկները, այլ խորհուրդները ե նրանց գործադիր մարմինները: Այսպիսով, իշխանութւան

ամբողջ ապարատն ընտրվում է աշխատավորների կողմից, խորհուրդներն միջոցով: Բայց, դրանից բացի, ընտրողներն ուղած ժամանակ կարող են պատգամավորին լեռ կանչել խորհրդից, լեթե նա վատ է կատարում իր պարտականությունները:

Սակայն, պետք է ասել, վոր մենք դեռ բավարար չափով չենք սովորել, ինչպես հարկն է, ոգտվել ալդ իրավունքից՝ ընտրովի անձին հետ կանչելու: Մեկին ընտրել են խորհուրդ, և բանից պարզվում է, վոր նա պիտանի աշխատավոր չի: Այդպիսի դեպքում ընտրողները շատ հազվադեպ են վերընտրություն կատարում: Իսկ դա ճիշտ չի. — պետք է լիովին գործադրել պատգամավորներին և ուրիշ ընտրովի անձանց ժամկետից առաջ լեռ կանչելու իրավունքը:

խորհուրդների միջոցով իշխանությունը կապված է բանվորների և գյուղացիների բաղմամիլիոն մասսաների հետ: խորհուրդները հանդիսանում են այն դպրոցները, ուր տասնյակ և հարյուր հազարավոր բանվորներն ու գյուղացիները սովորում են պետություն կառավարել: Պետական ապարատը մեղանում չի անջատվում ժողովրդական միլիոնավոր մասսաներից, ալլ ձուլվում է նրանց հետ բաղմաթիվ ամենտեսակի մասսայական կազմակերպությունների (հանձնաժողովների, սեկցիաների, խորհրդակցությունների, պատգամավորական ժողովների և այլն) միջոցով: Այդ կազմակերպությունները հնարավորություն են տալիս խորհուրդներին՝ ավելի լայն չափով հենվել մասսաների ակտիվության վրա, պետության կառավարման աշխատանքը տանել իրենց աշխատավոր մասսաների ոգնությունը: խորհուրդներին կից սեկցիաների, հանձնաժողովների և այլնի նշանակությունը, քանի դեռ, այնքան պիտի ավելանա:

խորհրդային պետությունն իր չինոմիսիկներին վոչ մի առանձին իրավունք և արտոնություն չի տալիս մյուս աշխատավորների հետ համեմատած: Բարձր պաշտոնատար անձանց ոռոնկը խորհրդային պետության մեջ չի տարբերվում բարձր վորակի բանվորի վաստակից: Ժողովրդական կոմիսարների խորհրդի նախագահն ստանում է 225 ռ. ամսական: Բուրժուական լերկրներում մինիստրները և բարձր չինովնիկներն ստանում են ոռոնկներ՝ տասնյակ հազար ոռելիներ ամսական: Բուրժուազիան ձգտում է այն բանին, վոր իր բարձր պաշտոնյաներն ապրեն այնպիսի պայմաններում, ինչպես ինքը բուրժուազիան: Դա հնարավորություն է տալիս չինոմիսիկությանը հակադրել աշխատավորներին: Դա հնարավորություն է տալիս պետական պաշտոններ տալը ոգտադործել վորպես կաշառք:

խորհրդային պետությունը ձգտում է այն բանին, վոր իր պաշ-

տոնատար անձինք աչքի ընկնող չափով չլուկվին աշխատավորներին ամբողջ մասսայի կյանքի պայմաններից, վորպեսզի կառավարողների և կառավարվողների միջև չեղած տարբերությունը չաճի, այլ ֆնջվի:

Սակայն բյուրոկրատիզմը կա և խորհրդա-
ԲՅՈՒՐՈՎՐԱՏԻՋՍԵ ԽՈՐՀՐԸ- չին պետություն մեջ: Կուսակցությունը և խոր-
ԴԱՅԻՆ ՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ հրդային իշխանությունը վոչ միայն աչք չեն
փակում դրա հանդեպ, այլ ամեն կերպ աշխա-
տում են չերեան բերել և արմատախիլ անել բյուրոկրատիզմը: Բան-
վորների և աշխատավորների մասսան լաջն չափով գործի չե կտնչված
բյուրոկրատիզմի դեմ պայքարելու:

Վորտեղից և բյուրոկրատիզմն առաջ գալիս մեղանում:

Բյուրոկրատիզմը մեղանում՝ հիվանդություն և, անցյալի ժառան-
գություն: Անցյալի այդ ժառանգությունը հանդիսանում է կարևոր
արգելիչ մեր սոցիալիստական շինարարության համար: Բյուրոկրա-
տիզմը հաճախ քողարկում և մասսաներից աջն, ինչ իրոք հանդիսա-
նում է խորհրդային իշխանությունը: Այդպիսով բյուրոկրատիզմը
ժառանգում և մեր դասակարգային թշնամուն: Բյուրոկրատիկ տարրերը
մեր ապարատում միանում են դասակարգային թշնամու հետ, այլան-
դակում խորհրդային որենքները: Բյուրոկրատիզմի պայքարը մեղա-
նում՝ դասակարգային պայքարներից մեկն և ընդդեմ կապիտալիստա-
կան տարրերի:

Բյուրոկրատիզմի արմատները մեղանում—մասսաների կուլտու-
րական ցած մակարդակի և գյուղացիական տնտեսությունների բա-
ժան-բաժան լինելու մեջ և: Իշխանությունը մեր ձեռքն տոնելով՝
մենք վերջ տվինք հին պետական ապարատին, նրա տեղ կառուցեցինք
մերը, խորհրդայինը: Սակայն, կուլտուրական ուժերի պակասը բան-
վոր դասակարգի և գյուղացիության մեջ՝ հարկադրեցին մեզ իշխա-
նության նոր ապարատը կազմել հնի մասնիկներն ոգեազդեելով: Մենք
չենք կարող հրաժարվել և աշխատանքի չկոչել հին պաշտոնյաների, վոր
ժառանգել էին հին կարգերում: Դրանցից շատերն ամբողջովին անցյալ
մեր կողմը, բայց չեղան աջակիսները, վորոնք աշխատում են մեր ապա-
րատում հին ձևով, ինչպես սովորել էին աշխատել ցարի և կապիտա-
լիստների որոք:

Այն ժամանակ այսպես եր, վոր չեթե հիմնարկ եր մտնում մա-
քուր հազնված մի մարդ—նրա հետ ել քաղաքավարի ելին վարվում,
Իսկ չեթե մտնում եր մի բանվոր կամ գյուղացի—նրան կարելի չեր և
բանի տեղ չէնել: Այսպես են պահում հաճախ հին չինոֆիլներն
իրենց և մեր ապարատում, չուղենալով հասկանալ, վոր մեղանում

պետք և լինի ուղղակի հակառակը: Հին ժամանակ չինոֆիկը սովոր
եր, վոր իրեն կոնտրոլի լին լննթարկում միայն վերելից: Ուստի, մեր
ապարատում նստած, ականջ և դնում, թե ինչ և ասում իր իշխանավորը
և վոչ մի նշանակութուն չի տալիս ան քննադատութեան, վոր գալիս
և բանվորների և աշխատավոր գլուղացիների կողմից: Հին պետական
ապարատում չինոֆիկը գտնում էր, վոր պետութունը կառավարել
կարող են միայն հատուկ աշխատող մարդիկ, նույնպիսի
չինոֆիկներ, ինչպիսին ինքն եւ Ուստի և նա խեղճ և նախում ան
առաջ քաշված բանվորներին ու գլուղացիներին, վորոնք ուղարկ-
վում են պետապարատում աշխատելու: Դրանց մեջ նա տեսնում և
մրցակիցներու նրանք իրեն խանդարում են պաշտոնում առաջ դնալու:
Բռնում են ան տեղերը, վորոնք համարում և իրեն համապատաս-
խան: Այստեղից ել—առաջքաշվածներին ոգնելու փոխարեն՝ հալածանք,
ոգտվել նրանց անդգուշութունից, չցանկալ սովորեցնել նրանց կա-
ռավարելու գործը:

Բացի դրանից, պիտի նկատի ունենալ, վոր լինում են դեպքեր,
չերբ մեր պետական ապարատն և մտնում մեր դասակարգային թշնա-
մին՝ մեզ վնասելու վորոշ նպատակով: Այդ ժամանակ նա ամեն կերպ
վալակիծա չե ստեղծում, կռալիս և վարվում աշխատավորների հետ,
վորպեսզի դրանով գրգռի նրանց խորհրդային իշխանութեան դեմ:

Հին չինոֆիկների բլուրոկրատիզմը հաճախ վարակում է և մեր
մարդկանց՝ բանվորներին ու գլուղացիներին, վորոնք աշխատում են
պետական ապարատում, վարակում է վորոշ կոմունիստների: Դա նշա-
նակում է, վոր մենք պետք է լավ մաքրենք և հաճախ թարմացնենք
մեր ապարատը նոր մարդկանցով, դադարից և գուլթանից առաջ
քաշվածներով, պետք է ընդարձակել ապարատի աշխատանքի կոնտ-
րոլը ներքեից: Պետք է բանվորների և գլուղացիների ժողովներում լի-
նեն բոլոր հիմնարկների, ստորեր տեսակի պաշտոնատար անձանց
հաշվառութուններ:

Մասսաների անկուլտուրականութունը՝ բլուրոկրատիզմի դեմ
պայքարելու արդելակ է հանդիսանում, վորովհետեւ դժվարացնում է
առաջ քաշման գործը և մասսաներին հնարավորութուն չի տալիս
լայնորեն իրականացնել կոնտրոլը, ինչպես պետք եր: Ընկեր Ստալին-
ը կուսակցութեան XV համագումարին ասել է.

«Յեթե բանվորական լայն մասսաների շրջանում կուլտուրակա-
նութեան վորոշ մակարդակ չկա, վորն ստեղծում է հնարավորութուն,
ցանկութուն, կարողութուն՝ կոնտրոլի լննթարկելու պետական ապա-
րատը ներքեից, բանվորական մասսաների ուժերով, բլուրոկրատիզմը
կապրի, ինչ ուղղում է լինի»:

Գյուղացիական տնտեսութունների բաժան-բաժան լինելը բյուրոկրատիզմի դեմ պայքարելու արգելակ է հանդիսանում, վորովհետև ամեն մեկն իր առանձին տնտեսությամբ ապրող գյուղացիները բան-վորներից ավելի քիչ են հետաքրքրվում հասարակական դորժերով, բանվորներից ավելի քիչ ընդունակ են այնպես կազմակերպվել խորհուրդների միջոցով, վոր բյուրոկրատիզմի համար ել տեղ չմնա:

Յերբեմն ասում են, թե քանի վոր բյուրոկրատիզմի կարևոր պատճառը հանդիսանում է մասսաների անբավարար կուլտուրան, ուստի պայքարը բյուրոկրատիզմի դեմ պետք է տանել մասսաների կուլտուրական մակարդակը բարձրացնելու ճանապարհով: Բոլոր մյուս ճանապարհները վոչինչ տալ չեն կարող:

Այս տեսակետի հետ վոչ մի կերպ չի կարելի համաձայնել: Դա հանդիսանում է աջ քեֆման արտահայտություն, վորը չի ցանկանում դասակարգային պայքարի սրություն տեսնել չերկրում:

Պայքարը բյուրոկրատիզմի դեմ հանդիսանում է դասակարգային պայքարի տեսակներից մեկը, պայքար, վոր վարում ենք մենք ընդդեմ կապիտալիստական տարրերի: Ուստի, աշխատելով մասսաների կուլտուրան բարձրացնել և նրանց մասնակից դարձնել խորհրդային ապարատի աշխատանքը կոնտրոլի չենթարկելու ներքևից, մենք պետք է մեր նիմուրեկները գտնենք խոր լեվ թեմամի սարբեից: XVI կոնֆերենցիան անհրաժեշտ է դտել՝ «դտել խորհրդային ապարատը քայքայված տարրերից, վորոնք ալլանդակում են խորհրդային որենքները, միտնում են կուլակին ու նեպմանին, խանդարում են կուլելու վալակիտայի դեմ և թաքցնում են այն, չինովիկարար, բյուրոկրատար են վերաբերվում աշխատավորների կենսական կարիքներին, դտել նաև վատողներից, կաշառակերներից, սաբոտաժնիկներից, ֆրաստարներից, ծուլելից»: Բանվորա-գյուղացիական տեսչությունը մեծ աշխատանք է տանում խորհրդային ապարատը լավացնելու, բյուրոկրատիզմը նրա միջից պակասեցնելու: Այդ ընտում մեծ ոգուտ են տալիս հիմնարկների հետազոտումները, վոր կազմակերպում է կոմյերիտությունը (կոմերիտության «թեթև հեծելազորը»):

Տրոցկիստներն ալլ կերպ ելին բացատրում, քան կուսակցությունը, բյուրոկրատական ալլանդակությունները մեր պետական ապարատում: Նրանք պնդում ելին, թե բյուրոկրատիզմ պատվաստում է կուսակցությունն ինքը, թե պետությունը մեզանում բանվորական չե: Ուստի նրանց՝ պետապարատի բյուրոկրատա-

ձևան աշխատողությունների քննադատությունը դարձավ պայքար ընդդեմ հուսակցական և պետական ապարատի: Այդպիսով տրոցկիստները դարձան պրոլետարական պետության և կուսակցության թշնամիներին ուղղակի ռզնողներ:

Մեր թշնամիները շատ լավ են հասկանում, վոր պետությունը մեղանում բանվորական, պրոլետարական և: Դրա համար էլ նրան չեն սիրում, ամեն միջոցով կովում են նրա դեմ: Բայց նրանք այնքան հիմար չեն, վոր այդ բանը պարզ հայտարարեն: Ուստի մեր բոլոր թշնամիներն ասում են, թե մեր պետությունը բանվորական չի, թե մեղանում պրոլետարիատի ղեկավարության չի: Նրանք աշխատում են քոչվոր պատկերացնել այնպես, վորպեսզի բանվոր դասակարգը հավատարեն կուսակցության և անկուսակցական բանվորներին կտրեն կուսակցությունից:

Խորհրդային ապարատի այսպիսի քննադատության՝ կուսակցությունը տալիս է կտրուկ հակահարված: Կուսակցության և խորհրդային ապարատի հենց այս հակահեղափոխական թշնամական քննադատությանը վրիպելին տրոցկիստները: Դա քշեց-տարավ նրանց պրոլետարական ղեկավարության թշնամիների բանակը:

Բայց միևնույն ժամանակ կուսակցությունը
ԻՆՔՆԱՔՆԱԴԱՏՈՒԹՅՈՒՆ
բոլոր միջոցներով աջակցում է խորհրդային ապարատի և առհասարակ բոլոր ապարատների (կուսակցական, կոոպերատիվ, պրոֆմիթեկնական և այլն) պակասությունների քննադատությանը, վոր զալիս և ներքևից՝ բանվորների և աշխատավոր գյուղացիների մասսայից:

Բուրժուական մոչ մի կուսակցություն չերբեք թույլ չի տա բացահայտ կերպով քննադատել իր սխալները: Դա միանգամայն հասկանալի չե: Բուրժուական ամեն մի կուսակցություն ձգտում է՝ մասսաներին լենթարկել իր աղգեցություն: Բայց զրա համար նա մասսաներից պիտի թաքցնի իր իսկական նպատակները, խաբի մասսաներին: Յեթե բուրժուական կուսակցությունը բաց կերպով քննության տունի իր քաղաքականությունը՝ մասսաների առաջ կպարզվեն իսկույն նրա իսկական նպատակները:

Կոմունիստական կուսակցությունը վոչինչ չունի մոստանեից քաղցնելու: Վորքան շուտ և լավ իմանան բանվորներն ու գյուղացիական մասսաները կուսակցության քաղաքականությունը, այնքան ավելի կպաշտպանեն նրան: Ուստի և կոմունիստական կուսակցությունը բաց և լայն կերպով ոգտվում է ինքնաքննադատության գինքից:

Ինքնաքննադատության լողունգն առանձին նշանակություն և ստա-

նում ներկայումս, չերկրում կատարվող վերակառուցման շրջանի և քառակարգային պաշարի սրության դժվարությունների միջոցին: Այլ թեքման ներկայացուցիչներն ալդ լողունգի նկատմամբ հանդես բերին կասկածներ: Նրանք ասում էին, թե քննադատությունից կարող ե ոգավել գասակարգային թշնամին, թե մեղ հարկավոր ե այնպիսի ինքնաքննադատություն, վոր լիովին ճիշտ լինի և այլն: Այեի այս հայտարարությունները ցույց են տալիս, թե ինքնաքննադատության լողունգը նրանք հասկանում են բլուրկաբար:

Իսկապես: Ձի կարելի բանվորներին ու գլուղացիներին ասել — քննադատի մեր հիմնարկների պակասությունները, բայց միայն այնպես, վոր քննադատությունը ճիշտ լինի հարլուր տոկոսով: Դա կնշանակեր սպանել ինքնաքննադատությունը: Մեղ համար ոգտակար ե ամեն մի քննադատություն, վոր պալիս ե բանվորների ու գլուղացիներին մասալից, չերբ նրա մեջ կա ճշմարտության գոնե մի մասնիկ:

Ինքնաքննադատության լողունգի լայն կերտումը XV համագումարից սկսած՝ կուսակցությանն ոգնեց չերեան հանելու մի շարք ցավոտ, թարախոտ տեղեր մեր ապարատի մեջ: Բացվեցին այնպիսի խառաակություններ, ինչպես Սմոլինսկի, Սոչինի, Արտեմեվսկի, Աստրախանի գործերը:

Դասակարգային թշնամին, իհարկե, փորձում ե և պիտի փորձի ինքնաքննադատության լողունգն ոգտագործել կուսակցության գեմ պաշարելու համար: Միքանի տեղ, որինակ, տերտերները կոչ են տնում հավատացյալներին՝ «ինքնաքննադատության» չենթարկել խորհրդային իշխանությունը: Պարզ ե, վոր դա նրանց հարկավոր ե վոչ թե ամբապնդելու խորհուրդների իշխանությունը, այլ քալքայելու: Յերթ թշնամիները փորձում են բոնել ինքնաքննադատության լողունգից, մենք պետք ե սաստիկ խփենք նրանց ձեռքերին: Բայց աշխատավորների մասսաներին մենք պետք ե կոչ անենք՝ ալտիվ քննադատելու մեր ապարատի պակասություններն ու ալլանդակությունները, պետք ե խտտորեն պատժենք՝ ներքեից չեկող ինքնաքննադատությունը սահմանափակելու, ճղմելու ամեն մի փորձ: Ինքնաքննադատությունը պիտի լինի «առանց անձնավորությանը նայելու»: Արժեք չունի այն ինքնաքննադատությունը, վորն ուղղված ե միայն քիչ պատասխանատու աշխատավորների աշխատանքի սխալների ու պակասությունների գեմ: Արժեք չունի այն ինքնաքննադատությունը, վորի ժամանակ քննադատողը պետք ե շուրջը նայի, թե արդյոք իր քննադատությունը բարձր անձնավորության չի դիպչում: Ուստի անհրաժեշտ ե խնամքով ալանջ դնել քննադատության, արագ կերպով Եսկել նրա

մասնամեծած պակասություններ: Այլապես նա մասսաների մեջ կհարուցի դժգոհություն և հիասթափություն:

ՄԱՍՈՒԼԻ ԴԵՐԸ

Ինքնաքննադատությունը ծավալելու գործում վիթխարի դեր ունի մեր մամուլը: Կուսակցությունն ամեն կերպ աջակցում և զարկ է տալիս բանթղթակիցների և գյուղթղթակիցների շարժմանը: Բանվոր և գյուղացի թղթակիցները, վոր գրում են լրագրներում՝ գործարանների և հանքերի կյանքի մասին, գյուղերի և ավանների մասին, վոր լրագրներին հաղորդում են իրենց նկատած կուսակցական դժի խախտումները, մեր հիմնարկների աշխատանքի մեջ նկատված ամեն տեսակ խաչառակությունների և ալյանդակությունների մասին,--հանդիսանում են առաջավոր շոկատներից մեկը՝ ինքնաքննադատությունը ծավալելու գործում:

Մանավանդ մեծ է գյուղթղթակիցների դերը: Իզուր չէ, վոր կուսակներն ու բյուրոկրատները նրանց համարում են իրենց չարագուշկ թշնամիները: Ձե՛ք վոր գյուղթղթակցի նամակները հնարավորություն են տալիս մերկացնել կուլակին ու բյուրոկրատին, քայքայված կոմունիստին՝ ամենահեռավոր, խուլ, մոռացված անկյունում: Խորհրդային իշխանությունը խտորեն պատժում է բանթղթակիցներին և գյուղթղթակիցներին հալածողներին:

Կապիտալիստական չերկրներում լրագրները ծառայում են մասսաներին հիմարացնելու, նրանց՝ կապիտալիստներին-շահագործողներին հնազանդել սովորեցնելու նպատակով: Խորհրդային չերկրում լրագրները հանդիսանում են մասսաները կազմակերպելու և լուսավորելու կարևորագույն գեներից մեկը, և ալդպիսով ահագին դեր են կատարում սոցիալիստական շինարարության գործում:

ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐԻ ԱՇԽՈՒԺԱՅՈՒՄԸ

Քաղաքների և գյուղերի խորհուրդները հանդիսանում են կարևորագույն միջոց՝ մասսաներին մասնակից դարձնելու կառավարման գործին, սովորեցնելու նրանց ալդ գործը: Այստեղից էլ կուսակցությունն լողունգը՝ խորհուրդներն աշխուժացնելու մասին: Ալդ լողունգն առանձին նշանակություն է ստանում ալժմ՝ գյուղի սոցիալիստական վերակառուցման ծավալման միջոցին: Դա հաշոդ առաջ կերթալ այնքան, վորքան գյուղում ալալիլ կլինեն լատրակությունը, չքավորները և միջակները, վորքան ալեկի շատ կամրապնդվեն գյուղում անկուսակցական գյուղացիական ալալիլի կադրերը, վորքան ալդ ալալիլի վրա ուժեղ կլինի կուսակցական կազմակերպությունների ազդեցությունը: Ի՞նչպես կարելի չէ ստեղծել և ամրապնդել ալդ ալալիլը:

Միայն լայնորեն մասնակից դարձնելով նրան հասարակական աշխատանքին՝ խորհրդում, կոոպերացիայում, խնճիթ-ընթերցարաններում և դուղիի բոլոր հասարակական կազմակերպություններին: Անկուսակցական բաժանումներին, աղքատներին, միջակներին կազմված ակտիվի դասախարակություն մեջ մեծ դեր են խաղում մասնավանդ խորհուրդները: Սրանում են խորհուրդներին աշխուժացման լուրջագի նշանակությունը:

Կուսակցության XV համագումարը վորոշում հանեց, վորն անց և կացված և խորհրդային կարգով, վոր հողագտագործման ընկերությունները լենինյան դուղիխորհուրդների ղեկավարություն: Դրանից բացի լայնացված են դուղիխորհուրդների բյուջեները: Այս բոլորը խորհուրդների աշխատանքն աշխուժացնելու խնդիրը դարձնում և առանձնապես կարևոր և պայմաններ և ստեղծում այդ խնդիրը լուծելու համար:

Խորհուրդների աշխուժացումը, կոոպերացիայի և հասարակական ալլ կազմակերպությունների աշխատանքի ամրացումը գյուղում՝ տալիս և լավագույն հետևանքներ ախտեղ, ուր կուսակցական կազմակերպությունները լայն աշխատանք են տանում չխախտելով կազմակերպելու: Զբաղորդներին կազմակերպելու խնդիրը մասնավանդ կարևոր և գյուղի դասակարգային պայքարի սրման պայմաններում: Կուլակն ամեն կերպ աշխատում և միջակին պոկել բանվոր դասակարգի և չբավորի միությունից: Զբաղորդներին կազմակերպելու ուժեղացած աշխատանքն ուղևում և՛ ուժեղացնել մեր աշխատանքը միջակի վրա, թուլացնել կուլակի ազդեցությունը:

Մեզանում՝ Խորհրդային միջանի հանրապետություններում գյուղություն ունեն չբավորների հատուկ կազմակերպություններ. միջակ գյուղացիների կոմիտեներ՝ Ուկրաինայում, կոչինեի միություն՝ Միջին Ասիայում: Մյուս հանրապետություններում (ՌՍՖՖՀ, Բելուսիա, ԱՄՖՖՀ) չբավորների այդպիսի հատուկ կազմակերպություններ չկան: Այնտեղ չբավորների կազմակերպումը կատարվում և այսպես. խորհուրդներին, կոոպերատիվներին կից ստեղծվում և չբավորների խմբակ, այդ ընտրովի կազմակերպություններում աշխատող չբավորներից: Դա կատարվում և նաև դուղում չբավորների հատուկ ժողովներ, ռադոններում ու գավառներում չբավորների կոնֆերանսներ հրավիրելով:

Բաժանումների կազմակերպումը կատարում և նրանց պրոֆմիությունը—գյուղ-անտառ բանվորների միությունը:

Այ թեքման ներկայացուցիչները լերկուղ են հայտնում, թե չբավորներին կազմակերպելու ուժեղացած աշխատանքը կարող և թուլաց-

հեղ միջակներէ հետ դաշնակցելու գործը: Այս լերկուղները ըրտ-
ըսվին սխալ են:

Իհարկե, չքավորներէ կաղմակերպութիւնը և չքավորներէ խմբակ-
ները չպետք և կտրվեն միջակներից, չպետք և իրենց հակադրեն մի-
ջակ դուռդացիութիւն: Նրանք պետք է ձգտեն այն բանին, վերադադրի
հնարավորութեան չափ շատ ազդին միջակի վրա:

Միջակը մեծ չափով հակված է մեկ այս կողմը, մեկ այն կողմը
տատանվելու: Չքավորների շրջանում կատարած կուսակցական աշխա-
տանքի փորձը ցույց է տալիս, թե վորքան լավ են կաղմակերպված
բանաբաններն ու չքավորները գլուղում, այնքան քիչ և միջակը տա-
տանվում դեպի կուլակը: Այժմ մասնավանդ կուսակցութեան ամեն մի
անդամ պետք է շատ լավ հիշի, վոր չքավորութիւնը—կուսակցութեան
հենարանն է գլուղում: Միջակի հետ դաշնակցելու գործի ամբա-
պնդումը և կուլակի վրա հարձակվելու գործի ուժեղացումը անկարելի
լեն առանց՝ չքավորութեան և բարոյակութեան կաղմակերպութեան,
լուսավորութեան չեռանդուն աշխատանքի:

Այնտեղ, ուր ստեղծված են և կանոնավոր աշխատում են չքա-
վորների խմբակները, այնտեղ, ուր գլուղատնտեսական բանվորները
հաշտութեամբ համախմբում և կաղմակերպում են բարոյակութեւնը,
այնտեղ ավելի լավ է իրականացվում կուսակցութեան գիծը գլուղում:
Այնտեղ գլուղացիութիւնը հաշտութեամբ և կուլում կուլակների՝
հացի սպեկուլացիա տնկու, պետութեւնից թագցնելու փորձերի դէմ:
Այնտեղ հաշտութեամբ ծավալվում է կուլտուրական աշխատանքը
գլուղում:

ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՄՐՅԱԿ-
ՅՈՒԹՅՈՒՆ
Սոցիալիզմի թշնամիները հաճախ ասում
են, թե տնտեսութեւնը կարող է աճել և զար-
գանալ միայն կապիտալիզմի պայմաններում,
արտադրութեան միջոցների մասնավոր սեփականութեան պայմաննե-
րում: Կապիտալիզմը հիմնված է մրցութեան վրա, իսկ մրցութեւնը
արտադրութեան միջոցների սեփականատիրոջն ստիպում է մրցակցու-
թեան մեջ մտնել մի ուրիշ սեփականատիրոջ հետ, գործի մեջ մտցնել
նոր մեքենաներ, լավացնել արտադրութեւնը: Միայն մրցութեւնն է
առաջ տանում ժողովրդական տնտեսութեան զարգացումը: Սոցիա-
լիզմի որով,—ասում են մեր թշնամիները,—չի լինելու մրցութեւն,
նշանակում է չի լինելու և տնտեսութեան զարգացում: Վոչ վրձ շա-
հադրդված չի լինելու այն զարգացնելու:

Այսպիսի խոսքերը հանդիսանում են զրպարտութեւն սոցիա-
լիզմի հասցեյին: Սոցիալիզմի որով մրցութեւն չկա: Բայց դա չի

նշանակում, թե սոցիալիզմի որով չի լինելու մրցակցություն, չի լինելու ցանկություն՝ տնտեսությունը բարելավելու։ Ընդհակառակը, կապիտալիստների իշխանության տապալումը, նրանց՝ արտադրության միջոցներից զրկելը, ստեղծում է առաջին անգամ պայմաններ աշխատավարձի մասսաների լայն մրցակցություն ծավալելու՝ տնտեսությունը բարելավելու գործում։ Խորհրդային պետության մեջ բանվորներն աշխատում են վնչ թե կապիտալիստների համար, այլ իրենց համար։ Դա նրանց մեջ ձգտում է ստեղծում՝ արտադրությունը լավացնելու։ Այսպիսի ձգտում չկա և չի կարող լինել կապիտալիզմի կարգերում։

Լենինը գրել է. «Սոցիալիզմը վոչ միայն չի մարում մրցակցությունը, այլ ընդհակառակը, առաջին անգամ՝ ստեղծում է հնարավորություն կիրառել այն իսկապես լայն, իսկապես մասնաշաղկապ չափով, աշխատավորների մեծամասնությունը քաշել ասպարեզ այնպիսի աշխատանքի, ուր նրանք կարող են գրանցել իրենց, ծավալել իրենց ընդունակությունները, լերևան բերել իրենց տաղանդները, վոչ կապիտալիզմը տրորում, ճնշում, խեղդում էր հազարներով ու միլիոններով»։

Ժողովրդական տնտեսության գործառնական հնգամյա պլանը խնդիր է գրել՝ աշխատանքի արտադրականությունն զգալի կերպով բարձրացնելու, գործալքությունը պակասեցնելու, ինքնարժեքն իջեցնելու, գյուղատնտեսության բերքատվությունը ավելացնելու։ Այս խնդիրների լուծումից է կախված հնգամյա պլանի իրագործումը։ Իհնչ պատասխան տվին գրան բանվորական մասսաները։ Նրանք պատասխանեցին սոցիալիստական մրցակցությամբ լայն ծավալումով։ Փարբիկների, գործարանների, հանքերի ու հանքահորերի բանվորները կազմակերպում են մրցականներ, թե ով կտա լավագույն աշխատանք, ով կկատարի և կգերազանցի հնգամյա պլանի գծած խնդիրները։ Մեր ձեռնարկությունները մեկը մյուսի հետևից սոցիալիստական մրցակցություն են սկսում իրար հետ, պայմանագրեր են կնքում գրված խնդիրները կատարելու—շատ արտադրանք տալ, ինքնարժեքն իջեցնել, վորակը լավացնել։

Սոցիալիստական մրցակցությունը հանդիսանում է ինքնաքննադատության լուրենգի կիրառում բանվորների կողմից՝ իրենց սեփական աշխատանքի մեջ։ Դա ոգնում է նոր մարդուն դաստիարակելու։ Դա դաստիարակում է մասսաների մեջ ընկերականության զգացմունք, ըմբռնում, թե յուրաքանչյուրի հաջող, բարեխիղճ աշխատանքից է կախված բոլորի հաջողությունը։ Նա մասսաների մեջ պատվաստում է նոր, գիտակից, սոցիալիստական աշխատանքային դիսցիպլինա։

Սոցիալիստական մրցակցութիւնն ընդհանուր վոչինչ չունի ձապխտալիստական մրցութեան հետ: «Մրցութիւնն ասում ե՛ք ջախջախիւր հետ մնացածին, վորպեսդի ամբացնես քո տիրապետութիւնը: Սոցիալիստական մրցակցութիւնն ասում ե՛ք վոմանք աշխատում են վատ, մշուաները՝ լավ, ուիշները՝ ավելի լավ,—հասիւր լավագունին ե ձգտիւր, ձեռք բեր ընդհանուր բարձրացում» (Ստալին):

Սոցիալիստական մրցակցութիւնը հանդիսանում է կոմունիստական շինարարութեան միջոց, վորը հիմնված է մասսաներին լայնորեն աչդ շինարարութեանը մասնակից դարձնելու վրա:

Բանվորները չեն սահմանափակվում գործարաններում և ֆաբրիկաներում սոցիալիստական մրցակցութիւնն անցկացնելով: Նրանք աչդ բանը տանում են գլուղ: Հեադհետե սկսում են ծավալվել մրցակցութեան այնպիսի ձևեր, ինչպիսին ե ֆաբրիկի և գլուղի մրցակցութիւնը: Գործարանը պայմանադիր և կնքում գլուղի հետ: Բանվորները հանձն են առնում վորոշակի պատասխանատւութիւններ՝ ինքնաբեքն ի ինքնելու, գործալքումները պակասեցնելու և աչլն: Գլուղացիները պարտավորութիւն են հանձն առնում՝ ցանքսի տարածութիւնն ավելացնելու, ագրոնոմիական ձեռնարկումներ մտցնելու և աչլն: Սկսում ե մրցակցութիւնն ծավալվել խորհտնտեսութիւնների և կոլտնտեսութիւնների միջև և աչն ձևով, ինչպիսին ե ֆաբրիկի և գործարանի միջև սկսված մրցակցութիւնը: Մրցակցութիւնն և սկսում ծավալվել գլուղերի, գավառների, ոււոնների միջև—հողը համայնորեն մշակելու, ցանքսի տարածութիւնն ավելացնելու, անգրագիտութիւնը վորոշ ժամանակից հետո վերացնելու, խրճիթ-ընթերցարաններ և կարմիր անկիւններ ստեղծելու և աչլն:

Բուրժուական պետութիւնը՝ ամբողջ պետական աշխատանքը կատարում ե չինովնիկների ոգնութեամբ, բոլորովին հեռացնում ե դրանից աշխատավորական մասսաներին: Խորհրդային պետութիւնը խնդիր ե դնում, վոր պետական ամբողջ աշխատանքը կատարեն աշխատավորները՝ հասարակական պարտականութիւններ կատարելու կարգով: Այս նպատակով նա խտագուն պաքար ե ծավալում բլուրոկրատիզմի դեմ: Աչդ նպատակով աշխատավորական մասսաներին լաչն կերպով մասնակից ե դարձնում պետական աշխատանքին, տնտեսական և կոլտուրական շինարարութեան: Սրանով և բացատրվում մեր պրոլետարական պետութեան գորութիւնը, սրանով ե բացատրվում մեր տնտեսական և կոլտուրական արագ աճումը: Յեւ սրա մեջ ե մեր վերջնական հաղթանակի դրավականը:

ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆՆ ՈՒ ՆՐԱ ԴԵՐԸ

ԲԱՆՎՈՐ ԴԱՍԱԿԱՐԳԻ
ՈՒԺԸ—ՆՐԱ ԿԱԶՄԱԿԵՐ-
ՊՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ Ե

Մենք տեսանք, վոր կապիտալիզմի որով
ճնշվում և շահագործվում են վոչ միայն բան-
վորները, այլ և՛ գյուղացիները, արհեստավոր-
ները և այլն: Մակայն բոլոր շահագործված-
ների մեջ միայն պրոլետարիատն է, վոր լիովին հեղափոխական դա-
սակարգ է հանդիսանում: Միայն պրոլետարիատն ընդունակութուն
ունի համարձակ և վճռական կերպով, առանց վորեւ տատանում-
ների պայքարել կապիտալիզմի դեմ, իսկ հետո՝ նաև հանուն սոցիա-
լիզմի, այսինքն՝ նրա համար, վոր մարդու շահագործումը մարդու
կողմից իսպառ վերանա: Միայն պրոլետարիատն է, վոր ընդունակու-
թյուն ունի իսկապես կազմակերպելու իր բոլոր ուժերը կապիտալիս-
տական հասարակակարգի դեմ կռվելու համար: Գյուղացիները, տնաշ-
նագործները, արհեստավորներն անընդունակ են, ինչպես հարկն է
միավորվելու այդ պայքարի համար: Նրանց կյանքի պայմանները,
մանր արտադրութունը, այնպիսի դրություն են ստեղծում, վոր նրանք
ստիպված են լինում ջլտոված ուժերով կամ մեն-մենակ կռվել կապի-
տալիզմի դեմ: Ընդհակառակը — բանվորների կյանքի պայմանները,
հարյուրավոր և հազարավոր բանվորների աշխատանքը մեկ ձեռնար-
կության մեջ սովորեցնում են նրանց կազմակերպված պայքարի և
ընկերականության, կարգապահության և ուժերի միասնականացման՝
ընդհեմ դասակարգային թշնամու: Այս բանը հնարավորություն է տա-
լիս բանվոր դասակարգին վոչ միայն հաջողությամբ պայքարելու կա-
պիտալիզմի դեմ, այլ և առաջնորդել բոլոր ճնշվածներին և շահագործ-
վածներին, ղեկավարել բոլոր աշխատավորների պայքարը շահագոր-
ծողների դեմ:

Մենք արդեն հիշատակել ենք, վոր բանվորական շարժման հենց
առաջին իսկ որերից, բանվորներն սկսում են կազմակերպվել՝ իրենց
շահերի պաշտպանության համար, սկսում են ստեղծել իրենց կազմա-
կերպութունները: Այսպես են ծագում, որինակ, արհեստակցական
միությունները, բանվորական կոպերատիվները, ապահովագրական
գանձարկղները և բանվոր դասակարգի մի շարք ուրիշ կազմակերպու-
թյունները: Այնուհետև ծագում է բանվոր դասակարգի քաղաքական
կուսակցութունը և բանվոր լերիտասարդու.թյան քաղաքական կազ-
մակերպությունները: Իսկ արդեն անմիջական կերպով իշխանութուն

նվաճելու պայքարի ժամանակ ծնունդ են առնում բանվորական պատ-
գամավորների խորհուրդները, վորսնք՝ իշխանութւան նվաճումից հե-
տո՝ պրոլետարական զիկտատուրայի որդաններ են դառնում:

Կապիտալիզմի դեմ մղվող պայքարը շատ
մեծ դիտակցականութուն, ակտիվութուն և
կարգապահութուն և պահանջում: Այդ պայ-
քարը պահանջում և համարձակութուն և հե-
րոսականութուն, նա պահանջում և, վոր մարդիկ պատրաստ լինեն
կրելու ամեն տեսակ անձնական զոհողութուններ և զրկանքներ, վոր
նրանք շատ անգամ կարողանան հրաժարվել իրենց անհատական շա-
հերից՝ հանուն պրոլետարական պայքարի ընդհանուր նպատակներին:
Այդ պայքարի ընթացքում պետք և կարողանալ ընտրել ամենահար-
մար մոմենտը վճռական առաջխաղացման համար, պետք և կարողանալ
տեղին ու ժամանակին վերակառուցել սեփական շարքերն ու սեփա-
կան ուժերը և նայելով պայմաններին՝ փոփոխել պայքարի ձևերն ու
միջոցները: Դասակարգային թշնամու դեմ մղվող պայքարը ամենից
առաջ սեփական սխալները նկատելու և արագ կերպով այդ սխալներն
ուղղելու կարողութուն և պահանջում: Այդ պայքարի հաջողութւան
գլխավոր պայմաններից մեկն էլ այն և, վոր պարտութւան ժամանակ
մարդիկ հուսահատութւան չմատնվեն, իսկ մասնակի հաղթանակ ձեռք
բերելիս, վերջնականապէս չհանգստանան: Կապիտալիզմի դեմ կռվող
ամեն մի ակտիվ պայքարողը պետք և դասակարգայնորեն-գիտակից լի-
նի, աշխնքն՝ պետք և հասկանա բանվոր դասակարգի շահերը և այն
նպատակը, վոր հետապնդում և շահագործութւան դեմ մղվող պայքարը:

Կապիտալիզմի պայմաններում բնավ չբերք բոլոր բանվորները
չև, վոր այդ դիտակցութունն ունեն: Կապիտալիստներն ամեն միջոց
գործադրում են, վորպեսզի մթագենն բանվորների դիտակցութունը,
ալլասերեն նրանց, ջլատեն նրանց ուժերը, պառակտեն նրանց միաս-
նական շարքերը, և դրա համար նրանք, առանձին-առանձին բանվո-
րական խմբերի համակերանքը շահելու նպատակով, մանր-մունը պար-
զեններ են տալիս նրանց և ալլն:

Բացի դրանից, ինքը բանվոր դասակարգն էլ միատարր չև իր
կազմով: Բանվորների մեջ կան հին, արմատական պրոլետարներ, վո-
րոնք միջ մի սեփականութուն չունեն, բայց կան և՛ աշխատիները,
վորոնք իրենց տնակներն ունեն, իրենց կովերը և ալլն քաղաքնե-
րում, կամ վորոնք դեռևս սերտ կերպով կապված են գյուղատնտեսու-
թւան հետ: Կան բանվորներ, վորոնք տասնյակ տարիներով աշխա-
տում են գործարաններում և ֆաբրիկաներում, բայց կան և՛ աշխատի

բանվորներ, վորոնք դեռ նոր են լինել իրենց գլուղներից: Կան և այնպիսիները, վորոնք միմիայն ժամանակավոր և դալիս քաղաք աշխատելու (սեզոնային բանվորներ): Տարբեր են լինում նաև բանվորների կուլտուրական մակարդակը: Մեկը—կանոնավոր գրագետ և, կարգում և դրքեր և լրագրեր, մինչդեռ մյուսը հազիվ միայն կարողանում և իր ազգանունը ստորագրել և դժվարութեամբ կարդում ամեն մի բառը: Յերրորդը—բոլորովին անգրագետ և: Բացի դրանից, մեկն աշխատում և խոշոր գործարանում, վորտեղ հարյուրավոր կամ հազարավոր բանվորներ են գրադված, իսկ մյուսը—աշխատում և տաս-քսան բանվոր ունեցող մանր կամ տնայնագործական ձեռնարկութեան մեջ: Նրանք բոլորն ել, իհարկե, միևնույն դասակարգի անդամներ են, վորովհետև բոլորն ել գուրկ են արտագրութեան միջոցների մասնավոր սեփականութեանից և նրանց բոլորի գոյութեան աղբյուրը—իրենց բանվորական ուժի վաճառումն և: Սակայն՝ իրենց գիտակցականութեամբ, իրենց դասակարգի խնդիրների ըմբռնողութեամբ նրանք չափազանց տարբերվում են իրարից: Կապիտալիզմի որով բանվորների փոքրամասնութունն և միայն, վոր իսկապես դասակարգայնորեն գիտակից և: Բանվորների աշխարհի առաջավոր մասն և, ահա, վոր կազմում և բանվոր դասակարգի կուսակցութունը — կոմունիստական կուսակցութունը:

Կուսակցութունը բանվոր դասակարգի այն կազմակերպութունն և, վորը միավորում և առավելապես գիտակից, տոկուն, հեղափոխական, կարգապահ և ակտիվ պրոլետարներին: Նա իր մեջ և ամփոփում իր դասակարգի մղած դասակարգային պայքարի ամբողջ փորձը և նրա ամբողջ հեղափոխական թափն ու լեռանդը: Այս հանգամանքը դարձնում և նրան բանվոր դասակարգի առաջապահ մասը, նրա ավանգարդը: Իր պայքարում կուսակցութունը ղինված և հեղափոխական թեորիայով և այն անհրաժեշտ գիտութեամբ, թե ինչպես պետք և պայքար մղել կոմունիզմի վերջնական հաղթանակի համար: Այդ գիտութունը տալիս և կուսակցութեանը Մարքս-Էնգելսի և Լենինի ուսմունքը, վորով և ղեկավարվում և կուսակցութունն իր ամբողջ աշխատանքի ընթացքում:

Բացի կուսակցութունից, ինչպես մենք ասացինք, բանվոր դասակարգն ունի նաև մի շարք ուրիշ կազմակերպութուններ: Դրանք բոլորն ել անհրաժեշտ են նրա մղած դասակարգային պայքարում: Առանց այդ կազմակերպութունների բանվոր դասակարգը չիր կարող հաղողութեամբ պայքարել ըստ ժողովրդային դեմ

կապիտալիստական լերկրներում, առանց դրանց անկարելի պիտի լինենր նաև պրոլետարական դիկտատուրայի սահմանելը ԽՍՀՄ-ում: Պրոլետարիատի դիկտատուրայի պայմաններում այդ կազմակերպությունները ծառայում են սոցիալիստական հասարակություն կառուցանելու գործին: Վերջապես, առանց այդ կազմակերպությունների տնտեսաբնական պիտի լինենր նաև բանվոր դասակարգի և գյուղական չքավորության ու միջակ գյուղացիության դաշինքի ամրացումն ու բանվոր դասակարգի ղեկավարության ապահովությունը:

Այդ կազմակերպություններից յուրաքանչյուրն իր հատուկ խնդիրն է լուծում: Խորհուրդներ իշխանության անմիջական որդաններն են, նրանք միավորում են բանվոր դասակարգը և չքավոր ու միջակ գյուղացիության ամենալայն մասսաները: Նրանց միջոցով բանվոր դասակարգը իրագործում է իր դաշինքը միջակ գյուղացիության հետ: Նրանց միջոցով նա ճնշում է շահագործողների ընդդիմադրությունը սոցիալիզմի կառուցման գործին: Վերջապես, նրանց միջոցով է կատարվում սոցիալիստական շինարարության ամբողջ պետական աշխատանքը:

Արհմիություններն այն կազմակերպություններն են, վստահ ընդգրկում են գրեթե լիովին բոլոր բանվորներին: Նրանց միջոցով կուսակցությունը սերտորեն կապվում է բանվոր դասակարգի լայն մասսաների հետ, հնարավորություն է ստանում ղեկավարել նրանց, բարձրացնել նրանց գասակարգային գիտակցությունը, նրանց քաղաքական մակարդակը: Կապիտալիզմի որով արհմիությունները նպատակ ունին միավորելու բանվորներին կապիտալիստների դեմ տնտեսական կարիքների համար պայքարելու նպատակով: Պրոլետարիատի հաղթանակից հետո նրանց դերն զգալիորեն փոխվում է: Բանվորների առույթ, կենսական նշույթական շահերի պաշտպանության ղուգընթաց, արհմիությունները դառնում են արտադրական աշխատանքի ամենակարգի մասնակիցներ, ներդրում են մասսաները դեպի արտադրության բարելավումը, պայքարում են աշխատանքի դիսցիպլինայի և աշխատանքի արտադրականության բարձրացման համար և այլն: Միաժամանակ, նրանք այն կազմակերպություններն են դառնում, վստահ դաստիարակում են բանվորական մասսաները, սովորեցնելով նրանց յեղիք կառավարելու գործը: Դրանով, ահա, արհեստակցական միություններն ոգնում են իրենց ամենահետամնաց անդամներին յուրացնելու ամբողջ դասակարգի շահերը և այդպիսով նրանք կոմունիզմի իսկական դպրոցն են դառնում:

Կոոպերացիան այն կազմակերպությունն է, վոր միավորում է,

գլխավորապես, գլուղացիութիւնը, չքավորներին և միջակներին: Կոռ-
պերացիալի միջոցով բանվոր դասակարգը կապուած է նրանց հետ-
տնտեսական գծով: Կոռպերացիան—արտադրական կոռպերացման և
կոլեկտիվացման միջոցով—ամենահեշտ և ամենամատչելի ճանապարհն
է բաց անում գլուղացիութիւն համար դեպի համայնական խոշոր տըն-
տեսութիւնը:

Կոմյեքիսմիւրյունը (կոմսոմոլը)—այն կազմակերպութիւնն է, վոր
միավորում է բանվոր և գլուղացի լերիտասարդութիւնը: Կոմյեքիս-
միութեան նպատակն է ոժանդակել և ոգնել կուսակցութեանը՝ լերի-
տասարդ սերունդը կոմունիզմի վողով դաստիարակելու գործում: Կոմ-
յեքիսմիութիւնը պատրաստում է կուսակցութեան կադրերի փոխա-
րինողներին, նա գործիչներ է պատրաստում նաև բոլոր այլ մասսա-
լական կազմակերպութիւնների համար: Կոմյեքիսմիութիւնը հսկայա-
կան ուղնութիւն է հասցնում կուսակցութեան սոցիալիստական
շինարարութեան գործում: Բանվորա-գլուղացիական լերիտասարդու-
թեանը նա կարողանում է քաշել և մասնակից դարձնել թէ տնտեսա-
կան աշխատանքներին, թէ կուլտուրական և թէ նոր կենցաղ ստեղ-
ծելու պայքարին:

Այս բոլոր հիմնական կազմակերպութիւններին զուգընթաց, կան
մի շարք և ուրիշ կազմակերպութիւններ (որինակ. գլուղական փո-
խադարձ ոգնութեան կոմիտեներ, կամավոր ընկերութիւններ և այլն):

Ի՞նչ տեղ է գրավում կոմունիստական կուսակցութիւնը այս բոլոր
կազմակերպութիւնների շարքում:

Կուսակցութիւնը միտնականացնում, ի մի լս բերում նրանց
աշխատանքը: Նա ուղղում է դրանց բոլոր գործողութիւնները դեպի
մեկ նպատակը (դեպի սոցիալիստական հասարակութեան կառուցու-
մը): Կուսակցութիւնն, այսպիսով, բանվոր դասակարգի բարձրագոյն
կազմակերպութիւնն է, պրոլետարիատի դիկտատուրայի հիմնական
զեկավարող ուժը: Յեղ իր այդ զեկավարող դերը կուսակցութիւնը
կատարում է այն պտտճառով, վոր միավորում է բանվոր դասակարգի
առաջավոր, գիտակից և հեղափոխական մասը: Այնպես վոր առանց
կուսակցութեան պրոլետարիատի դիկտատուրան անհնարին պիտի
լիներ:

Ինչի՞ վրա լս հիմնված կուսակցութեան զե-
կավարող դերը: Ի՞նչ բանի շնորհիվ է, վոր
կուսակցութիւնը հնարավորութիւն է ստա-
նում զեկավարելու բանվորական մասսաները
և բանվոր դասակարգի բոլոր այլ կազմակերպութիւնները: Ամենից

ԻՆՁՊԵՍ Ե ԿՈՒՍԱԿՑՈՒ-
ՅՅՈՒՆԸ ՂԵԿԱԿԱՐՈՒՄ
ՄԱՍՍԱՆԵՐԻՆ

առաջ՝ շնորհիվ ավն հեղինակութեան, վոր ունի կուսակցութիւնը մաս-
սաներում, և շնորհիվ մասսաների վստահութեան և այն աջակցութեան,
վոր ցուց և տալիս կուսակցութեանը նրա ամբողջ աշխատանքի ըն-
թացքում բանվոր դասակարգը: Այդ հեղինակութիւնը, վստահութիւնը
և անվերապահ աջակցութիւնը կուսակցութիւնը կարողացել և նվա-
ճել կապիտալիզմի և կալվածատերերի դեմ մղած պայքարի յերկար
տարիների ընթացքում: Պայքարի փորձից բանվորները հնարավորու-
թիւն են ունեցել համոզվելու, վոր բոլոր կուսակցութիւններն թվում
միմիայն բալլետիկներն են, վոր ուղիղ և ճիշտ են ըմբռնում և պաշտ-
պանում բանվոր դասակարգի շահերը և միայն նրանք են, վոր իրա-
պես կոչվում են այդ շահերի պաշտպանութեան համար: Իհարկե, միայն
բալլետիկները չեն, վոր իրենց անվանում են բանվոր դասակարգի կու-
սակցութիւն: Մենշևիկներն ել ելին ասում, թե իրենք բանվորական
կուսակցութիւն են: Եսերները (սոց. հեղափ.) նույնպես բանվորների
շահերի պաշտպան ելին անվանում իրենց: Յեւ կար ժամանակ, յերբ
բանվորներից շատ-շատերը հավատում ելին և՛ մենշևիկներին, և
եսերներին: Սակայն, մեր կուսակցութիւնը կարողացավ իր կողմը
գրավել բանվոր դասակարգի նեղ ու լայն մասերը: Բանվոր դասա-
կարգի շահերի պաշտպանութեան համար մղած իր պայքարով Լենինի
կուսակցութիւնը կարողացավ ապացուցել բանվորների մեծամասնու-
թեան, վոր միմիայն իր ցուց տված ճանապարհը բռնելով և, վոր
բանվոր դասակարգը հնարավորութիւն կունենա հաղթելու իր դասա-
կարգային թշնամիներին:

Իր անվերապահ հեղինակութիւնը բանվորական մասսաներում
կուսակցութիւնը նվաճել և նաև իր անձնվեր հավատարմութեամբ
հեղափոխութեան, իր տոկունութեամբ, ինքնազոհութեամբ և հերոսա-
կանութեամբ: Բալլետիկները բանտեր ելին դնում և աքսորավայրեր,
հարչուրներով և հազարներով ելին նահատակվում ցարական դահլճ-
ներէ ձեռքից և կանգնած ելին Կարմիր Բանակի առաջավոր շարքե-
րում քաղաքացիական պատերազմի տարիներին: Բալլետիկները բանվոր
դասակարգի առաջավոր շարքերում ելին նաև անտեսական քաղաքաման
դեմ մղող համառ ու զփար պայքարում: Յեւ վերջապես, աչտոր
դարձյալ նույն բալլետիկներն են, վոր գլխավորում են մեր մասսաները
սոցիալիստական շինարարութեան ասպարիզում:

Բանվոր դասակարգի վստահութիւնը կուսակցութիւնը նվաճում
և իր առորյա գործնական աշխատանքով: «Յուրաքանչյուր կուսակցու-
թիւն,—ասում և Լենինը,—պետք և կարողանա կապվել և վորոշ չա-
փով՝ նաև միաձուլվել աշխատավորների ամենալայն մասսաների հետ»:

Մասսաները պետք է կարողանան մոտիկ մարդ և վստահելի ընկեր համարել նրան և հանձին նրա տոկուն բայլչնիկի պետք է տեսնեն, վորն ընդունակ է անձնվիրաբար պայքարելու հանուն սոցիալիզմի։ Նա պիտի կարողանա ոգնել մասսային՝ իր սեփական փորձից համոզվելու աչն քաղաքական ղեկավարութւյան շիտակութւյան մեջ, վորպիսին իրականացնում է կուսակցութւո՛ւնը։ Միայն ապրելով մասսաների հետ միևնույն կյանքով և ամեն ուր ու ամեն ժամ իրական փորձով ապացուցելով իր ղեկավարութւյան անսխալութւո՛ւնը,—միայն այդպես և, ահա, վոր կարելի է հնարավոր ե վստակել մասսաների վստահութւո՛ւնը։

Բայց կուսակցութւո՛ւնը յերբեք բաւէ չի յեկել մասսաների պոչից։ Նա չերբեք փորձ չի արել նվաճելու նրանց վստահութւո՛ւնը, գոհացում տալով նրանց հետամնաց տրամադրութւո՛ւններին, կամ՝ հարմարվելով նրանց՝ հանուն եփանազին ղեմագործիայի։ Կուսակցութւո՛ւնն, ընդհանրապէս, միշտ իր նպատակն է համարել—բարձրացնել պրոլետարիատի նուշխիսկ ամենահետամնաց շերտերի գիտակցութւո՛ւնը, հասցնելով անգամ իսկ ամենահետամնաց բանվորին մինչև իր դասակարգի լնդերների ըմբռնողութւյան մակարդակը։

Կուսակցութւո՛ւնը միշտ հաստատուն հավատ և վստահութւո՛ւն է ունեցել դեպի պրոլետարիատը, քաջ գիտակցելով, վոր աչն հետամնաց տրամադրութւո՛ւնները, վորոնք վորոշ շրջաններում տիբելիս են չնդել բանվորական մասսաներին, կհաղթահարվեն անպայման և դրա համար նա միշտ լարել է իր բոլոր ուժերը, վորպեսզի այդ հաղթանակը վորքան կարելի չէ շուտով տեղի ունենա։

Յերբ վոր, որինակի համար, սկսվեց 1914 թվի իմպերիալիստական պատերազմը, բանվորներից շատերը կարծում էին, թե անհրաժեշտ է պաշտպանել բուրժուական հայրենիքը, կամ թե՛ ինչ գնով էլ լինի աչնպես անել, վոր ռուսական ցարը հաղթի գերմանական կազմերին (թագավորին)։ Կուսակցութւո՛ւնը լենինի գլխավորութւամբ վճռական պայքար սկսեց բանվոր դասակարգի մեջ առաջացած այդ հետամնաց տրամադրութւո՛ւնների դեմ։ Յեւ կուսակցութւյան բռնած գիծն ուղիղ դուրս չեկավ։ Իմպերիալիստական պատերազմի տալիներն ապացուցեցին թե բանվոր և թե գլուղացի մասսաներին, վոր նրանց համար ընդունելի միակ չեւքը, դա—այն ճանապարհն է, վոր ցույց է տալիս բայլչնիկների կուսակցութւո՛ւնը։

Կուսակցութւո՛ւնը և կուսակցական առանձին կազմակերպութւո՛ւնները չերբեք և վոչ մի պայմաններում չպիտի կտրվեն մասսաներից։ Սակայն, նրանք չպիտի թագցնեն նաև իրենց կուսակցական դեմքը։ Վատ կոմունիստ է այն կոմունիստը, վոր սկսում է համակերպել նե-

համեմատ արամադրութիւններին, վորպեսզի ալդախով «չկտրվի մասսաներից» Կոմունիստը միշտ մասսաների հետ պետք է լինի և պետք է տշխատի և գործի ալդ մասսաներում: Բայց միևնույն ժամանակ նա միշտ պետք է պաշտպանի մասսաների մեջ լինինչան տեսակետներն ու հայտքները և պետք է առաջ տանի ալդ մասսաները դեպի սոցիալիզմ:

Կլուզերում յերբեմն պատահում է, վոր գլուղացիական մասսան ասում է.—հարկավոր է ստիպել կուլակին, վոր նա հացի ալեկցուկները հանձնի պետութեան: Իսկ կոմունիստն անկուռնում լուռ նստում է, վորպեսզի իրեն չհակադրի մասսային և չկուլի նրա հետ: Այսպիսի կոմունիստը—վատ կոմունիստ է: Դրան անկուսակցականից չես ջոկի: Կուսակցութեան անդամը միշտ և ամենուրեք պետք է պաշտպանի կուսակցութեան գիծը: Նա պետք է լինի անկուսակցականներից առաջ և պետք է ճանապարհ ցույց տա նրանց և վոչ թե քարշ գա նրանց պոչից:

Կոմունիստը անկուսակցականների ղեկավարը պիտի լինի: Մակայն, վատ կլինեք, լեթե կոմունիստը կարծիր, թե անկուսակցականները կհետևեն իրեն հենց միայն այն պատճառով, վոր ինքը կուսակցութեան անդամ է: Անկուսակցականներին ղեկավարելու համար կուսակցութեան անդամները պետք է իրենց քաղաքական և կուլտուրական զարգացմամբ անկուսակցականներից բարձրանդանած լինեն, պետք է կարողանան պարզ և հասկանալի կերպով պատմել մասսային կուսակցութեան քաղաքականութեան մասին, պետք է կարողանան համոզել անկուսակցականներին, վոր կուսակցութեան քաղաքականութեանն ուղիղ է և շիտակ: Իսկ դրա համար անհրաժեշտ է, վոր լուրջաբանչուր կուսակցական մշտապես հոգ տանի իր քաղաքական և կուլտուրական մակարդակի բարձրացման մասին:

Սակայն, մասսայի ղեկավարութեան համար դեռ բավական չէ, վոր կուսակցութեան անդամը կարողանա բացատրել անկուսակցականներին կուսակցութեան գիծը: Անհրաժեշտ է, վոր նա ինքն ել գործնականում ալդ գծի ակտիվ կիրառող լինի: Պետք է, վոր կոմունիստը որինակ ծառայի անկուսակցականներին համար: Յեթե կոմունիստը ազիտացիա չե մղում գլուղացիներին մեջ, վոր նրանք գնան կոլխոզները, իսկ ինքը կոլխոզ չի գնում,—կոպեկ չարժի ալդախի կոմունիստը: Անհրաժեշտ է, վոր կոմունիստը հենց ինքն ել կոլեկտիվ գլուղատնտեսութեան առաջամարտիկն ու կազմակերպիչը լինի: Կոմունիստը պետք է վնչ միայն խոսքով ազիտացիա մղի հանուն կուսակցութեան գծի,

այլ և՛ իր սեփական օրինակով՝ Այսպես և միայն այսպես և ամբողջում
կուսակցութեան հեղինակութիւնը և ազդեցութիւնը մասսաների մեջ:

Կուսակցութիւնը բանվոր դասակարգի վոչ
միայն ամենագլխակից մասն է, այլ և՛ նրա
առաջնային կազմակերպված մասը: Բայց ինչի՞
վրա չի հիմնված ամեն մի կազմակերպութիւն: Կարգապահութեան
(դիսցիպլինայի): Վոչ մի կազմակերպութիւն չի կարող գոյութիւն
ունենալ, չի թիւ վոր նրա բոլոր անդամները չկատարեն կազմակերպու-
թեան բոլոր վորոշումները, չի թիւ վոր փոքրամասնութիւնը չեն թարկվի
մեծամասնութեան: Առավել ևս այդ անհրաժեշտ է բանվոր դասակարգի
այնպիսի մարտական կազմակերպութեան համար, ինչպիսին և կոմու-
նիստական կուսակցութիւնը: Առանց կուսակցական կարգապահութեան
չի կարող լինել և ինքը կուսակցութիւնը: Առանց կարգապահութեան
կուսակցութիւնն անկարող պիտի լինէր հասցնելու բանվոր դասակարգը
մինչև հաղթանակն ընդդէմ շահագործողներին և չպիտի կարողանար իր
ձեռքում պահել իշխանութիւնը:

Բայց չի լինելը միշտ պայքարել են հանուն չեղած կարգապա-
հութեան կուսակցութեան շարքերում: Այդ բանը դուր չիւր դալիս մեն-
ջեկիններին: Յե՛վ նրանք ասում ելին, թիւ իենինը կաղարմալին դիս-
ցիպլինա չի մտցնում կուսակցութեան մեջ, մինչդեռ բայց չի կան կու-
սակցութիւնը հաղթանակ տարալ հենց շնորհիւ իր այդ չեղած կարգապահութեան:

Կուսակցութեան ներքին կարգապահութեան խնդիրն ավելի խոշոր
նշանակութիւնն է ստանում պրոլետարիատի դիկտատուրայի հաստատ-
վելուց հետո: Իենինն ասում եր.—«Պրոլետարիատի դիկտատուրան—
նոր դասակարգի (այսինքն՝ պրոլետարիատի) ամենաակնհայտ և ամե-
նաանողոք պատերազմն է ընդդէմ առավել գորեղ թշնամու, ընդդէմ
բուրժուազիայի, վորի ընդդիմադրութիւնը քառապատկիւն է նրա տա-
պալման հետեանքով (թիկուզ հենց միայն մեկ չեղիր սահմաններում)
և վորի հզորութիւնը կայանում է վոչ միայն միջազգային կապիտալի
և կամ թիւ բուրժուազիայի միջազգային կապերի ուժի և կայունու-
թեան մեջ, այլ նաև—սովորաբայն ուժի և մեք արագորայն ուժի
մեջ: Այս անողոք պայքարը մեծագոյն կարգապահութիւնն է պա-
հանջում պրոլետարիատի դիկտատուրան ղեկավարող կուսակցութեան
շարքերում:

Յե՛վ նա, ով խախտում է բայց չի կան կուսակցութեան կարգա-
պահութիւնը,—վտանգի չի չենթարկում պրոլետարիատի դիկտատու-
րայի բուն հիմունքները և ոգնում է բուրժուազիային ընդդէմ պրոլե-
տարիատի:

ԻՆՋՈՒՄՆ Ե ԲԱՅԼՇԵՎԻԿԱՄ-
ԿԱՆ ԿԱՐԳԱՊԱՀՈՒԹՅԱՆ
ՈՒԺԸ

Կուսակցության չուրաքանչյուր անդամ
պարտավոր է գիտակցորեն պաշտպանել կու-
սակցության ներքին կարգապահությունը, կա-
մովին չենթարկվել նրան, հասկանալով, վոր

կուսակցական կարգապահության ամուր լինելուց է կախված նաև
պրոլետարիատի դիկտատուրայի ամրությունը: Կուսակցական կարգա-
պահությունը վոչ միայն չի խանգարում, այլև ընդհանրապես չենթա-
դրում է, վոր կուսակցության չուրաքանչյուր անդամ պարտավոր է
ազատիվ կերպով մասնակցել կուսակցության ամբողջ կյանքում: Վորքան
ավելի ազատիվ են մասնակցում չուրաքանչյուր ըջիջն ու կուսակցու-
թյան ամեն մի անդամը կուսակցության առջև ծառացած բոլոր խնդ-
րերների քննության մեջ, վորքան ավելի չեն ոգտագործում կուսակ-
ցության չուրաքանչյուր անդամը իր՝ քննադատության իրավունքը
առանց դեմքերի մեջ խտրություն դնելու, այնքան ավելի ուժեղ է և
ամբողջ կուսակցությունը: Մինչևի վորոքում բնդունելը հնարավոր է և
անհրաժեշտ է, վոր կուսակցության անդամները մանրամասնորեն և
բաղմադողմանի կերպով քննության առնեն խնդիրները: Կուսակցա-
կան խնդիրների քննության այդպիսի ազատիվությունը կարող է ոգնել
իրերի խկական դրությունը-պարզելուն, պայմանները ճշգրիտ կերպով
դնահատելուն և կարող է ոգնել այն սխալները հայտարարելուն, վոր
կատարվում են առանձին ընկերների կողմից և ապա՝ ուղղել այդ
սխալները:

Բաց հենց վոր այս կամ այն խնդրի վերաբերմամբ կուսակցու-
թյունն արգեն վորոքում բնդունեց, — անհրաժեշտ է մի կողմ թողնել
խոսքն ու վիճաբանությունը և անցնել գործի: Այլ ևս անհրաժեշտ է
վոչ թե քննել, կամ վիճեր (դիսկուսիաներ) բաց անել, այլ անվերա-
պահորեն և հաստատ վճռականությամբ իրականացնել կուսակցական
վորոշումը:

Հիմնական սկզբունքալին խնդիրներին վերաբերող բոլոր վեճերը
լուծվում են Կուսակցության Համամիութինական համագումարների
կողմից: Ամփոփելով և ի մի բերելով կատարված բոլոր աշխատանք-
ները, համագումարները նշում են կուսակցության մոտավոր ապագայի
խնդիրներն ու անկիքները: Կուսակցության համագումարի կողմից
վորոշում կայացնելուց հետո կուսակցության բոլոր անդամներն ևլ
պարտավոր են կիրառել կյանքում այդ վորոշումը, անկախ այն հան-
գամանքից, թե արդյոք կուսակցության այս կամ այն անդամը մինչև
վորոշում կայացնելը համաձայն է չեղել այդ վորոշման հետ, թե՛ ա-
ռարկելիս է չեղել դրա դեմ: Համագումարների միջանկյալ ժամանա-

կամիջոցում ևս կենտրոնական կոմիտեի վորոշումը պարտադիր և կուսակցութեան ամեն մի անդամի համար, թեկուզ և նա մինչև այդ վորոշումն ընդունելը համաձայն չի լինել կենտկոմի տեսակետին: Քանի վոր կուսակցութեանն այս կամ այն վորոշումն ընդունել և, կուսակցութեան բոլոր անդամները գործում են ինչպես մեկ մարդ: Դրանում և, ահա, կուսակցութեան լենինյան կազմակերպական հիմունքներն ուժը:

Ինչպե՞ս Ե ԿԱՌՈՒՅՎԱԾ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆԸ Մեր կուսակցութեանը կառուցվում և դեմոկրատական ցենսրայիզմի հիմունքներով: Ցենսրայիզմը, դա — կուսակցութեան այնպիսի կառուցվածքն է, վորի պայմաններում բոլոր ստորադաս կազմակերպութեանները իրենց ամբողջ աշխատանքում լենինարկվում են կուսակցութեան վերադաս մարմիններին, բոլոր խնդիրներում կատարելով նրանց դիրեկտիվները: Այսպես, որինակ, Կուսակցութեան Համամիութենական համագումարների և ՀամԿ(բ)Կ կենտկոմի վորոշումները պարտադիր են ամբողջ կուսակցութեան համար: Մարզային կոնֆերենցիայի և մարզային կոմիտեի վորոշումները պարտադիր են տվյալ մարզում աշխատող բոլոր կուսակցականների և այդ մարզի սահմաններում գործող բոլոր կուսակցական կազմակերպութեանների համար: Կուսակցութեան այդպիսի կառուցվածքը հնարավորութիւն է տալիս նրան, վոր նա դործնականում կարողանա իրականացնել կուսակցական բոլոր կազմակերպութեանների ղեկավարութիւնը և միաժամանակ դրանով ապահովվում է ամբողջ կուսակցութեան կամքի և գործողութեանների միասնութիւնը:

Սակայն այն ցենտրալիզմը, վորի հիման վրա կառուցվում և կուսակցութեանը — ղեմոկրատական ցենտրալիզմ է: Այդ նշանակում է, վոր կուսակցական բոլոր ղեկավարող մարմիններն րցնւվում են կուսակցութեան անդամների կողմից և իրենց աշխատանքի համար հաշվետու լեն կուսակցական կազմակերպութեան անդամների վողջ մասնապի առջև:

Կուսակցական հիմնական կազմակերպութեանն է հանդիսանում կուսակցական բջիջը: Կուսակցութեան այդ բջիջը կառուցվում է արտադրական սկզբունքով, այսինքն՝ նա միավորում է միևնույն ձեռնարկութեան և միևնույն հիմնարկութեան մեջ աշխատող կուսակցութեան անդամներին: Արտադրական սկզբունքով կատարվող այդպիսի կառուցումը ունի խոշոր առավելութիւններ: Բջիջը հնարավորութիւն ունի ուսումնասիրելու աշխատանքի բոլոր պայմանները ձեռնարկութեան մեջ կամ գլոպլում, աշխատանք կատարելու անկուսակցականների

շրջանում և ղեկավարելու մասսաները: ԲՆԻՇներն ստեղծվում են աշնանից, վոբոտեղ կա կուսակցութեան անդամների անհրաժեշտ թիվը (3-ից վոչ պակաս):

ԲՆԻՇների աշխատանքի ակտիվութունից և նախաձեռնութունից և կախված և ամբողջ կուսակցութեան աշխատանքի հաջողութունը: Ձե՛ վոր գլխավորապես հենց ԲՆԻՇների միջոցով ե, վոր կուսակցութունը կապվում ե բանվորների և գյուղացիների անկուսակցական մասսայի հետ և ղեկավարում ե այդպիսին: ԲՆԻՇների միջոցով կուսակցութունը դաստիարակչական աշխատանք ե կատարում իր անդամները շրջանում: ԲՆԻՇներում կուսակցութեան բոլոր անդամները մասնակցում են աշն բոլոր խնդիրների քննութեան, վորոնցով ապրում ե վողջ կուսակցութունը:

Կուսակցութեան ԲՆԻՇները ղեկավարվում են ռայոնական կոմիտեները կողմից, վորն ընտրվում ե ռայոնական կոնֆերենցիայում, իսկ այս վերջինս կուսակցութեան բարձրագույն մարմինն ե հանդիսանում ռայոնի սահմաններում: Այնուհետև գալիս են շրջանային կոնֆերենցիաներն ու շրջանային կոմիտեները, իսկ մարզային և յերկրային կոնֆերենցիաները: Ազգային հանրապետութուններում (Ուկրաինա, Վրաստան, Հայաստան, Ուղբեկստան և այլն) կոնֆերենցիաների փոխարեն հավաքվում են ազգային կոմկուսակցութունների համագումարները, վորոնք ընտրում են կենտրոնական կոմիտեներ: Այդ կենտրոնական կոմիտեների իրավունքները հավասար են մարզային և յերկրային կոմիտեների իրավունքներին: Կուսակցութեան գերագույն մարմինը—Համամիութենական համագումարն ե, վորը գումարվում ե յերկու տարին մեկ անգամ: Համագումարից համագումար տեղո ժամանակամիջոցում, ըստ հարկի և պահանջի, գումարվում են Համամիութենական կոնֆերենցիաներ, վորոնք գործում են Կենտկոմին կից և ունեն խորհրդակցական բնույթ, աշնպես վոր դրանց վորոշումներն որինական ուժ են ստանում միայն Կենտկոմի կողմից հաստատվելուց հետո: Համագումարների միջանկյալ ժամանակամիջոցում կուսակցութեան գերագույն ղեկավարութունը պատկանում ե Կենտրոնական կոմիտեին: Համամիութենական համագումարն ընտրում ե նաև ԿՎՀ-ն (Կենտրոնական Վերահրսկիչ Հանձնաժողով), վորպիսին բաղկացած ե հին և փորձված բալլշիկներից: Այդ Հանձնաժողովը պալքար ե մղում կուսանդամների կողմից կատարված կուսակցութեան ծրագրի, կանոնադրութեան և վորոշումների խախտման դեմ, կովում ե կուսակցութեան լինինյան գծից կատարված թեքումների դեմ և կուսակցութեան անդամների բարոյական և կենցաղային քայքայման յերևույթների դեմ: ԿՎՀ-ի նպատակն

և—պաշտպանել կուսակցութիւնը վերասերումից, վոչ-պրոլետարտեան ազգեցութիւններէից, կուսակցութեան դասակարգալին գծի մոռացումից աշխատանքի պրոցեսում և այլն: Բացի դրանից, ԿՎՀ-ը, վորին և ձուլված Լենինի առաջարկութեամբ նաև Բանվորա-Գյուղացիական Տեսչութիւնը, պաշարում և նաև բլուրկերատիղմի դեմ և մշակում ու կերտում և այնպիսի ձեռնարկումներ, վորոնց նպատակն և բարեւալիւ մեր պետական և տնտեսական ապարատը:

ՆԵՐԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԴԵՄՈ-
ԿՐԱՏԻԱՆ

Յերբ վոր կուսակցութիւնը հարկադրված եր ընդհատակյա գոյութիւն ունենալու, նա աւամայից ստիպված եր վերելից կառուցելու իր կադմակերպութիւնները: Ընտրողականութիւնը և դեմոկրատականութիւնը այն ժամանակ անկարելի չեր լայն կերպով կերտուել: Կուսակցական կենտրոնները ցարական վոստիկանութիւնից ալելի լավ թազցնելու նպատակով նա հարկադրված եր ամենալայն կերպով կերտուել զեկամարող որդանները վերելից նշանակելու ձեր:

Վերջապես, Հոկտեմբրից հետո լել, քաղաքացիական պատերազմի տարիներին, ներկուսակցական դեմոկրատիան չեր կարող լայն կերտուում ստանալ: Միայն ալժմ, չերբ մենք հնարավորութիւն ունենք ոգովելու ժամանակավոր զինազաղարից՝ պատերազմից և ինտերվենցիայից հետո և ծավալում ենք սոցիալիստական շինարարութիւնը,— ներկուսակցական դեմոկրատիան դարձել և ամբողջ կուսակցութեան աշխատանքի բարելավման կարևորագույն պայմաններից մեկը:

Կուսակցութեան յուրաքանչյուր անդամը պիտի ակտիվորեն մասնակցի բոլոր առաջացած կուսակցական խնդիրների քննութեան մեջ: Այդ մասնակցութիւնն ապահովելու համար անհրաժեշտ և այնպես անել, վոր լայն մասսաներին հետաքրքրող բոլոր հարցերը դրվեն նրանց քննութեան: Քննութեան առնելով կուսակցութեան կողմից ծրագրված բոլոր ձեռնարկումները, պարզելով այն բոլոր դժվարութիւնները, վորոնք առաջացած են չեղել սոցիալիստական շինարարութեան առանձին հատվածներում, կուսակցական մասսաները պարզում են իրելի դրութիւնն ամբողջ չերկրում: Իսկ այդ հանգամանքը հնարավորութիւն և տալիս յուրաքանչյուր կուսակցականի տեսնելու և ընդունելու այն անմիջական կապը, վոր գոյութիւն ունի իր աշխատանքի և այն ամենի միջև, ինչ-վոր կատարվում և շինարարութեան մյուս հատվածներում:

Ներկուսակցական դեմոկրատիայի ծավալումը հնարավորութիւն և տալիս յուրաքանչյուր կուսակցականի ծանոթանալու սոցիալիստական շինարարութեան ասպարիզում ձեռք բերած հաջողութիւններին:

և թեթությունների հետ: Այսպիսի ճանապարհով յուրաքանչյուր կուսակցական հնարավորութունն և ստանում բարձրացնելու իր սեփական փորձը՝ քաղաքական, տնտեսական և կուլտուրական շինարարութեանն ասպարիզում: Այս ճանապարհով կուսակցութեան անդամների հենց բուն մասնալի միջից և, վոր դուրս են դալիս և կոփվում են կուսակցական ղեկավարների այն նոր կադրերը, վորոնք գալիս են փոխարինելու բալլշինկական հին գվարդիայի նոսրացող շարքերը:

Կուսակցական ղեմնկրատիայի դարգացումը վերջին տարիներս խոշոր հանդուրժյուններ ունի: Տարեց-տարի աճում և բազմանում և կուսակցութեան ակտիվը, կար ժամանակ, չերբ այդ ակտիվը հաշվվում եր հազարներով, հեռու դարձավ տասնյակ հազարներով, իսկ այժմ արդեն հաշվվում և հարյուրավոր հազարներով: Ավելի և ավելի չի դարգանում ինքնաքննադատութունը կուսակցութեան մեջ և այդ ինքնաքննադատութունը պայքարի մի զորեղ զենք և ընդդեմ կապիտալիզմի, մասսաներից կտրվելու, կուսակցական աշխատանքի բյուրոկրատացման և աշխատանքի մեջ դասակարգային ուղիղ գիծը կորցնելու:

Յեւլ այնուամենայնիւ բյուրոկրատիզմի ելմանները կուսակցութեան մեջ և կուսակցական ապարատում դեռևս գոյութուն ունին: Այդ չերեուլթն արտահայտվում և ինքնաքննադատութունը ճնշելու, ներկուսակցական ղեմնկրատիան խախտելու փորձերի և դեպի կուսակցական շարքային անդամներն ունեցած անուշագիր և անդգա վերաբերմունքի մեջ, ինչպես նաև նրանով, վոր հասարակայնութունը փոխարինվում և հրամայելու մեթոդներով: Կուսակցութունը վճռական պայքար և մղում բյուրոկրատիզմի արտահայտութունների դեմ թե՛ կուսակցութեան ներսում և թե՛ կուսակցական ապարատում: Սակայն, մղելով այդ պայքարը, կուսակցութունը միևնույն ժամանակ վնասակամ հակահարված և տալիս աջ յեւլ «ձախ» ուկլոնիսմներին (թեքում ունեցողներին), վորոնք փորձում են ապացուցել, թե իբր կուսակցութեան մեջ բացակայում և ներկուսակցական ղեմնկրատիան:

Իր ժամանակին Տրոցին հայտարարեց, թե կուսակցութեան մեջ բոլոր հարցերն ու գործերը ապարատն և լուծում կուսակցութեան փոխարեն, վոր կուսակցութեան մեջ գոյութուն ունի քարտուղարական ճնշում, վոր կուսակցութեան շարքային անդամները միայն քվեարկում են, վոր կուսակցական ամբողջ ապարատը բաղկացած և միայն նշանակովի մարդկանցից և այլն: Այժմ կուսակցութեան ղեմ հորինած այդ գրապարտութունը կրկնում են աջ թեքման ներկայացուցիչները: Թե՛

առաջինները և թե սրանք չեն կամենում նկատել և տեսնել ներկուսակցական դեմոկրատիայի աճումը, կուսակցութեան անդամների ամբողջ մասսայի ակտիվութեան բարձրացումը: Այսպիսով թե սրանք և թե նրանք ճշմունք են այդ զրպարտութեան միջոցով կուսակցութեան ապարատը հակադրել վողջ կուսակցութեան: Դրանով, ահա, նրանք հարկաժողով են իրեն իսկ՝ կուսակցութեանը:

Կուսակցական ապարատը, դա—կուսակցութեան կմախքն է, նրա վողջնաշարն է: Առանց կուսակցական ապարատի միասնական, ամբակուռ և խստորեն կարգապահ կուսակցութիւն չկա, այլ կա միայն մեծահաշիւ և փոշիացած կոմունիստների միավորութիւն: Մինչդեռ կուսակցութիւնը վողջ միայն միեւնոյն ծրագիրն ընդունող մարդկանց միավորութիւնն է, այլ նրանց այնպիսի մի միավորութիւն, վորն իր նպատակն է համարում սոցիալիզմի իրականացման համար գործնական պայքար մղելը: Մարդիկ համախմբվում են կուսակցութեան մեջ վողջ թե նրա համար, վոր միայն հանդիպեն իրար և՛ կարծիքների ու տեսակետների փոխանակութիւն ունենան, այլ նրա համար, վոր միասնական շարքերով իրագործեն առաջադրված խնդիրը, վոր ղեկավարեն մասսաները: Ղեկավարել այնպիսի շինարարութիւնը, վորտեղ մասնակցում են աշխատավորների բազմամիլիոն մասսաները՝ առանց միասնական, ամբակուռ կոմիտէ կուսակցութեան, վոր ունի իր հստակորեն գործող կուսակցական ապարատը,—անկարելի է: Կուսակցական ապարատը պիտի կիրառի կյանքում կուսակցութեան բարձրագույն որդանների վորոշումները (Համագումարի, Կենտրոնական կոմիտեի), պետք և ղեկավարի կուսակցական այն բոլոր մասսաները, վոր ցրված ու տարածված են սոցիալիստական շինարարութեան ամբողջ լայնածավալ ճակատում:

Կուսակցական ապարատի և Կոմիտեերնի կազմի մեջ կուսակցութիւնն ընտրում է իր լավագույն գործիչներին, իր առավելապես փորձված և ստուգված անդամներին, վորոնք չերկարատե բայլչնիկական ստաժ ունին: Տրոցկիստների և աջ ուղիւնիստների պայքարը կուսակցական ապարատի դեմ, նրանց ադմուկները կուսակցական ապարատի բլոքիդրատիզմի մասին և այլն,— այս ամենն, ահա, արտահայտում է սոսկ այն միայն, վոր այդ ուղիւնիստները դժգոհ են մեր կուսակցական կոմիտեների կազմից: Նրանք կուզենալին, վոր այդ կոմիտեներում ղեկավարող լինելին վողջ թե լենինյան կուսակցութեան, այլ իրենց սեփական կողմնակիցները:

Կուսակցութիւնը վճռական պայքար է մղում բլոքիդրատիզմի ամեն տեսակ արտահայտութեանների դեմ թե կուսակցութեան մեջ և

թէ նրա ապարատում: Բայց միևնույն ժամանակ կուսակցութիւնը մերկացնում է, իբրև մենշեիզմ, աջերի և «Ճախերի» բոլոր այն փորձերը, վորոնց նպատակն է մեկուսացնել իրարից կուսակցութիւնն ու կուսակցական ապարատը:

Լինինը շարունակ ընդգծում էր, վոր մեր կուսակցութեան մեջ կուսակցական կոմիտեները իրականում պետք է դեկավարող որդան-նէր լինեն և պիտի ակտիվ կերպով ուղղութիւն տան սոցիալիզմի շինարարութեան ամբողջ աշխատանքին:

ՅՐԱԿՅԹԱՆԵՐԻ ՅԵՎ ԽՄԲԱ-
ՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱՆ-
ՅՈՒՅԼԱՏԻԼՈՒԹՅՈՒՆ ԻՆ Շ
ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ

Իր բոլոր ամենակարևոր վորոշումները կու-
սակցութիւնը մշակում է այն ժամանակ, յերբ
վոր այդպիսիները նախապես լայն կերպով
քննութեան են չենթարկվում կուսակցութեան
կազմակերպութիւնների, կուսակցութեան ան-

շտմների կողմից:

Կուսակցութեան վորոշման չենթակա խնդիրների քննութեան ժա-
մանակ տարրեր կարծիքներն ու այդ կարծիքների պայքարն անխուսա-
փելի է: Կուսակցութեան յուրաքանչյուր անդամ վոչ միայն իրավունք
ունի, այլ և պարտավոր է պաշտպանել իր տեսակետը, իր կարծիքը
այն խնդիրների մասին, վորոնց առթիվ կուսակցութիւնը դեռևս իր
խոսքը չի տեսել: Սակայն՝ իր տեսակետի պաշտպանութիւնը պետք է
կուսակցական բնույթ ունենա և վոչ թէ Ֆրակցիոնական:

Ի՞նչ է նշանակում Ֆրակցիոնականութիւն և ներկուսակցական
Ֆրակցիա և ինչով են դրանք կործանարար և անթույլատրելի կու-
սակցութեան համար:

Ֆրակցիոնականութիւնն արտահայտվում է նրանով, վոր կու-
սակցութեան անդամների մի խումբ աշխատում է իր տեսակետը փա-
թաթել կուսակցութեան վզին, հաւվի չառնելով նրա մեծամասնութեան
կամքը: Այդպիսի ճնշման կուսակցութեան վերաբերմամբ փորձ արին
դիմելու, որինակ, աջ ուղիւն իստների ներկայացուցիչները: Յերբ վոր
կուսակցութիւնն, ի դեմս իր Կենտկոմի, հրաժարվեց նրանց տեսա-
կետն ընդունելուց, նրանք սկսեցին հրաժարականներ տալ, հեռանա-
լով այն բոլոր կարևոր պաշտոններից, վոր կուսակցութիւնը հանձնա-
րարել էր նրանց: Ֆրակցիոնականութիւնն, այսպիսով, տրտահայտ-
վում է իր տեսակետը պաշտպանելու համար գործադրվող հակակու-
սակցական չեղանակներով:

Ֆրակցիոնական տեսակետի կողմնակիցները հաճախ սկսում են
պայքարել կուսակցութեան դեմ, հակադրելով իրենց տեսակետները
կուսակցութեան տեսակետներին: Այդ պայքարն արտահայտվում է

ներանով, վոր կուսակցութեան անդամների մեկ խումը միավորուեմ ե կուսակցութեան ներսում, սկսում ե իր համար կողմնակիցներ հավաքել ե նույնիսկ կողմնակիցներ ե հավաքում կուսակցութունից զբաղող բոլոր տարրերի մեջ: Ֆրակցիոնականութունը հանգում ե ի վերջո վորոշ համաձայնութունն կնքելուն կուսակցութեան զծից զգուհների միջև:

Ֆրակցիոնականութեան վտանգը նրանում ե, վոր ֆրակցիան իր տեսակետի սլաշապանութունը կուսակցութեան օաներից բարձր ե դառում: Առաջանում ե մի նոր ֆրակցիոնական դիսցիպլինա² (կարգապահութուն), վորպիսին ավելի բարձր ե դասվում, քան կուսակցականը: Կուսակցութեան միասնականութունն, ալգայիսով, խոշոր սպառնալիքի տակ ե դրվում: Ֆրակցիոնների գոյութունը հասցնում ե մինչև այն տեղը, վոր ֆրակցիոնական կենտրոնը հակադրվում ե կուսակցական կենտրոնին: Ստեղծվում ե ուղղիցիոններնրի անլիգալ մի կենտրոն, կազմակերպվում են նույնպես դադտնի ժողովներ, բանը հասնում ե մինչև անլիգալ տարաձայնները, անգամ իսկ մինչև փողոցային լիւլուլթները, ինչպես ալգ տեղի ունեցալ 1927 թվի Հոկտեմբերյան որերին տրոցկիստների հետ: Այս ամենը դալիս ե քայքայելու կուսակցական կարգապահութունը ե խախտում ե սլրոյետարիատի դիկտատուրայի գորութունը:

Կոմունիստական կուսակցութունն ալապիսի լիքուլթները հանդուրժել չի կաւող: Նա արգելում ե ֆրակցիոնների ե խմբավորութունների գոյութունը կուսակցութեան ներսում: Կուսակցութեան 10-դ համագումարում լինինը պահանջում եր «իսպառ վոնչացնել ամեն տեսակ ֆրակցիոնականութունը», «անմիջապես արձակել առանց քացառութեան այն բոլոր խմբակները, վորոնք գոյացել ելին ալս կամ ալն պլատֆորմի հիման վրա»:

Համկ(ը)կ մեր լերկրում միակ լիգալ, ալսինքն՝ աղատորեն գոյութուն ունեցող կուսակցութունն ե: Դա չի նշանակում, իհարկե, թե մեզանում գոյութուն չունեն դասակարգային ալնալիսի խմբավորութուններ, վորոնք ցանկութուն կունենալին ստեղծելու նաե ալ կուսակցութուններ: Ընդհակառակը, կուլակները, նեպմանները ե նրանք բոլորը, ովքեր լերադում են հին կարգերի վերականգնման մասին, մեծ հաճուլքով կկազմակերպլին իրենց սեփական կուսակցութունը: Յուլակներն, որինակ, խոսում են «գլուղացական միութուն» կազմակերպելու մասին, վորպիսին վոչ ալ ինչ պիտի լիներ, բաց լեթե կուլակային մի կուսակցութուն: Ալապի-

ՀԱՍԿ (Բ) Կ—ՄԻԱԿ ՏԵՎ
ՄԻԱՍՆԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒ-
ԹՅՈՒՆ Ե ԽՍՅՈՒՄ

տով, վոչ մի դեպքում հնարավոր չե թուլլ տալ, վոր Համկ(բ)ի կող-
քին պոլութիուն ունենա մի ուրիշ կուսակցութիւն, թեկուզ նուէնիսկ
այնպիսին, վոր հալտարարում ե, թե ինքը պրոլետարիատի դիկտա-
տուրալի կողմնակից ե:

Դասակարգային պայքարի փորձը պրոլետարիատի դիկտատու-
րալի պայմաններում ցույց ե տալիս, վոր ամեն մի ուրիշ կուսակցու-
թիւն մի կենտրոն պետք ե դառնա, վորի շուրջը համախմբվելու չին
պրոլետարիատի դիկտատուրայի բոլոր քցնամիներ: Այդպիսի կուսակցու-
թիւնը, չեթե նա գոլութիւն ունենա, պայքարի կազմակերպիչ ե դառ-
նալու Համկ(բ)ի ե խորհրդային իշխանութեան դեմ ե լինելու չե ներ-
քին բուրժուազիալի ե արտասահմանեան կապիտալիստների հուշան ու
ապավինը: Յե՛վ բոլորովին իզուր չե, վոր բանվոր դասակարգի բոլոր
թշնամիներն այնպիսի խնդութեամբ գրկախառնվեցին Տրոցկու հետ
այն ժամանակ, չերբ վոր նա դավաճանեց պրոլետարական հեղափո-
խութեան գործին: Նրանք հուսով ելին, թե Տրոցկուն կհաղովի մի
կերպ կազմակերպելու իր կուսակցութիւնը ե հակադրելու այդպիսին
Համկ(բ)ի-ին: Այս պատճառով ե, ահա, վոր մենք չենք կարող թուլլ
տալ, վոր ԽՍՀՄ վորեւե ուրիշ կուսակցութիւն գոլութիւն ունենա:

Բայց հենց այն պատճառով, վոր Համկ(բ)ի միակ լեզու կուսակ-
ցութիւնն ե հանդիսանում մեր չերկրում, նա պետք ե առանձնահա-
տուկ խնամքով պահպանի իր շարքերի միասնականութիւնը ե պետք
ե պայքարի Ֆրակցիոնականութեան ամեն տեսակ արտահայտութիւն-
ներին դեմ: Առանց դրա, կուսակցութիւնն անկարող պիտի լիներ իրա-
կանացին իր դեկավարութիւնը պրոլետարիատի դիկտատուրալի
նկատմամբ:

Յակայն, Համկ(բ)ի զգում ե այն ճնշումը, վոր իր վերաբերմամբ
գործադրում են բուրժուական ե մանր-բուրժուական խավերը: Բան-
վոր դասակարգի առավելագույն անկալուն տարրերի միջոցով ալդ բուր-
ժուական ե մանր-բուրժուական ազդեցութիւնները հաղորդվում են
կուսակցութեան ամենաանկալուն տարրերին: Այստեղ ե, ահա, այն հո-
ղը, վորի վրա բնում են լենինիզմից կատարված բոլոր թեքումները:

Լենինն ասում եր, վոր թեքումը—մտքի
այնպիսի մի ընթացք ե, վորպիսին դեռեւս
վերջնականապէս չի վորոշվել, չի ձևակերպվել:
Յերբ վոր թեքումը ձևակերպվում ե, նա հաս-
նում ե կատարյալ պառակտման բանվոր դա-
կարգից ե պրոլետարիատի դասակարգային թշնամիներին կողմն անց-
նելուն:

ՊԱՅՔԱՐ ԼԵՆԻՆԻԶՄԻՑ ԿԱ-
ՏԱՐՎԱՍԻ ԲՈԼՈՐ ԹԵՔՈՒՄ-
ՆԵՐԻ ԴԵՄ—ԿՈՒՍԱԿՑՈՒ-
ԹՅԱՆ ԿԱՐԵԼՈՐԱԳՈՅՆ
ԽՆԴԻՐՆ Ե

կար ժամանակ, չերբ վոր տրոցկիստները մեզ հետ միասին մեկ կուսակցութեան մեջ ելին և սկզբնական շրջանում նրանք սոսկ մի թեքում ելին ներկայացնում կուսակցութեան մեջ: Տրոցկիզմի հետագա զարգացումը զարձրեց նրան բանվոր դասակարգին և նրա ղեկաւորութեան թշնամի հակահեղափոխական մի հոսանք: Թեքումներին հանդուրժողական վերաբերմունք ցույց տալը կարող է հասցնել մինչև կուսակցութեան լիակատար վերասերումը:

Մեր կուսակցութիւնը Լենինի ղեկավարութեամբ իր ծագման հենց առաջին իսկ որից անխնա պայքար և մղել կուսակցութեան շարքերում առաջացած ամեն տեսակ ոպորտունիզմի արտահայտութիւններին դեմ և ամեն տեսակ թեքումների դեմ,— թե՛ աջ և թե՛ ձախ: Լենինը նշում եր, վոր այն գլխավոր վտանգը, վորի դեմ պայքարելով և աճել բալլշեիզմը— ոպորտունիզմն է: Բայց նա միեւնուէն ժամանակ ընդգծում եր, վոր բալլշեիզմը աճել և նաև մասն բուրժուական հեղափոխութեան դեմ մղած պայքարի շնորհիւ, «ձախ» ֆրակցիերի դեմ մղած պայքարից: Միայն այդ լեւիճակաւ պայքարի շնորհիւ է, վոր բալլշեիզմը կարողացել է ալտորվաւ անհաղթելի ուժը դառնալ:

ՏՐՈՑԿԻՆԶՄԸ ՅԵՎ ԿՈՒՍԱԿ-
ՅՈՒԹՅՈՒՆԸ

Տրոցկին պայքար և մղել մեր կուսակցութեան դեմ 1917 թվից առաջ լուրջ տարիներ ընթացքում, փաստորեն չերկար տարիներ մենշեիկները դաշնակիցը լինելով: 1917 թվին նա մտել և մեր կուսակցութեան շարքերը: Սակայն, կուսակցութեան շարքերում ևս նա միջանիւնդած փորձել է՝ հակառակ Լենինի տեսակետի՝ անցկացնել իր սեփական տեսակետը, փաթաթելով այդպիսին կուսակցութեան վզին: Այսպէս, 1918 թվին նա տարածաշրջանում ունեցած Լենինի և կուսակցութեան հետ՝ Բրեստի հաշտութեան պայմանագրի առթիւ: 1921 թվին նա իր խմբավորումը կազմակերպեց և պայքար մղեց Լենինի դեմ՝ արհմիութիւնների դերի խնդրի շուրջը: Տրոցկու պայքարը լենինյան դժի դեմ առանձնապէս ուժեղացած մանավանդ Լենինի մահից հետո: Այբողջ այդ ժամանակաշրջանում, մինչև իր վտարումը կուսակցութեան շարքերից, Տրոցկին չեր դադարեցնում այդ պայքարը: Կուսակցութեան 14-րդ համագումարից հետո նրան միացան ընկերներ Զինովեն ու Կամենևը իրենց խմբով («նոր ոպորդիզմ»), սակայն, 15-րդ համագումարի կողմից տրոցկիստներին կուսակցութիւնից հեռացնելուց հետո նրանք լերես դարձրին Տրոցկուց: 15-րդ համագումարից հետո անցած ժամանակամիջոցում նրանից հեռացան նրա ևս մի շարք հին համախոհները (նախ՝ Պատաղովը, իսկ վերջին ժամանակներս՝ Սերեբրյակովը, Ռադեկը, Պրեորբաժնսկին, Սմիլգան և ուրիշները):

Մեր սոցիալիստական շինարարությունը բախտի վերաբերմամբ տրոցկիստների ունեցած հալացքների մասին մենք արդեն խոսել ենք։ Այդ ամենին տրոցկիստներն ավելացնում էին նաև այն անհավատալի, հակահեղափոխական զրպարտությունը, վոր տարածում էին նրանք կուսակցության և նրա ներքին կյանքի մասին։

Տրոցկիստներն ասում էին, թե հենց ինքը կուսակցությունն էլ և վերասերվում, խորհրդային պետությունն էլ։ Այս բոլոր մեղադրանքները անհիմն և սուտ հերյուրանքներ էին։ Կուսակցության վերասերման մասին տրոցկիստների ասած «ձախ» ֆրազների թիկունքում թաղնված էր նրանց սեփական նահանջը կուսակցության լենինյան դիրքերից։ Ոպոդիցիայի բոլոր առաջարկությունները կուսակցության ներքին դրությունը փոխելու մասին ձևափոխում էին միայն և միմիայն բուրժուազիային։ Այդ իսկ պատճառով տրոցկիստական ոպոդիցիան իր կողմն սկսեց քաշել պրոլետարիատին և նրա կուսակցությանը թշնամի բոլոր տարրերին։ Կուսակցության դեմ սկսված և այնուհետև՝ խորհրդային պետության ուղղված այն պայքարը, վոր սկսել էր Տրոցկին, թեափոքեց մեր թշնամիների և հակառակորդների բոլոր հույսերը։ Սակայն, այդ հույսերին ու չեղանքներին իրականանալու բախտ չեր վիճակված։ 15-րդ համագումարը դուրս շարտեց Տրոցկուն և նրա կողմնակիցներին կուսակցության շարքերից։ Բանվորական մասսայի մեջ տրոցկիստները վորեւեւ անկցություն կամ համակրանք չգտան և նրանց չհաջողվեց վորեւեւ ցնցում առաջ բերել կուսակցության մեջ։

Տրոցկիզմը լիովին մերկացված և թե՛ կուսակցության մեջ և թե՛ բանվոր դասակարգում։ Յեւ սակայն, դա չի նշանակում, թե ներկայումս այլեւս ավելորդ և դառնում տրոցկիզմի դեմ կռիվը։ Պետք է հիշել, վոր դեռևս մնում է այն հողը, վորի վրա աճում և զարգանում են թեքումները։ Այս իսկ պատճառով տրոցկիզմի դեմ մղվող պայքարն անհրաժեշտ է նաև այսօր, թեպետ և ներկայումս կուսակցության համար գլխավոր վճանգն և հանդիսանում մեկ ուրիշ թեքում—աջ թեքումը, վորի դեմ մղվող պայքարի վրա չե, վոր պետք է կենտրոնանա այսօր ամբողջ կուսակցության հիմնական ուղադրությունը։

ԱՋ ԹԵՔՈՒՄԸ

Աջ թեքումը նույնպես չերեկվանից չե, վոր առաջացել և մեր կուսակցության մեջ։ Այդպիսին իր վորոշակի նշաններն էր ցույց տալիս նաև անցյալում։ Կուսակցության թե՛ 14-րդ և թե՛ 15-րդ համագումարները նշում էին պայքարելու անհրաժեշտությունը վճի միայն տրոցկիզմի, այլ և աջ թեքման դեմ։

Սակայն, կուսակցության 15-րդ համագումարից հետո, հացամթի-

րուհիները շուրջն առաջացած տնտեսական դժվարութիւնները հետեւեալով աչք թեքուցնէ զգալիորեն ուժեղացալ կուսակցութեան մեջ:

Աջերի առաջարկած գիծն, ըստ ելուելան, վոչ ալ ինչ է, բայց լեթե մի փորձ, վոր նպատակ ունի հաշտեցնելու իրար սոցիալիստական շինարարութեան ծավալումը և գլուղացիական մանր ու փոշիացած տնտեսութեան պահպանումը: Այդ գիծը հավասար և գլուղի սոցիալիստական վերակառուցումից հրաժարվելուն, կուլակի դեմ դործադրվող ճնշումն ուժեղացնելուց հրաժարվելուն: Յեմ ալս, ահա, առաջարկում և հենց այն ժամանակ, իբր վոր կուսակցութեան տրամադրութեան տակ կա արգեն այն ամենը, ինչ վոր անհրաժեշտ և աչք ճնշումն ուժեղացնելու համար:

Առանձնահատուկ վտանգ և ներկայացնում աջ թեքումը մեր կադմակերպութիւնները պրակտիկ (գործնական) աշխատանքներում: Հաճախ պատահում և, վոր կոմունիստը գլուղում քվեարկում և աջ թեքման վարած դժի դեմ, իսկ ինքը նույն ալ գլուղում չի կարողանում նշմարել գոյութիւն ունեցող դասակարգները, չի մտնում կոլեկտիվի մեջ: Կամ թե, որինակ, հայտարարում և, վոր ինքը վոչ մի վատ քան չի տեսնում, լեթե նույնիսկ կուլակները մասնն կոլեկտիվները մեջ: Կամ հայտարարում և, թե մեղանում անպիսի մարդիկ չկան, վորոնց կարելի լինիր անհատական հարկի լինթարկել, մեղանում, իբր թե, կուլակներ չկան, բոլորն ել միջակներ են և չքավորներ,—բոլորն ել աշխատավորներ են: Շատ հաճախ աջ թեքումն արտահայտվում և նրանով, վոր վոչ մի աշխատանք չի կատարվում չքավորութեան կազմակերպման համար, վոչինչ չի տրվում բատրակներին կուսակցութեան շարքերը ներգրավելու համար և, ընդհանրապէս՝ կուսակցութեան շարքերն են ընդունվում հաճուքով ունեւոր գլուղացիները, միջակները և լերբեմն—նույնիսկ կուլակները: Այդ թեքումը շատ հաճախ արտահայտվում և նաև նրանով, վոր ավանսները կոնտրակտացիաների համար տրվում են ավելի ունեւոր տնտեսութիւններին, վոր չքավորի համար հաճախ ավելի դժվար է լինում վարկ ստանալ, քան թե միջակին: Այդպիսի անպետք կոմունիստներից վոմանք այսպես են դատում.—«Միջակին ավելի շատ կարելի չե վարկ հատկացնել, քան թե չքավորին, վորովհետեւ միջակը տնտեսութիւն ունի, վորով կարող և ապահովել իր ստացած վարկի վճարումը: Իսկ չքավորից ի՞նչ կարող ես պահանջել»:

Աջ թեքումն արտահայտվում և նաև բյուրոկրատիքի դեմ մղվող պայքարի անհատակացողութեամբ և անուշադիր վերաբերմունքով դեպի ալդ խնդիրը: Դրա հետ կապված և չոր և չինքնիկական վերաբերմունքը դեպի աշխատանքը, հակումը դեպի գործի և աշխատանքի ար-

տաքին, ցուցական կողմը, ապա, լերկուլը քննադատութիւնն էր, ընտանեկանութիւնը, անառողջ դոգմներն ու կապերը և նոր մարդկանցից լերկուլը կրելը:

Վերջապես, աջ թեքման բնորոշ առանձնահատկութիւններից մեկն էլ նրա սահմանափակ գործածութիւնն է, իր աշխատանքը կուսակցութեան ընդհանուր աշխատանքին կապելու անկարողութիւնն է, վորի հետեանքով մարդիկ չեն կարողանում հասկանալ և տեսնել, վոր իրենց կատարած գործը վոչ թե մեկուսացած և կտրված մի աշխատանք է, այլ վոր դա կուսակցութեան կատարած հակաշահան և ընդհանուր աշխատանքի մեկ մասնիկն է միայն: Այս հանգամանքը սրտածառ և դառնում, վոր մարդիկ կորցնեն իրենց հեռանկարները և մոռանան մեր կուսակցութեան ընդհանուր խնդիրները: Այդպիսի կոմունիստներն այն թիւովարներին են հիշեցնում, վորոնք թիւովարում են մեծ և լայն գետի մեջտեղում, բայց թե ուր են գնում՝ չգիտեն և ուր են հասնելու—նույնպես չգիտեն:

Այսպիսով, առանց աջ թեքման վճռական հաղթահարման անհնարին է սոցիալիզմի հաջող շինարարութիւնը մեր լերկուլում:

Կուսակցութիւնը կոմունիստներին, այլև դեպի այդպիսիները հաշտութեան վերաբերմունք ունենալու դեմ: Կոմունիստներից վումանք այսպես են դատում. — ահա թեքում են գտել այս ինչ ընկերոջ՝ հայացքներում: Սակայն, թեպետ և նա թեքում ունի, բայց լավ տղա է, լավ աշխատող է և կարիք չկա կշտամբելու նրան այդ թեքման համար:

Այսպիսի դրուցները պարզապես քաղքենական դրուցներ են և դրանք են, ահա, վոր ցույց են տալիս հաշտութեան վերաբերմունքը դեպի թեքումները և այդպիսով քողարկում են նրանց: Յեթե խոսքերից դատենք, հաշտութեանութիւնը թեքումներին համաձայն չէ, բայց գործնականում, իրապես ամեն բանում ել պաշտպանում և թեքումները: Այս խիստ պատճառով անկարելի է կոմունիստներին դեմ, առանց միաժամանակ կոմիւնիստ նաև դեպի այդպիսիներն ունեցած հաշտութեան վերաբերմունքի դեմ:

Բայց կուսակցութիւնը կոմունիստներին և վոչ միայն թեքումների և նրանց նկատմամբ ունեցած հաշտութեան վերաբերմունքի դեմ: Նա կոմունիստներին և իր շարքերը բանվոր դասակարգին խորթ և սպառնալից է ազարտելու դեմ: Մեր կուսակցութիւնը—կառավարող կուսակցութիւնն է: Այս խիստ պատճառով մեր կուսակցութեան շարքերն են

գիործում մտնելու դանազան մորթապաշտ ելեմենտներ, վորոնք կա-
մենում են ոգտագործել իրենց ներկաութիւնը կառավարող կուսակ-
ցութեան մեջ հոգուտ և ի նպաստ իրենց անձնական շահերի:

Այս խակ պատճառով կուսակցութիւնն ամենից առաջ հակում է
նոր անդամների ընդունելութեան, ապա՝ մի շարք միջոցներ և ձեռ-
նարկում իր շարքերը խորթ, քայքայված և բլուրակաւորացած տար-
բերից գտելու համար:

Մեր կուսակցութիւնը—բանվոր դասակարգի կուսակցութիւնն է:
Նրա հիմնական մասն են կազմում անմիջական կերպով արտադրու-
թեան մեջ զբաղված բանվորները: Սակայն, կուսակցութիւնն իր շար-
քերն է ընդունում վոչ միայն բանվորներին: Նա հնարավոր է համա-
րում, վոր կուսակցութեան շարքերը մտնեն նաև չքավորների և մի-
ջակների լավագույն ներկայացուցիչները, ինչպես նաև այն լավագույն
ծառայողները, ուսուցիչները և այլն, վորոնք գործնականում ապա-
ցուցել են իրենց հավատարմութիւնը բանվոր դասակարգին: Վոչ պրո-
լետարական միջավայրից գուրս չեկածներից բոլորի նկատմամբ կու-
սակցութիւնն անժխտելի նախապայման է դնում, վոր նրանք՝ չեթի
կամենում են մտնել կուսակցութեան շարքերը՝ պետք է անվերապա-
հորեն կանգնեն բանվոր դասակարգի տեսակետի վրա: Յուրաքանչյուր
վոք, ով մտնում է կուսակցութեան շարքերը,—գալիս է նրա համար,
վոր իր աշխատանքով և գործունեութեամբ կիրառի բանվոր դասա-
կարգի քաղաքականութիւնը: Վոչ-պրոլետական միջավայրից չեկած-
ների նկատմամբ կուսակցութիւնն ընդունելութեան ավելի խիստ պայ-
մաններ է դնում: Այսպես, որինակ, կուսակցութեան մեջ մտնող բան-
վորի համար սահմանված է թեկնածուական վեցամսյա ստաժ՝ նրա
հավատարմութիւնը բանվոր դասակարգի շահերին ստուգելու նպատա-
կով: Քննողացիների համար այդ ստաժն ավելի չերկարատե է—մեկ
տարի: Ավելի չերկար է այդ ժամկետը ծառայողների համար—չերկու-
տարի: Նմանապես և չերաշխավորների թիվն ավելի շատ է նրանց հա-
մար և այդ չերաշխավորներն ավելի մեծ ստաժ պետք է ունենան:
Բացի զրանից, կուսակցութիւնն ուշի-ուշով հետևում է հոգ է տա-
նում, վոր իր շարքերում մշտապես ավելանա բանվորների և բարոյակ-
ների թիվը: Կուսակցութիւնն իր նպատակն է համարում առաջիկա
չիլիոս տարվա ընթացքում այնպես անել, վոր իր անդա միերի վոչ պա-
կաս, քան կեսը կազմված լինի արտադրութեան մեջ զբաղված բան-
վորներից:

Մորթապաշտներից և բանվոր դասակարգին խորթ տարրերից ա-
զատվելու աշխատանքն իրենց առորչտ գործունեութեան պահին կա-

տարում են վերահսկիչ հանձնաժողովները: Բացի դրանից, ժամանակ առ ժամանակ կատարվում են նաև կուսակցութեան շարքերի ընդհանուր զտումը: Այգալիսի մի զտում էլ կատարվում են երկայնումս, համաձայն կուսակցութեան 15-րդ համագումարի վորոշման:

Զտումն ազատում է կուսակցութունը բոլոր վոչ-կոմունիստական աչն տարրերից, վորոնք կուսակցիկ են նրա շարքերում նեպի տարիների ընթացքում: Դրանով էլ զտումն ոգնում է կուսակցութեանը ուժեղացնելու իր մարտունակութունը, վորպեսզի վերջինս կաքողանա հաջողութեամբ լուծել իր առջև դրված խոշորագուէն խնդիրները՝ հանուն խորհրդային չերկրի սոցիալիստական վերակառուցման, հանուն համաշխարհային հեղափոխութեան համար մղվող պայքարի:

ԳԼՈՒԽ ՏԱՄՆԵՐԿՈՒՅԵՐՈՐԴ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴՐՈՒՆՏԱՐԱԿԱՆ ՀԵՂԱՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆԸ ՅԵՎ ԿՈՄԻՆՏԵՐՆԸ

ԽՍՀՄ ՅԵՎ ԿԱՊԻՏԱԼԻՍՏԱ-
ԿԱՆ ԱՄԵԱՐՆԸ

Կառուցանելով սոցիալիզմը, մենք պայքարում ենք վոչ միայն մեր չերկրի, մեր Պորհրդային Միութեան ներսում գտնվող կապիտալիստական տարրերի դեմ, այլև պայքար ենք մղում ամբողջ կապիտալիստական աշխարհի դեմ: Մեր ամենազլխավոր, ամենաուժեղ և ամենավտանգավոր թշնամին—միջազգային բուրժուազիան է: Բոլոր չերկրներն էլ մահացու առելութուն են տաժում դեպի մեր չերկիրը: Յեվ քանի դեռ իրար կողք-կողքի ապրում են Պորհրդային Հանրապետութունների Միութունը և կապիտալիստական պետութունները,—նրանց միջև տեղի ունեցող պայքարը չի կարող դադարել: Վերջիվերջո՝ կամ այս կողմը պետք է հաղթի, կամ՝ աչն: Յեվ միջազգային բուրժուազիայի ամենանվիրական չերազը աչն է, վոր մեր չերկրում վերահաստատվեն կապիտալիստական կարգերը:

Պորհրդային իշխանութեան գոլութեան հենց առաջին իսկ որերից միջազգային բուրժուազիան ամեն կերպ աշխատում է, վոր մեր խորհրդային չերկրում կապիտալիստական ալդ կարգերն ինչ գնով էլ վոր լինի վերահաստատվեն: Սկզբում նա փորձ արեց տապալելու պրոլետարիատի դիկտատուրան գինված միջամտութունների (ինտերվենցիաների) ճանապարհով: Յեվ պետք է ասել, վոր ալդ գործը գլուխ բերելու համաք անգլխական, քրանսիական, իտալական և ճապոնական բուրժուազիան բավականաչափ փող ծախսեց: Յերբ վոր պատերազմա-

կան միջոցներով նրանց չհաջողվեց մեզ խեղդել և հաղթել, նրանք փորձ արին տնտեսական բյուկադայով (պաշարումով) կոտրել մեր դիմադրությունը: Բայց չերբ վոր այդ ել չողնեց, չերբ վոր մենք մեր սեփական ուժերով սկսեցինք դուրս գալ ծայրահեղ քայքայման վիճակից, բուրժուազիան նորից փոխեց իր պայքարի դեմքը: Բուրժուական մի շարք պետություններ ճանաչեցին ԽՍՀՄ և սկսեցին առևտուր անել մեզ հետ: Սակայն, այս ել դեռ չեր նշանակում, թե պայքարն արդեն վերջացավ: Պայքարը միմիայն փոխում եր իր ձևը: Յերբ վոր արդյունաբերական տնտեսության զարգացած չերկիրը առևտուր և աճում տնտեսապես հետամնաց չերկրի հետ, ապա նա ձգտում և տնտեսապես պոռկացնել այդ հետամնաց չերկիրը և դարձնել այդպիսին իր դադուլթը: Վստահ լինելով իր տնտեսական խոշոր առավելության վրա, միջադպային բուրժուազիան պատրաստվում եր ստրկացնելու նաև մեր չերկիրը առևտրի միջոցով և իր դադուլթը դարձնել այդպիսին:

Կապիտալիզմը լարված ագահությամբ նոր և նոր շուկաներ և վորոնում՝ իր ապրանքները վաճառելու համար: Իսկ ԽՍՀՄ—հենց այդպիսի մի, հսկայական և որեցոր աճող շուկա չե: Այս հանգամանքը հարկադրում և կապիտալիստներին զարգացնել իրենց առևտրական հարաբերությունները մեզ հետ: Սակայն՝ առևտրական կապերի զարգացման ճանապարհով միջադպային կապիտալն անկարող և տնտեսապես իրեն չնթարկել մեր չերկիրը: Արտաքին առևտրի մենաշնորհը բանվորական պետության ձեռքում—ուժեղ և հզոր մի դեմք և, վորը պաշտպանում և մեզ կապիտալիստական չերկրներին ստրուկ դառնալուց և նրանց լիակատար դադուլթը դառնալուց: Արտասահմանում մենք պնում ենք միայն այն, ինչ վոր ոժանդակում և մեզ ավելի արագ թափով առաջ տանելու յերկրի ինդուստրացման, սոցիալիզմի շինարարության գործը:

Միջադպային բուրժուազիան կուզենար, իհարկե, վոր մենք հավիտենապես հետամնաց մի չերկիր լինենք, մեր շատ թույլ զարգացած արդյունաբերությամբ: Նա կուզենար, վոր մենք մշտապես հում նյութեր, կամ պարենավորման մթերքներ արտածենք արտասահման, իսկ այնտեղից մեր չերկիրը ըրենք արդյունաբերական ապրանքներ: Իսկ մենք այնպիսի քաղաքականություն ենք վարում, վորի շնորհիվ չերկրագործական, գյուղացիական չերկրից՝ ինդուստրիալ (արդյունաբերական) չերկրի չենք վերածվելու՝ հասնելով և գերազանցելով կապիտալիստական չերկրները:

Սոցիալիզմի կոռուցման ասպարիզում կախՄՍՄ-ի ԴԵՄ ՊԱՏՐԱՍՏՎՈՂ ՊԱՏԵՐԱՋՄԻ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔԸ տարված մեր չուրաքանչուր՝ առաջադիմական քայլը՝ քանի գնում, այնքան ավելի չե ուժեղացնում արտասահմանյան բուրժուազիայի դեպի մեզ ունեցած առե-

լուծելու են: Նա ավելի և ավելի չէ համոզվում այն բանում, վոր չեթե ինքը մեղ ռազմական ուժով չի տեղի, ապա մենք անպայման կարող ենք և կկառուցենք սոցիալիզմը մեր չերկրում: Այդ իսկ պատճառով մեզ խեղդելու, մեր դեմ մի նոր պատերազմ սկսելու ցանկութունը քանի գնում՝ այնքան ավելի չէ աճում միջազգային բուրժուազիայի մոտ: Բայց Սորհրդային Միութունը պատերազմել չի ցանկանում: Նա արթուն պահապան և կանգնած խաղաղության գործին, ուժեղացնելով և ամրացնելով իր պաշտպանունակութունը:

Մեր վրին պատերազմ փաթաթելու առավելագույն ցայտուն և լիարժեք որինակ կարող և ծառայել Չան-Կայ-Շիի կողմից Չին-Արևելյան չերկաթուղու գրավման դեպքը:

Նոր պատերազմ հրահրող չինական բանդիտների դեմ մղած իր պայքարում Սորհրդային Միութունն արտահայտեց իր խաղաղության դիրքերի լիակատար ամրութունը, մերկացնելով ամբողջ աշխարհի աշխատավորական մասսաների առջև Չին-Արևելյան չերկաթուղու վրա կատարված հարձակման իմպերիալիստական բնույթը:

Պետք է լավ հիշել և չերբեք չմոռանալ, վոր ինչքան ավելի ամբողջ և աճի Սորհրդային Միութունը, այնքան ավելի կատաղի չեն դառնալու միջազգային բուրժուազիայի ջանքերը՝ մեր դեմ նոր պատերազմ սկսելու համար: Վաղ թե ուշ՝ այդ պատերազմն անխուսափելի չէ: Մաղաղության մեր քաղաքականությունը կարող է միայն վորոշ չափով հետագծել դրա սկիզբը, սակայն՝ վերջնականապես կտնալիս այդպիսին չի կարող: Մաղաղության դինապազարի ժամանակը վերջանալու վրա չէ: Այդ պատերազմը կարող է կանխել միմիայն այլ չերկրների պրոլետարական հեղափոխությունը: Քանի դեռ այդ հեղափոխությունը չի սկսվել, մենք ամեն կերպ պետք է աշխատենք մեր չերկրի պաշտպանության գործն ապահովելու ուղղությամբ:

Բայց ինչի՞ն համար է այդքան ատու՞մ մեզ միջազգային բուրժուազիան: Ինչո՞ւ նա չի կամենում հաշտվել պրոլետարական պետության պոռթկման հետ: Ինչո՞ւ չէ նա բոլոր ուժով ձգտում խեղդելու Սորհրդային Միութունը:

Վորովհետև Սորհրդային չերկրի աճումն ու ամրացումը մտեցնում է միջազգային բուրժուազիայի կործանման ժամը: Վորովհետև մեր հեղափոխությունը միջազգային պրոլետարական հեղափոխության քաղկաջուցիչ մասն է հանդիսանում, նրա հիմնական և գլխավոր շարժիչ ուժը: Ամբողջ աշխարհի շահագործվածների հալաքներն այսօր ուղղված են դեպի Սորհրդային Միութունը: Նա չէ միայն, վոր ազա-

տաղերութեան ճանապարհն ե ցուլց տալիս նրանց: Ամբողջ աշխարհի հեղափոխական շարժումը ի դեմս Խորհրդային Միութեան տեսնում ե իր զորավոր պատվարն ու իր դաշնակիցը:

Աշխատանքի ե կապիտալի պայքարը տեղի չե ունենում ամբողջ աշխարհում: Այդ պայքարում բոլոր չերկրների բանվորների շահերը միատեսակ են: Միատեսակ են այդ պայքարում նաև բանվոր դասակարգի թշնամիների շահերը: Վաղուց ե արդեն, վոր այդ պայքարը միջազգային բնույթ ե ստացել: Յերը վոր մեկ չերկրի բանվորները թեկուզ մասնակի հաղթանակ են տանում իրենց բուրժուազիայի հանդեպ, որինակ, բանվորական որվա կրճատման ասպարիզում, ապա այդ չերեւութն ուժեղացնում ե բանվոր դասակարգի դիրքերն ամբողջ աշխարհում: Բանվորների պարտութունը վորեւ մեկ չերկրում թուլացնում ե բանվոր դասակարգի դիրքերը նաև այլ չերկրներում: Բանվոր դասակարգի դեմ մղած իր պայքարում մեկ չերկրի բուրժուազիան միշտ պաշտպան կկանգնի մյուս չերկրի բուրժուազիային: Բանվոր դասակարգի ե գաղութների հեղափոխական շարժման դեմ միջազգային բուրժուազիան միշտ հանդես ե գալիս միասնական ամբողջական ճակատով, մոռացութեան տալով իր ներքին չերկպառակութուններն ու տարածայնութունները:

Վերցնենք, որինակի համար—Չինական հեղափոխութունը: Անգլիայի, Ճապոնիայի, Ամերիկայի կապիտալիստները վաղուց ե, վոր վիճում են այն մասին, թե ով պետք ե իշխող լինի Չինաստանում: Բայց չերր վոր 1926—27 թվականին հեղափոխական շարժման բարձրացող ալիքն սկսեց սպառնալ նրանց տիրապետութեանը Չինաստանում, նրանք անմիջապես կարողացան ընդհանուր լեզու գտնել իրար հետ, միացրին իրենց ուժերը ե բնախեղդ արին Չինաստանի հեղափոխութունը:

Պրոլետարիատի հաղթանակը մեկ չերկրի սահմաններում շոշափում ե բուրժուազիայի շահերը բոլոր չերկրներում: Այստեղից ել բղխում ե տարբեր ե գանազան չերկրների բանվորների ձգտումը—միջազգային մասշտաբով միացնել իրենց պայքարը կապիտալիզմի դեմ:

Չանազան չերկրների կոմունիստական կուսակցութունները, վորոնք գլխավորում են այդ չերկրների հեղափոխական շարժումները, միացած են մի կազմակերպութեան մեջ, վորը կոչվում ե Կոմունիստական Ինտերնացիոնալ, Մեր կուսակցութունը—Համկ (բ) կ, վոր հեղափոխական պայքարի առավելապես հարուստ վորձն ունի, ղեկավարող դեր ե կատարում Կոմինտերնում:

Մեր չերկիրը կապիտալիզմի ամենահետամնաց չերկրներից մեկն է լեղել և նրա բանվոր դասակարգը ազգաբնակչության փոքրամասնությունն էր կազմում, իսկ հիմնական մասը բաղկացած էր մանր և փոշիացած գյուղացիությունից: Ի՞նչն էր պատճառն, ապա, վոր պրոետարական հեղափոխությունը նախապես հաղթանակեց մեր չերկրում և վոչ թե Անգլիայում կամ Գերմանիայում, վորտեղ արդենաբերությունը խոշոր չափով է պարզացած և վորտեղ բանվորները ազգաբնակչության մեծամասնությունն են կազմում: Այս չերևութը կարելի է հասկանալ այն դեպքում միայն, չեթե չմոռանանք, վոր մեր հեղափոխությունը միջազգային պրոլետարական հեղափոխության բաղկացուցիչ մասն է հանդիսանում:

Իմպերիալիզմի եպոխայում կապիտալիստական առանձին չերկրների տնտեսություններն այնքան սերտ կերպով են կապված իրարու, այնքան խոշոր կախում ունեն իրարից, վոր կազմում են մեկ ընդհանուր համաշխարհային տնտեսություն: Միևնույն ժամանակ, ինչպես մենք արդեն ասացինք IV-րդ գլխում, կապիտալիզմի հակասություններն իմպերիալիզմի եպոխայում ծայրահեղորեն սրվում են: Այդ հակասությունների որեցոր սրվելու հետևանքով ամբողջ աշխարհ՝ քանի գնում, այնքան ավելի է մոտենում պրոլետարական հեղափոխության: 1914—1918 թվականի համաշխարհային պատերազմը չեկավ ավելի ևս սրելու կապիտալիզմի այդ հակասությունները:

Իմպերիալիզմի շղթան պատուվեց հենց այն տեղում, վորտեղ նա առավելապես թուլլ էր: Այդպիսի ամենաթուլլ հատվածներից մեկն էր իմպերիալիզմի շղթայումը մեր յեղիրը: Այդտեղ էր գտնվում առավելապես մարտական, առավելապես հեղափոխական բանվոր դասակարգը, վոր մարդված էր արդեն ցարակոն միապետության և կապիտալիզմի դեմ մղած դասակարգային դստան պաշտոններում: Բացի դրանից, բանվոր դասակարգը չափազանց ուժեղ դաշնակից ձեռք բերեց հանձին հարցուր միլոնավոր գյուղացիության, վորպիսին ծարավի չեր տապալելու կարվածատերերի իշխանությունը և գրավելու նրանց հողերը: Պրոլետարիատն ի դեմս բալլշիևիկների կուսակցության, վորի ղեկավարն էր Լենինը, չերեկելի մի առաջնորդ ունեցավ, վորի նմանը չունեք և վոչ մի չերկրի պրոլետարիատը: Վերջապես, ռուսական բուրժուազիան շատ ավելի թուլլ էր, քան թե կապիտալիստական այլ չերկրների բուրժուազիան: Շնորհիվ այս բոլոր պայմանների մեր չերկրի պրոլետարիատը կարողացավ պատուել կապիտալիզմի շղթան, տապալել բուրժուազիայի իշխանությունը և հաստատել իր դիկտատու-

րան: Յեւ դրանով արդեն նա միջազգային պրոլետարական հեղափոխութեան առաջավոր ջոկատը հանդիսացաւ:

Յերկու պատճառ կային, վորոնք հնարավորութեւն տվին հաղթանակող պրոլետարիատին իշխանութեւնը պահելու իր ձեռքին իրենից անհամեմատ ավելի դորեղ թշնամու դեմ, ինչպիսին է միջազգային բուրժուազիան: Առաջինն այն էր, վոր Խորհրդային իշխանութեան գոյութեան ամենազօլար, առաջին ամիսներին միջազգային բուրժուազիան անկարող էր անմիջապէս և միահամուռ ուժերով իր ամբողջ դորութեամբ հարձակվել Խորհրդային Միութեան վրա: Նա պառակտւած էր չերկու՝ իրար դեմ մաքառող և իրար թշնամի բանակներ: Սնդիկան, Ֆրանսիան, Ամերիկայի Միացյալ Նահանգները և այլ պետութեանները այն ժամանակ դեռ շարունակում էին կռիւն Գերմանիայի, Ավստրո-Հունգարիայի և Թուրքիայի դեմ: Այս հանգամանքն անշուշտ կապում էր թէ մեկ և թէ մյուս կողմի թեւերը:

Յերկրորդ պատճառն—այն ողնութեւնն էր, վոր մենք ստացանք այլ չերկրների պրոլետարիատից: 25՝ վոր սկսած 1918 թվից մինչև 1921 թվականը—դա հենց այն ժամանակաշրջանն էր, չերբ վոր հեղափոխական շարժման ալիքներն աննախընթաց թափ ստացան ամբողջ աշխարհում, 1918 թվի հունվարին տեղի ունեցաւ Ֆինլանդիայի պրոլետարական հեղափոխութեւնը, վորպիսին այնուհետև խեղդիկց ֆինլանդական բուրժուազիայի ձեռքով՝ գերմանական սվինների ոգնութեամբ: 1918 թվի նոյեմբերին Ճապոնիայում տեղի էին ունենում, այսպէս կոչված, «բրնձի բռնտերը»: Նույն թվականի նույն ամսում հեղափոխութեւններ կատարվեցին Գերմանիայում և Ավստրիայում, վորոնց հետեանքով առաւելեցին այդ չերկրների միապետութեւնները: Սոցիալ-դեմոկրատների դավաճանութեւնը և կոմունիստների ուժերի թուլութեւնը պատճառ դարձան, վոր բանվորների պատգամավորների խորհուրդներն այդ չերկրներում կամովին զիջեցին իրենց իշխանութեւնը բուրժուազիային: Գերմանական կոմունիստները 1919 թվի հունվարի փորձը—վորտքի հանելու մասսաները հանուն պրոլետարիատի զիկտաառաջին—ձնշվեց սոցիալ-դեմոկրատների կողմից: Նրանց ձեռքով սպանվեցին գերմանական պրոլետարիատի առաջնորդներ՝ Կարլ Լիբկնեխտը և Թոդա Լյուքսեմբուրգը: 1919 թվի մարտին ապստամբութեւն բռնկվեց Կորեայում: Այն ժամանակ էր նաեւ, վոր պրոլետարական հեղափոխութեւնը հաղթանակեց և խորհրդային իշխանութեւն հաստատվեց Հունգարիայում: Այդտեղ խորհրդային իշխանութեւնն իր գոյութեւնը պահպանեց միմիայն չորս ամսվա ընթացքում: Նա ընկաւ միջազգային բուրժուազիայի հարվածների տակ և կրկին անպամ՝ շնորհիվ սոցիալ-դեմոկրատիայի դավաճանութեան:

1919 թվի ապրիլին խորհրդային իշխանութուն հռչակվեց Բա-
վարիայում, վորը նույնպես շուտով ճնշվեց բուրժուազիայի կողմից:
1920 թվի հոկտեմբերին հեղափոխական ակիբը շատ բարձրացավ Խոա-
լիայում: Բանվորներն այնտեղ սկսել էին արդեն իրենց ձեռքն առ-
նել գործարաններն ու ֆաբրիկաները: Սակայն, այստեղ ևս սոցիալ-
դեմոկրատների դավաճանութունն ոգնեց բուրժուազիային՝ իշխանու-
թյունն իր ձեռքին պահելու գործում: Վերջապես, 1921 թվի մարտին
տեղի ունեցավ գերմանական առաջավոր բանվորների ևս մեկ ապրա-
տամբութունը, վորպիսին նորից խեղդվեց բուրժուազիայի և սոցիալ-
դեմոկրատիայի ձեռքերով:

ԱՐԵՎԱՌՈՒՏՔԻ ՊՐՈՒԼԵՏԱ-
ՐԻԱՏԸ ՑԵՎ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ-
ՑԱՆ ՀԵՂԱՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆԸ

Այդ տարիների ընթացքում միջազգային
բուրժուազիան անզոր եր ճնշելու մեր չերկրի
պրոլետարական հեղափոխութունը: Հեղափո-
խական շարժման վեր բարձրացող ակիբը մե-
ծապես կաշկանդում եր նրան: Մյուս կողմից, արևմտյան չերկրները
բանվորներն ուղղակի ոգնության էին գալիս մեր հեղափոխությանը:
Նրանք պաշտար էին մղում իրենց բուրժուազիայի դեմ՝ «Ձեռքերդ
հեռու խորհրդային չերկրից» լուղունգի ներքո: Նրանք հրաժարվում
էին բեռնել և փոխադրել այն բոլոր ռազմանյութերը, վոր ուղարկում
էին բուրժուական պետութունները սպիտակ գվարդիականներին:
Նրանք ապստամբություններ էին բարձրացնում ռուսերիկոյ աչն
գործերի մեջ, վորոնք բուրժուազիայի կողմից ուղարկվում էին խոր-
հրդային չերկրի դեմ կռվելու նպատակով: Բավական է վերհիշել հենց
թիկուղ Սեժովյան նավատորմի ֆրանսիական նավաստիների ապրա-
տամբութունը 1919 թվին Ուեսսայում: Այդ ապստամբութունը գլխա-
վորում եր ֆրանսիական կոմունիստ ընկ. Մարտին: Ահաբեկվելով
այդ ապստամբությունից, Ֆրանսիայի բուրժուական կառավարությու-
նը շտապ կարգով հետ տարավ Սև ծովից իր նավատորմը, վորն ու-
ղարկված եր այնտեղ՝ խորհուրդների դեմ կռվելու համար:

Մեր հեղափոխությունը միջազգային ընույթ ունի: Նա ամենա-
սերտ կերպով կապված է միջազգային պրոլետարիատի ամբողջ հեղա-
փոխական պաշտարին: Նա անզոր պիտի լիներ դիմադրելու միջազգա-
յին բուրժուազիայի կատաղի հարձակման, չեթե չլինեք այն խոշորա-
գույն աջակցությունն ու համակրանքը, վոր նա ստացավ այդ պրոլե-
տարիատի շարքերից: Նա, այսպիսով, միջազգային պրոլետարական
հեղափոխության գլխավոր շարժիչ ուժն է հանդիսանում: Խորհրդային
չերկիրն իրական հայրենիքն է հանդիսանում ամբողջ միջազգային
պրոլետարիատի համար: Սոցիալիզմի շինարարությունը մեր չերկրում

նպաստում և Արևմուտքի պրոլետարական հեղափոխութեան արագացման: Բանվոր և գյուղացիական մասսաների միջազգայնացման դաստիարակութունը և մեր հեղափոխութեան ու բանվոր դասակարգի միջազգային կապի բացատրումը նրանց՝ մեր կարևոր խնդիրներից մեկն և հանդիսանում:

ԿՈՍՏԻՆՏԻՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐ-
ՊՈԽՄԸ

Բանվորների դասակարգային պայքարի միջազգային բնույթը վաղուց և արդեն, վոր անհրաժեշտութիւն և ստեղծել՝ միացնելու տար-

բեր չերկրների բանվոր դասակարգի ուժերը կապիտալիզմի դեմ կըրգելու համար: Առաջին անգամ այդպիսի միավորութիւն ստեղծուից Կարլ Մարքսի ղեկավարութեամբ: Դա—Առաջին Ինտերնացիոնալն էր: Բայց այդպիսին միավորում եր զանազան չերկրների առավելագուստ առաջավոր բանվորների միացն փոքրիկ խմբերը:

1889 թվին ծնունդ առած II Ինտերնացիոնալն ընդգրկում եր արդեն բանվորների ավելի հոծ մասսաները, վորոնք կազմակերպված էին սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցութիւններում, և զրա շուրջն էին համախմբում գլխավորապես չեկոսլական բանվորները: Արեւելքի գաղութային չերկրները 2-րդ Ինտերնացիոնալի ուղադրութիւնից դուրս էին մնում: Իր ամբողջ գոյութեան ընթացքում I Ինտերնացիոնալը միջազգային պրոլետարիատի մարտական, հեղափոխական կազմակերպութիւնն եր չեղել,—մի բան, վոր չի կարելի ասել II Ինտերնացիոնալի մասին: Ժամանակի ընթացքում ոպորտունիզմը, քանի դնում՝ այնքան ավելի խոր արմատներ եր գցում II Ինտերնացիոնալի մեջ: Նրա իրապես հեղափոխական մասն էին կազմում ռուսական բալլըխիկները՝ Լենինի գլխավորութեամբ, Կարլ Լիբկնեխտը և Ռոզա Լյուքսեմբուրգը Դեմոստիայում և ուրիշ չերկրների պրոլետարական հեղափոխականների մի տննշան քանակութիւնը: Նրանք սուր և կատաղի կռիւ էին մղում ոպորտունիստների դեմ, պահանջում էին դուրս գցել այդպիսիներին 2-րդ Ինտերնացիոնալի շարքերից: Սակայն, Ինտերնացիոնալի մեծամասնութիւնը նրանց չեր պաշտպանում, վորովհետեւ այդ մեծամասնութիւնը հենց ինքն ել վարակված եր ոպորտունիզմի թուլնով:

Յերկրորդ Ինտերնացիոնալի ոպորտունիստական աչդ փուլումն ակնհայտորեն չերևաց 1914 թվին, չերը վոր սկսվեց իմպերիալիստական պատերազմը: Մի շարք տարիների ընթացքում II Ինտերնացիոնալն իր կոնգրեսներում (համագումարներում) հեղափոխական բանաձևեր եր ընդունում՝ պատերազմական վտանգի դեմ պայքարելու մասին: Իր վորոշումների մեջ նա ասում եր, վոր պատերազմ հայտարարելուն պրո-

շխտարիատը պետք է պատասխանի հեղափոխական գործողութիւններով: Սակայն, հենց վոր բռնկվեց համաշխարհային պատերազմի հրդեհը, II Ինտերնացիոնալը առաջնորդները վնչ միայն մոռացութեան մատնեցին այդ բոլոր հեղափոխական հայտարարութիւնները, այլ և բացահայտ կերպով անցան բուրժուադիալի կողմը: Սոցիալ-դեմոկրատները Գերմանիայում ասում էին, թե գերմանական բուրժուազիան պաշտպանողական արդարացի պատերազմ է մղում, պաշտպանվելով Գերմանիայի վրա հարձակված Անգլիայից, Ֆրանսիայից և Ռուսաստանից: Իսկ Գերմանիայի դեմ կովող չեքիւրներում ռպորտուռիստները մեղադրում էին Գերմանիային, վորպես պատերազմի գրդապատճառի: Նրանք էլ ասում էին, թե՛ ընդհակառակը, պաշտպանողական արդարացի պատերազմը մղում են Անգլիան, Ֆրանսիան, Ռուսաստանը և վոչ թե Գերմանիան: Այստեղից էլ ծնունդ առավ բանվոր դասակարգի շահերի հանդեպ կատարված այն դավաճանութիւնը, վորի հեղինակներն էին ռպորտուռիստները թե՛ ամբողջ աշխարհում՝ ընդհանրապես և թե՛ յուրաքանչյուր պատերազմող կապիտալիստական չեքիւրում՝ մասնապօրայեա:

Միայն մեր կուսակցութիւնն էր և այլ չեքիւրներում գործող նրա համախոհների վոքբրիկ թիւը, վոր հայտարարեցին ի յուր ամբողջ աշխտեհի, թե այդ պատերազմը կողոպտական է չեքիւր կողմից և հավատարապեա: Միջադգային ավագակների այդ չեքիւր խումբն էլ կըովում են իրար դեմ կողոպտված ավարի համար, աշխտահն իրար մեջ բաժանելու համար: Պրոլետարիատը չպիտի աջակցի ավագակների վնչ մեկ և վնչ էլ մյուս կողմին: Բանվորները պետք է աշխտեն, ընդհակառակը, ռգտագործել այդ պատերազմը պրոլետարական հեղափոխութիւն սկսելու համար: Իւսյեիւայիւսական պատեռագմն, — ասում էր Լենինը, — պեճ է վեռածել քաղաքացիական պատեռագմի:

Սակայն, բանվոր դասակարգը չի կարող յուծել այդ խնդիրը, քանի դեռ նրա գլուխն են կանգնած և քանի դեռ նրան դեկավարում են II-րդ Ինտերնացիոնալի մեջ նստած դավաճանները: Կապիտալիստների իշխանութիւնը տապալելու համար անհրաժեշտ է լիակատար և վճռական կերպով բոլոր կապերը խզել ռպորտուռիստների հետ:

Յեքիւրորդ Ինտերնացիոնալը «գարշահոտութիւն տարածող մի դիակ» էր դարձել (Ռոգա Լյուքսեմբուրգի խոսքերն են): Պրոլետարիատի հեղափոխական պայքարը դեկավարելու համար անհրաժեշտ էր ստեղծել մի նոր, III Ինտերնացիոնալ — կոմունիստական Ինտերնացիոնալ: Լենինի դեկավարութեամբ գործող մեր կուսակցութիւնը հենց այդ գիծն էլ վարում էր պատերազմ հայտարարելու առաջին իսկ օրե-

րից: Մեր չերկրում կատարված պրոլետարական հեղափոխությունն ապացուցեց, Վոր Լենինի տված գնահատականը ճիշտ էր:

1919 թվի մարտին Մոսկվայում գումարվեց պրոլետարական հեղափոխության և պրոլետարիատի ղեկառնության կողմնակիցների I կոնգրեսը, վոր և հիմք դրեց Կոմունիստական ԽՍԵՐՈՍՅՈՒՆԱԿԻ գոյություն:

Կոմիստերնը կառուցվում է, վորպես բանվոր դասակարգի մարտական կազմակերպությունը: Ճիշտ այնպես, ինչպես բալլևիկական կուսակցությունը խստագույն կարգապահություն և պահանջում չուրաքանչյուր առանձին բալլևիկից, այդպես և Կոմիստերնը պահանջում է, վոր նրա շարքերը մտնող չուրաքանչյուր կուսակցություն անվերապահ կերպով կատարի կոնգրեսի կողմից ընդունված վորոշումները և այն հրահանգները, վոր տալիս և Կոմիստերնի Գործադիր Կոմիտեն (ԿԻԳԿ—ИККИ):

Կոմիստերնի Կոնգրեսը և Գործկոմը իրական ղեկավարներն են այն պայքարի, վոր մղում են Կոմունիստական կուսակցությունները զանազան չերկրներում: Կոմիստերնը—համաշխարհային պրոլետարիատի միասնական կուսակցությունն է: Առանձին չերկրների կոմունիստական կուսակցությունները—նրա սոսկ մասերն են, մեկ միասնական ամբողջության սեկցաներն են: Կոմիստերնը միասնական ծրագիր ունի իր շարքերը մտնող բոլոր կուսակցությունների համար: Այդ ծրագիրն ընդունված է 1928 թվին Կոմիստերնի 6-րդ Կոնգրեսի կողմից: Դրա հիմքն և կազմել մեր կուսակցության ծրագիրը, այսինքն այն կուսակցության, վորը Կոմիստերնի կազմակերպողն է հանդիսանում:

Կազմակերպության այն սկզբունքները, վորոնց հիման վրա կառուցված է Համ Կ (բ) Կ, կազմում են նաև Կոմիստերնի թե՛ վորպես մեկ ամբողջության հիմքը և թե՛ նրա առանձին սեկցիաներին: Ինչպես՞ և մեր կուսակցությունը, նա կառուցված է դեմոկրատական ցենտրալիզմի հիմունքներով (տես. գլուխ XI), և խստագույն կարգապահությունն է պահանջում Կոմիստերնի շարքերը մտնող բոլոր կուսակցություններից: Արտասահմանի կոմունիստական կուսակցությունները վերակառուցում են իրենց շարքերը, արագորակա սկզբունքներով բլիշներ ստեղծելով: Կոմիստերնի շարքերի կառուցման այդորինակ սկզբունքները հնարավորություն են տալիս նրան ճիշտ կերպով ղեկավարելու պրոլետարիատի հեղափոխական պայքարը և պաշտպանում են նրա շարքերը ոպորտունիզմի վարակից:

ԿՈՍԻՆՏԵՐՆԸ ՅԵՎ ԳՅՈՒՂԱ-
ՅՈՒԹՅՈՒՆԸ

Յերկրորդ Ինտերնացիոնալը չերբեք լուրջ կերպով հարց չի առաջադրել կապիտալիզմի դեմ հեղափոխական պայքար մղելու մասին: Այդ և չեղել պատճառը, վոր նա վոչ մի ժամանակ հարց չի հարուցել նաև գյուղացուքյան մեջ հեղափոխական աշխատանք կատարելու մասին: Ինչպես և մեր ռուսական մենչեիկները, 2-րդ Ինտերնացիոնալը չի աշխատել ոգտագործելու կապիտալի լծի տակ հեծող բատրակների և գյուղական չքավորության հեղափոխական լեռանդը: Յերկրորդ Ինտերնացիոնալը չի պայքարել նրա համար, վոր բանվոր դասակարգը գյուղացական մասսաների դեկլավադ դարձնի՝ կապիտալիզմի դեմ մղվող պայքարում:

Միայն Կոմունիստական Ինտերնացիոնալն է, վոր ամենալուրջ կերպով հարց է առաջադրում կապիտալիստների իշխանութունը տապալելու մասին: Այդ պատճառով, ահա, նա բոլոր Կոմունիստական կուսակցությունների ամենակարևոր խնդիրն է համարում—աշխատավոր գյուղացիների շրջանում աշխատանք կատարելը, նրանց քաղաքականապես լուսավորելը և բուրժուազիայի ու կուլակների ազդեցությունից ազատագրելը: Կոմունիստների աշխատանքը գյուղացիների մեջ առանձնապես կարևոր է ալիպիսի չերկրներում, վորտեղ գյուղացությունը կազմում է ազգաբնակչության մեծամասնությունը (Լեհաստան, Բալկանյան չերկրներ, Իտալիա, Իսպանիա և այլն): Բայց կապիտալիստական խոշոր չերկրներում էլ, բացառությամբ, թերևս, Անգլիայի, գյուղացությունը ազգաբնակչության խոշոր մասն է կազմում: Այսպես, որինակ, Հունգարիայի խորհրդային իշխանության կործանման պատճառներից մեկն էլ՝ սոցիալ-դեմոկրատիայի դավաճանության հետ միասին՝ նաև ալն եր, վոր հունգարական Կոմունիստները չկարողացան իրենց կողմը գրավել աշխատավոր գյուղացության մասսան և կալվածատիրական հողերը գյուղացիներին չհանձնեցին: Այս պատճառով, ահա, հունգարական գյուղացությունը պաշտպան չկանգնեց Հունգարիայի պրոլետարական հեղափոխության:

Ինչպես գյուղացական խնդրին՝ Յերկրորդ ԿոսիտեթրնԸ ՅԵՎ ԳԱՂՈՒ-ԹԱՅԻՆ ՅԵՐԿՐՆԵՐԸ եր վերաբերվում նաև զաղուքային խնդրին: Նա բնավ չեր հետաքրքրվում ալն պայքարով, վոր մղում են զաղուքների ստրկացված ժողովուրդները նրանց ստրկացնող իմպերալիզմի դեմ: Նրան բոլորովին չեր հետաքրքրում Ասիայի և Աֆրիկայի քաղաքային ճարտար միլիոնավոր ճնշված ստրուկների (չինացիների, հնդիկների, կորեացիների, նեգրերի, արաբների և այլ ժողովուրդների)

բախտը: Դրանով նա մի ավելորդ անգամ ևս ապացուցանում էր, վոր ամենևին ցանկութուն չունի կովկուս կապիտալիստական հասարակարգի դեմ: Չե՞ վոր գաղութներն այն կարևոր պատվանդաններից մեկն են, վորոնց վրա չի աշխատում ամբասալ համաշխարհային կապիտալիզմը:

Գաղութներում և ապրում չերկրագնդիս բնակչութան մեծագույն մասը:

Ամբողջ չերկրագնդի վրա ապրում և ալժմ 1.905 միլիոն մարդ: Դրանցից՝

Գաղութներում և կիսագաղութներում ապրում և
 ընդամենը 1.134 միլ. մարդ,
 ինչից՝ 143 » »
 Միջանկյալ չերկրներում . . . 264 » »
 Իմպերիալիստակ. չերկրն. . . 363 » »

Հենց միայն մեկ Չինաստանում ավելի շատ ազգաբնակչություն և ապրում, քան թե բոլոր իմպերիալիստական չերկրներում միասեղ:

Արդյունաբերութան զարգացման հետևանքով գաղութային չերկրներում աճել և սեփական բանվոր դասակարգը: Աշխատանքի զարհուրելի շահագործումը գաղութներում դարձրել և ալժ բանվոր դասակարգը պրոլետարիատի միջազգային բանակի ամենամարտաշունչ և ամենահեղափոխական ջոկատներից մեկը: Չինաստանում և Հնդկաստանում բանվորների թիվը միլիոնների չի հասնում: Գաղութային գյուղացության հարյուրավոր միլիոնները նույնպես հեծում են ոտար կապիտալի և սեփական կալվածատերերի և կապիտալիստների շահագործման լծի տակ:

Հանձինս գաղութային չերկրների աշխատավոր մասսաների կոմունիստական Խնտերնացիոնալը հսկայական մի ուժ է տեսնում, վորն ընդունակ և հեղափոխական կռիվ մղելու իմպերիալիզմի դեմ: Այս իսկ պատճառով նա իր նպատակն և համարում միացնել յեվ ի մի ձուլել գաղութային ժողովուրդների ազատագրական պայքարը պրոլետարիատի դասակարգային պայքարի նե: Կոմիտեներն իր սեկցիաներն և ստեղծում գաղութներում: Նա ձգտում և այնպես անել, վոր գաղութների ազատագրութան համար մղվող պայքարը կատարվի բանվոր դասակարգի ղեկավարութամբ: Նա մերկացնում և գաղութային բուրժուազիայի անկախությունն ու դավաճանությունը՝ ոտար իմպերիալիզմի դեմ մղվող պայքարում: 2-րդ Խնտերնացիոնալը միավորելով սոսկ «սպիտակ» բանվորներին, փաստորեն միմիայն չեզոքական Խնտերնացիոնալ էր: Միայն 3-րդ Խնտերնացիոնալն և այն իսկական Խնտերնա-

ցիտնալը, վոր միասնականացնում ե ամբողջ աշխարհիս հեղափոխա-
կան բանվորներին և աշխատավորներին:

Վոչ մի հեղափոխական աշխատանք չեր
կատարում 2-րդ ինտերնացիոնալը նաև բա-
նակներում: Իսկ ներկայումս 2-րդ ինտերնա-
ցիոնալը՝ հանձինս իր կուսակցությունների՝
ակտիվ կիրպով աջակցում ե բուրժուազիային—պատրաստվելու նոր
պատերազմների համար և առաջին հերթին՝ ԽՍՀ Միության դեմ:

Բուրժուական բոլոր պետություններն ել անխտիր ներկայումս
շատ ավելի խոշոր գումարներ են ծախսում պաշտպանության և նոր
պատերազմի պատրաստության համար, քան թե 1914 թվի պատե-
րազմի նախորդակին:

Հինգ լիկերում (Անգլիա, Ֆրանսիա, Միացյալ Նահանգներ, Ի-
տալիա և Զապոնիա) բանակներում ղենքի տակ ե լեղել 1913 թվին—
1.888 հազար մարդ, իսկ 1927 թվին—2.262 հազար մարդ:

Ռազմական ծախքերը նույն աչդ լիկերներում աճել են հետևյալ
չափերով—1913 թվին—2.345 միլիոն վոսկի ռուբլի, իսկ 1927 թվին—
—3.948 միլիոն վոսկի ռուբլի:

Խոշոր չափով են աճել նաև ողային և ծովային ռազմական
նախադրմիդի նախահաշիվները: Զափազանց դարգացել և նմանապես
և ռազմաքիմիական գործը:

Սպառազինությունների ամբողջ այս աճումը վկայում ե, վոր
կապիտալիստական աշխարհը կատաղի պատրաստություններ ե տես-
նում պատերազմի համար: Սպառազինությունների աճումը բղխում ե
այն հակասությունների աճումից, վոր գոյություն ունեն հենց իրենց
իսկ իմպերիալիստական պետությունների ներսում: Իմպերիալիստա-
կան բոլոր պետություններն ել նորանոր գաղութներ և վաճառահա-
նություններ շուկաներ են փնտրում իրենց համար: Առանձնապես սառը
կերպով են իրար բաղխվում կապիտալիստական լիկերու խոշորագույն
պետությունների—Անգլիայի և Միացյալ Նահանգների շահերը: Մի-
ացյալ Նահանգները չափազանց նեղում են Անգլիային, սահմանափա-
կելով նրա դերը համաշխարհային շուկայում: Անգլիան այդ դրություն-
ներ հաշտվել չի կամենում: Սակայն, հակասություններ գոյություն ու-
նեն նաև այլ կապիտալիստական լիկերների միջև, ինչպես, որինակ,
Անգլիայի և Ֆրանսիայի, Ֆրանսիայի և Գերմանիայի, լեվրոպական
բոլոր պետությունների և Ամերիկայի, Գերմանիայի և 1914—18 թ.թ.
համաշխարհային պատերազմի ժամանակ նրան հաղթած պետություն-
ների միջև և այլն: Բուրժուազիայի և սոցիալ-դեմոկրատիայի կեղծ

խաղաղասիրական խոսքերի տակ թագնված և սպառազինությունների տենդային աճումը: Կոմիտեները և բոլոր չեղկերների կոմունիստական կուսակցությունները պայքար են մղում նոր պատերազմի սպառնալիքի դեմ, մերկացնելով բուրժուական պետությունների կողմից պատերազմի համար կատարվող պատրաստությունները: Իմպերիալիստական պետությունները ռազմական հարձակում են պատրաստում ինչպես ՄԱԿ-ին — կառուցվող սոցիալիզմի չեղիքի վրա: Պայքարն այդ սպառնալիքի դեմ, մասսաների մոբիլիզացիան Խորհրդային Միության պաշտպանության համար, — Կոմիտեների սեկցիաների կարևորագույն խնդիրներից մեկն է հանդիսանում:

Յերկրորդ ինտերնացիոնալը և բոլոր չեղկերների սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցությունները բուրժուազիայի ամենակարևոր հետարանն են և պրոլետարական հեղափոխության՝ ամենաշարանենդ թշնամիները: Խորհրդային Միության դեմ մղվող պայքարում սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցությունները նույնիսկ գերազանցում են բուրժուական կուսակցություններից շատերին: Գերմանիայում ամենից ավելի կեղտ ու զրպարտություն է թափվում Խորհրդային Միության վրա սոցիալ-դեմոկրատական «Ֆորվերտ» թերթի եջերից: Ամերիկայում ևս բանվորական շարժման ուղիղտունիստական դեկավարներն են հենց, վոր ՄԱԿ-ն ճանաչելու ամենակատաղի հակառակորդներն են հանդիսանում:

Սակայն, սոցիալ-դեմոկրատները վոչնչով պակաս չեն անգամ իսկ ամենառեակցիոն կուսակցություններից նաև սեփական չեղիքի բանվոր դասակարգի դեմ կռվելու ասպարիզում: Կառավարության կողմում նստած սոցիալ-դեմոկրատները Բեռլինում 1929 թվի մայիսի 1-ին արգելեցին մայիսմեկյան ցույցի կազմակերպումը, իսկ չերը վոր բանվորներն այնուամենայնիվ դուրս չեկան փողոց, վոստիկանությունն սկսեց գնդակահարել նրանց՝ վոստիկանությունն դուրս կանգնած սոցիալ-դեմոկրատ Յերգեբեկի հրամանով:

Սոցիալ-դեմոկրատիան վաղուց է, վոր մոռացել է վոչ միայն պրոլետարական հեղափոխության, այլ և դասակարգային պայքարի մասին: Նա քարոզում է այժմ բանվոր դասակարգի գործակցությունը բուրժուազիայի հետ, կոչ է անում բանվորներին՝ բարեկարգելու և ամրապնդելու կապիտալիստական տնտեսությունը: Սոցիալ-դեմոկրատներին այժմ, քանի գնում՝ այնքան ավելի դժվար է դառնում ֆաշիստներից դատելը: Այդ կուսակցությունն ավելի և ավելի է վերածվում ֆաշիստական կազմակերպության, սոցիալ-ֆաշիստների:

Ահա թե ինչու չե կոմիտեներն առանձնապես սուր արտահայտություն տալիս սոցիալ-դեմոկրատիայի դեմ մղվող իր պայքարին։

Սակայն՝ հարց կարող ե ծագել, թե ինչպես ե ապա, վոր մի շարք լերկընեերում բանվորներ-րի մեծամասնությունը դեռ ես վստահություն ե տածում դեպի սոցիալ-դեմոկրատիան։ Դրա պատճառները շատ են։ Մեծ դեր ե խաղում այդտեղ սովորություն ուժը, սոցիալ-դեմոկրատիա-լի անցյալ պայքարի հիշողությունները։ Այն բանվորը, վորն արդեն 30 տարի չե, ինչ գտնվում ե սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցության շարքերում, ներկայումս շատ մեծ դժվարությամբ կարող ե հավատար վոր իր կուսակցությունը դավաճանել ե բանվոր դասակարգին։

Մեծ դեր ե խաղում այստեղ նաև աչն, վոր սոցիալ-դեմոկրատ-ներն ըստ մեծի մասին գրավել են իրենց ծեռքը արհմիությունների ե բանվորական այլ կազմակերպությունների ամբողջ ապարատը։ Այդ ապարատի ոգնությունը նրանք դուրս են շարտում արհմիություններից բոլոր հեղափոխական տարրերին։ Կոմունիստների դեմ մղած պայ-քարում նրանց հետ ե համագործակցում նաև վոստիկանությունը, ինչպես նաև բուրժուական պետական իշխանության ամբողջ ա-պարատը։ Վերջապես, պետք ե նկատել ունենալ ե աչն, վոր ար-տասահմանում բանվոր դասակարգը շատ ավելի անկազմակերպ ե, քան թե մեզանում։ Այսպես, որինակ, մեզ մոտ բոլոր բանվորների ավելի, քան 90 տոկոսը մտնում ե արհմիությունների մեջ, իսկ Մի-ացյալ Նահանգներում 18 միլիոն բանվորներից արհմիությունների մեջ ե մտնում միայն 3—3 1/2 միլիոն։ Մի շարք լերկընեերում արհ-միություններն ընդգրկում են բոլոր բանվորների միայն 10—15 տո-կոսը։ Հասկանալի չե, վոր այսպիսի դեպքում արհմիություններն ընդ-գրկում են, գլխավորապես, բանվոր դասակարգի վերին խավերը մի-աչն, առավելապես բարձր վարձատրվող բանվորներին։ Իսկ այդպի-սիների մեջ ոպորտունիզմի ազդեցությունն ամենաբարենպաստ հոդն ե գտնում՝ աճելու ե զարգանալու համար։

Բացի դրանից, սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցությունների շարքերում կա նաև «ձախ» թե (վորպիսին ձախ ե, իհարկե, լոկ խոսքով)։ Այդ «ձախ» սոցիալ-դեմոկրատները բանվոր դասակարգի ամենավտանգավոր թշնամիներն են։ Խոսքով նրանք, կարծես թե, նույնիսկ քննադատում են սոցիալ-դեմոկրատական առաջնորդների ոպորտունիզմը։ Բայց դրոժով ե իրա-կանում նրանք ամեն բանում պաշտպանում են սոցիալ-դեմոկրատա-

կան առաջնորդները և այն քաղաքականութիւնը, վոր դավաճանում և պրոլետարիատի շահերը, Նրանք բանվոր դասակարգի առավելագուստ վտանգավոր թշնամիներն են թեկուզ և այն պատճառով, վոր նրանց դավաճանական դերը բանվորների համար ավելի դժվար և ըմբռնելի, քան սոցիալ-դեմոկրատներինը, վորոնք բացահայտ կերպով արդեն բռնել են ֆաշիստական ճանապարհը: Այս իսկ պատճառով Կոմինտերնն անհրաժեշտ և համարում հատկապես սրել իր պայքարը հենց այդ «ձախ» սոցիալ-դեմոկրատիայի դեմ:

Այդ դժի և տուժին հերթին՝ «ձախ» սոցիալ-դեմոկրատներին դեմ պայքար հալոտարելուն հակառակ ելին և այսօր ել հակառակ են աջ, ոպորտունիստական թեքման և հաշտվողականութան ներկայացուցիչները Կոմինտերնի շարքերում: Նրանք ճգնում ելին ապացուցել, թե՛ «ձախ» սոցիալ-դեմոկրատները—հիմնական թշնամի չեն, վոր նրանց կարելի չի «ոգտագործել» բանվոր դասակարգի պայքարն ու ժողացնելու համար և այլն: Այս տեսակետը, սակայն, խստիվ դատապարտվեց Կոմինտերնի կողմից, վորպես մի տեսակետ, վոր հակասում և բանվոր դասակարգի պայքարի շահերին՝ նոր հասունացող հեղափոխական շարժման վերելքի շրջանում: Մինչդեռ՝ աջ և հաշտվողական տարրերի այդ հայացքներից մեկ կուսակցութեան մեջ արտահայտված աջ քեֆման ներկայացուցիչները դեռ ևս չեն հրաժարվել: Չի արել այդ բանը, մասնավորապես, ընկ. Բուխարինը, վորն այդպիսով Կոմինտերնի բոլոր ոպորտունիստական տարրերի համար կազմակերպիչ կենտրոն և դարձել:

ՊԱՅՔԱՐ ՀԱՆՈՒՆ ՄԱՍՍԱ-
ՆԵՐԻ

Պրոլետարական հեղափոխութեան հաղթանակի և պրոլետարիատի զիկտատուրայի սահմանման կարևորագուցն պայմանն և հանդիսանում բանվորների մեծամասնութեան զրավումը կոմունիստական կուսակցութեան կողմը: Բայց ինչպէս պետք և զրավել բանվորների մեծամասնութիւնը, ինչպէս պետք և առավելագուստ պարզ և համոզիչ կերպով ցուց տալ սոցիալ-դեմոկրատներին դավաճանութիւնը:

Այդ բանը անհնարին և ի կատար ածել սոսկ ազիտացիա մղելով մասսաների մեջ: Դրա համար անհրաժեշտ և, վոր կոմունիստներն առողայ յել՝ ճեկվական աշխատանք կատարեն մասսաների մեջ, վոր նրանք պայքար մղեն նրանց առողայ կարիքների համար և կարողանան կապել այդ պայքարը կապիտալիստական հասարակակարգի դեմ մղվող հեղափոխական պայքարի խնդիրների հետ: Պետք և որ որի վրա և գործնականապես մերկացնել Զ-րդ Ինտերնացիոնալի մեջ մտնող կուսակցութիւնների դավաճանութիւնը: Պետք և ուսումնասիրել մաս-

սաները գործնականում, նրանց սեփական փորձով և աշխատանքով ըմբռնել
ալիք կուսակցությունների դավաճանական դերը: Յերկրորդ խնդրանք-
ընդհանուր մեջ մասնող բոլոր կուսակցությունները, փաստորեն բուր-
ժուազիայի կուսակցությունները դառնալով, իրենց գործողություն-
ներով մերկացնում են իրենց բուրժուական ելությունը: Կոմունիստ-
ները պիտի կարողանան ցույց տալ ալիք բանը մասսաներին: Նրանք
պիտի կարողանան կազմակերպել ալիք մասսաները հեղափոխական
գործակներին ներքո: Բանվոր դասակարգի դրությունը կապիտալիս-
տական բոլոր չեղերներում էլ չափազանց ծանր է: Բարեկալիք ալիք
դրությունը կարելի է միայն համառ և տոկուն պայքարի միջոցով:
Պետք է հենց ալիք պրակտիկ, գործնական պայքարի փորձով մերկաց-
նել սոցիալ-դեմոկրատիայի դավաճանությունը: Այսպիսիք էլ բղխում
է Կոմիստերնի արձակած միասնական ճակատի լոզունգը:

Միասնական ճակատը նշանակում է բան-
վոր դասակարգի լայնագույն մասսաների հա-
մերաշխ գործողությունները հեղափոխական
բոլոր չեղերներում՝ անկախ այն հանգամանքից, թե անհատական
վոր կուսակցության և պատկանում ալիք կամ այն բանվորը: Ալիք մի-
ասնականություն, ահա, կոմունիստական կուսակցությունները պետք
է հասնեն վոչ թե սոցիալ-դեմոկրատիայի առաջնորդների հետ համա-
ձայնություն դալու միջոցով, այլ բանվորական լայն զանգվածները
կազմակերպելու ճանապարհով: Պետք է կարողանալ միավորել բան-
վորներին, ալիք թվում նաև՝ սոցիալ-դեմոկրատիայի շարքերում գրա-
նվորներին ինչպես գործադուլներում յեվ փողոցային յիւլյոյներում,
այնպես էլ պայքարի ալիք ձեւերը գործադրելու ժամանակ: Սոցիալ-դե-
մոկրատական բանվորները կոմունիստական բանվորներից պակաս
չեն ձգտում բարեկալիք իրենց դրությունը: Պայքարի պրակտիկան
բերում է այնտեղ, վոր բանվորները լքում են սոցիալ-դեմոկրատիայի
բանակը և տեղում են կոմունիստական կուսակցությունների շար-
քերը: Միասնական ճակատի տախտիկայի ուղիղ կիրառումը ապահո-
վում է բանվորների մեծամասնության նվաճումը սոցիալ-դեմոկրա-
տիայից:

Արհմիութենական աշխատանքներում անհրաժեշտ է առանձնապես
սուր կերպով մերկացնել համաձայնողական կուսակցությունների դա-
վաճանական դերը: Պետք է ապացուցել նրանց լիակատար անընդու-
նակությունը՝ արհեստակցական միությունները ղեկավարելու գործում
և դուրս քշել նրանց այնտեղից:

Յեւ սակայն, կոմունիստների աշխատանքը
չպիտի սահմանափակվի սոսկ արմիրություն-
ների շրջանակներով: Մինք տեսանք արդեն,
վոր կապիտալիստական լերկրներում արմիրություններն ընդգրկում
են բանվորների միայն փոքրամասնությունը: Անկազմակերպ բանվոր-
ների հսկայական մասսաները արմիրություններից դուրս են մնում:
Այստեղից ել պարզ է, թե ինչպիսի խոշոր նշանակութուն է ստանում
կոմունիստների աշխատանքն անկազմակերպ բանվորների շրջանում:

Կոմիւնտերնի 6-րդ կոնգրեսը և ԿիԳԿ-ի X-րդ պլենումը (1929
թվի հուլիսին) հատկապես ընդգծեցին կոմունիստների այդ աշխա-
տանքի կարևորութունը: Կոմունիստներն արտասահմանում իրենց
նպատակներից մեկը պիտի համարեն—այդ մասսաներին՝ կազմակեր-
պելու գործում աջակցելը, նրանց արմիրութենական շարժման մեջ
ներգրավելը և սոցիալ-դեմոկրատիայի դեմ պայքարելիս՝ նրանց վրա
հենվելը: Սակայն, այս խնդրում ևս աջ ուկլունիստներն ու հաշտվողա-
կանները Կոմիւնտերնի դժին հակառակ ուղղություն են բռնել, թերա-
գնահատելով անկազմակերպ բանվորների մեջ կատարվելիք աշխա-
տանքի նշանակութունը: Մինչդեռ՝ պայքարի մեջ ներգրավելով բան-
վորների այն հսկայական մասսաները, վորոնք դեռևս սոցիալ-դեմո-
կրատական դեպին արմիրությունների ազդեցության տակ չեն ընկել,
կոմկուսակցությունները կարող են ուժեղացնել բանվոր դասակարգի
պայքարի ընդհանուր ճակատը: Մինչդեռ՝ անկազմակերպ բանվորների
ուժերը մոբիլիզացիայի չենթարկելուց հրաժարվելը կարող է միայն
թուլացնել միասնական ճակատի ուժը:

ԿՈՄԻՆՏԵՐՆԻ ՊԱՅԲԱՐԸ ԼԵ-
ՆԻՆՑԱՆ ԳԾԻՑ ԿԱՍԱՐՎՈՂ
ԲԵՔՈՒՄՆԵՐԻ ԴԵՄ

Կոմիւնտերնը հարկադրված է վուչ միայն
պայքար մղել սոցիալ-դեմոկրատիայի դեմ՝ մաս-
սաների վրա ազդեցութուն ձեռք բերելու հա-
մար: Նա հարկադրված է հաղթահարել թե-
քուսները նաեւ իր սեփական շրջապատում: Կոմիւնտերնում առաջացած
բոլոր թեքուսների պատճառը—պրոլետարիատի վրա կատարվող բուր-
ժուական և մասն-բուրժուական ազդեցություններն են: Յեւ վերջին
հաշվով դրանք բոլորն ել տանում են դեպի համաձայնողութունը
սոցիալ-դեմոկրատիայի հետ: Սակայն՝ ինչպես և մեր կուսակցության
մեջ, դրանք լինում են չերկու տեսակ.—բացահայտորեն աջ, ոպոր-
տունիստական թեքում և ձախ ֆուգով իր ոպորտունիզմը քողարկող
«ձախ» թեքում: Ներկա պայմաններում Կոմիւնտերնի, ինչպես և մեր
կուսակցության մեջ, ամենագլխավոր վտանգն է հանդիսանում աջ
թեքումը:

Ինչպէս եւ արտահայտվում «ձախ» թեքման գլխավոր սխալը: Նրանում, վոր նա չի հասկանում, թե վորքան անհրաժեշտ եւ բոլոր չերկրներում եւ բանվորների մեծամասնությունը Կոմունիստական կուսակցութեան կողմը գրավել: Հենց այդ իսկ պատճառով եւ, ահա, վոր ձախ թեքումը ժխտում եւ միասնական ճակատի տակտիկան: Ձախ թեքումը չի հասկանում նաեւ այն, թե ինչ նշանակութիւն ունի կոմունիստների աշխատանքը արհեստակցական միութիւններում, ինչպես նաեւ այն կարեւորութիւնը, վոր ունի կոմունիստների պայքարը բանվորների առաջա կարիքների համար: Ձախ թեքումը թերազնահատում եւ կուսակցութեան աշխատանքը գլուղացիական մասսաներում եւ բնավ արժեք չի տալիս ազգային խնդրին: «Ձախ» ֆուգների տակ տվյալ դեպքում թողնված եւ հենց այն ժառանգութիւնը, վոր ստացված եւ 2-րդ Ինտերնացիոնալից, վորը նույնպէս արհամարհանքով եւ վերաբերվում թե գլուղացիական եւ թե ազգային խնդիրներին: «Ձախ» թեքումը, — ինքն միայն նա ազգացութիւն ունենալ, — հասցնելու չեր աշխտեղ, վոր կոմունիստները կտրվելին մասսայից եւ կոմունիստական կուսակցութիւններն ինքնամիտի եւ փոքրիկ կազմակերպութիւնների չեր վերածելու եւ ազգայնացող մասսաները լիովին եւ ամբողջապէս հանձնելու չեր սոցիալ-դեմոկրատիայի միահեծան ազգացութիւն: «Ձախ» թեքման գլխավոր ներկայացուցիչն եւ Կոմինտերնում Տրոցկին: Համ է (ը) է դեմ մղած իր պայքարը Տրոցկին փոխադրեց Կոմինտերն: Նա փորձ եւ անում աշխտեղ համախմբելու բոլոր դժգոհ տարերին եւ բոլոր ուկրոնիստներին: Կոմինտերնի դեմ իրենց պայքարը շարունակող նրա համախոհները հեռացված են Կոմինտերնի շարքերից: Նրանցից շատերն այժմ իրենց համար ապաստարան են գտել սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցութիւնների եւ 2-րդ Ինտերնացիոնալի շարքերում: Այսպէս, ահա, խոսքով «ձախ» թեքումը մերկացնում եւ իր աջ ուղորտունիստական բնույթը եւ հակահեղափոխական դերը ԽՍՀՄ հաստատված պրոլետարական դիկտատուրայի հանդէպ:

ԿՈՄՄՆԵՆՏԱՐԸ ՅԵՎ ԱՋ —
ՈՊՈՐՏՈՒՆԻՍԱԿԱՆ
ԹԵՔՈՒՄԸ

Այլ թեքումը Կոմինտերնում, դա — նույնն եւ, թե կոմունիստների գլորվելը դեպի սոցիալ-դեմոկրատների գիրկը: Այդպիսին արտահայտվում եւ նախ եւ առաջ միասնական ճակատի տակտիկայի ուղորտունիստական մեկնութեամբ: Միասնական ճակատի համար մղվող պայքարն աշխտեղ հասկանում են վնչ վորպէս բանվորական մասսաների միասնութեան կողմակերպումը ներքինից եւ վնչ վորպէս դրա համար մղվող պայքար, այլ հասցնում են աշխտեղ սոցի-

սոցիալ-դեմոկրատական առաջնորդների հետ համաձայնութեան գալու: Դրա հետ միասին աջ ուղիունիստները ըստ ամենայնի տրամադիր են թուլացնելու սոցիալ-դեմոկրատիայի դեմ մղվող պայքարը, մանավանդ՝ նրա «ձախ» թիւի դեմ: Նրանք սխալ են համարում այն տեսակետը, թե «ձախ» սոցիալ-դեմոկրատները բանվոր դասակարգի առավելագույն վտանգավոր թշնամիներն են: Դրանով աջ ուղիունիստները զինաթափ են անում կոմկուսակցութեւններին՝ բանվորական շարժման առավելագույն վտանգավոր թշնամու առջև: Այլ թեքումը հասկանալի է մեծ նշանակութեւն է տալիս պայքարի լեզու ձևերին, որին ահա, բուրժուական պարլամենտի միջոցով պայքարելուն, մինչդեռ լեւինչյան գիծը գտնում է, վոր բուրժուական պարլամենտը կարելի է սոսկ ոգտագործել, վորպէս մի ամբողջ մասսաները կազմակերպելու համար՝ կուսակցութեան լողունգների շուրջը: Պատերազմական վտանգը, մանավանդ՝ իՍՏՄ դեմ նշուխղող պատերազմի սպառնալիքը աջերն ըստ ամենայնի հերլուրած է շինծու լին համարում, ապացուցելով, թե կապիտալիստները կարող են լուծել իրենց հակասութեւնները և առանց պատերազմի: Վերջապէս, աջ թեքումը առարկում է նաև Համ Կ (բ) Կ ղեկավարող գծի դեմ Կոմիւնտերնում: Նա պայքարում է արտասահմանյան կոմկուսակցութեւնների բայլլեկացման դեմ, ինչպէս նաև այն բանի դեմ, վոր նրանք լուրացնում են մեր կուսակցութեան հեղափոխական պայքարի փորձը: Իրականում նա այնպէս է անում, վոր կոմունիստական կուսակցութեւնները վերածվեն սոցիալ-դեմոկրատիայի մի համբլվածի: Այդ բանն առանձնապէս ցայտուն կերպով արտահայտվեց Գերմանիայում—1923 թվի հեղափոխական վերելքի ժամանակ: Գերմանական կուսակցութեւնն այն պահին աջ, ոպուրտունիստական ղեկավարութեւն ուներ (Բրանդլեր, Տալհեմեր): Այդ աջերն ոպուրտունիստական քաղաքականութեւն ելին վարում, վորպիսին և ի վերջո հասցրեց հեղափոխական շարժման պարտութեան:

Այլ ուղիունիստների կողմից կատարված լեւինչյան գծի բոլոր ոպուրտունիստական խեղաթուրումները բղխում են նրանց արմատական սխալից—կապիտալիզմի ներկա վիճակի անճիշտ գնահատութեւնից, կապիտալիզմի ստաբիլիզացիայի բնուլթի մասին ունեցած սխալ տեսակետից:

Ի՞նչ բան է կապիտալիզմի ստաբիլիզացիան: Մենք տեսանք արդեն, վոր հետպատերազմյան առաջին տարիները (1918—1921 թ. թ.) հեղափոխական պայքարի մեծագուլն վերելքի տարիներն ելին

ԿԱՊԻՏԱԼԻԶՄԻ ՍՏԱԲԻԼԻ-
ԶԱՅԻԱՆ

Արևմուտքում: Տնտեսական քաջքայունն իմպերիալիստական պատերազմից հետո, մասսաների զաչրուլթի տարեբային աճումն ընդլսմ իմպերիալիզմի, պրոլետարական հեղափոխութսան հաղթանակը մեր չերկրում—այս ամենն, ահա, պայմաններ են ստեղծում բանվոր դասակարգի անմիջական պայքարի համար իշխանութսուն նվաճելու նպատակով: Սակայն, կոմունիստական կուսակցութսունների թուլութսունը և սոցիալ-դեմոկրատիայի թուլութսունն աչնաեղ եչին հասցնում, վոր բուրժուազիային հաջողվում եր Դերմանելուի, Ավստրիայի, Իտալիայի նման մի շարք չերկրներում իշխանութսունը պահել իր ձեռքում: Դաժանագուչն արլունալի տերրորի միջսցով նա կարողացավ իր ձեռքին պահել իշխանութսունը:

Ձախշախելով հեղափոխական շարժման աչլ առաջին վերելքը, բուրժուազիան առաջխաղացման անցավ բանվոր դասակարգի դմ: Մի շարք չերկրներում հաստատվեց Ֆաշիստական դիկտատուրա: Կապիտալիզմի բոլոր չերկրներում բուրժուազիան հարձակում սկսեց աչն բոլոր նվաճումների դեմ, վոր ձեռք եչին բերել բանվորները 1918—1921 թվականների ընթացքում: Աչնուհետե նա սկսեց բանվոր դասակարգի ուսերին դնել պատերազմական պարտքերի ամբողջ ծանրութսունը և աչն բոլոր ծախքերը, վոր անհրաժեշտ եր կատարել պատերազմից ավերված կապիտալիստական տնտեսութսունը վերականգնելու համար: Բանվոր դասակարգի դեմ սկսված աչլ առաջխաղացման հետեանքով, — մի առաջխաղացում, վորտեղ սոցիալ-դեմոկրատիան հլու և հավատարիմ եր բուրժուազիային,—կապիտալիզմը կարողացավ փոքր ինչ ավելի կաչուն վիճակ ստեղծել իր համար: Հաստատվեց աչսպես կոչված կապիտալիզմի ստաբիլիզացիան (կաչուն վիճակը): Սոցիալ-դեմոկրատներն այս հիման վրա հաչտաբարեցին, թե այս պայմաններում հեղափոխութսուն չի կարող լինել դեռեա չերկար տարիներ, վոր կապիտալիզմի աչլ ստաբիլիզացիան ըստ ամենայնի կաչուն ե և հաստատուն և ապա՝ վոր կապիտալիզմն աչժմ ավելի ամրահաստատ ե, քան թե պատերազմից առաջ:

Կոմիւնտերնն ընդհակառակը՝ կանգնած ե աչն տեսակետի վրա, վոր կապիտալիզմի ստաբիլիզացիան ե՝ անապահով ե, և՛ չերերուն, և՛ փտած: Կապիտալիզմն, իհարկե, աչսոր ավելի կաչուն ե, քան թե 1918—21 թվականներին եր: Սակայն, կապիտալիզմն աչժմ արդեն չի կարող վերադառնալ աչն կաչուն վիճակին, վոր ուներ պատերազմից առաջ: Նախ և առաջ՝ կապիտալիստական աշխտերի կողքին գոլութսուն ունի աչսոր ԽՍՀ Միութսունը—կառուցվող սոցիալիզմի չերկիրը: Իսկ այս հանդամանքն արդեն ինքնին շատ աեկաչուն և տատանվող

և դարձնում կապիտալիզմի կալոււնացումը (ստաբիլիզացիան)։ Բայ ի գրանից, կապիտալիզմի բոլոր մյուս հակասութիւններն եւ շարունակարար գալիս են խախտելու այդ ստաբիլիզացիան։ Տնտեսութեան վերականգնումը մինչև նախապատերազմական մակարդակը և ապա՝ այդ մակարդակի գերազանցումը վերջին տարիների ընթացքում ձեռք ե բերված բանվոր դասակարգի վրա ծանրագույն ճնշում գործ դնելու։ Նրա կենսական մակարդակը մեծապես վատթարացնելու ճանապարհով։ Փորձագրկութիւնը կապիտալիստական չերկրներում պատերազմից հետո 4—5 անգամ ավելի չե, քան մինչպատերազմյան տարիներին։ Այս հանգամանքն եւ ավելի չե սրում աշխատանքի և կապիտալի միջև գոչութիւն ունեցող հակասութիւնները։ Մասնաների կենսական մակարդակի վատթարացումը նվազեցնում ե նրանց՝ ապրանքներ գնելու ընդունակութիւնը, սահմանափակում ե ապրանքներ վաճառահանելու շուկաները։ Արտագրութեան աճումը դեմ ե առնում շուկաների սահմանափակութեան, իսկ աշատեղից ել բղխում են աչն նորանոր հակասութիւնները, պաշքարը և կոնֆլիկտները, վոր ծագում են կապիտալիստական պետութիւնների միջև՝ վաճառահանութեան շուկաներին տիրելու համար։ Մյուս կողմից ել՝ գաղութներն են շարժվել ընդդեմ իմպերիալիստական տիրապետութեան։ Այս բոլորի հետեանքով կապիտալիզմի հակասութիւններն ալժմյան ստաբիլիզացիայի պայմաններում, քանի գնում՝ աչնքան ավելի չեն սրվում։ Այդ հակասութիւնների գարդացումը տանում ե դեպի ստաբիլիզացիայի հետագա թուլացումը։ Զինական մեծ հեղափոխութիւնը, Անդլիայի ընդհանուր գործադուլը և հանքագործների գործադուլը (1926 թվին), Վիեննայի ապստամբութիւնը (1927 թվին), վերջապես՝ Արեւմուտքի կապիտալիստական չերկրներում տեղի ունեցած մի շարք վերջին դեպքերը (մետաղագործների գործադուլը Ռուրում, մալիամեկյան բարրեկադները Բերլինում, միջադգային կարմիր ուր բոլոր չերկրներում և աչն), — ալս ամենը ցայտուն վկայութիւն ե տալիս աչն մասին, վոր կապիտալիստական ստաբիլիզացիան փտած ե և տեկալուն, և վոր աչուր ել արդեն դասակարգային պաշքարի մի նոր ալիք ե բարձրանում պրոլետարիատի և բուրժուազիայի միջև։

Կոմիւնիստերնի 6-րդ կոնգրեսը (1928 թվին) նշեց, վոր կապիտալիզմի գարդացումը պատերազմից հետո մտել և իր յերրորդ տղանը։ Առաջին շրջանը (1918—21 թվականները) — հեղափոխական պաշքարի վերելքի աննախընթաց մի շրջան եր։ Դրան փոխարինելու չեկալ չերկրորդ շրջանը (1922—28 թվականները), չերբ

վոր սոցիալ-դեմոկրատիայի դավաճանութիւն և բանվոր դասակարգի դեմ գործադրած մի շարք ամենադաժան ճնշումների հետեւանքով կապիտալիզմին հաջողվեց մասնակի ստարիլիզացիա ստեղծել: Այդ տարիների ընթացքում բանվոր դասակարգի պայքարը կապիտալիզմի դեմ կրում էր, գլխավորապէս, պաշտպանողական բնույթ: Նոր սկսված փերրորդ շրջանն աչքի չէ ընկնում կապիտալիզմի բոլոր հակասութիւնների վնասական սրմամբ: Բանվոր դասակարգն սկսում է նորից պաշտպանողական պայքարներից հակահարձակման մարտերի դիմել:

Այստեղից ել բղխում են կոմկուսակցութիւնների առջև ծառացող նոր խնդիրները: Ծարունակելով այն աշխատանքը, վորն անհրաժեշտ է բանվոր դասակարգի մեծամասնութիւնը կոմկուսակցութիւնների կողմը գրավելու համար, պետք է ավելի վճռական և համառ կերպով մաքաւել սոցիալ-դեմոկրատների և մանսիւնը՝ նրանց ձախ թելի դեմ: Կոմունիստները պետք է ավելի պարզորոշ և առանձնապէս հստակ կերպով ծավալեն իրենց դասակարգային ծրագիրը մասսաների առջև և պայքար մղեն՝ լողուճկ ունենալով—«դասակարգը դասակարգի դեմ» սկզբունքը: Անհրաժեշտ է, վոր նրանք հենց իրենք, սոցիալ-դեմոկրատական առաջնորդների գլխի վրայով ղեկավարեն բանվոր դասակարգի տնտեսական կռիվները: Նույնպիսի առանձնապէս ակտիվ պայքար է անհրաժեշտ նաև պատերազմական վտանգի դեմ:

Աջերն ու նրանց թե ու թիկունք կանգնած հաշտվողականներն առարկում են այն գնահատութիւն դեմ, վոր տալիս է Կոմինտերնը չերրորդ շրջանին: Նրանք վոչինչ չեն ուզում տեսնել, բացի կապիտալիստական տնտեսութեան աճումից: Նրանք չեն տեսնում նաև այդ աճման դուգընթաց զարգացող կապիտալիզմի հակասութիւնները: Այդ պատճառով ել նրանք ասում են, թե չերրորդ շրջանը—կապիտալիզմի հետագա ուժեղացումն է, ամբացումը: Աջերի և հաշտվողականների այս տեսակեալը պարզապէս վոչ այլ ինչ է, բայց չեթե սոցիալ-դեմոկրատիայի տեսակետի կրկնողութիւնը կապիտալիզմի ստարիլիզացիայի մասին: Դեռ ավելին. վերջին ժամանակներս աջերը փորձ են անում «կազմակերպված կապիտալիզմի» ամբողջ մի թեորիա կառուցելու: Այդ թեորիան պարզապէս սոցիալ-դեմոկրատական թեորիաների կրկնողութիւնն է և շատ լավ լրացուցիչ մի ուժ է սոցիալ-դեմոկրատիայի դավաճանական քաղաքականութեան համար: Մասնավորապէս ընկ. Բուխարինը, այդ հակա-լենինյան թեորիայի արտահայտիչը հանդիսանալով՝ գլորվում է դեպի այնպիսի դիրք, վորպիսին ընտել համակերպելի չէ Կոմինտերնի և մեր կուսակցութեան գծին:

Պարզ է, ապա, վոր այդ հայացքից ել բղխում է աջերի այն

վարձադիժը, վորպիսին միանգամայն տարբերվում է Կոմիտեի գծից քաղաքականութեան ամենահիմնական խնդիրների ստպարիզում։

Այլ ուկլոնիստները և նրանց պաշտպանող հաշտվողականները կատարի պայքար են մղում Կոմիտեերնի 6-րդ կոնգրեսի կալացրած վորոշումների դեմ։

Այլ վտանգը ներկայումս գլխավոր վտանգն է Կոմիտեերնում։ Առանց դրա հաղթահարման անհնարին է, վոր կոմկուսակցութունները կարողանան ղեկավարել բանվոր դասակարգի հեղափոխական կռիվները։

Այս իսկ պատճառով Կոմիտեերնը և նրա սեկցիաները վճռական պայքար են մղում՝ իրենց շարքերում աջ և հաշտվողական տարրերին հաղթահարելու համար։ Գերմանիայում, կոմունիստական կուսակցութունը հեռացրել է իր շարքերից աջ ուկլոնիստներին (Բրանդլերին, Տալհեյմերին)։ Այնուհետև՝ նա ամենավճռական կռիվն է մղում նաև հաշտվողականների դեմ, վորոնք՝ աջերին կուսակցութեան շարքերից հեռացնելուց հետո՝ նրանց տեղն են գրավել այն պայքարում, վոր աջերը մղում էին Կոմիտեերնի լինինյան գծի դեմ։ Նույնպիսի պայքար է մղվում աջերի դեմ Կոմիտեերնի նաև մյուս սեկցիաներում։

Այլ և հաշտվողական տարրերը մեր կուսակցութեան մեջ աշխատում են պաշտպանել Կոմիտեերնում չեղած աջերին և հաշտվողականներին։ Նրանք ասում են, թե Կոմիտեերնի պայքարը աջերի և հաշտվողականների դեմ «քաղաքայում է Կոմիտեերնը»։ Այս իսկ պատճառով, ահա, նրանք հենց այն կենտրոնն են դառնում, վորի շուրջն են համախմբվում Կոմիտեերնի մեջ մտած բոլոր ոպորտունիստական տարրերը։

Մինչդեռ իրականում Կոմիտեերնի շարքերի գտումը ոպորտունիստական տարրերից միմիայն ամրացնում է նրա շարքերը, նրա լինինյան միասնականութունը, նրա մարտունակութունը։

Հաղթահարելով ոպորտունիզմը սեփական շարքերում, անողոքաբար պայքարելով սոցիալ-գեմոկրատիայի դեմ, մերկացնելով նրա դավաճանական դերը, իր շուրջը համախմբելով մասսաները և ղեկավարելով կապիտալիզմի դեմ մղվող պայքարը, — Կոմիտեերնն առաջնորդում է բոլոր լերկրների պրոլետարներին դեպի միջազգային պրոլետարական հեղափոխութունը։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

էջ

3

Գլ. I. — Խորհրդային գլուղը և գլուղը կապիտալիզմի որոք

Գլ. II. — Խորհրդային գլուղը և գլուղը կապիտալիզմի որոք
(վերջավորութունը)

18

Գլ. III. — Արդյունաբերութունը և գլուղատնտեսութունը
կապիտալիզմի որով և Խորհրդային իշխանու-
թյան որով

29

Գլ. IV. — Ինչի համար և պայքարում բանվոր դասակարգը

50

Գլ. V. — Ինչպե՞ս և առաջ չեկեկ բանվորների և գլուղացիների
դաշինքը

72

Գլ. VI. — Անցողական շրջանը դեպի սոցիալիզմ

92

Գլ. VII. — Գլուղի ուղին դեպի սոցիալիզմ

116

Գլ. VIII. — Ժողովրդական տնտեսութան զարգացման հնգա-
մյա պլանը

142

Գլ. IX. — Կուլտուրական հեղափոխութունը

162

Գլ. X. — Խորհրդային պետութունը

180

Գլ. XI. — Կոմունիստական կուսակցութունն ու նրա դերը

200

Գլ. XII. — Միջազգային պրոլետարական հեղափոխութունը և
կոմիւնտերը

223

ԳԻՆԸ 1 ՌՈՒՔԼԻ

744.

ԳԱՍ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

FL0004789

11
22859